

การจัดการชีวิตศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม
และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

INTEGRATED VOCATIONAL EDUCATION MANAGEMENT IN ETHICS
AND DESIRABLE CHARACTERISTICS

รอยพิมพ์ใจ เพชรกุล
ROYPIECHAI PECHARAGUL

วิทยานิพนธ์เสนอเป็นเล่มหนึ่งของกองการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา
สาขาวิชาการบริหารอาชีวศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2545

ISBN 974-648-622-5

การจัดการศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม
และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

INTEGRATED VOCATIONAL EDUCATION MANAGEMENT IN ETHICS
AND DESIRABLE CHARACTERISTICS

รอยพิมพ์ใจ เพชรกุล

ROYPIMCHAI PECHARAGUL

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2545

ISBN 974-648-622-5

เลขหมู่.....

เลขทะเบียน..... 50938

วัน,เดือน,ปี 26 พ.ค. 2547

**INTEGRATED VOCATIONAL EDUCATION MANAGEMENT IN ETHICS
AND DESIRABLE CHARACTERISTICS**

ROYPIECHAI PECHARAGUL

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
DOCTOR OF PHILOSOPHY IN VOCATIONAL EDUCATION ADMINISTRATION
SCHOOL OF GRADUATE STUDIES
KING MONGKUT 'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG**

2002

ISBN 974-648-622-5

COPYRIGHT 2002

SCHOOL OF GRADUATE STUDIES

KING MONGKUT 'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
นักศึกษา	นางรอยพิมพ์ใจ เพชรกุล
รหัสประจำตัว	40068103
ปริญญา	ครุศาสตร์อุตสาหกรรมคุณวุฒิบัณฑิต
สาขาวิชา	การบริหารอาชีวศึกษา
พ.ศ.	2545
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์	ดร. ณรงค์ พิมพ์สาร
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม	ดร. จริญญา ทัพพะกุล ณ อยุธยา

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) สังกเคราะห์รูปแบบการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 2) เพื่อหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และ 3) เพื่อพัฒนากลุ่มการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน คือ

ตอนที่ 1 สังกเคราะห์รูปแบบการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมมนาผู้บริหารระดับสูงศึกษานิเทศก์ ผู้อำนวยการและผู้ช่วยผู้อำนวยการสถานศึกษา หัวหน้างาน และครู จำนวน 133 คน และสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ อีกจำนวน 5 คน

ตอนที่ 2 การหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยการทดลองใช้รูปแบบการจัดอาชีวศึกษาที่เป็นผลจากการสังเคราะห์ในตอนที่ 1 กับนักเรียนระดับ ปวช 1 ของวิทยาลัยการอาชีพนครศรีธรรมราช จำนวน 80 คน

ตอนที่ 3 การพัฒนากลุ่มการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยสัมมนาครูผู้ที่เป็นครูทดลองใช้รูปแบบการจัดอาชีวศึกษา จำนวน 130 คน เครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัย ได้แก่ รูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แบบสังเกตพฤติกรรมและแบบสอบถาม

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ ผู้สอนแต่ละวิชาจัดทำแผนการสอนของตนเอง เลือกองค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะบูรณาการในรายวิชาของตนตามความเหมาะสมของเนื้อหาและธรรมชาติวิชา แล้วร่วมกับครูในแผนกวิชา ปรับปรุงให้สามารถบูรณาการได้ครบทุกองค์ประกอบในแต่ละชั้นปี ระบุองค์ประกอบของคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่วัตถุประสงค์ทั่วไป และพฤติกรรมบ่งชี้ที่จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม จัดกิจกรรมการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ วัดและประเมินผลตามสภาพจริง

2. ประสิทธิภาพของรูปแบบ พบว่า คะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลังการทดลองของกลุ่มทดลองมากกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ซึ่งแสดงว่ารูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ใช้มีประสิทธิภาพ

Thesis Title	Integrated Vocational Education Management in Ethics and Desirable Characteristics
Student	Mrs. Roypimchai Pecharagul
Student ID.	40068103
Degree	Doctor of Philosophy
Programme	Vocational Education Administration
Year	2002
Thesis Advisor	Dr. Narong Pimsarn
Thesis Co-advisor	Dr. Jariya Tappakul Na Ayuthaya

ABSTRACT

The objectives of this research were : (1) to synthesize a model of integrated vocational education management in ethics and desirable characteristics ; (2) to identify an efficiency model of an integrated vocational education management in ethics and desirable characteristics ; and (3) to develop a manual for a model of an integrated vocational education management in ethics and desirable characteristics. The research was conducted in 3 phases :

Phase 1 : To synthesize a model of an integrated vocational education management in ethics and desirable characteristics. This phase, the research was conducted in the following steps : (1) to review related literatures and researches ; (2) to organize a seminar of 133 persons who were selected from administrators and supervisors from the Department of Vocational Education, a group of directors, section heads and teachers from Vocational Colleges ; and (3) to organize a focus group of 5 experts in an integrated education.

Phase 2 : To identify an efficiency model of an integrated vocational education management in ethics and desirable characteristics. The semi- experiment was conducted with 80 certificate students from Nakhonsithammarat Industrial and Community College for this phase.

Phase 3 : To develop a manual for a model of an integrated vocational education management in ethics and desirable characteristics. This phase, the research was conducted by organizing a seminar of 130 teachers who taught the experimental group and the control group. The research instruments were the model of an integrated vocational education management, behavioral observation forms and questionnaire.

The research results were :

1. A model of an integrated vocational education management in ethics and desirable characteristics was the model which was integrated between infusion and parallel instructions. To use this model, teachers should prepare their own teaching plans, select traits which could be appropriate integration to the natures and contents of subjects, cooperate with other teachers within the same section to improve the integration of ethics and desirable characteristics for every classes, define traits in general objectives and also specify needed behaviors, emphasize learning activities on child-center, and use an authentic assessment for an evaluation.

2. An efficiency of the model was found that the post behavioral scores of the experimental group were statistical significant higher than the ones of the control group at 0.05 level. This indicated that the model of an integrated vocational education management in ethics and desirable characteristics was efficacious.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จเรียบร้อยได้ด้วยความกรุณาจาก ดร. ณรงค์ พิมสาร อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และดร. จริยา ทัพพะกุล ณ อุบลราชธานี อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วมที่ได้ให้คำแนะนำปรึกษา และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างยั้งคตลอดเวลา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณด้วยความเคารพอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ ผศ. ดร. เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม ที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือ ดูแล ให้คำปรึกษา ตั้งแต่เริ่มทำวิทยานิพนธ์ และดร. สวัสดิ์ อุดมโภชน กับผู้เชี่ยวชาญทุกๆ ท่านที่ได้ให้ความกรุณาร่วมสนทนากลุ่ม

ขอขอบพระคุณ ท่านรองอธิบดีสุนีนานู ศิลปาจารย์ รองอธิบดีกรมอาชีวศึกษา ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือตลอดเวลาอย่างดียิ่ง รวมทั้ง ผู้บริหาร และครูอาจารย์ สังกัดกรมอาชีวศึกษา ที่ได้ร่วมสัมมนาตามขั้นตอนการทำวิทยานิพนธ์ทุกๆ ท่าน

ขอขอบพระคุณ ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ นักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยการอาชีพ นครศรีธรรมราชทุกคน ที่ได้ให้ความร่วมมือในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ผลสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ส่วนหนึ่งมาจากทุกคนในครอบครัว รวมทั้งญาติพี่น้อง ผู้ใกล้ชิดที่ให้การสนับสนุน และเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาพระคุณของบิดามารดา และครูอาจารย์ทุกท่าน

รอยพิมพ์ใจ เพชรกุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	III
กิตติกรรมประกาศ.....	V
สารบัญ.....	VI
สารบัญตาราง.....	IX
สารบัญภาพ.....	X
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
1.3 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	5
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	10
1.5 ข้อจำกัดในการวิจัย.....	11
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	12
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	14
2.1 การจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษา.....	15
2.2 แนวคิดพื้นฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา.....	37
2.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบูรณาการการเรียนการสอน.....	65
2.4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	85
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	92
3.1 ขั้นตอนที่ 1.....	92
3.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	93
3.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	95
3.1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	96
3.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	96

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2 ขั้นตอนที่ 2	97
3.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	97
3.2.2 รูปแบบการทดลอง	97
3.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	98
3.3 ขั้นตอนที่ 3	100
3.3.1 วิธีการดำเนินการ	100
3.3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	101
3.3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	101
3.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	101
3.3.5 การจัดทำคู่มือ	101
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	103
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	119
5.1 สรุปผลการวิจัย	119
5.2 อภิปรายผล	123
5.3 ข้อเสนอแนะ	130
บรรณานุกรม	132
ภาคผนวก	143
ภาคผนวก ก หนังสือราชการ	144
ภาคผนวก ข แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	152
ภาคผนวก ค ประเด็นในการสนทนากลุ่ม	159
ภาคผนวก ง แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	161
ภาคผนวก จ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จ การอาชีวศึกษา	165

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก ฉ	
เกณฑ์การประเมินคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์.....	168
ภาคผนวก ช	
เอกสารแบบฟอร์มที่ใช้ในการสังเกตพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์.....	172
ภาคผนวก ซ	
คู่มือการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์.....	189
ประวัติผู้เขียน	239

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 การเปรียบเทียบการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง และนักเรียนเป็นศูนย์กลาง.....	26
2.2 แนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม.....	48
2.3 คุณลักษณะของผู้สำเร็จอาชีวศึกษาตามความต้องการของภาครัฐ และเอกชน เรียงตามลำดับความถี่.....	63
3.1 รายชื่อสถานศึกษาที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมสัมมนา เพื่อกำหนดรูปแบบและ แนวทางดำเนินงานการจัดการอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์.....	95
4.1 ผลการวิเคราะห์ลักษณะของรูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และลักษณะอันพึงประสงค์จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group).....	105
4.2 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมเกี่ยวกับคะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลังการทดลอง ของแผนกช่างไฟฟ้ากำลัง โดยภาพรวม..	110
4.3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมเกี่ยวกับคะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลังการทดลอง ของแผนกช่างไฟฟ้ากำลัง ในแต่ละองค์ประกอบ.....	111
4.4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมเกี่ยวกับคะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลังการทดลอง ของแผนกพาณิชยการ โดยภาพรวม.....	112
4.5 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมเกี่ยวกับคะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลังการทดลอง ของแผนกพาณิชยการ ในแต่ละองค์ประกอบ.....	113
4.6 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	115
4.7 ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อดี ข้อด้อย ในการทดลองการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการแก้ไขปรับปรุง หรือข้อเสนอแนะอื่นๆ.....	116

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 กรอบแนวคิดด้านรูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์.....	7
1.2 กรอบแนวคิดด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา.....	8
1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	9
2.1 การประเมินจากสภาพจริง.....	30
2.2 รูปแบบพัฒนาการจริยธรรมของ Kohlberg.....	45
2.3 ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ.....	72
2.4 รูปแบบการบูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion).....	83
2.5 รูปแบบการบูรณาการแบบขนาน (Parallel).....	84
2.6 รูปแบบการบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary).....	84
2.7 รูปแบบการบูรณาการแบบข้ามวิชาหรือสอนเป็นคณะ (Transdisciplinary Instruction).....	85
3.1 สรุปขั้นตอนการวิจัย การจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์.....	102
4.1 แนวทางดำเนินการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน.....	109
ซ1 แนวทางการดำเนินการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา.....	197
ซ2 การบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในแผนการสอน.....	197
ซ3 แนวทางดำเนินการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน.....	201

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในทศวรรษที่ผ่านมาประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยล้วนได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ หรือ “โลกไร้พรมแดน” ที่หลั่งไหลเข้ามาอย่างรวดเร็ว และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร ส่งผลให้ประเทศมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการเมืองการปกครอง ทำให้ประเทศไทยต้องแข่งขันกับนานาประเทศในด้านต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพื่อให้ประเทศมีศักยภาพในการแข่งขัน ยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคงและมีศักดิ์ศรีในสังคมโลกบนฐานแห่งความเป็นไทย ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนา “คน” และ “คุณภาพคน” โดยเห็นว่า “คนเป็นทั้งเหตุปัจจัยและผลลัพธ์ที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศ” การพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 จึงเน้นคนเป็นศูนย์กลางหรือจุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2540 : 1) แม้การศึกษาจะเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคุณภาพคน แต่ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพเท่านั้นที่จะเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพและความสามารถ ตลอดจนคุณลักษณะต่าง ๆ ของคนที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังนั้น คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ของการศึกษา หรือการศึกษาไทยที่พึงประสงค์ในอนาคตไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) ดังนี้

1. การศึกษาพึงมุ่งพัฒนาคนที่สมดุลทั้งด้านปัญญา จิตใจ และสังคม ทั้งในระดับความคิด ค่านิยม และพฤติกรรม โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ และการขัดเกลาเชิงสังคม

1.1 พัฒนาคอนไทยให้มีคุณลักษณะ “มองกว้าง คิดไกล ใฝ่ดี” กล่าวคือ เป็นผู้ใฝ่การเรียนรู้ รู้จักคิดและวิเคราะห์ ใช้เหตุและผลเชิงวิทยาศาสตร์ มีความคิดรวบยอด มีจินตนาการ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

1.2 พัฒนาคอนไทยให้มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม เคารพ และรักษากฎเกณฑ์ของสังคม ทำงานด้วยความอดทนมากกว่าการหวังผลสำเร็จ ด้วยวิธีลัดที่ขาดคุณภาพ ให้คนยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่แต่ละคนนับถือ รู้คุณค่าวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของไทยควบคู่ไปกับการเปิดและเลือกรับวัฒนธรรมต่างประเทศ

1.3 พัฒนาคคนไทยให้มีความรู้ความสามารถและทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคโลกาภิวัตน์ เช่น มีความรู้ภาษาต่างประเทศเป็นอย่างดีโดยเฉพาะภาษาอังกฤษ รู้จักใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีใหม่ ๆ มีความสามารถเชิงจัดการ เห็นความสำคัญและประโยชน์ในวิทยาการสมัยใหม่ควบคู่กับภูมิปัญญาไทย ตลอดจนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้รอบรู้ในความสัมพันธ์เชื่อมโยง ในขณะที่สามารถเพิ่มพูนทักษะความสามารถเฉพาะทางกับเพิ่มพูนสุนทรียภาพ

2. การศึกษาที่จัดให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล ชุมชน สังคม และประเทศชาติ สอดคล้องกับความเป็นจริงในวิถีชีวิตของคนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และคุณค่าในสังคมไทย เพื่อเสริมสร้างความเจริญเติบโตอย่างสมดุล ทั้งด้านสังคม การเมือง การปกครอง รวมทั้งความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของประเทศ ให้สามารถร่วมมือและแข่งขัน อันจะทำให้มีการกระจายรายได้ไปสู่ภาคชนบทมากขึ้น เป็นการขจัดช่องว่างทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพิ่มศักยภาพของมนุษย์ โดยเฉพาะการศึกษาจะต้องสร้างคนให้รู้จักสร้างงานด้วยตนเอง มีโอกาสมีงานทำอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง

3. แนวคิดหรือกระบวนการทัศน์ในการพัฒนาการศึกษาที่จำเป็นต้องปรับ เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุตามวิสัยทัศน์ที่พึงประสงค์ ดังนี้

3.1 ให้การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนรู้จักการเรียนรู้ รู้วิธีแสวงหาความรู้ด้วยตนเองในรูปแบบและวิธีการหลากหลายต่อไปได้ และรักที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร และสังคมแห่งการเรียนรู้

3.2 เป็นการศึกษาที่ชี้ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ให้โอกาสผู้เรียนมีบทบาทร่วมในการพัฒนาตนเองให้เต็มตามศักยภาพให้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐาน แทนการจัดตามศักยภาพของผู้จัดหรือหน่วยงานที่จัดและตระหนักถึงสิทธิที่ประชาชนพึงได้รับบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอย่างดี

3.3 มีรูปแบบการศึกษาที่ให้ทางออกและทางเลือกที่ดีแก่ทุกคนเพื่อสนองความต้องการ ความสามารถ และความถนัด ตลอดจนข้อจำกัดและคุณลักษณะที่แตกต่างของบุคคล แม้ผู้เรียนจะมีทางเลือกในการศึกษามากขึ้น แต่ต้องเน้นให้ผู้เรียนรู้จักใช้วิจารณญาณในการเลือกช่องทางที่เหมาะสม เพื่อการพัฒนาศักยภาพ ชีตความสามารถ และวุฒิภาวะความเป็นมนุษย์มากกว่าการมุ่งได้วุฒิปับตรเป็นสำคัญ

3.4 ระดมสรรพกำลังทุกส่วนในสังคม เพื่อการศึกษาทุกส่วนของสังคม ทั้งครอบครัว ชุมชน รัฐ เอกชน องค์กรเอกชน สื่อมวลชน จะต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบร่วมกันในการจัดการศึกษาทุกชั้นตอน แทนการผลักภาระให้เป็นความรับผิดชอบของรัฐอย่างเดียว แต่รัฐต้องมีเจตจำนงแน่วแน่ที่จะสนับสนุนการลงทุน และสร้างโอกาสให้เอื้อต่อการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องและจริงจัง เพราะการศึกษาเป็นหัวใจของการพัฒนาประเทศ เป็นโครงสร้างพื้นฐานทางสติปัญญาที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคล และความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ และ

สังคมของประเทศโดยส่วนรวมด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2540 : 24 – 26) การที่สังคมไทยจะเป็นสังคมที่พึงประสงค์ได้ ปัจจัยที่สำคัญคือ คนในสังคม ดังนั้น จุดมุ่งหมายทางการศึกษา จึงเน้นให้คนมีการพัฒนาอย่างสมดุล 4 ด้าน คือ

ด้านร่างกาย : มีสุขภาพอนามัยที่ดี

ด้านจิตใจ : มีคุณธรรม จริยธรรม และเจตคติที่ดี

ด้านสติปัญญา : มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้และการทำงาน รู้จักคิด วิเคราะห์ มีวิสัยทัศน์ มีความสามารถในการสื่อสาร ตระหนักในคุณค่าของความเป็นไทย และรู้จักเลือกรับความรู้และวัฒนธรรมใหม่

ด้านสังคม : รู้จักตนเองและสังคม พึ่งตนเองได้ ประกอบสัมมาชีพ ทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุข อนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 110)

การศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยในปัจจุบัน ได้จัดการเรียนการสอนใน 2 ประเภทวิชาหลัก คือ การจัดการศึกษาสายสามัญ และการจัดการศึกษาสายอาชีวศึกษา ซึ่งการจัดการศึกษาสายอาชีวศึกษา มีสถานศึกษาทั้งที่เป็นของรัฐและเอกชนดำเนินการจัดการเรียนการสอน กรมอาชีวศึกษาเป็นหน่วยงานหนึ่งที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษา และในปัจจุบันสถานศึกษาในสังกัดกรมอาชีวศึกษาทุกประเภทรวม 413 สถานศึกษา ซึ่งจัดการสอนตามหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และหลักสูตรระยะสั้น โดยมีนักเรียน-นักศึกษา ในปีการศึกษา 2542 ประมาณ 956, 800 คน (กรมอาชีวศึกษา. 2542 : 19 - 33)

นอกจากสถานศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา ยังมีสถานศึกษาในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สถาบันราชชมงคลและสังกัดกระทรวงอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก จากข้อมูลการจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษาจนถึงปัจจุบัน นับว่ามีความเจริญก้าวหน้าในด้านปริมาณเป็นอย่างมาก แต่จากการประเมินผลการจัดการศึกษาที่ผ่านมา พบว่าในภาพรวมแล้ว ผู้สำเร็จการศึกษาด้านอาชีวศึกษาเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในเนื้อหาวิชาชีพ แต่ยังพบว่าผู้สำเร็จการศึกษายังขาดคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับการประกอบอาชีพอยู่ในระดับมาก (กรมอาชีวศึกษา. 2540 : 49, 53) ซึ่งประเด็นปัญหาดังกล่าวได้มีการวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมากจากสถานประกอบการหรือนายจ้าง ทั้งที่เป็นหน่วยงานของรัฐและเอกชนว่า ผู้สำเร็จอาชีวศึกษาเป็นผู้ขาดระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ไม่ตรงต่อเวลา ฯลฯ นอกจากนั้น สังคมทั่วไปในปัจจุบันยังได้มีความวิตกกังวลเป็นอย่างมากต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนนักศึกษาอาชีวศึกษา

การแก้ไขพฤติกรรม หรือความประพฤติของนักเรียน-นักศึกษา หรือผู้สำเร็จอาชีวศึกษา ให้เป็นผู้มี พฤติกรรมที่เหมาะสมสำหรับการประกอบอาชีพและการดำรงตนในสังคมนั้น แนวทางหนึ่งที่จะกระทำได้ คือ การให้การศึกษายอบรม แต่การให้การศึกษายอบรมเพื่อปลูกฝังสิ่งทีเรียกว่าเป็นคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้เกิดขึ้นกับบุคคลนั้นย่อมต้องใช้เวลา

และวิธีการที่เหมาะสม ในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน โดยภาพรวมการจัดการเรียนการสอนของไทยส่วนมากยังคงใช้วิธีการสอนแบบยี่ครุเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ การเรียนการสอนเป็นไปในลักษณะให้นักเรียนท่องจำ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 69) กระบวนการเรียนการสอน ยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาคนให้สามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2540 : 21) การจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาก็เป็นไปในลักษณะเดียวกัน นักเรียน นักศึกษายังคงใช้วิธีการท่องจำและลอกเลียนแบบการสอนยังนิยมใช้การบรรยายมากกว่าการสอนแบบกระบวนการกลุ่ม นอกจากนี้ยังเป็นการสอนแบบแยกส่วน กล่าวคือ ผู้สอนแต่ละคนจะสอนเฉพาะเนื้อหาวิชาของตนเอง ไม่มีการเชื่อมโยงเนื้อหาจากวิชาหนึ่งไปยังอีกวิชาหนึ่ง ครูผู้สอนยังมองภาระการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณธรรมลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษาว่าเป็นภาระหน้าที่ของผู้ปฏิบัติงานในฝ่ายกิจการนักเรียน นักศึกษา โดยเน้นหนักไปทำงานกิจกรรมนักเรียน นักศึกษา และงานปกครองสำหรับด้านวิชาการ การสอนคุณธรรม จริยธรรม จะแยกสอนเป็นรายวิชา เช่น วิชามารยาทไทย วิชาพระพุทธศาสนา เป็นต้น ครูอาจารย์ที่สอนวิชาอื่น ทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ แต่ละคนก็จะทำการสอนตามเนื้อหาวิชานั้น ๆ โดยมีได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษาไว้ในรายวิชาของตน มุ่งแต่จะสอนเนื้อหาวิชา โดยไม่ได้ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่ตระหนักถึงการพัฒนาจิตใจ และสิ่งจำเป็นที่ผู้เรียนจะต้องนำไปใช้ในสังคม และชีวิตประจำวัน (ศูนย์นิเทศอาชีวศึกษาภาคใต้. 2541 : 65) นับเป็นอุปสรรคสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ไม่สามารถปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษาด้านอาชีวศึกษา การจัดการเรียนการสอนจึงควรให้ความสำคัญด้านจิตพิสัย แก่ผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ด้วยไม่ใช่นำแต่เพียงองค์ความรู้หรือพุทธิพิสัยเพียงอย่างเดียว

จากสภาพการเรียนการสอนดังกล่าว จึงเห็นว่าจะปรับกระบวนการเรียนการสอนเป็นการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยใช้ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในศาสตร์หรือความรู้ในวิชาต่าง ๆ เพื่อการแก้ปัญหา หรือแสวงหาความรู้ ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง สามารถเชื่อมโยงความรู้และทักษะระหว่างวิชาต่าง ๆ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง ไม่ใช่เพียงผิวเผิน และมีลักษณะใกล้เคียงกับชีวิตจริงมากขึ้น เป็นวิธีสอนที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และการพัฒนาที่สอดคล้องกับชีวิตจริง โดยช่วยให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงเรื่องจริงของชีวิตจริงภายนอกห้องเรียนเข้ากับสิ่งที่เรียนได้ อีกทั้ง จะสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนเข้ากับชีวิตจริงได้ด้วย (Florida Department of Education 1996. อ่างโน ธีระชัย ปุณณโชติ. 2540 : 31) วิธีการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาแบบบูรณาการ จึงน่าจะเป็นวิธีการที่สามารถปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่นักเรียนอาชีวศึกษาได้ นอกจากนี้ การจัดอาชีวศึกษาแบบบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ยังมีความสอดคล้องกับพระราช

บัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 23 ที่กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญ ทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา และมาตรา 24 (4) ที่กำหนดว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการจัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกรายวิชา (กรมอาชีวศึกษา. 2542 : 12 - 13)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาการจัดการอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลเบื้องต้น เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้จบการศึกษาด้านอาชีวศึกษาต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและพัฒนาการจัดการอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้

1. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
2. เพื่อหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
3. เพื่อพัฒนากลุ่มมือการจัดการอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1.3 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

1. แนวคิดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดไว้ในมาตรา 6, มาตรา 8, มาตรา 22, มาตรา 24 และมาตรา 26 คือ

มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้

- (1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
- (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

(3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) จัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

(2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

(3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

(4) จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

(5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

(6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

2. กรอบแนวคิดด้านรูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ผู้วิจัยใช้แนวคิดของ Florida Department of Education (อ้างใน เราพรพรรณ โกมลมาลย์. 2541 : 67) ที่จำแนกรูปแบบบูรณาการการเรียนการสอนไว้ 4 แบบ คือ

2.1 แบบสอดแทรก (Infusion) เป็นการสอนในลักษณะที่ครูผู้สอนในวิชาหนึ่งสอดแทรกเนื้อหา ทักษะ ความคิดรวบยอด หรือประสบการณ์การเรียนรู้ของวิชาอื่นๆ หรือเรื่อง

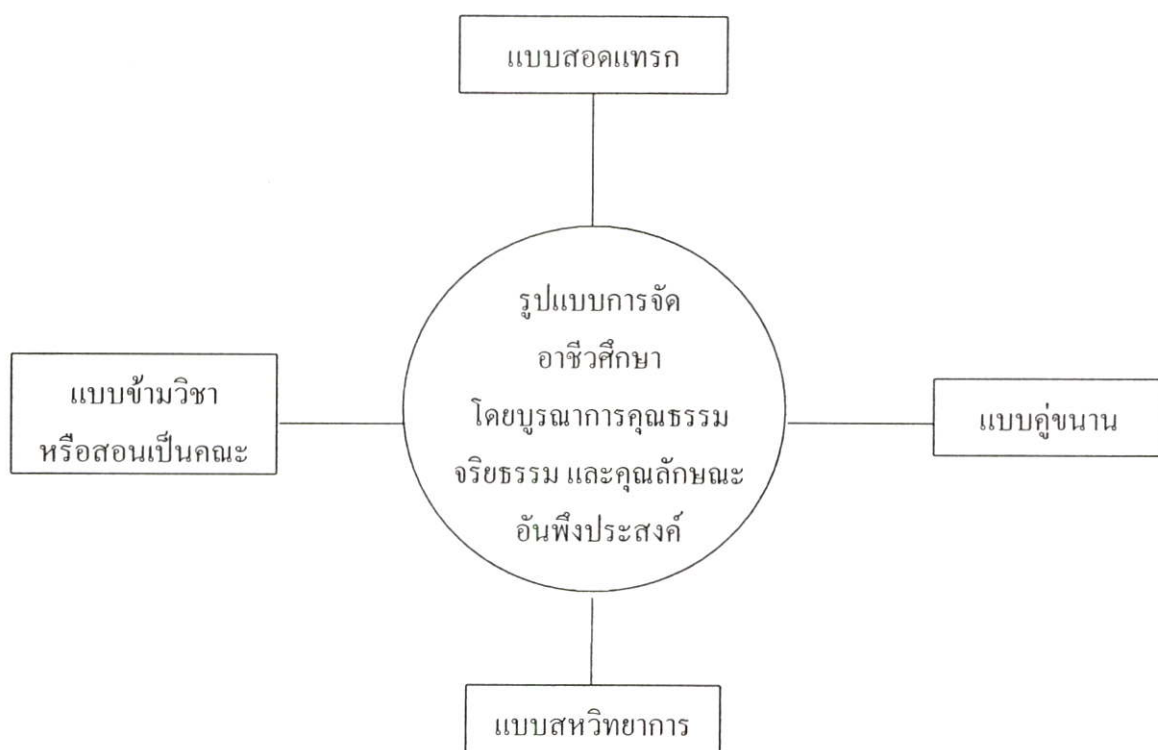
อื่นๆ เข้าไปในการเรียนการสอนวิชาของตน เป็นการวางแผนการสอน และดำเนินการสอนโดยครูเพียงคนเดียว

2.2 แบบคู่ขนาน (Parallel Instruction) เป็นการสอนโดยครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป สอนต่างวิชากัน ต่างคนต่างสอน แต่วางแผนการสอนร่วมกัน โดยมุ่งสอนหัวเรื่อง หรือความคิดรวบยอด หรือปัญหาเดียวกัน

2.3 แบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary Instruction) เป็นการสอนลักษณะเดียวกับ การสอนบูรณาการแบบคู่ขนาน แต่มีการมอบหมายงานหรือโครงการ เชื่อมโยงรายวิชาต่างๆ เข้ามาให้นักเรียนทำร่วมกัน

2.4 แบบข้ามวิชา หรือสอนเป็นคณะ (Transdisciplinary Instruction) เป็นการสอนที่ครูผู้สอน 2 วิชาขึ้นไป ร่วมกันกำหนดหัวข้อ แนวคิด หรือปัญหา ร่วมกันทำแผนการสอน และสอนร่วมกันเป็นทีมสำหรับนักเรียนในกลุ่มเดียวกัน

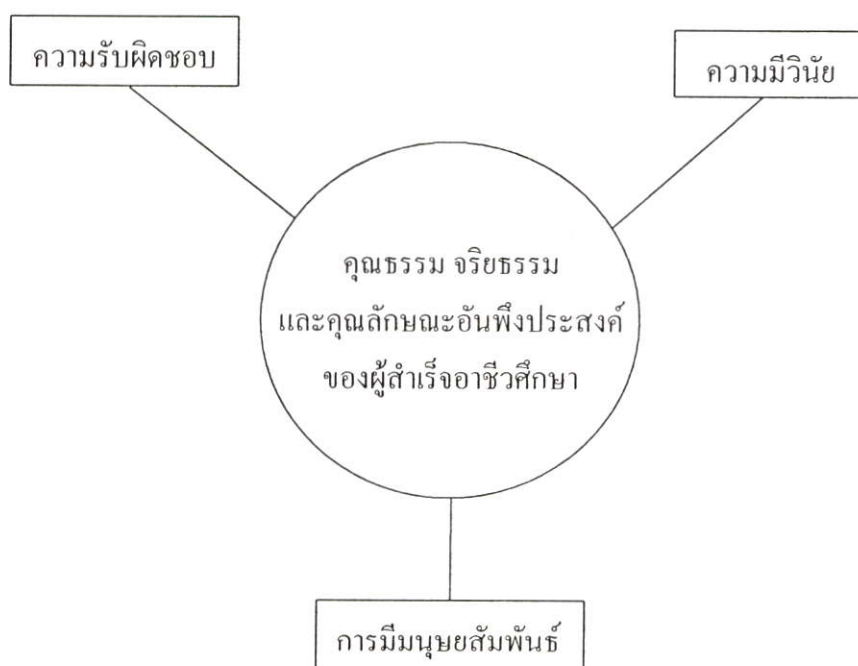
รูปแบบของการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถแสดงได้ดังภาพที่ 1.1



ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดด้านรูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

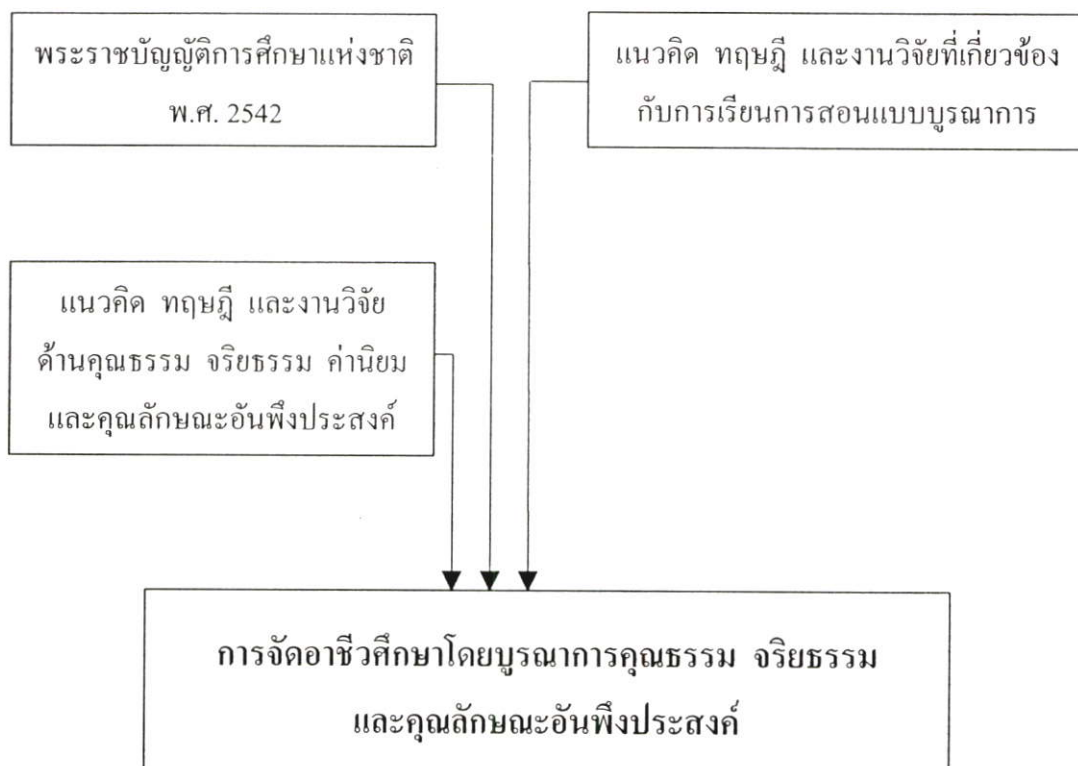
3. กรอบแนวคิดด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้สำเร็จ อาชีวศึกษา

ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดจากผลสรุปการประชุมสัมมนาคณะกรรมการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม ในการเรียนการสอนอาชีวศึกษา และการกำหนดรูปแบบการประเมินผลของ
กรมอาชีวศึกษา เมื่อ 6 - 7 ตุลาคม 2542 (ซึ่งได้กำหนดองค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรม และ
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา ไว้อย่างน้อย 15 ประการ คือ 1) ความรับ
ผิดชอบ 2) ความมีวินัย 3) ความซื่อสัตย์ 4) ความอดทนอดกลั้น 5) การประหยัด 6) ความรัก
สามัคคี 7) ความกตัญญู 8) การมีมนุษยสัมพันธ์ 9) มีมารยาทไทย 10) การพึ่งตนเอง 11)
เชื่อมั่นในตนเอง 12) มีความสนใจใฝ่รู้ 13) ละเว้นสิ่งเสพยาเสพติดและการพนัน 14) มีความคิด
ริเริ่มสร้างสรรค์ 15) คำนี้ถึงความปลอดภัย อนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์
จากพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3 องค์ประกอบ โดยเลือก
จากองค์ประกอบที่มีความถี่ของความต้องการของสถานประกอบการ เรียงลำดับจากความถี่สูง
สุดแต่ละด้าน คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ ความรับผิดชอบ กับความมีวินัย และด้าน
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ การมีมนุษยสัมพันธ์ ดังแสดงในภาพที่ 1.2



ภาพที่ 1.2 กรอบแนวคิดด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จ
อาชีวศึกษา

สำหรับกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ แสดงดังภาพที่ 1.3



ภาพที่ 1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1. ในการวิจัยเรื่องการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยการศึกษาเอกสาร ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการดังกล่าว ผู้วิจัยดำเนินการโดยการศึกษาจากการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา เนื่องจากกรมอาชีวศึกษาเป็นหน่วยงานหลัก ที่จัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษาทุกประเภท ทุกสาขาวิชา และระดับชั้น

2. การวิจัยครั้งนี้ เน้นการพัฒนา รูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สำหรับนักเรียนที่เรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และในการทดสอบหาประสิทธิภาพของรูปแบบ ได้กำหนดการทดลองปฏิบัติกับนักเรียนชั้นปวช.1 ซึ่งเป็นนักเรียนที่เพิ่งเข้าเรียนในสถานศึกษาอาชีวศึกษาที่มีสภาพใกล้เคียงกัน ทั้งนี้เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากตัวแปรอื่น

3. ในการหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์จากการวัดพฤติกรรมบ่งชี้คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3 องค์ประกอบ โดยเลือกจากองค์ประกอบที่มีความถี่ของความต้องการของสถานประกอบการ จากงานวิจัยที่ได้ศึกษา เรียงลำดับจากความถี่สูงสุดแต่ละด้าน คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ ความรับผิดชอบ กับความมีวินัย และด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ การมีมนุษยสัมพันธ์

4. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่างในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ดังนี้

4.1 ขั้นตอนการสังเคราะห์รูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งมีการศึกษาเอกสาร ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และจัดทำร่างคู่มือการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1) ประชากร คือ ผู้บริหารระดับสูงและศึกษานิเทศก์กรมอาชีวศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างาน และครูผู้สอนของสถานศึกษา จำนวน 20,454 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารระดับสูง และศึกษานิเทศก์กรมอาชีวศึกษา ผู้บริหาร หัวหน้างาน และครูผู้สอนในสถานศึกษา ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 133 คน

สำหรับการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยเลือกผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาแบบบูรณาการจำนวน 5 คน โดยเลือกจากที่ปรึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

แห่งชาติ 1 คน กรมวิชาการ 2 คน ศูนย์นิเทศอาชีวศึกษา 1 คน และผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา 1 คน

4.2 ขั้นตอนการหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยทดลองปฏิบัติในสถานศึกษา และวิเคราะห์ประสิทธิภาพของรูปแบบการบูรณาการ ใช้เวลาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 คือ เดือนพฤศจิกายน 2543 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ 2544 รวม 18 สัปดาห์ ดำเนินการโดยใช้วิธีการวิจัยกึ่งทดลอง (Semi Experimental Research) กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

- 1) ประชากร คือ นักเรียนชั้น ปวช. ปีการศึกษา 2543
- 2) กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้น ปวช.1 เลือกอย่างเจาะจง จากวิทยาลัยการอาชีพนครศรีธรรมราช โดยสุ่มมา 2 คณะวิชา คณะวิชาละ 2 กลุ่ม ทั้งนี้ แต่ละคณะวิชาจะแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 1 กลุ่ม และกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม กลุ่มละ 20 คน

4.3 ขั้นตอนการพัฒนาคู่มือการจัดการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดำเนินการโดยใช้เทคนิคการสัมมนา

- 1) ประชากร คือ ครูผู้สอนชั้น ปวช. และผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้อำนวยการและหัวหน้างานของสถานศึกษาที่ทำการทดลอง จำนวน 130 คน
- 2) กลุ่มตัวอย่าง เลือกอย่างเจาะจง จากครูผู้สอนชั้น ปวช.1 ที่เป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หัวหน้างานหลักสูตรและการสอน หัวหน้างานวัดผลการศึกษาและหัวหน้างานวิจัย รวม 25 คน

5. ตัวแปรที่ศึกษา

5.1 ตัวแปรต้น คือ การจัดอาชีวศึกษา จำแนกเป็น

- 1) โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 2) ตามปกติ

5.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ประสิทธิภาพของการจัดอาชีวศึกษา

1.5 ข้อจำกัดในการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ รูปแบบที่ใช้อาจจะเหมาะสมสำหรับการจัดการศึกษาในระบบ ซึ่งมีการกำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร การวัดผลและประเมินผล และระยะเวลาในการศึกษาที่แน่นอน มากกว่าการศึกษานอกระบบ ซึ่งเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นทั้งในการกำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร การวัดและประเมินผล และระยะเวลาในการศึกษา และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1. การจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนด้านอาชีวศึกษา โดยนำเนื้อหา ทักษะ ความคิดรวบยอด หรือ ประสบการณ์การเรียนรู้ในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา ไปรวมเข้าในการสอนรายวิชา โดยมีรูปแบบต่างๆ ดังนี้

แบบสอดแทรก (Infusion) คือครูผู้สอนแต่ละคนสอดแทรกเนื้อหา ทักษะ ความคิดรวบยอด หรือประสบการณ์การเรียนรู้ในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษาเข้าไปในการสอนวิชาของตน โดยวางแผนการสอนและดำเนินการสอนโดยครูผู้สอนเพียงคนเดียว

แบบคู่ขนาน (Parallel Instruction) เป็นการสอนโดยครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปสอนต่างวิชา กัน ต่างคนต่างสอน แต่วางแผนการสอนร่วมกัน โดยมุ่งสอนหัวเรื่อง หรือความคิดรวบยอด หรือ ปัญหาในเรื่องเดียวกันคือ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา

แบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary Instruction) เป็นการสอนลักษณะเดียวกับการสอนแบบคู่ขนาน แต่มีการมอบหมายงานหรือโครงการเชื่อมโยงรายวิชาต่างๆ เข้ามาให้ให้นักเรียนทำร่วมกัน

แบบข้ามวิชาหรือสอนเป็นคณะ (Transdisciplinary Instruction) เป็นการสอนที่ครูผู้สอน 2 วิชาขึ้นไป ร่วมกันกำหนดหัวข้อ แนวคิด หรือปัญหาร่วมกัน ทำแผนการสอนและสอนร่วมกันเป็นทีมสำหรับนักเรียนในกลุ่มเดียวกัน

2. การจัดอาชีวศึกษาตามปกติ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนด้านอาชีวศึกษาโดยไม่บูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3. คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีซึ่งเป็นคุณภาพภายในใจ เน้นเรื่องของความคิดและจิตใจของบุคคล

4. จริยธรรม หมายถึง แนวทางหรือกฎเกณฑ์การประพฤติ ปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามทั้งต่อตนเอง ต่อสังคม เพื่อประโยชน์สุขในการดำเนินชีวิตของตนเอง และของส่วนรวม

5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่มีความสำคัญ เป็นประโยชน์และจำเป็นที่นักเรียนอาชีวศึกษาควรจะมีคือมนุษยสัมพันธ์

6. ความรับผิดชอบ หมายถึง การยอมรับผลการกระทำของตนเอง ทั้งในสิ่งที่ดีหรือไม่ดี เช่น การเตรียมความพร้อมในการเรียนและการปฏิบัติงาน เรียนและปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จตามกำหนดรวมทั้งร่วมรับผิดชอบงานกลุ่ม

7. ความมีวินัย หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรม ที่ช่วยให้สามารถควบคุมตนเองทั้งทางกาย วาจา และใจ ให้อยู่ในระเบียบแบบแผนและข้อบังคับขององค์กร หรือสังคมนั้น ๆ เช่น การแต่งกายถูกต้องตามระเบียบและข้อตกลง การตรงต่อเวลา รักษาสาธารณสมบัติ สิ่งแวดล้อม

8. มนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ความสัมพันธ์ในทางสังคมระหว่างบุคคล ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ส่งผลให้บุคคลแต่ละคนสามารถเข้ากับบุคคลอื่นได้ เช่น การแสดงกริยาท่าทางที่เป็นมิตร พุดจาสุภาพ และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

9. ประสิทธิภาพของการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์หลังการทดลอง ของกลุ่มทดลอง มากกว่าคะแนนหลังการทดลอง ของกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผู้วิจัยขอเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 การจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษา

2.1.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาชีพ

2.1.2 การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

2.1.3 การวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับแนวคิดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

2.2 แนวคิดพื้นฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา

2.2.1 แนวคิดพื้นฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม

2.2.1.1 ความหมายและองค์ประกอบของคุณธรรม จริยธรรม

2.2.1.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

2.2.1.3 เกณฑ์ตัดสินจริยธรรม

2.2.1.4 เทคนิควิธีการสอนจริยธรรม

2.2.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา

2.2.2.1 ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา

2.2.2.2 องค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา

2.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบูรณาการการเรียนการสอน

2.3.1 แนวคิดพื้นฐานของการบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอน

2.3.2 ความหมายของการบูรณาการ

2.3.3 ลักษณะสำคัญของการบูรณาการการเรียนการสอน

2.3.4 ความสำคัญของการบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอน

2.3.5 การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

2.3.6 รูปแบบการบูรณาการการเรียนการสอน

2.4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษา

2.1.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาชีพ

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538 มีโครงสร้างหลักสูตรที่ประกอบด้วย หมวดวิชาพื้นฐาน หมวดวิชาชีพ หมวดวิชาเลือกเสรี และหมวดกิจกรรม ลักษณะการเรียนการสอนเป็นไปตามปรัชญาการศึกษา กลุ่มประสบการณ์นิยม และกลุ่มจิตนิยม หัวใจสำคัญของการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพ คือ การสอนวิชาชีพภาคปฏิบัติ เพราะการเรียนการสอนวิชาชีพภาคปฏิบัติเป็นการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะในการประกอบอาชีพ เพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ผู้วิจัยจึงขอรายงานเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในด้านสังคมเกี่ยวกับทักษะ และการสอนทักษะตามแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาการศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1.1 มโนทัศน์เกี่ยวกับทักษะ (Skills) และการสอนทักษะ Garrison and Magoon (1972 : 640) ให้ความหมายและอธิบายลักษณะสำคัญของทักษะไว้ว่า ทักษะเป็นแบบของพฤติกรรมที่กระทำไปด้วยความราบเรียบ (Smooth) รวดเร็ว แม่นยำ และมีความสอดคล้องผสมผสานกันอย่างเหมาะสมของกล้ามเนื้อต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากการพัฒนาความสามารถของบุคคล ส่วน Cronbach (1977 : 393) ให้ความหมายของทักษะว่าเป็นการปฏิบัติที่เกิดจากการเรียนรู้สามารถกระทำได้ โดยแทบจะไม่ต้องใช้ความคิด ผอบ พวงน้อย (2540 : 50) สรุปว่า การปฏิบัติ การอย่างมีทักษะจำเป็นต้องอาศัยพัฒนาการของกระบวนการเรียนรู้และกลไกการทำงานของกล้ามเนื้อในการปฏิบัติการ ซึ่งสามารถสังเกตได้จากเกณฑ์ 4 ประการ คือ ความเร็ว (Speed) ความแม่นยำ (Accuracy) ลักษณะท่าทาง (Form) และความคล่องตัว (Adaptability) กล่าวคือ คนที่มีทักษะย่อมสามารถปฏิบัติการอย่างรวดเร็วภายในเวลาอันจำกัด มีความแม่นยำในการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อไม่ขัดเขินผิดพลาด ใช้พลังงานหรือความพยายามน้อยที่สุด และสามารถปฏิบัติการได้ในสถานการณ์ที่แตกต่างออกไป ทักษะจึงมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ เป็นการตอบสนองทางกลไกที่ต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่ (Response Chains) เป็นการเกี่ยวข้องและประสานกันในการเคลื่อนไหวของอวัยวะ (Movement Coordination) และเป็นการจัดระเบียบความต่อเนื่องในการตอบสนองเข้าเป็นรูปแบบการตอบสนองที่ซับซ้อน (Response Pattern)

ภาวะเบื้องต้นที่มีผลต่อการฝึกทักษะที่สำคัญมี 6 ประการ ได้แก่ การเกิดขึ้นพร้อม ๆ กันของสิ่งเร้าและการตอบสนอง (Contiguity) การปฏิบัติ (Practice) การเรียนรู้ผลของการปฏิบัติ (Feedback) ผู้เข้ารับการฝึก (Trainee) สิ่งที่ทำกรฝึก (Job Training) และวิธีการฝึก (Tactic) ประการแรก ทักษะจะได้รับการพัฒนาขึ้นเมื่อมีการเกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน ของสิ่งเร้าและการตอบสนองเกิดขึ้นพร้อม ๆ กันประสานกัน ถ้าจัดลำดับของหน่วยสิ่งเร้า การตอบสนองความต้องการเสนอสิ่งเร้า การตอบสนองจะเกิดขึ้นทันที และต่อเนื่องเป็นสายโซ่เรื่อยไป ถ้าจัดลำดับของหน่วยสิ่งเร้าและการตอบสนองให้ถูกต้องเหมาะสมและให้ติดต่อกันถี่ จะช่วยให้การเรียนรู้ทักษะได้ดี

ประการที่สอง การปฏิบัติ (Practice) เป็นการทบทวน ช่วยป้องกันการลืมส่วนย่อย ช่วยให้เกิดความชำนาญ ถึงขั้นเชี่ยวชาญ การปฏิบัตินั้นควรแบ่งเป็นตอน ๆ สลับการพัก (Distributed Practice) ประการที่สาม การรู้ผลของการปฏิบัติ (Feedback) หรือการรู้ผลของการกระทำที่ใช้กับการเรียนทักษะนั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการเสริมแรง (Reinforcement) และเป็นตัวควบคุมที่สำคัญอย่างยิ่งในการเรียนทักษะ เพื่อให้การเรียนทักษะได้ผลดี ควรให้ผู้เรียนรู้ล่วงหน้าเกี่ยวกับการฝึกทักษะและให้รู้ผลทันที หลังการฝึก ซึ่งการรู้ผลมีสองลักษณะ คือ การรู้ผลจากภายนอก (Extrinsic Feedback) เป็นการรู้ผลจากอาจารย์หรือผู้บอกให้ทราบ เป็นการรู้ผลที่มีความสำคัญมากในขั้นแรก ๆ ของการเรียนทักษะ และการรู้ผลภายใน (Intrinsic Feedback) เป็นการรู้ผลการกระทำของตนเอง เป็นความรู้สึกที่ได้จากการฝึกของตนเอง ประการที่สี่ ตัวผู้เข้ารับการฝึกเอง (Trainee) ต้องมีลักษณะนิสัยส่วนตัว โครงสร้างทางร่างกาย ประสบการณ์เดิม ความพร้อม และแรงจูงใจที่เหมาะสมจึงช่วยให้การพัฒนาทักษะด้วยดี ประการที่ห้า สิ่งที่ทำให้การฝึกและความซับซ้อนของทักษะที่ฝึกการสอนทักษะที่ซับซ้อนต้องอาศัยเวลาและเทคนิคการสอนที่ยุ่งยากมากกว่าการสอนทักษะที่ง่ายและประการสุดท้าย วิธีการฝึกการจะฝึกทักษะให้ได้ผลดีควรปฏิบัติดังนี้ ฝึกโดยมีจุดมุ่งหมาย มีการแนะนำในการฝึกที่ดี ฝึกในสถานการณ์ที่ผู้เรียนพอใจ สนใจที่จะฝึก ลำดับขั้นที่เป็นระเบียบ การปลูกเจตคติให้พอใจในสิ่งที่ฝึก การฝึกเป็นส่วนรวมหรือส่วนย่อยตามความเหมาะสม สาธิตการฝึกให้ดูเป็นตัวอย่าง ชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของการฝึก ฯลฯ เป็นต้น

Singer (1975 : 36 –48) เสนอองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ทักษะ 3 ประการ คือ ตัวผู้เรียน สถานการณ์การเรียน และกระบวนการการเรียนรู้ ทักษะประการแรก คือ ตัวผู้เรียน มีองค์ประกอบหลายประการที่อาจส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ทักษะ เช่น บุคลิกภาพ เพศ เจตคติ อายุ ประสบการณ์ เซวาน์ อารมณ์ รูปร่าง สัดส่วนของร่างกาย วัฒนธรรม กลุ่มเพื่อน การรับรู้ ความไวในการรู้สึก ความกลัว ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อ สิ่งเหล่านี้เป็นความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Difference) ที่มีผลต่อการเรียนทักษะ ยุทธวิธีในการสอนแบบเดียวกันย่อมให้ผลแต่ละคนแตกต่างกัน การปฏิบัติต่อผู้เรียนแต่ละคนมีผลต่อการเรียนทักษะด้วยเช่นกัน ประการที่สอง สถานการณ์การเรียน เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งสำหรับการเรียนทักษะ เช่น สิ่งเร้า ผู้เรียนอาจรับรู้สิ่งเร้าด้วยจักษุสัมผัส โสตประสาท การสัมผัส ฯลฯ การใส่ใจกับสิ่งเร้าต้องมีสมาธิจดจ่ออยู่กับสิ่งเร้าที่จะอำนวยความสะดวก เมื่อมีหลายสิ่งเร้าในขณะเดียวกัน เช่น ในการฝึกหัดงานตะไบ ผู้เรียนต้องขยับนิ้วที่ถูกต้อง มือจับตะไบในมุมที่ถูกต้อง ตามองชิ้นงานที่จะทำการตะไบ ในขณะที่มีเสียงเครื่องจักร เสียงสังงาน ฯลฯ เราไม่สามารถที่จะใส่ใจกับสิ่งเร้าทุกอย่างในขณะเดียวกัน ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การรู้ผลการกระทำ (Feedback) ของตนเอง เพื่อปรับปรุงแก้ไขความสามารถของตนให้พัฒนาขึ้น เงื่อนไขในการฝึกหัด มีผลต่อการเรียนทักษะมาก เช่น การให้แรงเสริมมีผลกระตุ้นพฤติกรรม การฝึกหัดโดยไม่รู้ผลการปฏิบัติ โดยปราศจากจุดมุ่งหมาย หรือทำแบบซ้ำซากจำเจ ไม่ทำให้ผู้เรียนดีขึ้น การฝึกหัดแบบเว้นช่วงให้พักให้ผลทักษะการเรียนดีกว่า

ฝึกแบบต่อเนื่องเหล่านี้ เป็นต้น ประการสุดท้าย กระบวนการเรียนรู้ทักษะ การเรียนรู้ทักษะมีขั้นตอนการเรียนรู้ตามลำดับ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Phase) เป็นขั้นที่ผู้เรียนพยายามทำความเข้าใจคำแนะนำวิธีการปฏิบัติ ขั้นที่สองเป็นขั้นปฏิบัติ (Fixation Phase) เป็นขั้นที่ผู้เรียนลงมือฝึกปฏิบัติและนำผลการปฏิบัติมาเทียบกับครั้งที่แล้ว ๆ มาเพื่อฝึกตนเองจนสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องไม่มีข้อผิดพลาด ขั้นสุดท้ายเป็นขั้นอัตโนมัติ (Autonomous Phase) เป็นขั้นที่ผู้เรียนผ่านการฝึกฝน จนกระทั่งทำได้ถูกต้องคล่องแคล่วชำนาญงาน

ในการสอนทักษะใด ๆ ก็ตาม อาจารย์ผู้สอนย่อมมีความปรารถนาให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนจึงควรคำนึงถึงลำดับขั้นในการสอน 4 ประการดังต่อไปนี้ คือขั้นแรกวิเคราะห์ทักษะที่จะสอน อาจารย์ผู้สอนควรพิจารณาแยกทักษะที่สอนออกเป็นทักษะย่อย ๆ เพื่อกำหนดและจัดลำดับสิ่งเร้าให้มีผลการตอบสนองอย่างต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ตามลำดับก่อนหลัง ขั้นที่สอง การกำหนดระยะเวลาในการฝึกทักษะ ช่วงเวลาพักแต่ละช่วงในการฝึกทักษะแต่ละทักษะ ขั้นที่สามการตรวจสอบความสามารถเบื้องต้นของผู้เรียนเกี่ยวกับทักษะที่สอน เพื่อวางแผนพิจารณาสอนทบทวนและสาธิตทักษะทั้งที่จะฝึกพร้อมทั้งการฝึกฝนทักษะย่อยที่พบว่ายังขาดอยู่และวันที่ 4 ลงมือฝึกทักษะที่มีอยู่แล้วให้ชำนาญมากขึ้น โดยสร้างสภาวะเบื้องต้นที่มีผลต่อการฝึกทักษะ 3 ประการให้เกิดขึ้น ได้แก่ การจัดลำดับสิ่งเร้า การตอบสนองการปฏิบัติและการรู้ผลของการปฏิบัติ

2.1.1.2 การสอนวิชาชีพของสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา ปัจจุบันดำเนินการจัดการศึกษาแบบเน้นสมรรถนะ (Competency – Based Instruction) ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการศึกษาที่พัฒนามาจากการศึกษาแบบปฏิบัติการ (Performance – Education) ด้วยจุดประสงค์ที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนและการประเมินผลด้านการปฏิบัติให้สามารถประเมินและตรวจสอบได้แน่นอนว่าผู้เรียนมีพัฒนาการการเรียนรู้และมีความสามารถ ตรงกับงานวิชาชีพที่ต้องปฏิบัติในชีวิตจริง สิ่งที่ได้รับการพิจารณาว่าจะเป็นแนวทางของการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว คือ สมรรถนะ หรือ Competence (McAschan. 1979 : 45) แนวคิดส่วนหนึ่งของการศึกษาเน้นสมรรถนะนี้มาจากการเรียนการสอนโปรแกรม (Programmed-Instruction) ซึ่งในขั้นสุดท้ายของกระบวนการผู้เรียนจะมีความรู้ความสามารถตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นและส่วนหนึ่งมาจากแนวคิดการศึกษาแบบทดลองปฏิบัติ ผู้เรียนเรียนด้วยการสำรวจและทดลองในสภาพแวดล้อมของตน (แรมสมร อยู่สุธาพร. 2538 : 88)

Houston (1972 : 200 – 204) นักการศึกษาที่มีชื่อเสียงด้านการศึกษาเน้นสมรรถนะได้อธิบายถึงลักษณะสำคัญของการจัดการศึกษาแบบนี้ว่า เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม โดยจัดเรียงลำดับจากง่ายไปยาก การสร้างสรรค์กิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเลือกทำเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายเหล่านั้น ผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องจะต้องรับรู้จุดมุ่งหมายของโปรแกรม

เหล่านี้ ตลอดจนเข้าใจเกณฑ์ในการจัดวิธีการวัดผลแบบอิงเกณฑ์ และผู้เรียนจะต้องรับผิดชอบต่อกระบวนการเรียนของตนเพื่อให้ถึงเกณฑ์ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้

กระบวนการในการจัดการศึกษาเน้นสมรรถนะมีหลายขั้นตอนพอสรุปได้ดังนี้
(แรมสมร อยู่สถาพร. 2538 : 89)

- ขั้นที่ 1 การรวบรวมและระบุความสามารถ (Competences) ที่แต่ละสาขาต้องการ
- ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมให้ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไป
- ขั้นที่ 3 การตั้งเกณฑ์เพื่อการประเมินผลตลอดจนวิธีการที่เหมาะสมในการประเมินผล
- ขั้นที่ 4 การวางลำดับขั้นตอนการสอน การกำหนดวิธีการสอนหรือยุทธศาสตร์ที่จะใช้ในการสอน ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์การเรียนต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้
- ขั้นที่ 5 การกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบของผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องในโปรแกรม
- ขั้นที่ 6 การวัดผลโปรแกรมที่จัดขึ้นเพื่อสำรวจว่ากระบวนการและยุทธศาสตร์การสอนที่ใช้สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมาย หรือได้ความสามารถที่กำหนดไว้หรือไม่
- ขั้นที่ 7 การนำผลการสำรวจมาใช้ปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องของโปรแกรมที่จัดขึ้น

การศึกษาเน้นสมรรถนะเป็นการศึกษาที่เน้นการปฏิบัติที่จำเป็นต้องเรียน เป็นผลลัพธ์ของการเรียนรู้ ไม่ใช่เนื้อหาวิชา ผู้เรียนจะต้องเรียนด้วยการควบคุมตนเอง ตามความสามารถของตนที่จะก้าวไปได้โดยมีครูเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา มีปรัชญาและพื้นฐานทฤษฎีดังนี้

- 1) ปรัชญาการศึกษาเน้นสมรรถนะยึดตามหลักการการศึกษาของ Dewey ซึ่งมีแนวคิดทฤษฎีการศึกษาเน้นให้ผู้เรียนศึกษาโดยวิธีการแก้ปัญหา มีความเชื่อว่าผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยการกระทำ (Learning by Doing) มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ (Klingstedt. 1972 : 10- 13)
 - (1) กำหนดวิธีการปฏิบัติเป็นขั้น ๆ และมีการตรวจสอบเสมอ (2) แต่ละสมรรถนะจะอยู่ในรูปของเกณฑ์การปฏิบัติที่ผู้เรียนทุกคนต้องรู้และสามารถไปถึงได้ (3) มีจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมแสดงการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนจากการเรียนอย่างชัดเจน และ (4) ประสบการณ์การเรียนและเลือกสรรเป็นขั้นตอนเพื่อเป็นรางวัลแก่ผู้เรียน
- 2) ทฤษฎีพื้นฐานที่ใช้ในการศึกษาเน้นสมรรถนะเป็นการผสมผสานทฤษฎีต่าง ๆ เข้าด้วยกัน (Klingstedt. 1972 : 7-8) คือ

ก. ทฤษฎีการเรียนรู้การสอนรายบุคคลเพื่อสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individualized Instruction) เพราะคนมีความแตกต่างกัน ควรมีวิธีการเรียนต่างกันแล้วแต่ความสนใจแต่บรรลุวัตถุประสงค์เดียวกัน

ข. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อรอบรู้ (Mastery Learning) มนุษย์ทุกคนสามารถเรียนได้ ขึ้นอยู่กับวิธีการสอนและเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ที่กำหนดซึ่งต้องใช้เวลา

ค. ทฤษฎีการวัดผลแบบอิงเกณฑ์ (Criterion Referenced Measurement) ผู้เรียนอาจใช้วิธีการเรียนต่างกัน เวลาเรียนต่างกัน แต่การประเมินระดับสมรรถนะที่เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายหรือไม่นั้นจะต้องวัดด้วยเกณฑ์ผลสัมฤทธิ์ที่คงที่

อีกทฤษฎีหนึ่งซึ่งเป็นพื้นฐานของการศึกษาแบบเน้นสมรรถนะตามที่ Hall and Jone (1976 : 10) กล่าวคือ ทฤษฎีความถนัด (The Redefinition of Aptitude) ที่ให้ความสำคัญกับเวลาว่านักเรียนสามารถเรียนรู้งานได้ถ้าให้เวลาแก่เขา

การจัดการศึกษาเน้นสมรรถนะมีลักษณะที่แตกต่างจากการศึกษาอื่น ๆ พอสรุปได้ดังนี้ (McAschan. 1979 : 31-35 ; Wolf. 1995 : 1-29 ; กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2532 : 141 ; แรมสมร อยู่สถาพร. 2538 : 88)

1) หลักสูตร

- จุดประสงค์ของหลักสูตรจะกำหนดเฉพาะตามความรู้และทักษะที่วัดได้และจำเป็นต้องเรียนตามสมรรถนะที่กำหนดในหลักสูตร
- เนื้อหาหลักสูตรเน้นที่ความรู้และทักษะที่จำเป็นต้องเรียนตามสมรรถนะที่กำหนดในหลักสูตรเท่านั้น
- การจัดการเรียนการสอนจะเน้นที่การปฏิบัติ (Performance) ให้กระทำได้
- การวัดและประเมินผลการเรียนจะวัดตามจุดประสงค์ของการเรียนในแต่ละสมรรถนะและเมื่อผู้เรียนพร้อม

2) วิธีการสอน

- การสอนจะเน้นที่สมรรถนะและมุ่งให้ผู้เรียนกระทำได้
- ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยมีผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน
- เรียนตามความต้องการของแต่ละคนตามสมรรถนะที่กำหนดโดยผู้เรียนจะเป็นผู้ควบคุมตนเอง
- ลักษณะการเรียนเป็นความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างครูกับผู้เรียน
- เน้นที่การปฏิบัติ (Performance – Based)

3) สื่อการเรียนการสอน

- ใช้ตำราตามหน่วยการสอน (Module, Package, etc.) ได้แก่ คู่มือผู้สอนคู่มือผู้เรียน และสื่อการเรียนอื่น ๆ

- เน้นการเรียนภาคสนามที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้จริง

4) การประเมินผล

- ประเมินผลการเรียนโดยการวัดผลแบบอิงเกณฑ์

- มุ่งทดสอบความสามารถในการปฏิบัติได้มากกว่าที่จะวัดความรู้จากเนื้อหาวิชา

- ผู้เรียนจะรู้ผลความก้าวหน้าการเรียนรู้อของตนเองทันที และสามารถตรวจสอบ

ได้ด้วยตนเองในแต่ละเรื่องที่เรียน การศึกษาเน้นสมรรถนะเหมาะสำหรับการจัดโปรแกรมการศึกษาที่เน้นการปฏิบัติโดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนในวิชาชีพต่าง ๆ ซึ่งความสำคัญอยู่ที่การฝึกให้มีประสบการณ์วิชาชีพ

- สภาพและครูที่เหมาะสมจะให้การศึกษานี้สมรรถนะจะเป็นการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนจะต้องนำไปใช้ในประสบการณ์จริง (Hall and Jone. 1976 : 12)

การนำวิธีการศึกษานี้สมรรถนะไปใช้สามารถจัดกระทำได้ 3 วิธีการ

1) ใช้จัดหลักสูตรทั้งหลักสูตรให้เน้นสมรรถนะ ลักษณะของหลักสูตรจะมีเนื้อหาที่บูรณาการและเป้าหมายของหลักสูตรจะกำหนดเป็นสมรรถนะที่ต้องการ เรียกว่าหลักสูตรเน้นสมรรถนะ (Competency – Based Curriculum)

2) ใช้จัดการสอนโดยเน้นสมรรถนะ (Competency – Based Instruction) ซึ่งการสอนเน้นสมรรถนะนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาวิชาชีพ วิธีการสอนและการประเมินผลจะเน้น การปฏิบัติที่จะต้องนำไปใช้ในชีวิตจริงมากกว่าการให้เนื้อหาวิชา

3) ใช้ในการสร้างเกณฑ์ประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยอาศัยแนวคิดที่ว่าสมรรถนะ เป็นตัวบ่งชี้ถึงความสามารถที่จำเป็นสำหรับงานหนึ่งๆ ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติอย่างเจาะจง สำหรับงานนั้นว่าผู้มีความสามารถตามเกณฑ์ที่มีประสิทธิภาพนั้นควรเป็นอย่างไร วิธีการนี้เรียกว่าการทดสอบเน้นสมรรถนะ (Competency – Based Testing Program) เหมาะสำหรับการประเมินประสบการณ์และความสามารถในการปฏิบัติในห้องทดลอง ห้องปฏิบัติและแหล่งฝึกปฏิบัติต่าง ๆ

การศึกษานี้สมรรถนะเป็นวิธีการจัดการศึกษาในรูปแบบหนึ่ง ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเป้าหมายต่าง ๆ กัน แล้วแต่ความจำเป็นและความเหมาะสม การพัฒนาวิธีการเชิงสมรรถนะประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 3 ประการ เป็นวิธีการพัฒนาโดยทั่วไป ประกอบด้วย 1) การกำหนดสมรรถนะ 2) การสร้างแบบประเมินการปฏิบัติตามสมรรถนะ 3) พัฒนาวิธีการสอนไปสู่การเรียนรู้และพัฒนาความสามารถตามสมรรถนะที่ต้องการ

1) การกำหนดสมรรถนะ การกำหนดสมรรถนะที่ชัดเจนจะช่วยผู้สอนในการจัดการเรียนการสอน สามารถกำหนดขอบเขตเนื้อหาวิชาได้แน่นอน ตามเนื้อหาวิชาที่จำเป็นต้องเรียน จำเป็นต้องรู้และจำเป็นต้องปฏิบัติ ซึ่งทำให้ลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชา ปรับปรุงเนื้อหาวิชาให้มีปริมาณเนื้อหาที่จำเป็นและพอเหมาะทำให้ประหยัดเวลาในการสอนและถ้าการจัดการเรียนการสอนนั้นเป็นการปฏิบัติช่วยลดการฝึกปฏิบัติบางทักษะที่ไม่จำเป็นออก ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมุ่งทำงานเฉพาะที่จำเป็นต้องฝึกปฏิบัติจริง ๆ มากขึ้น และทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงตามงานที่ต้องการไปใช้จริง ๆ

ในการกำหนดสมรรถนะ การเขียนประโยคสมรรถนะต้องเขียนให้เจาะจงและชัดเจน ส่วนสำคัญที่ต้องเขียนเพื่อสื่อให้ผู้อื่นสามารถเข้าใจตรงกันนั้น ประกอบด้วยข้อความต่อไปนี้ (1) ลักษณะเฉพาะที่ต้องการให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ที่สามารถตรวจสอบได้ (2) ระดับความสามารถด้านความรู้ ทักษะ หรือเจตคติที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน (3) เนื้อหาวิชาที่จำเป็นต้องเรียนและการประเมินผลและ (4) ความสามารถที่เป็นความจำเป็นต้องแสดงให้เห็นได้เมื่อจบการเรียนและการพัฒนาต่อไป (McAschan, 1979 : 59)

การจำแนกสมรรถนะในการจัดการศึกษาส่วนใหญ่จะเขียนเป็น 3 ด้าน คือ ความรู้ เจตคติ และทักษะ ลักษณะการเขียนประโยคสมรรถนะจะแตกต่างจากประโยคทั่วไป จุดประสงค์มากกว่าการบอกพฤติกรรมเจาะจง ส่วนสำคัญมี 2 ส่วน คือ (1) กลุ่มผู้เรียน และ (2) งานการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา (Content) ของสิ่งปฏิบัติ พฤติกรรมที่จำแนกตามระดับและเวลาที่เน้นในอนาคตหรือสิ่งที่น่าจะต้องเกิดขึ้นหรือพัฒนา McAschan (1979 :114) สำหรับการเขียนประโยคสมรรถนะด้านความรู้และทักษะไม่พบปัญหา ส่วนการเขียนด้านเจตคติเป็นสิ่งที่ค่อนข้างยากและวัดยาก เพราะการพัฒนาเจตคติต้องใช้เวลานานที่จะเกิด Klingstedt (1972 : 57) ให้ความเห็นว่า การเขียนจุดประสงค์เจตคติสามารถเขียนได้ทั้งพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ และพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับการวัดและการประเมิน ซึ่งควรจะมุ่งเป้าหมายของหลักสูตรและมองในภาพรวมมากกว่าการเจาะจงเฉพาะการแสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่งในตัวผู้เรียนเฉพาะบุคคล

2) การสร้างแบบประเมินผลการปฏิบัติตามสมรรถนะ โดยหลักการของการศึกษาเน้นสมรรถนะ เป็นการเรียนการสอนที่มาจากการสอนในสิ่งที่ต้องสอนและเรียนในสิ่งที่ต้องเรียน โดยสิ่งที่ต้องเรียนนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการนำไปใช้ในชีวิตจริง ดังนั้นในการประเมินจะมุ่งประเมินถึงสิ่งที่จำเป็นต้องเรียนหรือสมรรถนะที่ต้องการ ซึ่งในการประเมินสำหรับการศึกษานั้น สมรรถนะจะมุ่งที่การวัดความสามารถในการปฏิบัติตามขั้นตอนของทักษะปฏิบัติและการเรียนรู้ ดังนั้นในการประเมินจึงประเมิน โดยใช้เกณฑ์เพราะสามารถวัดการเจริญเติบโตถึงพฤติกรรมสุดท้ายได้ ซึ่งเกณฑ์ (Criteria) ที่ใช้ประเมินนี้หมายถึงพฤติกรรมที่บ่งชี้ให้สังเกตเห็นได้ พฤติกรรมที่สังเกตได้นี้จะต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอนของการปฏิบัติแต่ละขั้นหรือกำหนดเป็นจุดประสงค์ซึ่งผู้เรียน

จะต้องทำให้ผ่านจุดประสงค์ที่กำหนด ในกรณีที่ไม่ผ่าน จะต้องมีการซ่อมทบทวนหรือฝึกหัดเพื่อแก้ไขให้ผ่านต่อไป Klingstedt (1972 : 91)

การวัดพฤติกรรมอาจวัดได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งทั้งสองวิธีนี้อาจจำเป็นต้องใช้เครื่องมือและ/หรือการสังเกต แล้วแต่ว่าสิ่งที่วัดหรือประเมินคืออะไร ในการประเมินผลไม่จำเป็นต้องวัด ทุกด้าน ควรจะวัดเฉพาะสิ่งที่ต้องการวัดเท่านั้น ความสำคัญของการวัดและประเมินผลอยู่ที่เครื่องมือสำหรับวัด เครื่องมือจะต้องมีคุณภาพ กล่าวคือ มีทั้งความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ส่วนวิธีเลือกใช้จะต้องใช้การประเมินผลการปฏิบัติซึ่งมีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ แบบบันทึกพฤติกรรม (Anecdotal Record) แบบประเมินทักษะปฏิบัติ (Skill Checklist) การทำรายงานการศึกษา (Report) แบบทดสอบปฏิบัติการ (Performance Test) ที่ใช้มากคือ สอบปฏิบัติ ในสถานการณ์จริง ในกรณีที่ทำไม่ได้ให้ใช้สถานการณ์จำลอง แต่เนื่องจากการศึกษาโดยวิธีการเชิงสมรรถนะจะเน้นที่ทักษะความสามารถของผู้เรียนในด้านทักษะปฏิบัติ การใช้แบบประเมินทักษะปฏิบัติจึงเหมาะสมมาก และมักจะใช้ควบคู่ไปกับแบบทดสอบหรือการทบทวนความรู้จากการเรียน

3) การพัฒนาวิธีการสอนเป็นกระบวนการของการกำหนดเป้าหมายและการประเมินผลที่ผ่านมาเพื่อให้การเรียนนั้นบรรลุเป้าหมายประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญคือ

1. ศึกษาปัญหาและวิเคราะห์งาน การพัฒนาการสอนจะต้องวิเคราะห์และแจ้งปัญหาของการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรหรือรายวิชา หรือโครงการให้ชัดเจนเพื่อหาปัญหาที่แท้จริงว่าปัญหาการสอนที่ต้องแก้ไขคืออะไร วิธีการแก้ปัญหาควรเป็นอย่างไร

2. ออกแบบการสอน เป็นกระบวนการของการเลือกรูปแบบการสอนจะเน้นการแก้ปัญหาให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตรงตามจุดประสงค์ที่ต้องการการเลือกหรือจัดเตรียมสื่อการสอนได้อย่างเหมาะสมตลอดจนการพัฒนาหน่วยการสอนตามลำดับตั้งแต่ต้นจนบรรลุจุดประสงค์การเรียนที่ต้องการ

3. พัฒนาหน่วยการเรียน (Learning Unit) หน่วยการเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาวิธีการสอนเพื่อให้รูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ได้จริง ส่วนประกอบของหน่วยการเรียนมีหลายส่วน คือ (กุลยา ตันติผลลาชีวะ. 2532 : 155 ; แรมสมร อยู่สถาพร. 2538 : 95 ; บุญเกื้อ ควรหาเวช. 2542 ; 81-84)

3.1 จุดมุ่งหมายของหน่วยการเรียนในรูปของจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

3.2 แบบทดสอบก่อนเรียน มีไว้เพื่อประเมินความรู้ที่เป็นเนื้อหา บังคับก่อนเรียนและยังรวมถึงความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียนด้วย ดังนั้นแบบทดสอบก่อนเรียนควรจะสั้นและง่าย ผู้เรียนสามารถตรวจเอง ให้เพื่อนหรือครูตรวจก็ได้ สิ่งสำคัญของแบบทดสอบก่อนเรียนก็คือ ควรจะวัดความรู้และความสามารถเพื่อดูความพร้อมด้านความรู้ของผู้เรียน

3.3 ประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง กิจกรรมการเรียนรู้ควรจะเป็นชนิดที่ผู้เรียนสามารถเรียนด้วยตนเอง เช่น บทเรียนโปรแกรม การศึกษาจากสื่อโสตทัศนูปกรณ์ หรือการเรียนรู้ด้วยตนเองตามแบบเรียนที่กำหนด เป็นต้น วิธีการเรียนเหล่านี้จะต้องมีการให้ผู้เรียนได้เสนอรายงานการเรียนและผลการสรุป เพื่อให้มีการประเมินข้อมูลย้อนกลับกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละกิจกรรมจะต้องประกอบด้วยแหล่งข้อมูลที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถดำเนินการได้ตามจุดประสงค์

3.4 แผนภูมิแสดงขั้นตอนการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบความก้าวหน้าถึงขั้นตอนการเรียนรู้ตลอดจนการประเมินผลและแหล่งข้อมูลที่ผู้เรียนจะไปศึกษาค้นคว้าได้

3.5 การทดสอบหลังเรียน เป็นการประเมินผู้เรียนว่าสามารถเรียนรู้ได้ตามจุดประสงค์หรือไม่ ซึ่งการทดสอบหลังเรียนนี้อาจเหมือนกันหรือคู่ขนานกับแบบทดสอบก่อนเรียนก็ได้ การทดสอบหลังเรียนอาจทำได้หลายวิธีไม่เฉพาะแต่การใช้แบบทดสอบหลังการปฏิบัติ ขึ้นอยู่กับการพิจารณาความเหมาะสมและจุดประสงค์

ความสำเร็จของการจัดการศึกษาแบบเน้นสมรรถนะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบสนับสนุนหลายประการทั้งอาจารย์ผู้สอน องค์กรศึกษา และหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนความพร้อมของงานทั้ง 3 ด้าน จะทำให้การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างต่อเนื่อง คล่องตัว และสามารถเผยแพร่สู่การนำไปใช้ได้จริง

2.1.2 การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีรากฐานจากปรัชญาการศึกษาและทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวนานและเป็นแนวทางที่ได้รับการพิสูจน์ว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่ต้องการอย่างได้ผล (วัฒนาพร ระบุว่าทุกซ์. 2542 : 4) โดยเน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม (Participation) และลงมือปฏิบัติทุกขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งต้องจัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาตามปรัชญาเบื้องต้นของการจัดการศึกษา ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจึงต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทั้ง 4 ด้าน คือ (นวลจิตต์ เขาวงกิตพิงศ์. 2542 : 16)

1. มีส่วนร่วมทางร่างกาย (Physical Participation) โดยจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เคลื่อนไหวร่างกายเพื่อให้ต้นตัวตลอดเวลานี้เพราะการเรียนรู้จะเกิดได้ดีเมื่อนักเรียนอยู่ในสภาพต้นตัว

2. มีส่วนร่วมทางอารมณ์ (Emotional Participation) โดยจัดกิจกรรมให้กระทบกระเทือนอารมณ์ของนักเรียนมากที่สุด ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมทางอารมณ์มีผลต่อการสร้างจิตสำนึกซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนพฤติกรรมแบบยั่งยืน

3. มีส่วนร่วมทางสังคม (Social Participation) โดยการจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีโอกาสได้รับความรู้ตลอดจนการรับรู้ความรู้สึกจากคนอื่น ๆ ที่อยู่รอบข้างในสังคมเพื่อให้เกิดความตระหนักว่าแหล่งความรู้ที่แท้จริงมีมากมายหลายแหล่งในบุคคลและสถานที่รอบกาย ไม่ใช่ครูเท่านั้นที่เป็นผู้รู้ นักเรียนควรใช้แหล่งความรู้ต่าง ๆ รอบตัวนี้ให้เป็นประโยชน์ ส่วนการได้รับความรู้สึกของคนอื่น เป็นสิ่งสำคัญ เพราะพฤติกรรมของแต่ละคนมีผลต่อกันและกันและมีผลต่อการสร้างสังคมที่ดี

4. มีส่วนร่วมทางสติปัญญา (Intellectual Participation) โดยการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เคลื่อนไหวในกลไกของสมองโดยการใช้กระบวนการคิดเป็นเครื่องมือ ดังนั้นกิจกรรมที่จะจัดขึ้นจะเป็นกิจกรรมที่ทำทลายความคิด

จากหลักการดังกล่าวนำมาสู่สาระสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2539 : 1-2)

1. Construct คือการให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยกระบวนการแสวงหาข้อมูล ทำความเข้าใจ คิดวิเคราะห์ ตีความ แปลความ สร้างความหมาย สังเคราะห์ข้อมูลและสรุปข้อความรู้
2. Interaction คือการให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เรียนรู้จากกัน แลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดและประสบการณ์แก่กันและกัน
3. Participation คือการให้ผู้เรียนมีบทบาทหรือส่วนร่วมในการเรียนรู้ให้มากที่สุด
4. Process หรือ Product คือการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการควบคู่ไปกับผลงาน หรือข้อความรู้ที่สรุปได้
5. Application คือ การให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

ทั้งนี้โดยเรียกรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบนี้ว่า Cippa Model การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบ นี้ นอกจากจะเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแล้วยังสามารถนำไปใช้เป็นตัวชี้วัดหรือเป็นเครื่องตรวจสอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ว่ากิจกรรมนั้นเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือไม่ โดยนำเอากิจกรรมในแผนการสอนมาตรวจสอบตามหลักการดังกล่าว

2.1.2.1 ตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้พัฒนาตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยกำหนดตัวบ่งชี้การเรียนของผู้เรียน 9 ข้อ และตัวบ่งชี้การสอนของครู 10 ข้อ ดังนี้

ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของผู้เรียน

1. ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง
3. ผู้เรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม
4. ผู้เรียนฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างสรรค์จินตนาการ ตลอดจนได้แสดงออกอย่างชัดเจนและมีเหตุผล
5. ผู้เรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบแก้ปัญหา ทั้งด้วยตนเองและร่วมด้วยช่วยกัน
6. ผู้เรียนได้ฝึกค้นคว้า รวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง
7. ผู้เรียนได้เลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเอง

อย่างมีความสุข

8. ผู้เรียนฝึกตนเองให้มีวินัยและความรับผิดชอบในการทำงาน
9. ผู้เรียนฝึกประเมิน ปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่น ตลอดจนสนใจใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้การสอนของครู

1. ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ
2. ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลูกเร้าใจและเสริมแรงให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
3. ครูเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาผู้เรียนอย่างทั่วถึง
4. ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียน ได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์
5. ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกคิด ฝึกทำและฝึกปรับปรุงตนเอง
6. ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดีและปรับปรุง

ส่วนต่อของผู้เรียน

7. ครูใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้
8. ครูใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง
9. ครูฝึกฝนกิจกรรมรายสัปดาห์และวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย
10. ครูสังเกตและประเมินพัฒนาการของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้การสอนของครูทั้ง 10 ข้อ ดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า ครูผู้สอนจะต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอน เป็นผู้อำนวยความสะดวก คือเป็นผู้จัดประสบการณ์และจัดสื่อการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. 2541 : 2)

การจัดการเรียนการสอนที่ครูเป็นศูนย์กลาง กับนักเรียนเป็นศูนย์กลางจะมีลักษณะที่แตกต่างกัน เปรียบเทียบได้ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 การเปรียบเทียบการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง และนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

รายการ	ครูเป็นศูนย์กลาง	นักเรียนเป็นศูนย์กลาง
1. บทบาทครู	ผู้ถ่ายทอดความรู้	ผู้จัดให้เกิดความรู้
2. หน้าที่ครู	<ul style="list-style-type: none"> - ครูพูดเป็นส่วนใหญ่ นักเรียนพูดเป็นส่วนน้อย - ครูเตรียมสิ่งที่จะพูด - ครูสอนสิ่งที่ครูรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูพูดเป็นส่วนน้อย นักเรียนพูดเป็นส่วนใหญ่ - ครูเตรียมกิจกรรม คำถามที่จะกระตุ้นให้นักเรียนพูดและทำกิจกรรม - ครูสอนสิ่งที่ครูรู้หรือไม่รู้ก็ได้
3. จุดหมาย	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นเนื้อหาความรู้ - ต่างคนต่างรับความรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นให้นักเรียนคิด ทำและแสดงออกเพื่อแก้ปัญหา สร้างสรรค์ - มุ่งการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นส่วนใหญ่
4. การวัดผล	<ul style="list-style-type: none"> - สอบความรู้ ความจำเป็นส่วนใหญ่ 	<ul style="list-style-type: none"> - วัดผลหลายด้าน อาทิ ผลงานชิ้นสุดท้าย กระบวนการคิด กระบวนการทำงาน ความรับผิดชอบ เป็นต้น

ที่มา : รักเกียรติ แก้วจันทน์ (2542 : 12) การเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, (อัดสำเนา)

2.1.2.2 เทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

มีเทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนอยู่มากมายหลายวิธีที่ส่งเสริมและให้ความสำคัญกับผู้เรียนในฐานะศูนย์กลางของการเรียนการสอน ซึ่งครูสามารถนำไปปรับปรุงใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน จุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาหรือสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้ (วัฒนาพร ระงับทุกข์. 2542 : 16 – 52) การจัดการเรียนการสอนทางอ้อม (Indirect Instruction) การจัดการเรียนการสอนแบบสืบค้น (Inquiry Instruction) การเรียนแบบค้นพบ (Discovery Learning) การตั้งคำถาม (Questioning) การศึกษาเป็นรายบุคคล (Individual Study) สำหรับการศึกษาเป็นรายบุคคลเป็นแนวทางหนึ่งของการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแต่ละคนปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองและฝึกทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต เทคนิคนี้ เริ่มต้น โดยครูหรือผู้เรียนเป็นผู้กำหนดหัวข้อปัญหาหรือโครงการตามสาระการเรียนรู้ที่กำหนด โดยผู้เรียนต้องศึกษา วิเคราะห์ สรุปอ้างอิงและสรุปข้อความรู้บนพื้นฐานของการวิเคราะห์และประเมินผลกระบวนการ ครูต้องใช้เทคนิคการประเมินในด้านการให้ข้อมูลป้อนกลับและการตรวจแก้งาน โดยใส่ไว้ในสื่อที่ผู้เรียนใช้หรือใช้ร่วมกันไปกับกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน กิจกรรมที่ครูสามารถเลือกใช้ให้ผู้เรียนปฏิบัติในการศึกษาเป็นรายบุคคล มีดังนี้ รายงานการระดมพลังสมอง การค้นคว้าอย่างอิสระ เรียงความ การแก้ปัญหา

การเรียนรู้เสริมโครงงาน การตัดสินใจ ศูนย์การเรียนรู้ แบบจำลอง คู่สัญญา ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ การทำนิตยสาร การมอบหมายงานเป็นรายบุคคล เกม ชุดการสอน การสืบค้น คอมพิวเตอร์ช่วยสอน

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยี (Technology-Related Instruction) คุณค่าของเทคโนโลยีอยู่ที่การใช้งาน ซึ่งครูจะต้องเลือกว่าจะนำเทคโนโลยีซึ่งมีอยู่มากมายแบบใดมาใช้ในการสอน เช่น สิ่งพิมพ์ ตำราเรียนและแบบฝึกหัด แหล่งทรัพยากรในชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) ชุดการสอน (Instruction Package) คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Assisted Instruction : CAI) บทเรียนสำเร็จรูป (Programmed Text)

การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นการปฏิสัมพันธ์ (Interactive Instruction) เน้นการอภิปราย การแบ่งปันความรู้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การถาม-ตอบ และการทำงานกลุ่มย่อยแบบร่วมมือกันเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีปฏิริยาและตอบสนองต่อความรู้ ประสบการณ์ และความคิดเห็นของครูและเพื่อนๆ ผู้เรียนจะได้ฝึกการจกระบบความคิด การโต้แย้งอย่างมีเหตุผล และการพัฒนาทักษะทางสังคม ได้แก่วิธีการสอนแบบคู่คิด (Think-Pair-Share) การระดมพลังสมอง (Brainstorming) กระบวนการแก้ปัญหา กลุ่มติว (Tutoring) การฝึกปฏิบัติการ (Practicing) และกลุ่มเอกฉันท์ (Consensus Group)

การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Instruction) เป็นวิธีการส่งเสริมการรับรู้จากประสบการณ์ และการสะท้อน (Reflection) ความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ทั้งด้านเทคนิควิธีการปฏิบัติของผู้เรียนแต่ละบุคคล และกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนจะได้ตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเองและได้รับประสบการณ์ด้านอารมณ์ ความรู้สึกที่จะนำมาปรับความรู้สึก เจตคติ และค่านิยมของตน เช่น วิธีการใช้ เกม (Game) กรณีตัวอย่าง (Case Study) สถานการณ์จำลอง (Simulation) ละคร (Acting or Dramatization) บทบาทสมมติ (Role Play)

การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) การเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นวิธีการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ ความสามารถแตกต่างกัน โดยที่แต่ละคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้และในความสำเร็จของกลุ่ม ทั้งโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ รวมทั้งการเป็นกำลังใจแก่กันและกัน คนที่เรียนเก่งจะช่วยเหลือ คนที่อ่อนกว่า สมาชิกในกลุ่มไม่เพียงแต่รับผิดชอบต่อการเรียนของตนเองเท่านั้นหากแต่จะต้อง ร่วมรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ความสำเร็จของแต่ละบุคคลคือความสำเร็จของกลุ่ม

การเรียนรู้แบบร่วมมือสามารถนำมาใช้ได้กับการเรียนทุกวิชาและทุกระดับชั้น และจะมีประสิทธิผลยิ่งกัยกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนในด้านการแก้ปัญหา การกำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ การคิดแบบหลากหลาย การปฏิบัติภารกิจที่ซับซ้อน การเน้นคุณธรรม จริยธรรม การเสริมสร้างประชาธิปไตยในชั้นเรียน ทักษะทางสังคม การสร้างนิสัยความรับผิดชอบร่วมกัน

และความร่วมมือภายในกลุ่ม ได้แก่ Jigsaw, Jigsaw II, Team – Game – Tournaments (TGT) Student Teams and Achievement Divisions (STAD) Team Assisted Individualization (TAI) Group Investigation (GI) Learning Together (LT) Numbered Head Together (NHT) Co – op Co –op การเรียนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยประกอบด้วยหลักการเรียนรู้พื้นฐาน 2 อย่าง คือ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) และการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม (Group Process)

การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ (Integration) สามารถทำได้หลายลักษณะ เช่น แบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ทำได้โดยกำหนดหัวข้อ (Theme) ขึ้นมาแล้วนำความรู้จากวิชาต่าง ๆ มาเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กับหัวเรื่อนั้น บางครั้งเรียกการบูรณาการแบบนี้ว่าสหวิทยาการแบบมีหัวข้อ (Thematic Interdisciplinary Studies) หรือสหวิทยาการแบบเน้นการประยุกต์ใช้ (Application-First Approach)

แบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) เป็นการนำเรื่องที่ต้องการจะบูรณาการไปสอดแทรก (Infusion) ในวิชาต่าง ๆ บางครั้งเรียกการบูรณาการแบบนี้ว่า การบูรณาการแบบเน้นเนื้อหา (Discipline – First Approach)

หลักการที่สำคัญที่จะต้องคำนึงในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ คือต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมและจริยธรรมที่ถูกต้องจัดประสบการณ์ตรงกับผู้เรียน จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าทำและให้ผู้เรียนได้ร่วมทำงานกลุ่ม

วิธีการจัดการเรียนการสอนที่ใช้แนวคิดของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการและเป็นที่สนใจในปัจจุบัน ได้แก่ การเรียนการสอนแบบ Storyline Method ซึ่งเป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่นำแนวคิดของการบูรณาการ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวผู้เรียนเชื่อมโยงออกไปสู่ชีวิตจริง การค้นคว้าหาความรู้และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยสามารถยืดหยุ่นเวลาและกิจกรรมการเรียนการสอนได้ตามความเหมาะสม ซึ่งจะทำให้การเรียนการสอนเป็นธรรมชาติสอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนและสนุกสนาน ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ ผลงานที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมสร้างสรรค์ขึ้นในกิจกรรมการเรียนการสอนจะช่วยพัฒนาความรู้ความเข้าใจ เจตคติและทักษะที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาไปพร้อม ๆ กัน การเรียนการสอนแบบ Storyline Method จะใช้การผูกเรื่องแต่ละตอนให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเรียงลำดับเหตุการณ์ หรือที่เรียกว่า กำหนดเส้นทางเดินเรื่อง (Topic Line) เริ่มจากการใช้คำถามหลักเป็นจุดเริ่มต้นให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเองเป็นการเรียนรู้ตามสภาพจริงที่มี การบูรณาการระหว่างวิชา โดยมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทุกด้าน

การเรียนการสอนแบบ Storyline Method เป็นวิธีการที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้าง (Construct) ความรู้ด้วยตนเอง โดยมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอย่างกระฉับกระเฉง เกิดการเรียนรู้

อย่างมี ความหมาย สามารถพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านสติปัญญา (Head) ด้านอารมณ์ เจตคติ (Heart) และ ด้านทักษะ (Hand) เป็นวิธีการที่ให้อำนาจแก่ผู้เรียน (Learner Empowerment) คือให้โอกาสผู้เรียนสร้างหรือปรับแต่งโครงสร้างความรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นอิสระ และได้แสดงกระบวนการในการได้มาซึ่งความรู้นั้นๆ รับผิดชอบต่อความรู้ที่สร้างขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

2.1.3 การวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับแนวคิดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

วิธีการวัดและการประเมินผลที่ยอมรับกันว่าสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) (วัฒนาพร ระบุว่าทุกข. 2542 : 55) เพราะเป็นวิธีการที่สามารถค้นหาความสามารถและความก้าวหน้าในการเรียนรู้ที่แท้จริงของผู้เรียนและยังเป็นข้อมูลสำคัญที่สามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจผลการเรียนได้เป็นอย่างดีด้วยและการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นการประเมินเชิงคุณภาพอย่างต่อเนื่องในด้านความรู้ ความคิด พฤติกรรม วิธีการปฏิบัติและผลการปฏิบัติของผู้เรียน การประเมินลักษณะนี้จะมีประสิทธิภาพเมื่อประเมินการปฏิบัติของผู้เรียนในสภาพที่เป็นจริง วิธีการที่ใช้ประเมิน ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ บันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง แบบทดสอบวัดความสามารถจริง การรายงานตนเองและเพิ่มสะสมงาน (Portfolio)

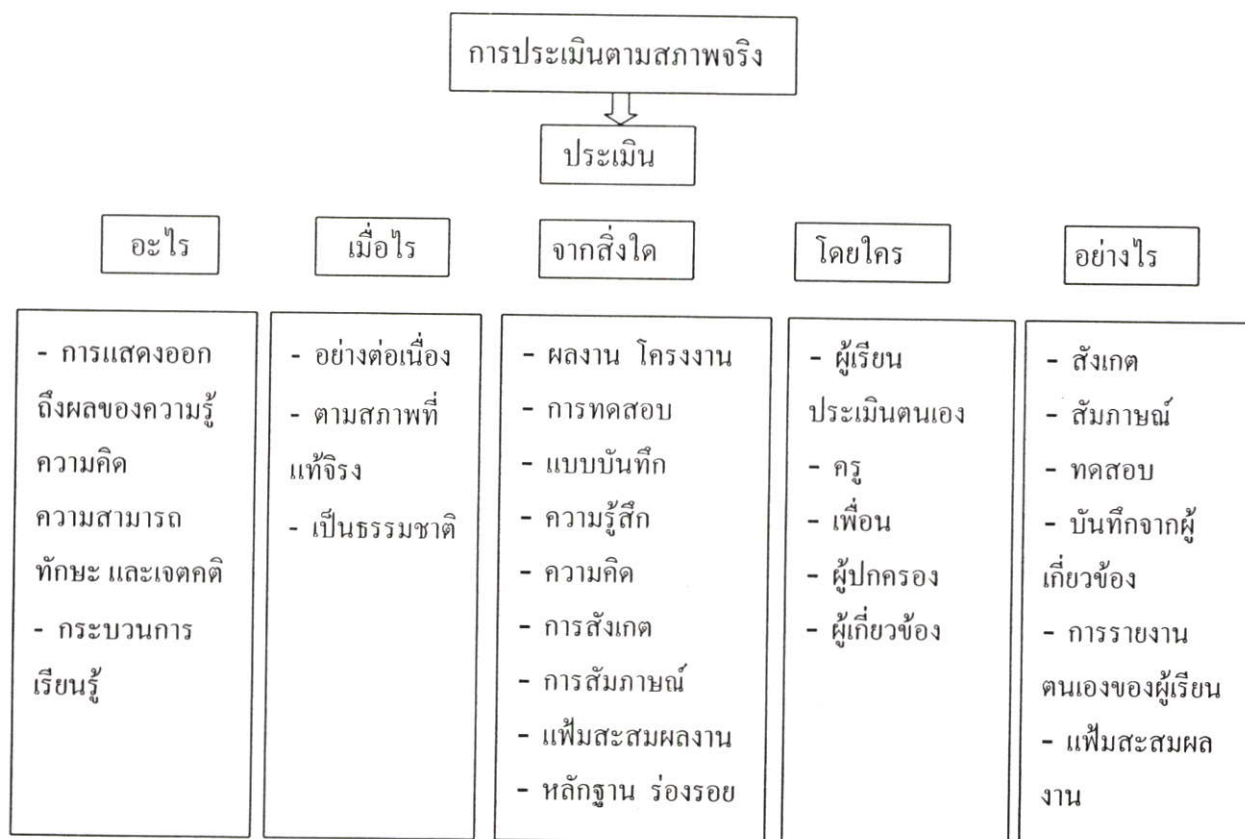
2.1.3.1 ลักษณะที่สำคัญของการประเมินจากสภาพจริง

- 1) เป็นการประเมินที่กระทำไปพร้อมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งสามารถทำได้ตลอดเวลาทั้งที่สถานการณ์ทั้งที่โรงเรียน บ้าน และชุมชน
- 2) เป็นการประเมินที่เน้นพฤติกรรมแสดงออกของผู้เรียนที่แสดงออกมาจริง
- 3) เน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างเด่นชัด และให้ความสำคัญกับการพัฒนาจุดเด่นของผู้เรียน
- 4) เน้นการประเมินตนเองของผู้เรียน
- 5) ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสถานการณ์ที่เป็นชีวิตจริง
- 6) ใช้ข้อมูลที่หลากหลาย มีการเก็บข้อมูลระหว่างการปฏิบัติในทุกด้านทั้งที่โรงเรียน บ้าน และชุมชนอย่างต่อเนื่อง
- 7) เน้นคุณภาพของผลงานที่ผู้เรียนสร้างขึ้นซึ่งเป็นผลจากการบูรณาการความรู้ ความสามารถหลาย ๆ ด้านของผู้เรียน
- 8) เน้นการวัดความสามารถในการคิดระดับสูง (ทักษะการคิดที่ซับซ้อน) เช่น การวิเคราะห์ การสังเคราะห์

9) ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์เชิงบวก มีการชื่นชม ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข

10) เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง

จากแนวคิดที่กล่าวมาทั้งหมดสามารถสรุปได้ดังภาพที่ 2.1



ภาพที่ 2.1 การประเมินจากสภาพจริง

ที่มา : วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542 : 58) แผนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, กรุงเทพฯ.

การประเมินจากสภาพจริงเป็นการประเมินที่เน้นการประเมินภาคปฏิบัติ (Performance Assessment) โดยมีแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) เป็นนวัตกรรมการประเมินที่สำคัญ และส่งเสริมสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทั้งนี้ การประเมินภาคปฏิบัติ (Performance Assessment) เป็นการทดสอบความสามารถในการทำงานของผู้เรียนภายใต้สถานการณ์และเงื่อนไขที่สอดคล้องกับสภาพจริงมากที่สุด โดยประเมินได้ 3 ลักษณะ คือ ประเมินกระบวนการ ประเมินผลผลิต ประเมินทั้งกระบวนการและผลผลิต

สำหรับลักษณะที่สำคัญของการประเมินภาคปฏิบัติ ได้แก่ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการวัดอย่างชัดเจน มีการกำหนดวิธีทำงาน กำหนดความสำเร็จของงาน มีคำสั่งควบคุมสถานการณ์

การปฏิบัติงานมีเกณฑ์การให้คะแนนที่ชัดเจน มีการประเมินพฤติกรรมขั้นสุดท้ายของการปฏิบัติงาน

การประเมินผลผลิต (Product) ผลผลิตในที่นี้หมายถึง งานที่เป็นผลจากการแสดงหรือการกระทำของผู้เรียน วิธีประเมินอาจทำได้หลายลักษณะ เช่น พิจารณาจากคุณภาพงาน รูปลักษณะ (Appearance) ของงาน และการตรวจสอบว่างานเป็นไปตามข้อกำหนดที่ตั้งไว้หรือไม่

การประเมินกระบวนการ (Process) หมายถึงการประเมินวิธีการที่ผู้เรียนใช้ดำเนินการเพื่อให้ได้ผลผลิต หรืออาจจะเป็นงานส่วนหนึ่งซึ่งไม่ใช่ผลผลิต การประเมินกระบวนการทำได้ค่อนข้างยาก เพราะธรรมชาติของการประเมินค่อนข้างยุ่งยากและไม่เป็นปรนัย การประเมินส่วนใหญ่จะใช้การสังเกตโดยมุ่งดูที่คุณภาพหรือประสิทธิภาพของกระบวนการ

ในการประเมินภาคปฏิบัติครูผู้สอนอาจใช้วิธีการต่อไปนี้ในการประเมิน

1. การสืบค้น (Inquiry) โดยการถามผู้เรียนตรง ๆ เกี่ยวกับความรู้สึกที่มีต่อตนเอง ต่อการปฏิบัติงาน ต่อสิ่งต่าง ๆ รวมถึงการประเมินความสำเร็จของตน โดยอาจให้ผู้เรียนรายงานผลด้วยการพูดหรือเขียนหรือตอบแบบตรวจสอบรายการหรือบันทึกข้อดีข้อด้อยของตนในการทำงาน
2. การสังเกต (Observation) โดยการสังเกตผู้เรียนขณะที่เรียนและในกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการตอบคำถามและการทำงานที่ได้รับมอบหมายทั้งงานเดี่ยวและงานกลุ่ม ครูควรใช้การสังเกตอย่างสม่ำเสมอโดยผู้เรียนไม่รู้ตัวเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แสดงภาพการปฏิบัติที่แท้จริงของผู้เรียน
3. การวิเคราะห์ (Analysis) โดยการวิเคราะห์การปฏิบัติของผู้เรียนแต่ละคนขณะที่ปฏิบัติงานหรือเมื่อทำงานเสร็จสิ้น เพื่อค้นหาว่างานส่วนใดที่ผู้เรียนทำได้ดีและส่วนใดที่ควรปรับปรุง
4. การทดสอบ (Testing) โดยการวัดการปฏิบัติของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อตัดสินระดับความสำเร็จในการเรียนรู้ตามผลงานหรือกระบวนการที่กำหนด แบบทดสอบอาจใช้วัดความสามารถในการเรียนรู้ ระดับทักษะที่ได้จากการปฏิบัติ การบรรลุเป้าหมายการจัดการเรียนการสอนหรือเจตคติที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ

2.1.3.2 เทคนิคและวิธีการประเมิน (Assessment Techniques and Methods) อาจจะใช้การประเมินรายบุคคล การประเมินกลุ่ม และการประเมินตนเองและเพื่อน

- 1) การประเมินรายบุคคล เป็นการพิจารณาความก้าวหน้าของผู้เรียนรายบุคคล ในห้องเรียนหรือในกลุ่ม อาจประเมินโดยอิงกลุ่ม (ใช้มาตรฐานของกลุ่มกับผู้เรียนทุกคน) อิงเกณฑ์ (ใช้เกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ล่วงหน้าตัดสินผู้เรียนทุกคน) หรืออิงตนเอง (ใช้ความสามารถระดับเดิมของผู้เรียนเป็นมาตรฐานเพื่อตัดสินพัฒนาการหรือการปฏิบัติ) ก็ได้ การประเมินกลุ่มและตัดสินความก้าวหน้าของพวกเขา ครูอาจใช้คะแนนผู้เรียนซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มเป็นรายบุคคลหรือใช้คะแนนรายบุคคลบวกกับคะแนนกลุ่ม การประเมินตนเองและเพื่อน (Self – Peer Assessment) การประเมินตนเองและเพื่อนจะทำให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการประเมินงานของตน และเพื่อนร่วมห้อง ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมกำหนดเกณฑ์การประเมินด้วย

สำหรับเครื่องมือวัดภาคปฏิบัติอาจจะใช้การเขียน (Paper and Pencil Performance) เป็นการวัดการประยุกต์ความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการเขียน เช่น การเขียนแบบ การสร้างแผนที่ การแปลโจทย์ ปัญหาเป็นรูปภาพ การแต่งกลอน การเขียนโครงงานวิทยาศาสตร์ การจำแนกและระบุกระบวนการปฏิบัติ (Identification Test) เป็นการระบุชื่อเครื่องมือ ชิ้นส่วน ขั้นตอนการทำงาน หรือจำแนกสิ่งที่ไม่เหมือนกัน การสร้างสถานการณ์จำลอง (Simulated Performance) เป็นการสอบวัดโดยกำหนดสถานการณ์ที่คล้ายสถานการณ์จริงมากที่สุดให้ผู้เรียนแก้ปัญหาหรือบอกขั้นตอนหรือวิธีการทำงานเพื่อสร้างงานหรือเพื่อระบุหรือบรรยายความเสียหาย การกำหนดตัวอย่างงาน (Work Sample Test) เช่น งานแกะสลักสบู่ ครูให้ผู้เรียนศึกษาตัวอย่างงานแล้วทำตามแบบให้เหมือนหรือดีกว่า การประเมินอาจประเมินผลสำเร็จทั้งชิ้นหรือเพียงบางส่วนก็ได้

ทั้งนี้ ในการสร้างแบบวัดภาคปฏิบัติจะต้องคำนึงถึงรูปแบบการประเมิน (Model of Assessment) เช่น จะใช้การประเมินแบบเขียนตอบ บอกเป็นคำพูด ดูการเคลื่อนไหวหรือผสมผสานกัน รูปแบบการตอบ (Model of Response) เช่น จะให้ผู้เรียนตอบด้วยการเขียนตอบ แสดงให้ดู พูดหรือเคลื่อนไหว วิธีตรวจให้คะแนน (Model of Scoring) ต้องกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนอย่างชัดเจน รูปแบบการใช้ข้อทดสอบ (Model of Administration) จะกำหนดสอบเป็นรายบุคคล สอบกลุ่มเล็ก (2-10 คน) หรือสอบกลุ่มใหญ่ (มากกว่า 10 คนขึ้นไป)

เกณฑ์ที่ใช้ประเมินภาคปฏิบัติของผู้เรียนเรียกว่า รูบริก (Rubric) หมายถึง เกณฑ์ที่สร้างขึ้นเพื่อพิจารณาลักษณะของสิ่งสำคัญ ได้แก่ เกณฑ์การให้คะแนน (Scoring Guide) ซึ่งจะต้องกำหนดมาตราวัด (Scale) และรายการคุณลักษณะที่บรรยายถึงความสามารถในการแสดงออกของผู้เรียนในแต่ละระดับ ข้อมูลจากรูบริก จะสะท้อนให้ครู ผู้ปกครอง และบุคคลอื่น ๆ ได้ทราบว่า ผู้เรียนเรียนรู้อะไรบ้าง และทำอะไรได้มากน้อยเพียงใด

2) การประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio Assessment) แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) เป็นแนวทางหนึ่งของการประเมินผลตามสภาพจริงที่ใช้ในการประเมินผล การเรียนรู้ของผู้เรียน สามารถสะท้อนให้เห็นผลที่เกิดจากกระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างชัดเจน ทั้งนี้มีหลักการสำคัญในการประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน คือ ด้านเนื้อหาวิชาจะต้องสะท้อนความรู้ความเข้าใจ เนื้อหาวิชา ทักษะความสามารถ และคุณลักษณะ การเรียนของผู้เรียน ด้านการเรียนการสอน จะต้องเน้นกระบวนการเรียนรู้และผลงานของผู้เรียน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ หรืองาน และตรวจสอบ ปรับปรุงด้วยตนเอง รวมทั้ง มีการประเมินตนเอง เน้นบรรยากาศการเรียนรู้อย่างอิสระ โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพของบุคคลไปสู่เกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดให้สูงสุดตามความสามารถของแต่ละบุคคล

1. วัตถุประสงค์ของแฟ้มสะสมผลงานของนักเรียน (Student Portfolio)
 - 1) ให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียนในมิติต่าง ๆ (Multidimensional)
 - 2) เพื่อแสดงความก้าวหน้าของพัฒนาการผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านความคิดรวบยอด กระบวนการ ทักษะและเจตคติ
 - 3) เพื่อให้ความสำคัญกับสิ่งที่ผู้เรียนพยายามและเรียนรู้
 - 4) เพื่อส่งเสริมการแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน ครูและผู้ปกครอง
2. ขั้นตอนและวิธีการจัดทำแฟ้มสะสมผลงานของผู้เรียนประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ดังนี้
 - 1) การวางแผนจัดทำแฟ้มสะสมผลงาน ประกอบด้วย
 - ก. ครูศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร สภาพแวดล้อมของโรงเรียน สอบถามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและครู
 - ข. กำหนดเป้าหมายของการเรียนการสอนและผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของผู้เรียน
 - ค. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ภาระงานการเรียนรู้ กระบวนการวัดและประเมินผล แผนและรูปแบบการบันทึกผลการประเมิน
 - ง. จัดทำแผนการสอนตามจุดประสงค์ โดยออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สื่อ วิธีการและเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสม
 - จ. เตรียมความพร้อมผู้เรียนในเรื่องจุดประสงค์การเรียนรู้ รูปแบบการดำเนินกิจกรรม วิธีการวัดและการประเมิน และแนวปฏิบัติในการจัดทำแฟ้มสะสมผลงาน
 - 2) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย
 - ก. ครูดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนการสอน
 - ข. ผู้เรียนปฏิบัติตามภาระงานที่กำหนดในกิจกรรม
 - ค. ดำเนินการวัดผลและประเมินผลงาน หรือชิ้นงานตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนดโดยผู้เรียน เพื่อนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมประเมินผลงาน
 - 3) การเก็บรวบรวมและคัดเลือกผลงานประกอบด้วย
 - ก. ผู้เรียนเก็บรวบรวมผลงานตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ประเภทของงาน เนื้อหาหรือลำดับความต่อเนื่อง ตามระยะเวลาที่กำหนด
 - ข. ผู้เรียนคัดเลือกผลงาน โดยคัดเลือกด้วยตนเองหรือร่วมกับผู้อื่น

- 4) การสะท้อนความคิดเห็นและการประเมินผลงาน ประกอบด้วย
- ก. การสะท้อนความคิดเห็นที่มีผลงาน โดยผู้เรียนแสดงความรู้สึกรู้สึกที่มีต่อ ผลงาน กระบวนการทำงาน ประโยชน์ที่ได้รับจากการผลิตชิ้นงาน และข้อคิดเห็นอื่น ๆ
 - ข. ประเมินเพิ่มสะสมผลงานโดยเพื่อน ครูผู้สอนและผู้ปกครอง

5) การนำเสนอผลงานในโอกาสต่าง ๆ

โครงสร้างของเพิ่มสะสมผลงานประกอบด้วย 3 ส่วน สำคัญ ดังนี้

1. ส่วนนำ ประกอบด้วย ปก คำนำ สารบัญ ประวัติผู้เขียน
2. ส่วนเนื้อหา ประกอบด้วย รายงานสรุปผลงานในเพิ่ม ตัวอย่างผลงานที่คัดเลือกแล้ว และสรุปความคิดเห็นของครู
3. ส่วนข้อมูลเพิ่มเติม เช่น รายชื่อหนังสือหรือแหล่งค้นคว้า ความคิดเห็นหรือความรู้สึกรู้สึกต่อการเรียนการสอน ข้อมูลจากแบบบันทึกต่าง ๆ เช่น แบบบันทึกการปฏิบัติงานเกณฑ์การประเมินผลหรือประเมินเพิ่มข้อมูล การประเมินของครู ของเพื่อน หรือผู้ปกครอง ข้อมูลการประเมินตนเองของผู้เรียน และผลการทดสอบ

3. เกณฑ์การประเมินหรือแนวทางการให้คะแนน เกณฑ์การประเมิน เป็นส่วนที่สำคัญของการประเมินผลการเรียน โดยใช้เพิ่มสะสมผลงาน ต้องชัดเจนและสามารถสะท้อนคุณภาพของผลงานได้ ดังนั้นจะใช้เกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริก(Rubric Assessment) โดยบรรยายคุณภาพของงานที่แสดงความสามารถของผู้เรียนเป็นมาตรวัด (Scale)

4. ประเด็นที่ควรเน้นในการประเมิน ประกอบด้วย

- 1) ความเข้าใจในความคิดรวบยอด
- 2) กระบวนการหรือขั้นตอนที่ใช้
- 3) ทักษะการแก้ปัญหา
- 4) การสื่อความหมาย
- 5) ผลสำเร็จของงาน

5. ลักษณะการให้คะแนน มี 2 แบบ คือ

1) การให้คะแนนเป็นภาพรวม(Holistic Score) คือการให้คะแนน โดยคุณภาพรวมของชิ้นงานว่ามีความคิดรวบยอด การสื่อความหมาย กระบวนการที่ใช้และผลงานเป็นอย่างไรแล้วบรรยายคุณภาพของงานเป็นระดับ

2) การให้คะแนนเป็นรายองค์ประกอบ (Analytic Score) คือการให้คะแนนโดยพิจารณาแต่ละองค์ประกอบของงาน และบรรยายคุณภาพของงานแต่ละองค์ประกอบเป็นระดับ

6. ข้อควรคำนึงในการสร้างเกณฑ์การประเมิน ในการสร้างเกณฑ์
สำหรับตัดสินเพิ่มสะสมผลงานครูจำเป็นต้องคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

- 1) ประเมินรวมหรือแยกเป็นรายชิ้น
- 2) คุณลักษณะใดบ้างที่สามารถสะท้อนภาพรวมของจุดประสงค์การ
ประเมิน
- 3) การให้น้ำหนักชิ้นงาน
- 4) บทบาทของการประเมินตนเอง ประเมินโดยผู้ปกครอง ผู้สนใจ
และเพื่อน

7. ขั้นตอนการจัดทำเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย 3 ขั้นตอนย่อย
ได้แก่

- 1) กำหนดเป็นนิยามคุณภาพ
 - ก. กำหนดทักษะที่ต้องการวัด
 - ข. กำหนดนิยามตัวอย่าง
- 2) เลือกมาตรวัด
 - ก. เชิงปริมาณ
 - ข. เชิงคุณภาพ
- 3) กำหนดมาตรฐานคุณภาพ
 - ระดับ 4 หมายถึง งานยอดเยี่ยม
 - ระดับ 3 หมายถึง งานดี
 - ระดับ 2 หมายถึง งานพอใช้
 - ระดับ 1 หมายถึง งานต้องปรับปรุง

8. วิธีการประเมินเพิ่มสะสมผลงาน

1) การประเมินตนเองของผู้เรียน เป็นกระบวนการที่สำคัญประการ
หนึ่งของเพิ่มสะสมผลงาน การประเมินตนเองเป็นการให้ข้อมูลป้อนกลับ ซึ่งเป็นการสะท้อนภาพ
การทำงานของผู้เรียน ตลอดจนอุปสรรคในการทำงาน ครูอาจให้ผู้เรียนเขียนบรรยายความรู้สึกของ
ตนที่มีต่องานที่ทำไปแล้วหรือครูอาจให้ผู้เรียนตอบคำถามต่อไปนี้

- ก. คุณภาพงานที่นักเรียนทำเป็นอย่างไร
- ข. เนื้อหาใดที่นักเรียนยังไม่เข้าใจ
- ค. นักเรียนได้ประโยชน์อะไรจากการทำงานชิ้นนี้
- ง. ในการทำงานนักเรียนพบอุปสรรคอะไรบ้าง
- จ. เวลาที่นักเรียนใช้ทำงานมากหรือน้อยเพียงใด
- ฉ. นักเรียนมีวิธีการทำงานอย่างไร

- ข. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำงานครั้งต่อไป
- 2) การประเมินของครู
 - ก. ครูประเมินชิ้นงานตามเกณฑ์คุณภาพที่กำหนด
 - ข. ครูประเมินเป็นภาพรวม (Holistic Scoring)
 - 3) การประเมินของกลุ่มบุคคลอื่นๆที่เกี่ยวข้องได้แก่ เพื่อน ผู้ปกครอง
 9. การตรวจสอบเพิ่มสะสมผลงาน ครูควรตรวจสอบเพิ่มสะสมผลงาน อยู่เสมอ โดยพิจารณาจากประเด็นต่อไปนี้
 - 1) งานนั้นผู้เรียนทำเอง คิดเองหรือไม่
 - 2) กระบวนการทำงานมีคุณภาพเพิ่มขึ้นหรือไม่
 - 3) ปฏิบัติได้จริงหรือไม่
 - 4) การจัดการดีหรือไม่
 - 5) มีผลต่อการพัฒนาผู้เรียนมากน้อยเพียงใด
 10. ข้อดีของการประเมิน โดยใช้เพิ่มสะสมผลงาน
 - 1) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยการปฏิบัติจริง สอนให้ผู้เรียนทำได้มากกว่าจำได้ เพราะความคงทนของการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงประมาณ 75 – 90 %
 - 2) เป็นการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง แล้วเก็บสะสมผลงานในแฟ้ม เหมาะกับการศึกษาในกระแสโลกปัจจุบัน ที่มีความรู้ใหม่เกิดขึ้นมากมายตลอดเวลา
 - 3) เป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ระหว่างผู้เรียน ครูและผู้ปกครอง ผู้เรียนมีฐานะเป็นผู้ประเมิน มิใช่ผู้ถูกประเมิน
 - 4) รวมกระบวนการสอน การเรียน และการวัดเข้าด้วยกัน จึงเป็นการประเมินตามสภาพจริงของผู้เรียน
 - 5) เป็นการประเมินผลความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนที่มีความน่าเชื่อถือมากกว่าการใช้แบบทดสอบความรู้
 - 6) ผู้เรียนมีความรับผิดชอบมากขึ้น และมุ่งพัฒนาการทำงานให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น
 - 7) สร้างนิสัยการทำงาน ทำให้ผู้เรียนภาคภูมิใจในความสำเร็จของตน เกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ

จากการศึกษาเอกสารจะเห็นว่า แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาชีพจะสอดคล้องกับลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอยู่ในหลายขั้นตอนแต่ในทางปฏิบัติ ในขั้นตอนของการประเมินผล ส่วนมากจะเป็นการประเมินด้านเดียว คือ ครูผู้สอนเป็น

ผู้ประเมิน โดยผู้เรียนเป็นผู้ถูกประเมิน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษา มีลักษณะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น จำเป็นต้องปรับปรุงแนวทางการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมเพิ่มขึ้นด้วย

2.2 แนวคิดพื้นฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา

2.2.1 แนวคิดพื้นฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม

2.2.1.1 ความหมายและองค์ประกอบของคุณธรรม จริยธรรม

คุณธรรม จริยธรรม นับเป็นเรื่องสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขร่มเย็น การรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตน และการปฏิบัติภาระหน้าที่ ซึ่งถือเป็นเป้าหมายของชีวิตบางส่วน เพื่อประโยชน์สุขของสังคมส่วนรวม คำว่า คุณธรรม จริยธรรมนี้มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายตามที่ศนะและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ดังที่จะนำมาเสนอต่อไปนี้

(1) ความหมายของคุณธรรม ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 (2539 : 189) คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณความดี สอดคล้องกับ วิเชียร เกษประทุม (2532 : 59) ที่ให้ความหมายว่า คุณธรรม คือ คุณงามความดี และ เสถียรพงษ์ วรรณปก (2535 : 60) ที่กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง ความดีที่เป็นคุณภาพในใจ เน้นเรื่องของจิตใจและความคิด โดยเฉพาะจึงสรุปว่า คุณธรรม คือ คุณงามความดีที่เป็นความคิดหรืออยู่ในจิตใจของบุคคล

(2) ความหมายของจริยธรรม ในทัศนะของนักวิชาการทางจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์ ชาวตะวันตกได้ให้ความหมายจริยธรรมสอดคล้องกับหลายท่าน เช่น Piaget (1960 : 1) Kohlberg (1976 : 34) และ Bandura (1977 : 24) ได้อธิบายว่า จริยธรรม คือ องค์ประกอบของกฎเกณฑ์และมาตรฐานของความประพฤติปฏิบัติในสังคมเกี่ยวกับความถูกต้องความรับผิดชอบชั่วดี สำหรับความคิดของ Kohlberg (1976 : 34) นั้น รวมถึงสิ่งที่ทุกคนควรเลือกกระทำในการตัดสินใจขัดแย้ง ที่เกิดขึ้นด้วย และในปี 1994 ได้เกิดสาขาใหม่ทางจริยธรรม เรียกว่า “จริยธรรมเชิงชีวภาพ” (Bivethies) หมายถึง การตัดสินใจปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการควรมิควรต่อการดูแลชีวิตและสุขภาพ อาทิ การเกิด การมีชีวิต การเจ็บป่วย การตาย และสิทธิของการได้รับบริการด้านสุขภาพอนามัย (Fry, 1994 : 42 – 43)

ในสังคมไทยมีผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ได้ให้ความหมายของจริยธรรมเอาไว้ เช่น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช (2521 : 3) กล่าวว่าจริยธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่ควรประพฤติ สอดคล้องกับ พันธ์ หันนาคินทร์ (2523 : 48) ที่กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติอันพึงปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองเกษมสุขขึ้นในสังคมและสมาชิกในสังคม และพระยาอนุมานราชชน (2516 : 409) มีความเห็นว่า จริยธรรมมีความหมายใกล้เคียง

กับ จริยศาสตร์ (Ethics) ซึ่งเป็นเรื่องค้นคว้าหาความจริงเกี่ยวกับคุณค่าของความประพฤติในสังคม ซึ่งถือว่าถูกต้องหรือดี หรือสิ่งที่ถือว่าผิดหรือชั่ว ไม่ควรปฏิบัติ แล้ววางหลักกำหนดเป็นมาตรฐานไว้ สอดคล้องกับ วิชา เนวลัทธิ (2528 : 19) ที่ให้ความหมายของ จริยธรรมไว้ว่า คือ หลักหรือแนวทางของการประพฤติ ปฏิบัติชอบ เพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวมเช่นเดียวกับ กิริติ บุญเจือ (2528 : 5) ที่กล่าวว่าจริยธรรม หมายถึง กระบวน กฎเกณฑ์ ความประพฤติหรือหลัก

ความประพฤติที่ควรปฏิบัติต่อตนเองต่อผู้อื่น และต่อสังคม สำหรับ ระเบียบ ภาวิไล (2531 : 21) อธิบายว่า

จริยธรรม หมายถึง เครื่องกล่อมเกลา ใ้มนุษย์เคลื่อนไหวประพฤติ ปฏิบัติ ทางกาย วาจา และใจ อย่างมีกติกา และดวงเดือน พันธุมนาวิ (2539 : 113) ให้ความหมายว่า จริยธรรม หมายถึง ระบบการทำความดี ละเว้นความชั่ว คำว่า “ระบบ” หมายถึง ทั้งสาเหตุที่บุคคลจะกระทำหรือไม่กระทำและผลของการกระทำหรือไม่กระทำนั้น ตลอดจนกระบวนการเกิดและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเหล่านี้ด้วย ทั้งนี้ ชุตินา ปัญญาพิณิจนุกร (2540 : 19) ได้สรุปว่า จริยธรรมเป็นแนวทางหรือกฎเกณฑ์ความประพฤติของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับระบบของทางสังคม วิธีดำเนินชีวิต เพื่อความสงบสุข

ในทางศาสนา แปลก สนธิรักษ์ และ วิทย์ วิศทเวทย์ (2522 : 82) พระวรศักดิ์ วรธัมโม (2525 : 133) พระเทพเวที (2532 : 65-66) และพระธรรมปิฎก (2537 : สัมภาษณ์) ได้ให้ความหมายในทำนองเดียวกัน คือ จริยธรรม คือ หลักธรรมอันเป็นแนวทางปฏิบัติในการกระทำหน้าที่เป็นไปตามครรลองคลองธรรม หรือ แนวทางของการดำเนินชีวิตที่ดั่งามครอบคลุมการปฏิบัติทั้งกาย วาจา ใจ ซึ่ง พระเทพเวที (2532 : 66) สรุปว่า จริยธรรม คือ มรรค หรือทางสายกลาง นั่นเอง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปสาระสำคัญว่า จริยธรรม หมายถึง แนวทางหรือกฎเกณฑ์ การประพฤติ ปฏิบัติในสิ่งที่ดั่งามทั้งต่อตนเอง ต่อสังคม เพื่อประโยชน์สุขในการดำเนินชีวิตของตนเอง และของส่วนรวม

(3) องค์ประกอบของจริยธรรม พระราชวรมุนี (ประยูรค์ ปยุตโต. 2523 : 9 - 12) แบ่ง จริยธรรมของบุคคลออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. จริยธรรมภายใน เป็นจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึนึกคิด หรือทัศนคติของบุคคลซึ่งเป็นรากฐานทำให้เกิดจริยธรรมภายนอก
2. จริยธรรมภายนอก เป็นจริยธรรมที่บุคคลแสดงออกมา เป็นพฤติกรรมภายนอกที่สามารถสังเกตเห็นได้ เช่น ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย เป็นต้น และ จริยธรรมที่แท้จริงของบุคคลนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของธรรมฉันทะคือมีความเป็นอิสระในความนึกคิดและพฤติกรรมที่แสดงออกโดยไม่ตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขใด ๆ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524 : 23) กล่าวถึงลักษณะต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมนั้น แบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบได้แก่

1. องค์ประกอบด้านความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ในสังคมของตนนั้น ถือว่าการกระทำชนิดใดคือควรกระทำและการกระทำชนิดใดควรควรงเว้น ปริมาณความรู้เชิงจริยธรรมขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษาและพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคล

2. องค์ประกอบด้านทัศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้น ๆ เพียงใด ซึ่งส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลมีความหมายรวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ เข้าด้วยกัน ดังนั้นทัศนคติเชิงจริยธรรมจึงมีคุณสมบัติที่สำคัญที่ใช้ทำนายพฤติกรรม จริยธรรมได้แม่นยำกว่าการใช้ความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมของบุคคลแต่ เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ทัศนคติอาจเปลี่ยนแปลงได้เมื่อเวลาเปลี่ยนไป

3. องค์ประกอบด้านเหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเหตุผลที่กล่าวถึงนี้จะแสดงให้เห็นเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล ซึ่งนักทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมได้แก่ Piaget และ Kohlberg ได้ใช้การอ้างเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลเป็นเครื่องแสดงถึงพัฒนาการทาง จริยธรรมของบุคคลนั้น

4. องค์ประกอบด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบหรือควรงานการแสดงผลพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมากกว่าด้านอื่น ๆ เพราะการกระทำของบุคคลจะส่งผลโดยตรงต่อความผาสุกและความทุกข์ของสังคมนั้น ๆ

ในทางการศึกษา (กรมวิชาการ. 2527 : 144 -145) ได้พิจารณาแบ่งจริยธรรมออกเป็น 2 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบด้านค่านิยมทางจริยธรรม (Moral Value) เป็นส่วนที่มีลักษณะจิต (Trait) ที่สังเกตเห็นไม่ได้โดยตรง มีลักษณะเป็นความเชื่อ ความเห็นคุณค่า ความพอใจ เต็มใจปรารถนาที่จะยึดถือ (Commitment) นำหลักจริยธรรมต่าง ๆ เข้าไว้ในลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพของตน ค่านิยมนี้จะมีอิทธิพลเป็นแรงจูงใจให้บุคคลมีความโน้มเอียงที่จะประพฤติปฏิบัติถูกต้อง ดังามสอดคล้องกับค่านิยมที่ตนเองยึดถือ

2. องค์ประกอบด้านพฤติกรรมจริยธรรม (Moral Conduct) เป็นส่วนหนึ่งที่เป็นมาตรฐานของความประพฤติปฏิบัติที่สังคมต้องการ การกระทำใด ๆ ของบุคคลถ้าสอดคล้องกับมาตรฐานของการประพฤติถูกต้อง ดังามก็จัดว่าบุคคลนั้นมีพฤติกรรมจริยธรรม หรือมีจริยธรรม

นอกจากนี้ลักษณะของจริยธรรมอาจจำแนกได้ตามลักษณะเนื้อหาและ โครงสร้างคือ (ดวงเดือน พันธมนาวิน. 2524 : 4)

1. ด้านเนื้อหาของจริยธรรม คือ สิ่งในแต่ละสังคมหรือหมู่เหล่าอบรมสั่งสอนลูกหลานของตนว่าทำสิ่งนั้นดี ทำสิ่งนี้ไม่ดี ซึ่งจะปรากฏในรูปของการให้ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ทำแล้วผู้ทำจะได้รับการสรรเสริญและส่งเสริมจากสังคมและพฤติกรรมที่ทำแล้วจะถูกสังคมลงโทษ เป็นเนื้อหาความรู้ทางศาสนา ทางกฎหมายและระเบียบประเพณีของหมู่เหล่า อาจอยู่ในรูปคำนิยามของสังคมหรือทัศนคติของบุคคล และในรูปของบุคลิกภาพที่เกี่ยวกับคุณธรรม และประทุษกรรมต่าง ๆ เช่น ความเอื้อเฟื้อ ความก้าวร้าว สันโดษ อิทธิบาทสี่ ด้านเนื้อหาทางสังคมนี้แต่ละสังคมอาจแตกต่างกันได้มาก สิ่งที่สังคมหนึ่งว่าดีควรทำ อีกสังคมหนึ่งอาจไม่สนับสนุนเพราะเห็นเป็นสิ่งไม่จำเป็นหรือน่ารังเกียจ

2. ด้านโครงสร้างของจริยธรรม ได้มีการสร้างหลัก หรือจัดตั้งจริยธรรมเป็นประเภทต่าง ๆ หลักหรือประเภทที่ใช้นี้จะแสดงถึงความเจริญทางจริยธรรมเป็นขั้น ๆ ไป ตั้งแต่ขั้นต่ำสุดไปจนถึงขั้นสูงสุด การพิจารณาจริยธรรมทางด้าน โครงสร้างนี้ยึดเหตุนใจในการเลือกกระทำเป็นสำคัญ และเกิดจากการพิจารณาว่า การรู้การคิดของมนุษย์นั้นมีโครงสร้างเช่นไร ตัวอย่าง เช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้คิดของ Piaget และ Kohlberg ลักษณะทางด้าน โครงสร้างของจริยธรรมนี้คือการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ผู้วิจัยจึงสรุปว่าขอบข่ายของจริยธรรมประกอบด้วย 2 ส่วนใหญ่ คือส่วนหนึ่งของจริยธรรมที่อยู่ภายใน ซึ่งได้แก่ ความรู้ ทัศนคติ หรือความเชื่อเกี่ยวกับจริยธรรมและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม องค์ประกอบเหล่านี้ต้องอาศัยสติปัญญาและความนึกคิดซึ่งอยู่ภายในไม่สามารถสังเกตได้ ส่วนลักษณะของจริยธรรมอีกส่วนหนึ่งคือ ส่วนของจริยธรรมที่อยู่ภายนอก คือ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นส่วนที่บุคคลแสดงออกมาและผู้อื่นสามารถสังเกตเห็นได้ นอกจากนี้ อาจแบ่งตามเนื้อหาโครงสร้างที่เน้นสาระการสอนการอบรมและระดับขั้นจริยธรรม

2.2.1.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

จริยธรรมสามารถที่จะพัฒนาให้ดีขึ้นในตัวบุคคล โดยเริ่มตั้งแต่ในวัยเด็กซึ่งพัฒนาการของจริยธรรมหรือกำเนิดของจริยธรรมนี้ มีนักจิตวิทยากลุ่มต่าง ๆ ได้สรุปเป็นทฤษฎีไว้หลายทฤษฎีที่สำคัญก็คือ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไขผลกรรม ทฤษฎีการกระจำนัยม ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญาและทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg ซึ่งมีสาระโดยสรุปดังนี้

(1) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

นักจิตวิทยาคนสำคัญในกลุ่มนี้คือ Freud เชื่อว่า จริยธรรมของคนนั้นอยู่ในส่วนตน หรือ ซุปเปอร์อีโก้ (Super Ego) ซึ่งได้รับการขัดเกลาจากสังคมและจะคอยควบคุมพฤติกรรมภายนอกของมนุษย์ให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์และคำนิยามของสังคม และจริยธรรมของเด็กพัฒนาจากความ

ละอายในพฤติกรรมที่เกิดจากแรงขับ 2 ตัว คือ แรงขับทางกามารมณ์ (Sex Drive) และแรงขับความก้าวร้าว (Aggressive Drive) ซึ่งแรงขับนั้นจะผสมผสานกับการเลียนแบบเอกลักษณ์หรือการถอดแบบ (Identification) โดยเด็กจะรับเอาบุคลิกภาพ ค่านิยมและมาตรฐาน หรือกฎเกณฑ์ของสังคม จากพ่อแม่และบุคคลใกล้เคียงมาเป็นหลักปฏิบัติของตน โดยอัตโนมัติ เมื่อใดที่ตนประพฤติไม่สอดคล้องกับค่านิยมหรือมาตรฐานที่ตนยึดถือซู่เปอร์อีโก้จะกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งในใจจนเกิดความวิตกกังวลจนต้องเก็บกด หรือระงับการกระทำที่ไม่ถูก ไม่ดี ไม่ควร เพื่อจะได้ลดความรู้สึกที่เกิดขึ้นดังกล่าว (สุรางค์ โคว์ตระกูล. 2536 : 20 – 25)

(2) ทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไขผลกรรม (Operant Conditioning)

ทฤษฎีนี้เสนอโดย Skinner (อ้างใน สุรางค์ โคว์ตระกูล. 2536 : 143) นักจิตวิทยาชาวอเมริกันซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ว่า มนุษย์ไม่มีเสรีภาพแต่ประการใด เพราะ พฤติกรรมของมนุษย์จะถูกควบคุมด้วยเงื่อนไขแห่งการเสริมแรง และเงื่อนไขแห่งการลงโทษ เงื่อนไขทั้ง 2 อย่างนี้ จะเป็นผลมาจากการกระทำของตนเอง ผลการกระทำของคนเราที่ได้รับจะเป็น 2 ลักษณะ คือ ผลการกระทำที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นแรงเสริมให้แก่ การกระทำนั้นมีต่อไป และผลการกระทำที่ทำให้ไม่พึงพอใจจะเป็นตัวทำให้คนเรากระทำพฤติกรรมเช่นนั้นลดลง หรือหยุดไปในที่สุด

ดังนั้นการควบคุมพฤติกรรมของตนเองของมนุษย์ตามทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไขผลกรรมกระทำได้ดังนี้

1. ถ้ามีความมุ่งหมายให้มนุษย์ปฏิบัติตนเองตามจริยธรรมที่พึงประสงค์ เราควรให้การเสริมแรงในทางบวก เช่น การยกย่องชมเชย การให้รางวัล ให้ความก้าวหน้าของชีวิต เป็นต้น
2. ถ้ามีความมุ่งหมายให้มนุษย์ควบคุมตนเอง โดยลดการกระทำที่สังคมไม่พึงประสงค์ ลงก็จะต้องให้ผลกรรมทางลบ เช่น การลงโทษ การตำหนิติเตียน ตัดรายได้ ปรับไหม จำคุก ลดสถานภาพทางสังคม เป็นต้น

(3) ทฤษฎีการกระจ่างค่านิยม (Value Clarification Theory)

ทฤษฎีนี้เสนอโดย Raths, Harmin and Simon (1966 : 28) ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ว่าการทำค่านิยมให้กระจ่างนั้น คือ กระบวนการที่บุคคลสามารถเลือกค่านิยมโดยอาศัยความรู้สึกและการวิเคราะห์พฤติกรรมว่าจะเลือกแสดงพฤติกรรมอย่างไร เมื่ออยู่ในภาวะที่ต้องเลือกและช่วยในการกำหนดว่าการเลือกพฤติกรรม เช่นนั้นมีเหตุผลหรือไม่ หรือเป็นผลของการวางเงื่อนไขในครั้งก่อนๆ เพราะการทำค่านิยมให้กระจ่างนี้เป็นแนวความคิดในกลุ่มมนุษย์นิยม ที่มองว่าค่านิยมเป็นตัวชี้นำพฤติกรรม บุคคลจะสามารถตัดสินใจเลือกสิ่งที่มีความหมายและมีคุณค่าสำหรับตน ถ้าผู้นั้นมีค่านิยมประจำตัวอย่างเด่นชัด ซึ่งเกณฑ์ในการตัดสินใจกระจ่างของบุคคลมี 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. บุคคลเลือกกระทำอย่างอิสระเสรี ไม่มีการบังคับ

2. บุคคลเลือกจากทางเลือกหลาย ๆ ทาง
 3. บุคคลเลือกจากการพิจารณาผลของทางเลือกแต่ละทางแล้ว
 4. บุคคลมีความยินดีและภูมิใจในการเลือกกระทำสิ่งนั้น
 5. บุคคลยืนยัน การตัดสินใจเลือกของตนอย่างเปิดเผย
 6. บุคคลกระทำตามที่ตนตัดสินใจเลือกและชักชวนผู้อื่นเมื่อมีโอกาส
 7. บุคคลกระทำพฤติกรรมนั้นเป็นประจำ แม้ว่าผู้อื่นจะไม่ทำตาม
- (4) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ทฤษฎีนี้เสนอ โดย Bandura (1977 : 24) ซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานที่ว่าจริยธรรม เป็นความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์สำหรับการประเมินความผิดของพฤติกรรม การเรียนรู้ดังกล่าวมี 3 ส่วน ได้แก่ ประสบการณ์ตรงของบุคคล การสังเกตจากผู้อื่น และการฟังคำบอกเล่าหรืออ่านบันทึกของผู้อื่น ซึ่งองค์ประกอบที่จะประกอบองค์การตัดสินใจกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคล คือ ความเข้าใจและความเชื่อในความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและผลของการกระทำนั้น ๆ

Bandura (1977 : 47) ยังได้อธิบายถึงทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมว่าการเกิดจริยธรรมนั้น เป็นผลของสังคมประกิด เป็นผลของการซึมซาบ และเป็นผลของการถอดแบบโดยแยกพิจารณาการเกิด จริยธรรมออกเป็น 4 ประการด้วยกันคือ

1. สิ่งที่เราเรียนรู้ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์กับ เหตุการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำเมื่อนักเรียนรู้อะไรเหล่านี้ ก็จะกลายเป็นความเชื่อมั่นที่มีผลในการควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ เมื่อประสบเหตุการณ์หนึ่ง มนุษย์ ก็มีความคาดหวัง (Expectancy)

2. วิธีการเรียนรู้ การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ตรงที่เกิดขึ้น โดยตนเองหรือเกิดจากการ สังเกตพฤติกรรมหรือผลกรรมของผู้อื่น และจากการอ่านสิ่งที่ผู้อื่นบันทึกไว้ ด้วยวิธีการเรียนรู้ หลายรูปแบบ ทำให้มนุษย์เรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว

3. ความเชื่อ ผลของการเรียนรู้ของมนุษย์จะพัฒนาเป็นความเชื่อ ความเชื่อของมนุษย์มี บทบาทในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ จะเห็นได้จากตัวอย่าง การยอมอดทนต่อความทุกข์ยาก ลำบากด้วยความเชื่อว่าจะทำให้มีความสุขในอนาคต

4. การควบคุมพฤติกรรมด้วยความคิด มนุษย์สามารถคิดในเชิงประเมินว่าพฤติกรรม หนึ่ง ๆ จะทำให้เกิดผลกระทบอะไรบ้าง และผลกระทบต่าง ๆ มีความน่าปรารถนามากน้อย เพียงใดการ คิดในเชิงประเมินจะนำไปสู่การตัดสินใจที่จะทำหรือไม่ทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง และนำไป สู่การบังคับตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตามที่ตนตั้งใจไว้

(5) ทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญา (Cognitive Development Theory)

นักจิตวิทยาที่ศึกษาจริยธรรมตามแนวทฤษฎีที่ควรกล่าวถึงคือ Piaget (1960 : 1) และ Kohlberg (1976 : 48) นักจิตวิทยากลุ่มนี้มีความเชื่อเบื้องต้น ดังนี้

1. พัฒนาการทางจริยธรรมมีโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญา (Cognitive) และ
มืองค์ประกอบทางจรรยาวิพากษ์

2. แรงจูงใจเบื้องต้นเกี่ยวกับจริยธรรม คือ แรงจูงใจเกี่ยวกับการยอมรับ (Acceptance) การมีความสามารถ (Competence) การเคารพตนเองหรือเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ (Self – Esteem or Self Actualization) มากกว่าที่จะเป็นความต้องการทางกายหรือการลดความวิตกกังวลเกี่ยวกับความกลัว

3. ลักษณะสำคัญของการพัฒนาการทางจริยธรรมคือ พัฒนาการจะเป็นสากลมีขั้นตอนเหมือนกับทุกวัฒนธรรมเพราะในทุกวัฒนธรรมมีการปฏิสัมพันธ์กันในสังคม มีการสวมบทบาท (Role – Taking) และมีความขัดแย้งในสังคม ซึ่งต้องการการบูรณาการทางจริยธรรม (Moral Integration) เช่นเดียวกัน

4. กฎและเกณฑ์ปกติเบื้องต้นของจริยธรรม เกิดจากประสบการณ์ที่ได้จากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลกับคนอื่นมากกว่าเกิดจากการสร้างกฎเกณฑ์ภายในตนเอง

5. สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรม พิจารณาจากคุณภาพและขอบเขตทั่ว ๆ ไปของสิ่งเร้าทางพุทธิปัญญา และทางสังคมตลอดช่วงพัฒนาการของเด็กมากกว่าเกิดจากประสบการณ์เฉพาะอย่างจากพ่อแม่ หรือประสบการณ์ที่ได้จากวินัย การลงโทษหรือรางวัล

Piaget มีความคิดว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่าง ๆ ของสังคม Piaget พบว่าเด็กจะพัฒนาทางสติปัญญาได้ถึงขั้นสูงสุดเมื่ออายุประมาณ 8 – 10 ปี เขาจึงเชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กจะบรรลุขั้นสูงสุดได้เมื่ออายุ 8–10 ปี และเขาได้แบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ได้ 3 ขั้น สรุปเป็นประเด็นสำคัญ ได้ดังนี้คือ

1. ขั้นก่อนจริยธรรมเป็นขั้นที่เด็กจะเชื่อฟังทำตามคำสั่งคนอื่นอย่างไม่มีเงื่อนไขในขั้นนี้เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ขวบ เด็กจะพยายามทำตามอย่างคนอื่นจะแสดงความเคารพ เชื่อฟัง และทำตามคำสั่งของบิดามารดาโดยไม่มีข้อโต้แย้งใด ๆ และมองจริยธรรมในแง่ปริมาณของความเสียหาย

2. ขั้นยึดคำสั่ง เป็นขั้นที่เด็กจะปฏิบัติตามกฎต่าง ๆ เด็กจะมองจริยธรรมได้ลึกซึ้งกว่าขั้นแรก เปลี่ยนความคิดจากการตัดสินถูกผิดแบบเด็ก มาเป็นการคิดที่ยืดหยุ่นมากขึ้นมองจริยธรรมในแง่ของเจตนากระทำมากกว่าจะมองในแง่ของปริมาณความเสียหาย

3. ขั้นยึดหลักแห่งตน ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของตนเอง เด็กจะมีพัฒนาการในใจเขาสำหรับเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของตนเองรู้จักรับผิดชอบในพฤติกรรมของเขา

(6) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg (1975 : 673) กล่าวว่า จริยธรรมไม่ถือการกระทำตามสิ่งที่สังคมเห็นว่าดีหรือถูกต้อง แต่เป็นสิ่งที่บุคคลควรกระทำเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ขัดแย้ง แล้วตัดสินโดยหลักความยุติธรรม และยังได้ศึกษาจริยธรรมตามแนวทฤษฎีของ Piaget และ

พบความจริงว่าการพัฒนาจริยธรรมของมนุษย์นั้นไม่ได้พัฒนาถึงจุดสมบูรณ์เพียงอายุ 10 ปี แต่ มนุษย์ในสภาพปกติจะมีการพัฒนาทางจริยธรรมอีกหลายขั้นตอน จากอายุ 11 ปี ถึง 25 ปี และ Kohlberg ยังเชื่อว่า การวัดขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมนั้นจะต้องใช้การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่าง เดียวเท่านั้น ทั้งนี้ Kohlberg แบ่งพัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็น 6 ชั้น ชั้นเหล่านี้ยัง จัดกลุ่มเป็นระดับต่าง ๆ 3 ระดับคือ ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม(Preconventional Level) รวมชั้น 1 และ 2 ระดับกฎเกณฑ์สังคม (Conventional Level) รวมชั้น 3 และ 4 และระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม หรือยึดหลักการ (Postconventional or Principles Level) รวมชั้น 5 และ 6 รายละเอียดของแต่ละ ระดับและชั้น มีดังนี้คือ (Kohlberg. 1976 : 33 – 36)

ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional Level) เป็นระดับที่มีในเด็กส่วนมากที่มีอายุ ต่ำกว่า 9 ขวบ บุคคลจะตอบสนองต่อกฎเกณฑ์ที่กำหนดโดยผู้มีอำนาจเหนือตน การตัดสินใจเลือก การกระทำจะทำให้สิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ต่อตนเองโดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดต่อผู้อื่น ระดับนี้แบ่งเป็น สองชั้น คือ

ชั้นที่ 1 ใช้หลักการหลบหนีการถูกลงโทษ (Obedience and Punishment) เพราะ กลัวความเจ็บปวดที่จะได้รับการตัดสินว่าสิ่งใดดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับพฤติกรรมนั้น ๆ ทำไปแล้วจะ ถูกลงโทษหรือไม่

ชั้นที่ 2 ใช้หลักการแสวงหารางวัล (Naively Egoistic Orientation) เป็นการกระทำ ที่นำความพอใจมาให้แม้การกระทำจะขัดกับผู้อื่นก็ตาม ความยุติธรรมเป็นไปในรูปแบบของเหตุผล ของการปฏิบัติมากกว่าเป็นความรู้สึกของความยุติธรรม

ระดับตามกฎเกณฑ์ (Convention Level) อายุ 10–16 ปี เป็นระดับที่มีในวัยรุ่นและผู้ใหญ่ บุคคลจะทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อยของตนโดยไม่คำนึงถึงผลที่ตามมา บุคคลที่มีจริยธรรมใน ระดับนี้ยังต้องการการควบคุมจากภายนอก แต่ก็รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราและแสดงบทบาทที่สังคม ต้องการได้ ระดับนี้มีสองชั้นคือ

ชั้นที่ 3 ใช้หลักการกระทำตามผู้อื่น (Good Boy Orientation) บุคคลจะกระทำสิ่งที่ คนอื่นเห็นว่าดีเพื่อจะได้รับคำยกย่องชมเชย ในขั้นนี้บุคคลไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ชอบคล้อย ตามผู้อื่น โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน

ชั้นที่ 4 ใช้หลักการกระทำตามหน้าที่ และกฎระเบียบของสังคม (Authority and Social Order Maintaining Orientation) เป็นการตัดสินใจการกระทำตามระเบียบของสังคม จะกระทำ ตามกฎต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดให้ พฤติกรรมที่ถูกต้องประกอบด้วยการทำตามหน้าที่ฐานะและ บทบาทที่กำหนดไว้ในสังคม

ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Postconventional Level) อายุ 16 ปีขึ้นไปถึงวัยผู้ใหญ่ บุคคล ตัดสินความขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยการคิดไตร่ตรองด้วยตนเองแล้วตัดสินใจไปตามความสำคัญมากขึ้น บุคคลจะมีหลักของตนเองและหลุดพ้นจากกฎเกณฑ์ของสังคม ระดับนี้มีสองชั้นคือ

ขั้นที่ 5 ใช้หลักการทำตามข้อตกลงของสังคมและคำมั่นสัญญา (Contract and Legalistic Orientation) บุคคลเห็นความสำคัญของคนส่วนมาก ไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น สามารถควบคุมบังคับจิตใจตนเองได้ พฤติกรรมที่ถูกต้องจะต้องเป็นไปตามสิทธิของแต่ละคนผสมผสานกับมาตรฐาน ซึ่งได้รับการตรวจสอบและยอมรับจากสังคม มีความเชื่อมโยงความนิยมส่วนบุคคลกับความเห็นพ้องกับสังคมโดยพิจารณาประโยชน์ของสังคมมากกว่าขั้นที่ 4

ขั้นที่ 6 ใช้หลักการยึดอุดมคติสากลและความเป็นธรรม (Conscience or Principle or Universal Orientation) เป็นการตัดสินใจกระทำตามความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตนเป็นจริยธรรมที่มีหลักมโนธรรมของตนเอง แรงจูงใจที่ก่อให้เกิดความรู้สึกถูกต้องขึ้นอยู่กับตัวเอง ความคิดเกี่ยวกับความถูกต้องนั้นยึดหลักประชาธิปไตยและเคารพในคุณค่าความสำคัญของชีวิตมนุษย์ทุก ๆ คน รูปแบบพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg แสดงดังภาพที่ 2.2



ภาพที่ 2.2 รูปแบบพัฒนาการจริยธรรมของ Kohlberg.

ที่มา : Lawrence Kohlberg `s Moral Development Model (1981) (Fry.1994:35)

สำหรับกระบวนการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น Kohlberg ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. กระบวนการทางจริยธรรมของบุคคล จะเป็นไปตามลำดับขั้นตอนจากขั้นที่ 1 ผ่านไปจนถึงขั้นที่ 6 โดยจะให้เหตุผลในขั้นต่ำกว่าก่อน ต่อเมื่อได้ประสบการณ์สังคมใหม่ ๆ ก็จะเปลี่ยนความคิดและให้เหตุผลในขั้นสูงขึ้น ส่วนเหตุผลในขั้นต่ำก็จะถูกละทิ้งไป แต่อาจจะชะงักติดอยู่กับขั้นใดขั้นหนึ่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถทางสติปัญญา ซึ่งเป็นตัวหนึ่งที่กำหนดเหตุผลเชิงจริยธรรม

2. การรับรู้ทางสังคม การมีบทบาทในสังคมมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรม
3. พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจะสูงขึ้นเมื่อบุคคลมีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงตรรกศาสตร์ และรับรู้ทางสังคมสูงขึ้น

จะเห็นได้ว่า การรับรู้เกี่ยวกับจริยธรรมหรือการปฏิบัติตามจริยธรรมมีความเกี่ยวข้องกับการใช้เหตุผล ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1. พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจะพัฒนาไปตามลำดับขั้น โดยเริ่มจากต่ำสุดถึงสูงสุดและจะก้าวหน้าไปที่ละขั้น ไม่มีการย้อนกลับหรือข้ามขั้น
 2. พัฒนาการทางจริยธรรมมีความเป็นสากล
 3. พัฒนาการทางจริยธรรมเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างพัฒนาการของมนุษย์กับการเรียนรู้ทางสังคม
 4. พัฒนาการทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางปัญญา และปัจจัยต่าง ๆ
- ที่ Kohlberg (1976: 42) พิจารณาว่ามีความสำคัญต่อพัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลมี 4 ด้านคือ

1. การกระตุ้นทางความคิด ความเข้าใจ การกระตุ้นนี้ จะต้องเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่เหมาะสม คือ สถานการณ์ทางสังคมที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สถานการณ์ที่บุคคลมีปัญหาทางจริยธรรมที่ต้องตัดสินใจ สถานการณ์ที่มีการสนทนาเรื่องจริยธรรม และสถานการณ์ที่บุคคลจะต้องมีปฏิสัมพันธ์เชิงจริยธรรมกับผู้อื่น การกระตุ้นทางความคิดความเข้าใจล้วน ๆ เป็นพื้นฐานสำคัญแต่ยังไม่เพียงพอต่อพัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

2. การกระตุ้นทางประสบการณ์ทางสังคม การกระตุ้นนี้เน้นให้บุคคลมีโอกาสได้สวมบทบาททางสังคมต่างๆ ซึ่งจะเป็นโอกาสให้บุคคลได้เรียนรู้ทัศนคติทางสังคมของผู้อื่น ได้ตระหนักถึงความคิด ความรู้สึกและทัศนคติของผู้อื่น การมีโอกาสดสวมบทบาททางสังคมที่หลากหลาย เช่น ในฐานะลูก พี่ น้อง เพื่อน ผู้นำ ผู้ตาม จะทำให้บุคคลมีโอกาสเผชิญหน้ากับปัญหาจริยธรรมที่จะต้องตัดสินใจในแง่มุม ทัศนคติ และสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน อันจะเป็นทางส่งเสริมให้พัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลเป็นไปได้อย่างมากขึ้น

3. บรรยากาศทางจริยธรรมของกลุ่ม บุคคลที่อยู่ในกลุ่มที่มีบรรยากาศทางจริยธรรมในขั้นที่สูงกว่าตนก็มีโอกาสได้รับอิทธิพลต่อพัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมให้สูงขึ้นได้ Kohlberg สนับสนุนประเด็นนี้ด้วยหลักฐานจากการวิจัยในการฝึกให้วัยรุ่นสามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ในขั้นที่สูงกว่าที่เคยใช้อยู่ได้ 1 ขั้น แต่วัยรุ่นเหล่านั้นไม่ยอมรับเอาเหตุผลเชิงจริยธรรม ในระดับต่ำกว่าตนไปใช้

4. ความขัดแย้งทางความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรม ทฤษฎีของ Kohlberg เน้นว่าพัฒนาการจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่งจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อบุคคลเผชิญหน้ากับปัญหาทางจริยธรรมที่เป็นความขัดแย้งกับระดับขั้นเดิมของตนจนทำให้บุคคลต้องมีการจัดระบบความคิดใหม่แล้วจึง

พัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไปสู่ขั้นที่สูงขึ้นได้ ตัวอย่างสถานการณ์ความขัดแย้ง เช่น บุคคลได้ฟังทรศนะของผู้อื่นที่ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่สูงกว่าตนหนึ่งขั้น เป็นต้น

Kohlberg ยังได้ระบุเพิ่มเติมว่าในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแต่ละขั้นเหตุผลหนึ่ง ๆ อาจเน้นแนวความคิดทางจริยธรรม (Moral Orientation) หรือเกณฑ์ในการตัดสินใจทางจริยธรรมแนวหนึ่งใน 4 แนวทาง คือ

1. ความเป็นระเบียบตามปทัสฐาน (Normative Order) เป็นแนวความคิดที่จะกำหนดกฎเกณฑ์หรือบทบาทเพื่อความเป็นระเบียบทางสังคมหรือทางจริยธรรมโดยมีพื้นฐานการตัดสินใจอยู่ที่กฎเกณฑ์ต่าง ๆ
2. อรรถประโยชน์ของผลกระทบ (Utility Consequences) เป็นแนวความคิดที่จะตัดสินใจทางจริยธรรมว่าดีหรือเลวโดยพิจารณาผลกระทบต่อสวัสดิภาพ (Welfare Consequences) ของผู้อื่นและหรือตนเอง
3. อัจฉาอุดมคติ (Ideal – Self) เป็นแนวความคิดที่จะมองภาพผู้กระทำว่าเป็นผู้มีอติตาดิ (Good Self) หรือเป็นผู้มีมโนธรรมและผู้มีคุณงามความดี โดยผู้กระทำ ๆ โดยไม่หวั่นเกรงต่อการไม่ยอมรับของผู้อื่น
4. ความยุติธรรมหรือความเป็นธรรม (Justice or Fairness) เป็นแนวความคิดในเชิงความสัมพันธ์ (Relations) ในด้านเสรีภาพ ความเสมอภาค การกระทำต่อกันและกันและสัญญาระหว่างบุคคล

บุคคลผู้หนึ่งอาจใช้แนวความคิดหรือเกณฑ์ในการตัดสินใจทางจริยธรรมแนวหนึ่งแนวใดหรืออาจใช้ทั้งสี่แนวก็เป็นไปได้แต่แนวที่ Kohlberg ถือว่าเป็นแนวความคิดหรือเกณฑ์ระดับสูงสุดของจริยธรรม คือ ความยุติธรรม ซึ่งมีแกนกลางอยู่ที่การกระจายสิทธิและหน้าที่ โดยมีมโนคติของความเสมอภาคและการกระทำต่อกันและกันเป็นตัวกำกับ

จากทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีจากเอกสารด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปประเด็นสำคัญออกเป็น แนวคิดพื้นฐาน ที่มา หรือการเกิดและการพัฒนาการทางจริยธรรม และการควบคุมพฤติกรรม ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 แนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม	องค์ประกอบ
<p>ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) ของ Freud</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. แนวคิดพื้นฐาน คือ จริยธรรมของคนอยู่ในส่วนตน หรือ ซุปเปอร์อีโก้ (Super Ego) 2. ที่มา หรือการเกิด และพัฒนาการทางจริยธรรม จริยธรรมของเด็กพัฒนาจากความละเอียดในพฤติกรรมที่เกิดจากแรงขับ 2 ตัว คือ <ul style="list-style-type: none"> - แรงขับทางกามารมณ์ (Sex Drive) - แรงขับความก้าวร้าว (Aggressive Drive) และผสมผสานกับการเลียนแบบ เอกลักษณ์หรือการถอดแบบ (Identification) โดยเด็กจะรับเอาบุคลิกภาพ ค่านิยม และมาตรฐาน หรือกฎเกณฑ์ของสังคม จากพ่อแม่ และบุคคลใกล้ชิดมาเป็นหลักปฏิบัติของตน โดยอัตโนมัตินะ 3. การควบคุมพฤติกรรม ซุปเปอร์อีโก้จะทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมภายนอกของมนุษย์ให้เป็นที่ไปตามกฎเกณฑ์และค่านิยมของสังคม เมื่อใดที่ตนประพฤติไม่สอดคล้องกับค่านิยมหรือมาตรฐานที่ตนยึดถือ ซุปเปอร์อีโก้จะกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งในใจ จนเกิดความวิตกกังวลจนต้องเก็บกด หรือระงับการกระทำที่ไม่ถูก ไม่ดี ไม่ควร เพื่อจะได้ลดความรู้สึกที่เกิดขึ้นดังกล่าว
<p>ทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไข ผลกรรม (Operant Conditioning) ของ Skinner</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. แนวคิดพื้นฐาน คือ คิดว่ามนุษย์ไม่มีเสรีภาพเพราะพฤติกรรมของมนุษย์จะควบคุมด้วยผลจากการกระทำของตนเอง (ผลกรรม) 2. ที่มา หรือการเกิด และการพัฒนาการทาง จริยธรรม ของมนุษย์มาจากเงื่อนไขแห่งการเสริมแรง และเงื่อนไขจากการลงโทษ ที่มาจากผลการกระทำของตนเอง ซึ่งมี 2 ลักษณะ <ul style="list-style-type: none"> - ผลการกระทำที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ จะทำหน้าที่เป็นแรงเสริมให้การกระทำ นั้นมีผลต่อไป - ผลการกระทำที่ไม่พึงพอใจ จะทำให้คนเรากระทำพฤติกรรมเช่นนั้นลดลงหรือหยุดไปในที่สุด

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม	องค์ประกอบ
	<p>3. การควบคุมพฤติกรรม พฤติกรรมของมนุษย์จะถูกควบคุมโดยเงื่อนไขแห่งการเสริมแรง และเงื่อนไขแห่งการลงโทษ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ถ้าต้องการให้มนุษย์ปฏิบัติตามจริยธรรมที่พึงประสงค์ ควรให้การเสริมแรง ในทางบวก - ถ้าต้องการให้มนุษย์ควบคุมตนเอง โดยลดการกระทำที่สังคมไม่พึงประสงค์ จะต้องให้ผลกรรมทางลบ คือ การลงโทษ
<p>ทฤษฎีการกระจ่างค่านิยม (Value Clarification Theory) ของ Raths, Harmin and Simon</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. แนวคิดพื้นฐาน เชื่อว่า ค่านิยม เป็นตัวกำหนดหรือตัวชี้นำ พฤติกรรมของมนุษย์ 2. การเลือกค่านิยม ทำโดยอาศัยความรู้สึกและการวิเคราะห์ พฤติกรรมว่าจะเลือกแสดงพฤติกรรมอย่างไร เมื่ออยู่ในภาวะที่ต้องเลือก มีเหตุผลหรือผลของการวางเงื่อนไขในครั้งก่อน <ul style="list-style-type: none"> - การเลือกค่านิยม ผลของการเลือกขึ้นอยู่กับความสามารถในการเรียนรู้ - การสร้างคุณค่าต่อสิ่งที่ได้เลือก ถือเป็นความสามารถทางด้านจิตใจ อารมณ์และความรู้สึกของมนุษย์ - การแสดงพฤติกรรมเป็นการปฏิบัติต่อสิ่งที่ได้เลือกและเห็นคุณค่าจนเป็นนิสัย
<p>ทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญา (Cognitive Development Theory)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. แนวคิดพื้นฐาน <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาการทางจริยธรรม มีโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญา (cognitive) และมีองค์ประกอบทางจรรยาวิพากษ์ - แรงจูงใจเบื้องต้นเกี่ยวกับจริยธรรม คือ แรงจูงใจเกี่ยวกับการยอมรับ (Acceptance) การมีความสามารถ (Competence) การเคารพตนเองหรือเข้าใจตนเองอย่างต่อแท้ (Self- Esteem or Self Actualization) มากกว่าความต้องการทางกายหรือการลดความวิตกกังวลเกี่ยวกับความกลัว - กฎและเกณฑ์ปกติเบื้องต้นของจริยธรรม เกิดจากประสบการณ์ที่ได้จากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลกับคนอื่นมากกว่าการสร้างกฎเกณฑ์ภายในตนเอง

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม	องค์ประกอบ
	<p>2. การพัฒนาการทางจริยธรรมเกิดจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและความฉลาดในการรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่าง ๆ ของสังคม เชื่อว่ามีขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม 3 ขั้น คือ</p> <p>ขั้นก่อนจริยธรรม เริ่มตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 2 ขวบ เด็กจะเชื่อฟังทำตามคำสั่งคนอื่นอย่างไม่มีเงื่อนไข มองจริยธรรมในแง่ปริมาณของความเสียหาย</p> <p>ขั้นยึดคำสั่ง เป็นขั้นที่เด็กจะปฏิบัติตามกฎต่าง ๆ มองจริยธรรมในแง่ของเจตนากระทำมากกว่ามองในแง่ของปริมาณความเสียหาย</p> <p>ขั้นยึดหลักแห่งตน ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของตนเอง เด็กจะมีพัฒนาการในใจเขา สำหรับเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของตนเองรู้จักรับผิดชอบในพฤติกรรมของเขา</p>
ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg	<p>1. แนวคิดพื้นฐาน</p> <ul style="list-style-type: none"> - จริยธรรมเป็นสิ่งที่บุคคลควรกระทำ เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ขัดแย้งแล้วตัดสินใจโดยหลักความยุติธรรมไม่ใช่การกระทำตามสิ่งที่สังคมเห็นว่าดีหรือถูกต้อง - พัฒนาการทางการใช้เหตุผลทางจริยธรรม แบ่งเป็น 6 ขั้น 3 ระดับ คือ <p>ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional Level) มีในเด็กอายุต่ำกว่า 9 ขวบ</p> <p>ขั้นที่ 1 หลบหลีกการลงโทษ</p> <p>ขั้นที่ 2 แสวงหารางวัล</p> <p>ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level) อายุ 10-16 ปี</p> <p>ขั้นที่ 3 กระทำตามผู้อื่น</p> <p>ขั้นที่ 4 กระทำตามหน้าที่และกฎระเบียบ ของสังคม</p> <p>ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Postconventional Level) อายุ 16 ปีขึ้นไปจนถึงวัยผู้ใหญ่</p> <p>ขั้นที่ 5 ทำตามข้อตกลงของสังคมและคำมั่นสัญญา</p> <p>ขั้นที่ 6 ยึดอุดมคติสากลและความเป็นธรรม</p>

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม	องค์ประกอบ
	<p>2. การพัฒนาจริยธรรม คือ การรับรู้และการปฏิบัติตามจริยธรรม จะเกี่ยวข้องกับการใช้เหตุผลโดยสรุป ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาเป็นไปตามลำดับขั้น โดยเริ่มจากต่ำสุดถึงสูงสุด และจะก้าวไปที่ละขั้น ไม่มีการย้อนกลับหรือข้ามขั้น - มีความเป็นสากล - เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างพัฒนาการของมนุษย์กับการเรียนรู้ทางสังคม - มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางปัญญา <p>3. ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลมี 4 ด้าน ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - การกระตุ้นทางความคิดความเข้าใจ - การกระตุ้นทางประสบการณ์ทางสังคม - บรรยากาศทางจริยธรรมของกลุ่ม - ความขัดแย้งทางความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรม

สรุปแนวคิดพื้นฐานทางจริยธรรม

จากทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมทั้ง 6 ทฤษฎีข้างต้น สรุปได้ว่า จริยธรรมของคนอยู่ในส่วนตนหรือซูเปอร์อีโก้และเป็นความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์สำหรับการประเมินความผิดของพฤติกรรม อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่บุคคลควรกระทำเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ขัดแย้งแล้วตัดสินใจโดยยึดหลักความยุติธรรมไม่ใช่การกระทำตามสิ่งที่สังเกตว่าดีหรือถูกต้อง ทั้งนี้มีที่มาหรือการเกิดและพัฒนาการทางจริยธรรมโดยเชื่อว่าจริยธรรมของเด็กจะพัฒนาจากความละเอียดในพฤติกรรมที่เกิดจากแรงขับทางกามารมณ์ (Sex Drive) และแรงขับความก้าวร้าว (Aggressive Drive) และผสมผสานกับการเลียนแบบเอกลักษณ์หรือการถอดแบบ (Identification) โดยเด็กจะรับเอาบุคลิกภาพ ค่านิยม และมาตรฐาน หรือกฎเกณฑ์ของสังคมจากพ่อแม่และบุคคลใกล้ชิดมาเป็นหลักปฏิบัติของตนโดยอัตโนมัติ หรือปฏิบัติจนเป็นนิสัย สำหรับ การควบคุมพฤติกรรมนั้น สรุปได้ว่า พฤติกรรมของมนุษย์จะถูกควบคุมด้วยปัจจัยหลายอย่างตามแนวคิดในแต่ละทฤษฎี ได้แก่ ถูกควบคุมด้วย ซูเปอร์อีโก้ ถ้าเมื่อไรที่มนุษย์จะประพฤติไม่สอดคล้องกับค่านิยม หรือมาตรฐานที่ตนยึดถือ ซูเปอร์อีโก้จะกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งในใจ จนเกิดความวิตกกังวลจนต้องเก็บกด หรือระงับการกระทำที่ไม่ถูก ไม่ดี ไม่ควร เพื่อลดความรู้สึกดังกล่าว ถูกควบคุมด้วยผลจากการกระทำของตนเอง โดยเงื่อนไข

แห่งการเสริมแรง และเงื่อนไขแห่งการลงโทษ ถูกควบคุมหรือชี้แนะโดยค่านิยมที่ได้เลือก และถูกกำหนดโดยความเชื่อซึ่งพัฒนามาจากการเรียนรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ต่าง ๆ

2.2.1.3 เกณฑ์ตัดสินจริยธรรม

ในชีวิตของเราคงมีหลายครั้งที่ต้องเผชิญกับปัญหาที่ถามว่า อะไรคือการกระทำถูก อะไรคือการกระทำผิด และทำไมจึงถูกและทำไมจึงผิด แม้ว่าในสังคมจะมีกฎหมายเป็นตัวตัดสินความถูกผิด เพื่อให้คนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุขแล้ว แต่ถ้าพิจารณาด้วยเหตุผลทางจริยศาสตร์ จะพบว่า การกระทำบางอย่างที่กฎหมายกำหนดว่าเป็นการกระทำผิด อาจมีเหตุผลอะไรที่อยู่เบื้องหลังของความถูกผิด ในการกระทำนั้น เหตุผลทางสังคมเป็นเพียงเหตุผลหนึ่งเท่านั้นยังมีเหตุผลอื่นสามารถนำมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินความถูกผิดอีกหลายประการดังนี้

(1) เกณฑ์ตามหลักจริยศาสตร์ มี 2 แนวคิดคือ

1. แนวคิดที่ยึดหลักการเจตนา (Deontological Theory) ความคิดนี้ถือว่าหลักการทางศีลธรรมมีความถูกต้องในตัวเอง การกระทำต่าง ๆ มีรูปแบบเฉพาะในตัวเอง การกระทำที่ดีเป็นเพราะกระทำตามหลักการที่ถูกต้อง และยังคงถูกต้องตลอดไป ส่วนการจะบอกว่า การกระทำแบบใดถูกแบบใดผิดนั้น มนุษย์โดยทั่วไปย่อมทราบได้ เพราะมนุษย์มีอินทรีย์พิเศษ หรือ มโนธรรม เป็นความสามารถพิเศษที่จะแยกแยะระหว่างดีกับชั่ว คนที่มีความสามารถนี้สูงคือคนดี ส่วนคนชั่วก็จะมีความสามารถด้านนี้ต่ำ

นักจริยศาสตร์เป็นตัวแทนความคิดนี้คือ Kant เชื่อว่าการกระทำใดจะถูกหรือผิด ความถูกผิดอยู่ในตัวของการกระทำนั้นเองไม่เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายหรือผลที่ได้จากการกระทำนั้น เพราะฉะนั้น

สิ่งที่ต้องพิจารณาจึงเป็น “หลักการ” ที่แฝงอยู่ในการกระทำนั้นในความคิดของ Kant กฎศีลธรรม มีลักษณะคล้ายกฎธรรมชาติ คือ เป็นเรื่องที่เป็นจริงในตนเอง และมีอยู่ก่อนแล้ว มนุษย์เข้าไปถึงได้ด้วยวิจรรณญาณ อธิบายปรากฏการณ์ กฎ ศีลธรรมเป็นเรื่องของความดี จึงเป็นเรื่องของหน้าที่ที่ควรปฏิบัติ อีกเรื่องที่ Kant มองคือเรื่องของเจตนา ซึ่งมีลักษณะเป็นเจตนาที่เกิดจากเหตุผล และหน้าที่ที่มนุษย์มีหน้าที่กระทำดีเพื่อความดีมิใช่เพื่อผลประโยชน์การกระทำที่เกิดจากเจตนาดีเป็นการกระทำดีเสมอแม้ว่าผลที่ได้จะเป็นผลเสียซึ่งเป็นผลที่เกิดโดยคาดไม่ถึง และสุดท้ายเรื่องของ “หลักการ” ที่ถูกต้องในทัศนะของ Kant คือ หลักการที่สามารถทำให้เป็นสากลได้ นั่นคือ ผู้กระทำต้องสามารถใช้เหตุผลไตร่ตรองได้ว่า หลักการของการกระทำที่ตนกระทำนั้นเป็นหลักการสากลสำหรับมนุษย์ทุกคน (Ellis and Hartley. 1992 : 212)

2. แนวคิดที่ยึดหลักประโยชน์สุข หรือผลของการกระทำเป็นเกณฑ์ (Teleological Theory) ความคิดนี้ถือความสุขเป็นเกณฑ์ตัดสินว่า ถ้าการกระทำใดก่อให้เกิดความสุข การกระทำนั้นดี และในทางตรงกันข้าม ถ้าการกระทำใดก่อให้เกิดความทุกข์ การกระทำนั้นไม่ดี นั่นคือมองที่ “ผล” ของการกระทำ นักจริยศาสตร์ที่เชื่อในแนวคิดนี้ซึ่งเป็นกลุ่มประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ได้แก่ Mill ที่ยึดหลักมหสุข (The Greatest Happiness Principle) มี 2 ชนิด คือ ความสุขเชิง

ปริมาณ และเชิงคุณภาพ ในทัศนะของ Mill นอกจากเน้นที่ผลของการกระทำแล้วยังเน้นหลักการของการกระทำ และเชื่อว่าหลักการนั้นมาจากกฎศีลธรรมที่เป็นสากล ที่ทุกคนสามารถปฏิบัติได้โดยไม่ก่อให้เกิดผลเสีย กฎศีลธรรมนี้เกิดจากข้อมูลที่เป็นจริงในสังคม ตรงตามความต้องการของมนุษย์

ถ้าพิจารณาเปรียบเทียบประโยชน์นิยมกับทัศนะของ Kant จะเห็นว่า Kant เริ่มต้นจากหลักการทางศีลธรรมที่แน่นอนตายตัวและมนุษย์ต้องปฏิบัติตาม แต่ในทัศนะของประโยชน์นิยมกฎศีลธรรมเกิดจากความต้องการของมนุษย์กฎศีลธรรมในแนวนี้จึงเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพสังคม อีกประการหนึ่งคือ Kant เชื่อว่าการกระทำดีจะต้องกระทำเพราะเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงามในตัวเอง คือไม่ตัดตัดสินที่ตัวการกระทำ แต่ฝ่ายประโยชน์นิยมเห็นว่า การกระทำทุกอย่างไม่ได้ว่างเปล่าแต่มี “จุดหมาย” คือประโยชน์สุข ดังนั้น การตัดสินการกระทำต้องพิจารณาจากผลที่เกิดขึ้น (Ellis and Hartley. 1992 : 226)

2.2.1.4 เทคนิควิธีสอนจริยธรรม

เทคนิควิธีสอนจริยธรรมแต่เดิมโดยทั่วไปมักแสดงให้เห็นเป้าหมายของการสอนว่ามุ่งอบรมสั่งสอนให้บุคคลคิดหรือทำตามหลักจริยธรรมหรือหลักเหตุผลที่สังคมได้กำหนดเป็นบรรทัดฐานไว้แล้ว ดังจะเห็นได้จากที่ Rasths and others (อ้างใน จาริรัตน์ ปรกแก้ว 2534 : 15) รวบรวมไว้ 7 รูปแบบ สำคัญคือ (1) การใช้ตัวแบบ (2) การใช้วิธีชักจูงหรือโน้มน้าวให้เชื่อตาม (3) การจำกัดทางเลือกให้ผู้เรียนเฉพาะที่ได้รับการยอมรับจากผู้สอน (4) การให้ข้อเสนอแนะคำนิยมผ่านบทละคร และการแสดงบทบาท (5) การอาศัยกฎระเบียบ (6) การอาศัยหลักเกณฑ์ทางศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณี และ (7) การอาศัยความรู้สึกผิดชอบของจิตสำนึก ต่อมาได้มีการพัฒนาเทคนิควิธีสอนจริยธรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนใช้ความคิดมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ Kohlberg เสนอทฤษฎีพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขึ้นนั้น ทำให้เกิดความตื่นตัวศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาวิธีสอนจริยธรรมในกลุ่มนักการศึกษาอย่างกว้างขวาง จากการรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเทคนิควิธีสอนจริยธรรมที่อาศัยทฤษฎีพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ Kohlberg ถึงปี พ.ศ. 2530 จาริรัตน์ ปรกแก้ว (2534 : 52-62) พบว่า มีงานวิจัยถึง 91 เรื่องที่ทดลองเกี่ยวกับเทคนิควิธีสอนจริยธรรม 19 วิธี คือ (1) การใช้กิจกรรมกลุ่มหรือกลุ่มสัมพันธ์ที่ให้โอกาสแก่ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกับผู้อื่น และค้นพบสิ่งที่ต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง (2) วิธีสอนตามแนวพุทธศาสตร์ จำพวกวิธี ถาม – ตอบ หรือปุจฉา – วิสัชนา วิธีอภิปราย ได้ตอบระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนหรือที่เรียกว่า ธรรมสาธกัจฉา วิธีบรรยายอุปมาอุปไมย วิธีปฏิบัติตาม 3 ชั้น คือ สิด สมานิ ปัญญา หรือที่เรียกว่า ไตรสิกขา วิธีสอนตามขั้นอริยสัจสี่ วิธีเบญจขันธ์ และวิธีฝึกสมาธิ (3) เทคนิคการใช้นิทาน (4) เทคนิคการใช้ชุดการสอน ซึ่งเป็นสื่อประสมที่ประกอบด้วย บทบาทสมมุติ กรณีตัวอย่าง วีดีโอเทป รูปภาพ และการทำงานเป็นกลุ่ม (5) เทคนิคการสอนแบบซินติเคท ที่แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย และแต่ละกลุ่มได้รับมอบงานผ่านบัตรกำหนดงาน โดยให้มีการทำงานร่วมกัน ศึกษาค้นคว้า และเขียนรายงานร่วมกัน ผู้สอนทำหน้าที่บรรยายสรุปภายหลัง

(6) เทคนิคการใช้การ์ตูนประกอบการสอน (7) เทคนิคการใช้กิจกรรมคัดสรรจำพวกเล่นเกม กิจกรรมลูกโซ่ และกิจกรรมควบคุมโดยกลุ่ม (8) เทคนิคการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม (9) เทคนิคการใช้สถานการณ์จำลอง (10) เทคนิคการสอนโดยวิธีสร้างสรรค์ (11) เทคนิคการใช้กิจกรรมกลุ่ม ควบคุมคุณภาพ (Quality Control) ซึ่งประกอบด้วยการประชุมกลุ่ม การเก็บรวบรวมข้อมูล การระดมสมอง การตัดสินใจร่วมกัน การวิเคราะห์สาเหตุ การใช้ความคิดสร้างสรรค์ การวางแผน แก้ปัญหา การแก้ปัญหาและการประเมินผลการปฏิบัติงาน (12) เทคนิคการใช้สไลด์เทป (13) เทคนิคการใช้บทหรือโครง (14) เทคนิคการใช้บทเพลงประกอบการสอน (15) เทคนิคการใช้ การละเล่นพื้นบ้าน (16) การใช้เทคนิคพยากรณ์ (17) การใช้บทบาทสมมุติ (18) การใช้ตัวแบบ (19) เทคนิคการสอนแบบบูรณาการที่ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นนำ ขั้นปฏิบัติการ ขั้นกิจกรรม สรุปและขั้นประเมินผล

เนื่องจากการวิจัยเทคนิควิธีสอนต่าง ๆ ข้างต้นอาศัยแนวคิดจากทฤษฎีพัฒนาการการใช้ เหตุผลเชิงจริยธรรมของ Kohlberg ซึ่งเสนอให้มีการส่งเสริมผู้เรียนใช้ความคิดมากขึ้น จึงส่งผลให้ มีการศึกษาและทดลองในแง่การวัดระดับพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของผู้เรียนด้วย นอกเหนือจากการวัดระดับความรู้ความเข้าใจในหลักจริยธรรมที่ต้องรับรู้

นอกจากเสนอทฤษฎีพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแล้ว Kohlberg ยังเสนอเทคนิค วิธีการสอนที่สอดคล้องกับทฤษฎีนี้ไว้ด้วยคือ การจัดการเรียนการสอนนั้นควรให้โอกาสแก่ผู้เรียน ได้เผชิญกับทางเลือกทางจริยธรรม (Moral Dilemma) แล้วอาศัยการอภิปรายกระตุ้นผู้เรียนให้ใช้ เหตุผลเชิงจริยธรรมเลือกทางเลือก โดยผู้สอนจะทำหน้าที่เสนอหลักเหตุผลเชิงจริยธรรมที่สูงกว่า ขั้นพัฒนาทางจริยธรรมของผู้เรียน 1 ขั้น วิธีนี้จะส่งเสริมให้มีระดับพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิง จริยธรรมสูงขึ้นได้ เกี่ยวกับระดับพัฒนาการนี้ Kohlberg เสนอทฤษฎีที่เกี่ยวข้องไว้ว่า บุคคลย่อมมี พัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่แล้ว โดยธรรมชาติ โดยจะมีการพัฒนาไปตามลำดับขั้นจาก ขั้นต่ำสุดไปสูงสุด โดยไม่มีการข้ามขั้น เร่งขั้น หรือสลับขั้นและสำหรับสภาวะแวดล้อมทางสังคม จะมีอิทธิพลในเชิงถ่วง หรือเร่งพัฒนาการเท่านั้น

นอกจากทฤษฎีพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ Kohlberg แล้วยังมีเทคนิค วิธีสอนที่อาศัยแนวทฤษฎีอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ทฤษฎีค่านิยม และเทคนิควิธีกระจำค่านิยมของ Raths and Others โดยทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญต่อกระบวนการตัดสินใจทางจริยธรรม ที่ควรส่งเสริมให้ เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนสำหรับใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการดำรงชีวิตได้อย่างสอดคล้องกับสภาพสังคม ปัจจุบันที่สลับซับซ้อนและมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน Raths and Others อธิบายแนวทฤษฎีนี้โดยอาศัยหลักฐานและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม จากการพบว่าสังคม สมัยใหม่ต่างจากสังคมดั้งเดิมอย่างมาก จากที่เคยเป็นสังคมที่เข้าใจง่าย ๆ เกือบทุกคนในชุมชนหนึ่ง รู้จักกันอย่างทั่วถึง ความคาดหวังของสังคมมีความชัดเจนแน่นอน หน้าที่หลักของผู้ใหญ่ในสังคม คือ การเป็นผู้บอกสิ่งต่าง ๆ ให้แก่นุชนวนว่าแนวคิด สิ่งหรือการกระทำใด ดี ถูก หรือควร สภาพเหล่า

นี้ได้เปลี่ยนแปลงไป ในสังคมสมัยใหม่ที่มีการสื่อสารทันสมัยจำนวนมากเข้าสู่วิถีชีวิตประจำวัน เช่น โทรศัพท์ วิทยุ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วารสาร และสิ่งตีพิมพ์ราคาถูกระเภท การ์ตูน ฯลฯ ทำให้เกิดทางเลือกจำนวนมาก รวมทั้งภาพเหตุการณ์ทางลบต่าง ๆ เช่น อาชญากรรม ความรุนแรง การคอร์รัปชัน การทำลายทรัพยากร ฯลฯ และเมื่อประกอบเข้ากับการบีบคั้นทาง เศรษฐกิจที่ทำให้ผู้ปกครองต้องอุทิศเวลาอยู่นอกบ้านเป็นส่วนใหญ่ จึงน่าจะส่งผลให้เกิดความ สับสนต่ออนุชนเป็นอย่างมากในการจะตัดสินใจว่าสิ่งใดดี ถูกหรือควรด้วยตนเอง Raths and Others ยังได้ตั้งข้อสงสัยต่อหน้าที่การเป็นผู้บอกหลักเหตุผลและหลักจริยธรรมของผู้ใหญ่ ว่ายังคงมีความ สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปแล้วเพียงใด ทั้งนี้เนื่องจากค่านิยมที่เป็นรากฐานสำหรับ ใช้ในการตัดสินใจคุณค่าต่าง ๆ ซึ่งจะได้รับการสะสมและปรับเปลี่ยนไปตามประสบการณ์ของบุคคล นั้น ในสังคมข่าวสารข้อมูลที่มีความซับซ้อนเป็นอย่างมากนี้ย่อมจะทำให้ค่านิยมของบุคคลพร้อมที่จะ เปลี่ยนเมื่อได้รับข้อมูลใหม่ที่มีเข้ามาตลอดเวลา สภาวะเช่นนี้ Raths and Others จึงเสนอว่า หน้าที่ของผู้ใหญ่ควรให้ความสำคัญมากขึ้นในการพัฒนาวิธีการที่จะส่งเสริมอนุชนให้มีความ สามารถเข้าไปจัดการกับความสับสนซับซ้อนหรือมีความสามารถในการจัดระเบียบความสับสนของ วิถีดำเนินชีวิตในสังคมที่ทันสมัยด้วยตนเอง ด้วยเหตุนี้ค่านิยมซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่บุคคล ใช้ในการตัดสินใจคุณค่าต่าง ๆ จึงควรได้รับการพิจารณาในความหมายของกระบวนการในการแสวง หาค่านิยม (The Process of Valuing) มากกว่าจะคำนึงถึงเฉพาะตัวค่านิยมที่บุคคลได้มา Raths and Others ได้ให้ความหมายกระบวนการแสวงหาค่านิยม ว่าควรมีลักษณะสอดคล้องกับเกณฑ์ทั้ง 7 ประการต่อไปนี้คือ

1. มีลักษณะเป็นการเลือกทางเลือกด้วยตนเองอย่างอิสระ โดยปราศจากอำนาจใด ๆ มา บังคับ ชักจูงหรือโน้มน้าวให้เชื่อตาม
2. ต้องเป็นการเลือกจากทางเลือกที่มีมากกว่าหนึ่งทางเลือก
3. ต้องเป็นการเลือกภายหลังจากที่ได้มีการพิจารณาไตร่ตรองอย่างใช้ความคิดต่อผลที่จะ เกิดขึ้นตามมาต่าง ๆ ของแต่ละทางเลือกแล้ว
4. ผู้เลือกต้องแสดงให้เห็นว่ามีความชื่นชม และยึดมั่นต่อทางเลือกของตน
5. ผู้เลือกต้องแสดงให้เห็นว่าพร้อมที่จะยืนยัน หรือพร้อมที่จะแก้ต่างให้กับทางเลือกของ ตนอย่างเปิดเผย
6. ต้องมีการนำทางเลือกมาด้วยตนเอง ไปปฏิบัติในวิถีการดำเนินชีวิตของตน
7. ต้องมีการนำทางเลือกที่เลือกมาด้วยตนเองไปปฏิบัติซ้ำ ๆ จนกระทั่งกลายเป็นแบบ แขนของการดำเนินชีวิต

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการแสวงหาค่านิยมนี้ นอกจากจะมีคุณค่าเชิงกระบวนการที่ สามารถทำให้เป็นวิธีการสำหรับบุคคลนำไปปรับใช้ได้ด้วยตนเองแล้ว แนวคิดนี้ยังแสดงให้เห็นว่า มีคุณค่า อันเนื่องมาจากมีความสอดคล้องกับความคิดรวบยอดของสังคมประชาธิปไตยที่ว่า “บุคคล

ย่อมมีความสามารถเรียนรู้ที่จะตัดสินใจด้วยตนเอง” รวมทั้งสอดคล้องกับความคิดรวบยอดทางมนุษยศาสตร์ (A Conception of Humanity) ที่ว่า “ค่านิยมที่เหมาะสมนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้มีโอกาสใช้สติปัญญาของตนอย่างอิสระ ได้มีโอกาสคิดไตร่ตรองในการพิจารณาความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายใต้สภาวะแวดล้อมที่มีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา” (Raths and Others. 1966 : 39) ด้วยความคิดรวบยอดข้างต้น Raths and Others จึงเสนอว่าการเรียนการสอนควรใช้วิธีสอนที่จะช่วยส่งเสริมค่านิยมในความหมายของกระบวนการแสวงหาค่านิยมให้แก่บุคคลมากกว่าการใช้วิธีสอนค่านิยมแบบดั้งเดิมที่ครูเป็นผู้บอกตัวค่านิยมให้แก่ผู้เรียน โดยเสนอไว้ 2 แนวทาง ดังนี้

1. แนวทางการตอบสนองต่อรายบุคคล
2. แนวทางการตอบสนองต่อกลุ่ม

แนวทางการตอบสนอง หมายถึง แนวทางพฤติกรรมของผู้สอนที่ควรใช้การตอบสนองต่อสิ่งที่ผู้เรียนพูดหรือกระทำ ซึ่งทั้งแนวทางการตอบสนองต่อรายบุคคลและแนวทางการตอบสนองต่อกลุ่ม ล้วนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ที่จะเคารพความสามารถในการตัดสินใจด้วยตนเองโดยอิสระ จะแตกต่างกันเพียงแนวทางการตอบสนองต่อรายบุคคลนั้นมุ่งให้แต่ละคนได้ตรวจสอบและทำความเข้าใจกับแนวคิดและการกระทำในวิถีชีวิตของตน ส่วนแนวทางการตอบสนองต่อกลุ่มมุ่งให้แต่ละคนได้ผ่านกระบวนการแสวงหาและกระจ่ายค่านิยมแบบกลุ่มไปทำความเข้าใจเจนต่อประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในสังคมที่มีค่าควรแก่การทำความเข้าใจร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ทั้งแนวทางการตอบสนองต่อรายบุคคลและแนวทางการตอบสนองต่อกลุ่มล้วนมีวิธีการพื้นฐานที่ผู้สอนควรใช้สำหรับตอบสนองผู้เรียนในทำนองเดียวกัน คือ การใช้คำถาม หรือประโยคสนทนาในแนวทฤษฎีกระจ่าย

ค่านิยมกระตุ้นผู้เรียนให้คิดใคร่ครวญไตร่ตรองเพื่อให้เกิดการแสวงหาและทำความเข้าใจในค่านิยมของตนเอง โดยที่การใช้คำถามหรือประโยคสนทนาต้องมีองค์ประกอบภายใต้เกณฑ์ 10 ประการ ต่อไปนี้

1. การที่ผู้สอนจะมีปฏิกิริยาตอบสนองผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีความกระจ่ายในค่านิยมของตน ต้องหลีกเลี่ยงการนำเอาเกณฑ์ที่ถูกหรือผิด ตามแนวคิดของผู้สอนมาเป็นคำแนะนำหรือวิพากษ์วิจารณ์หรือประเมินแนวคิดของผู้เรียน
2. จะต้องดำเนินการให้ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาความรับผิดชอบที่จะพิจารณาพฤติกรรมและความคิดของตน รวมทั้งมีโอกาสตัดสินใจด้วยตัวของเขาเอง
3. ผู้สอนต้องให้เกียรติผู้เรียน แม้ในกลุ่มผู้เรียนที่มีลักษณะเฉื่อยชา ไม่ชอบคิดหรือตัดสินใจด้วยตนเอง โดยต้องให้โอกาสและหาวิธีกระตุ้นหรือเร้าความสนใจ ต้องไม่ตราหน้าว่าพวกเขาจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้

4. ผู้สอนต้องพยายามตอบสนอง เพื่อให้ผู้เรียนทำความเข้าใจในค่านิยมของตนหลาย ๆ ครั้ง มิใช่ทำการตอบสนองเพียงครั้งเดียว ทั้งนี้เพราะผลเชิงกระบวนการที่จะเกิดในตัวของผู้เรียนนั้น จะเกิดมาจากการสะสมของกิจกรรมการตอบสนองหลาย ๆ ครั้ง

5. ผู้สอนต้องใช้การตอบสนองเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความกระจ่างในค่านิยมของตน อย่างแท้จริง ต้องไม่ใช้การตอบสนองเพื่อต้องการข้อมูลจากผู้เรียนหรือต้องไม่ใช้การตอบสนองใน ลักษณะเดียวกันกับการสัมภาษณ์อย่างมีจุดหมาย

6. การตอบสนองในลักษณะอภิปราย ต้องไม่ใช่เพื่อการขยายความสู่เกณฑ์ถูกผิดตาม แนวคิดของผู้สอนแต่ต้องใช้เพื่อกระตุ้นผู้เรียนให้คิดและตัดสินใจด้วยตนเอง โดยผู้สอนต้องพร้อม ที่จะตัดบทสนทนาเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้มีโอกาสคิดทบทวนและไตร่ตรองด้วยตัวของเขาเอง

7. ในการอภิปรายต่อประเด็นเนื้อหาทั่วไป แม้ว่าผู้เรียนจะมีโอกาสดำเนินกิจกรรมร่วมกัน แต่ในที่สุดแต่ละบุคคลต้องคิดไตร่ตรองและตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่ใช่สรุปเป็นหลักการร่วมกันของกลุ่ม

8. การตอบสนองของผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนมีความกระจ่างในค่านิยมของตนนี้ ผู้สอนไม่ จำเป็นต้องตอบสนองต่อทุกสิ่งที่ผู้เรียนทุกคนพูดหรือกระทำแต่จะใช้กับผู้เรียนที่มีคุณลักษณะ เฉพาะที่จำเป็นต้องใช้เทคนิควิธีนี้

9. ต้องไม่ใช้การตอบสนองโดยอ้างอิงถึงสิ่งซึ่งผู้สอนมีคำตอบอยู่ในใจเรียบร้อยแล้ว

10. การตอบสนองเพื่อให้ผู้เรียนมีความกระจ่างในค่านิยมของตน มิใช่ว่าต้องเดินตาม กฎเกณฑ์อย่างระมัดระวัง แต่จะเป็นการใช้อย่างสร้างสรรค์และหยั่งรู้

เป็นที่น่าสังเกตว่าทฤษฎีค่านิยม และเทคนิควิธีกระจ่างค่านิยมที่เสนอโดย Rath and Others และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ได้มีการนำไปใช้เพื่อประโยชน์ต่อบุคคลที่มีปัญหาพฤติกรรม ในบางลักษณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อบุคคลที่มีลักษณะขาดจุดมุ่งหมายในชีวิต เฉื่อยเฉื่อย ขาดความ กระตือรือร้น ไม่มีความคิดเป็นของตนเองหรือเป็นคนมีปัญหาในการตัดสินใจด้วยตนเอง บุคคลที่ ชอบขัดแย้งหรือจับผิดผู้อื่น เป็นต้น สำหรับในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางจริยธรรมนั้น Rath and Others เห็นว่าเทคนิควิธีกระจ่างค่านิยมนั้นสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้เช่นกัน แต่ก็ได้ให้ รายละเอียดเท่าที่ควร อย่างไรก็ตามกระบวนการแสวงหาและกระจ่างค่านิยมนั้นมีบทบาททั้งในแง่ ที่เกี่ยวกับปัจเจกบุคคล (Self – Orientation) และสังคมส่วนรวม (Collective – Orientation) โดย พิจารณาจากแนวทางการสอนที่ Rath and Others เสนอไว้ 2 แนวทาง คือ แนวทางการตอบ สนองต่อรายบุคคลที่มุ่งให้แต่ละคนตรวจสอบและทำความเข้าใจกับแนวคิดและการกระทำในชีวิต ชีวิต ส่วนตนและแนวทางการตอบสนองต่อกลุ่มที่มุ่งให้แต่ละบุคคลอาศัยกระบวนการแสวงหาและ กระจ่างค่านิยมไปทำความเข้าใจต่อประเด็นปัญหาทางสังคมร่วมกัน ซึ่งในแนวทางหลังนี้จะมี ความเกี่ยวข้องกับประเด็นทางจริยธรรมโดยตรงเมื่อพิจารณาจริยธรรมในความหมายที่เกี่ยวข้องกับ การตัดสินใจค่าความดี ถูกหรือควรที่ส่งผลกระทบต่อความสนใจและความรู้สึกของผู้อื่นและสังคม

ส่วนรวม ด้วยเหตุนี้ในการศึกษาเทคนิควิธีสอนตามแนวคิดและทฤษฎีวิจัยศึกษาที่เน้นกระบวนการแสวงหาค่านิยม จึงได้ศึกษาเชื่อมโยงกับแนวคิดในแนวทางการตอบสนองต่อกลุ่มเป็นสำคัญ

2.2.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา

2.2.2.1 ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา

วิชาญ วาณิช และคณะ (2540 : 9) ให้ความหมายไว้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา หมายถึง คุณสมบัติหรือพฤติกรรมที่ผู้สำเร็จอาชีวศึกษาในสถานศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษาพึงมีและปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ซึ่งคุณสมบัติต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่สถานศึกษาจำเป็นต้องช่วยปลูกฝังให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน เพื่อให้เขาเป็นผู้พึงประสงค์ของตลาดแรงงานในอนาคตให้ได้

2.2.2.2 องค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา

ผู้วิจัยรวบรวมคุณลักษณะที่เป็นความต้องการของสถานประกอบการที่มีผู้ศึกษา วิจัยไว้หลายท่าน ทั้งการศึกษาความต้องการตามลักษณะอาชีพและในภาพรวมของสถานประกอบการ เช่น พรเพ็ญ จักษ์ศรีมงคล (2526 : 48) ศึกษาจากผู้บริหาร โรงแรมทั้งหมด 23 ราย สามารถสรุปได้ว่า พนักงานปฏิบัติการ จะต้องมียุทธลักษณะต่าง ๆ คือ มีไหวพริบดี มีความสามารถปรับตัวได้เร็ว มีสุขภาพแข็งแรง มีความซื่อสัตย์ มีประวัติส่วนตัวดี มีความสามารถทางภาษาอังกฤษดี มีบุคลิกดี การเรียนรู้เร็ว และมีอัธยาศัย มารยาทตลอดจนมนุษยสัมพันธ์ดีด้วย ขณะที่ ผ่องใส สุภจรราชรักษ์ (2530 : 54) ก็ได้ศึกษาถึงอนาคตอาชีพของเลขานุการว่าสถานประกอบการต้องการเลขานุการที่มีคุณลักษณะอย่างไร พบว่า สำหรับแนวโน้มของคุณลักษณะพื้นฐานของวิชาชีพเลขานุการในปี 2540 ที่มีความเป็นไปได้มาก คือ การมีความเข้าใจในลักษณะ และภาระงานของวิชาชีพอย่างถูกต้อง มีทักษะพื้นฐานการทำงานของวิชาชีพอยู่ในขั้นดี และจะต้องมีประสิทธิภาพในการจำมีความสามารถในการแยกและจัดลำดับตามความสำคัญของบุคคลและเอกสาร และนอกจากนั้นความเป็นไปได้มากที่สุด คือ การมีปฏิภาณไหวพริบ ฉลาด รอบรู้ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี มีมนุษยสัมพันธ์ และทัศนคติที่ดีต่อบุคคลโดยทั่วไป มีความตั้งใจทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 6 ในพื้นที่ 7 จังหวัดที่ได้ทำการศึกษาว่าสถานประกอบการต้องการแรงงานลักษณะใดจากสถานศึกษา เพื่อเตรียมผู้จบจากสถานศึกษาให้พร้อมสำหรับการเข้าไปทำงานดังกล่าว ซึ่งผลของการวิจัยมีดังนี้ ลักษณะด้านคุณธรรม สถานประกอบการต้องการคน มีความซื่อสัตย์สุจริตมากที่สุด รองลงมาคือ ความขยัน ตรงเวลา รับผิดชอบ พึ่งตนเองได้ และมีน้ำใจ ส่วนคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพนั้นต้องการคนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ มีความคล่องตัวและที่ความต้องการน้อย คือ ความเป็นมิตรและแต่งกายสุภาพ

สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 12 (2532 : 31) ได้ทำการศึกษาวิจัยคุณลักษณะของแรงงานที่ต้องการของภาคอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่าผู้ประกอบการ

การ หรือผู้จัดการภาคอุตสาหกรรมให้ความสำคัญเป็นพิเศษแก่คุณลักษณะของผู้สมัครงานเป็นอันดับแรก ซึ่งจะช่วยให้กิจกรรมของบริษัทเป็นไปด้วยความก้าวหน้า และสะดวกแก่การปกครองดูแล ส่วนความรู้ ทักษะ ความชำนาญเฉพาะตำแหน่งเป็นอันดับรอง เพราะบริษัทต้องฝึกอบรมให้พนักงานอยู่แล้ว คุณลักษณะที่ผู้ประกอบการต้องการ เรียงตามลำดับดังนี้ คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความขยันหมั่นเพียรความตรงต่อเวลา สุขภาพแข็งแรง คล่องแคล่ว ว่องไว มีระเบียบวินัย ความรักความผูกพันในองค์กร มีน้ำใจโอบอ้อมอารี ช่วยเหลือเกื้อกูล มีมนุษยสัมพันธ์ดี เฉลียวฉลาด มีความคิด เริ่มสร้างสรรค์ รักความสะอาด มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความชำนาญในเชิงวิชาชีพ มีความสามัคคี เชื่อฟังผู้บังคับบัญชา

วิมล อุณเอกลาภ (2534 : 30-31) กล่าวว่า การพิจารณาคณะลักษณะของบุคคลที่สามารถประสบความสำเร็จในธุรกิจและเป็นที่ยอมรับของสถานประกอบการนั้น นักวิชาการได้แนะแนวทางให้สถานศึกษาจัดกำลังคนให้มีเจตคติต่อการประกอบอาชีพ ซึ่งสรุปได้ว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้แก่ มีความคิด ความรู้สึก ท่าทีแสดงออกสามารถที่จะเห็นได้ เช่น การมีความซื่อสัตย์ สุจริต การมีระเบียบวินัย ความอดทน ความขยัน การเสียสละและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อหน้าที่ ความมั่นใจในการทำงาน ความรับผิดชอบในการทำงาน การมีบุคลิกภาพที่ดี ดังนั้นที่องค์กรชั้นนำในปัจจุบันต้องการ ต้องเป็นทั้งคนเก่งและคนดี คนเก่งนั้นหาไม่ยาก ดูจากผลการเรียน การทำงาน แต่คนดีหาได้ยาก โรงงานปูนซีเมนต์ไทย ซึ่งเป็นองค์กรชั้นนำ มีวิธีเลือกคน โดยการสัมภาษณ์ด้วยผู้ชำนาญการ คนดีเขาถือว่าต้องมีลักษณะดี 10 ประการ คือ มีน้ำใจ ใฝ่หาความรู้ วิริยะ อุตสาหะ มีความเป็นธรรม เห็นแก่ส่วนรวม รู้หน้าที่ งาน ครอบครวั สังคม และทัศนคติดี มีวินัย มีสัมมาคารวะ มีเหตุผล รักษาผลประโยชน์ขององค์กร

มะเคือ เสมอ (2534 : 55) ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการมีงานทำ โดยคนทำงานทุกคนต้องการความสำเร็จและความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ บุคคลนั้นจะต้องมีคุณลักษณะที่เด่นชัด เช่น มีความอดทน หนักแน่น มีความขยัน เอาใจใส่ มีความซื่อสัตย์สุจริต ประหยัด ตั้งใจทำงาน แสวงหาความรู้อยู่เสมอ รักและชอบงานที่ทำ มนุษย์สัมพันธ์ มีขั้นตอนการทำงาน ปรับปรุงงานอยู่เสมอ

ฝ่ายวางแผนและพัฒนา วิทยาลัยเทคนิคชุมพร (2536 : 49) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะแรงงานระดับอาชีวศึกษา ตามความต้องการของสถานประกอบการในจังหวัดชุมพร พบว่า ความต้องการอันดับแรก คือ ความกระตือรือร้น มีปฏิภาณไหวพริบ ความจำ สถิติปัญญาดี และมีความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี

การวิจัยเรื่อง “ความต้องการแรงงานที่สำเร็จการศึกษาระดับอาชีวศึกษาของสถานประกอบการในเชิงปริมาณและคุณภาพ” โดย สุดา สุทธารมณ (2536 : 50) คุณลักษณะของแรงงานในด้านความรู้ความสามารถในงานอาชีพมากกว่าด้านอื่น ๆ โดยเน้นที่การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สามารถเรียนรู้งานใหม่ได้เร็วกว่าที่เน้นเรื่องผลการเรียนดีเป็นพิเศษ นอกจากนั้นยังพบว่า สถานประกอบการยังมีความต้องการแรงงานที่มีความสามารถพิเศษนอกเหนือจากงานอาชีพ

ที่ศึกษามาโดยตรง เช่น ความสามารถทางด้านภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษความสามารถในการพิมพ์ดีด การใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ส่วนคุณลักษณะด้านอื่น ๆ ที่สถานประกอบการมีความต้องการมาก ได้แก่ ความรับผิดชอบหน้าที่ ความซื่อสัตย์สุจริต การตรงต่อเวลา มีความกระตือรือร้น มีมนุษยสัมพันธ์ มีความขยันอดทน มีระเบียบวินัย มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีสุขภาพที่แข็งแรง และควบคุมอารมณ์ได้ดี

สำหรับลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับสถานประกอบการอาชีพ ตามการรับรู้ของอาจารย์ และผู้ประกอบการ ซึ่ง สรุพลเพิ่มผล (2532 : 16) สรุปได้คือ มีความกระตือรือร้น เชื่อมั่นในความสามารถของตัวเอง ตัดสินใจอยู่บนฐานข้อมูลข้อเท็จจริง และลงมือปฏิบัติทันที

ส่วนความคิดเห็นของหน่วยงานภาครัฐนั้น วิทยาลัยอาชีวศึกษาลำปาง (2533 : 46) ได้ทำวิจัยเรื่องการสำรวจความต้องการด้านคุณสมบัติด้านวิชาชีพของนักศึกษาสาขาผ้าและเครื่องแต่งกาย จากตลาดแรงงานจังหวัดลำปางและจังหวัดใกล้เคียง โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหน่วยงานภาครัฐ 7 แห่ง และหน่วยงานภาคเอกชน 33 แห่ง พบว่าสำหรับความต้องการ คือ จบทางวิชาชีพนั้นโดยตรง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบงาน ตรงต่อเวลา ส่วนภาคเอกชนมีความต้องการคุณสมบัติทั่วไป คือ มีประสบการณ์ เป็นคนขยัน อดทน มีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบงาน ตรงต่อเวลา

สำหรับกรมอาชีวศึกษาในปี พ.ศ.2542 นี้ ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน นักศึกษาเพื่อให้สถานศึกษาได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียน นักศึกษาไปในทางเดียวกันหลายครั้ง เช่น ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน นักศึกษา ตามโครงการเยาวชนคนดีศรีอาชีวะเอาไว้ 11 ประการ ได้แก่ 1) การรักษาความสะอาด ร่างกาย ที่อยู่อาศัย สถานศึกษา และชุมชน 2) การมีจิตสำนึก และร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3) การมีวิถีชีวิตประชาธิปไตย 4) การประหยัด ออม และนิยมไทย 5) การมีคุณธรรมและปฏิบัติตามหลักของศาสนาที่ตนนับถือ 6) การปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทแบบไทย 7) การมีวินัยจราจร 8) การเป็นคนตรงต่อเวลา 9) การปฏิบัติตนในการเข้าแถวเรียงลำดับก่อนหลังในการเข้ารับบริการต่าง ๆ 10) การปฏิบัติตนตามกฎ ระเบียบ และข้อบังคับ ของสถานศึกษาหรือชุมชน และ 11) การไม่พัวพันยาเสพติดให้โทษ (2542 : 1-63) ทั้งนี้สอดคล้องกับคุณลักษณะของนักเรียน นักศึกษาที่กำหนดไว้ในแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม นักเรียน นักศึกษา โดยกองวิทยาลัยเทคนิค (2542 : 46) และกรอบคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษา ที่กรมอาชีวศึกษา (2542 : 2-4) กำหนดเพื่อจะให้สถานศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษานำไปบูรณาการ การเรียนการสอนในอนาคต ซึ่งประกอบด้วย ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเชื่อมั่นในตนเอง การประหยัด ความสนใจใฝ่รู้ การละเว้นสิ่งเสียดิ และการพนัน แต่กรอบคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่จะใช้ในการบูรณาการมี ความรักสามัคคี ความกตัญญู การพึ่งตนเอง ความปลอดภัย ความอดทนอดกลั้น และ

มารยาทไทย ระบุไว้ด้วย ขณะที่ไม่มีระบุไว้ในแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม นักเรียน นักศึกษา ซึ่งมีทักษะสังคมอีกประการหนึ่งด้วย

สำหรับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของกำลังคนระดับกลางและระดับสูงที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ.2540 – 2544) ของกระทรวงศึกษาธิการ ได้แบ่งไว้เป็น 4 ด้าน คือ

1. ทางด้านร่างกาย ได้แก่

- ก. ให้มีสุขภาพสมบูรณ์ เดิบโตสมวัย
- ข. เข้าใจสาธารณสุขพื้นฐาน รู้จักป้องกันโรค
- ค. ปลอดภัยจากสิ่งเสพติด

2. ทางด้านจิตใจ ได้แก่

ก. มีความสุขสงบ รู้จักพักผ่อนและสันตนาการในทางที่เหมาะสม

ข. มีคุณธรรมจริยธรรม มีวินัย ภาควิมิใจในตนเอง

ค. มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เข้าใจคนอื่น ทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ทำงานเป็นทีมได้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักและเข้าใจในความสำเร็จของสิ่งแวดล้อม รู้จักคิดแบบรวมส่วนโดยไม่แยกส่วนไปคิดถึงแต่ตนเองและประโยชน์ของพวกเขา

ง. มีสุนทรีย์ สำนึกในความเป็นไทย ภูมิปัญญาไทย วัฒนธรรมไทย ค่านิยมไทย เข้าใจและสำนึกในการเป็นประชากรโลก

จ. มีจิตใจที่จะสู้สิ่งยาก เห็นคุณค่าและภาควิมิใจในงานสุจริต ภาควิมิใจและเห็นคุณค่าของสิ่งที่ศึกษา

ฉ. ชีตพุทธปรัชญา และปรัชญาในศาสนาที่ตนนับถือเป็นหลักในการดำรงชีวิต

3. ทางด้านความรู้ ได้แก่

ก. รู้จักคิด วิเคราะห์ และมีวิจารณ์ญาณสามารถเลือกรับสื่อที่มีคุณภาพได้

ข. ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ รู้วิธีที่จะศึกษาหาความรู้ เพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์จนตลอดชีวิต

ค. สามารถปรับปรุงวิถีชีวิต และการทำงานให้สอดคล้อง และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงของโลก รู้จักเลือกสรรสิ่งที่เหมาะสม

ง. รู้ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ เพื่อการสื่อสารทำความเข้าใจได้อย่างดี

จ. รู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีพื้นฐาน ทั้งที่จำเป็นต่องานและการศึกษาต่อ

ฉ. มีความสามารถในการจัดการ

ช. รู้จักตนเอง ประเทศของตน ประเทศเพื่อนบ้าน รู้เท่าทันโลก

ซ. รู้ที่จะทำให้ตนมีความสุข ครอบครัวยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ และช่วยให้สิ่งแวดล้อมยั่งยืน

ฅ. รู้จริงในพุทธปรัชญา และปรัชญาในศาสนาที่ตนนับถือ จนสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้

ฉ. ไม่ยึดติดกับรูปแบบหรือคำตอบใดคำตอบเดียว โดยเชื่อในข้อมูล ข่าวสาร และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

4. ทางด้านทักษะและการประกอบอาชีพ ได้แก่

ก. มีทักษะเพียงพอที่จะประกอบอาชีพเฉพาะทางและมีทักษะพื้นฐานเพียงพอที่จะปรับเปลี่ยนเมื่อเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงไป

ข. มีนิสัยในการทำงานที่ดี สามารถประกอบสัมมาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งการเป็นลูกจ้างและการประกอบอาชีพอิสระ

ค. สามารถพัฒนาสัมมาชีพจนสามารถแข่งขันกับตลาดโลกได้

ง. สามารถพัฒนาอาชีพในท้องถิ่นชนบทและในพื้นที่เพื่อความมั่นคง เพื่อเป็นการลดช่องว่างของรายได้ระหว่างคนในเมืองและชนบท และช่วยให้คนไม่ทิ้งถิ่น

จากการศึกษาผลงานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้สำเร็จอาชีวศึกษาตามความต้องการของภาครัฐและเอกชน ผู้ใช้แรงงานข้างต้น สามารถเรียงลำดับความถี่ของคุณลักษณะ ดังกล่าว ได้ดังตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 คุณลักษณะของผู้สำเร็จอาชีวศึกษาตามความต้องการของภาครัฐและเอกชน เรียงตามลำดับความถี่

คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์	รอยคะแนน	ความถี่
ด้านคุณธรรม จริยธรรม		
ความรับผิดชอบ	### ## # //	18
ความมีวินัย	### ## ## /	16
ความซื่อสัตย์ สุจริต	### ## /	11
ความอดทนอดกลั้น	### //	8
มีน้ำใจโอบอ้อมอารีและช่วยเหลือเกื้อกูล	###	5
การประหยัด	////	4
มีความรักสามัคคี	//	2
รักและผูกพันในองค์กร	//	2
มีวิถีชีวิตประชาธิปไตย	//	2
ปฏิบัติตามลำดับก่อนหลัง	/	1
มีความกตัญญู	/	1
ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์		
- บุคลิกภาพ		
การมีมนุษยสัมพันธ์	### //	8
พึ่งตนเองได้แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและปรับตัวได้ดี	### //	7
เชื่อมั่นในตนเอง	### //	7
มีความสนใจใฝ่รู้	### /	6
กระตือรือร้น คล่องแคล่ว ว่องไว	### ###	6
มีมารยาทไทย นิยมไทย	###	5
ละเว้นสิ่งเสพย์คิดและการพนัน	////	4
มีสุขภาพแข็งแรง เจริญเติบโตสมวัย	///	4
มีปฏิภาณไหวพริบ	///	3
เฉลียวฉลาด รอบรู้	///	3
มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	///	3
เสียสละเห็นแก่ส่วนรวม		3

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์	รอยคะแนน	ความถี่
มีทักษะสังคม	///	3
มีความจำดี	//	2
มีทัศนคติที่ดีต่อบุคคลทั่วไป	//	2
สุขภาพจิตดี	/	1
มีความสุขสงบสุข รู้จักพักผ่อนและสันตนาการในทางที่ เหมาะสม	/	1
เข้าใจสาธารณสุขพื้นฐาน รู้จักป้องกันโรค	/	1
- ความรู้ ทักษะ และเจตคติต่องานอาชีพ		
มีความรู้และทักษะทางพื้นฐานในงานอาชีพ	///	3
ปรับปรุงและพัฒนางานอยู่เสมอ	///	3
มีเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ	//	2
มีความรู้ทางเทคโนโลยีพื้นฐาน	//	2
มีความสามารถด้านภาษาต่างประเทศ	//	2
มีขั้นตอนการทำงาน	/	1
ปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงความปลอดภัย	/	1
ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้	/	1
มีความสามารถเรียนรู้งานเร็ว	/	1
เข้าใจภาระงาน	/	1
รู้หน้าที่	/	1
เอาใจใส่ในงาน	/	1
มีความสามารถในการจัดการ	/	1
ตัดสินใจโดยใช้ข้อมูล	/	1
ลงมือปฏิบัติทันที	/	1

สรุป จากเอกสารและผลงานวิจัย คุณลักษณะที่ภาครัฐและเอกชนต้องการให้มีในตัว
ผู้เรียนอาชีวศึกษา 2 ด้าน คือ

1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ ความรับผิดชอบ ขยัน ตั้งใจทำงาน ความมีวินัย ตรงต่อ
เวลา รักษาสิ่งแวดล้อม ความซื่อสัตย์ สุจริต ความอดทน อดกลั้น มีน้ำใจ โอบอ้อมอารีและช่วยเหลือ

เกื้อกูล การประหยัด มีความรักสามัคคี รักและผูกพันในองค์การ มีวิถีชีวิตประชาธิปไตย ปฏิบัติตนตามลำดับก่อนหลังและมีความกตัญญู

2. ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 2 ประการ คือ

บุคลิกภาพ ได้แก่ การมีมนุษยสัมพันธ์ พึ่งตนเองได้ แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและปรับตัวได้ดี เชื่อมั่นในตนเอง มีความสนใจใฝ่รู้ กระตือรือร้น คล่องแคล่ว ว่องไว มีมารยาทไทย นิยมไทย สะท้อนสิ่งเสพย์ดี และการพนัน มีสุขภาพแข็งแรง เจริญเติบโตสมวัย มีปฏิภาณไหวพริบเฉลียวฉลาด รอบรู้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เสียสละเห็นแก่ส่วนรวม มีทักษะสังคม มีความจำดี มีทัศนคติที่ดีต่อบุคคลทั่วไป สุขภาพจิตดี มีความสงบสุข รู้จักพักผ่อนและสันตนาการในทางที่เหมาะสม เข้าใจสาธารณสุขพื้นฐาน รู้จักป้องกันโรค

ความรู้ ทักษะ และเจตคติต่องานอาชีพ ได้แก่ มีความรู้และทักษะทางพื้นฐานในงานอาชีพ ปรับปรุงและพัฒนางานอยู่เสมอ มีเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ มีความรู้ทางเทคโนโลยีพื้นฐาน มีความสามารถด้านภาษาต่างประเทศ มีขั้นตอนการทำงาน ปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงความปลอดภัย ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความสามารถเรียนรู้งานเร็ว เข้าใจภาระงาน รู้หน้าที่เอาใจใส่ในงาน มีความสามารถในการจัดการ ตัดสินใจโดยใช้ข้อมูล และลงมือปฏิบัติทันที

2.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบูรณาการการเรียนการสอน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบูรณาการประกอบด้วยแนวคิดพื้นฐานของการบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอน ความหมาย ความสำคัญ ประเภทของบูรณาการ การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ รูปแบบของการบูรณาการการเรียนการสอน และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีสาระดังนี้

2.3.1 แนวคิดพื้นฐานของการบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอน

แนวคิดเรื่องบูรณาการ (Integration) เกิดขึ้นจากความคิดของ John Locks นักปรัชญาชาวอังกฤษซึ่งเสนอแนวความคิดที่ว่า "เด็กไม่มีเวลาและกำลังพอที่จะเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างได้หมด ดังนั้น เด็กจึงต้องสนใจแต่เฉพาะสิ่งที่จำเป็นที่สุดและที่เขาได้ใช้บ่อยที่สุดในชีวิต" ต่อมา John Dewey ซึ่งเป็นนักปรัชญาชาวอเมริกาได้เสนอความเห็นในเรื่องนี้ว่า การให้การศึกษาแก่เด็กนั้นควรจะนำไปสู่ความเข้าใจในเรื่องกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ เพื่อการดำรงชีวิตรอดซึ่ง มีกิจกรรมใหญ่ ๆ ดังนี้คือ การแสวงหาปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตอันได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัยเครื่องนุ่งห่ม กิจกรรมเหล่านี้ เป็นกิจกรรมขั้นพื้นฐานของมนุษย์ จึงย่อมจะทำให้เด็กเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ขึ้น โดยธรรมชาติ ความคิดของ John Dewey มีอิทธิพลและเป็นหลักของการบูรณาการ (อ้างในสุนทร สุนันท์ชัย 2514 : 77-78) แนวคิดดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดแนวคิดในเรื่องบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอน ว่ามาจากความพยายามในการปรับปรุงคุณภาพของการศึกษา

เพื่อให้เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพจริงในชุมชน มีความหมาย และทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากหลักสูตรส่วนมากยังเป็นหลักสูตรที่แบ่งแยกความรู้ออกเป็นส่วนๆ ซึ่งเป็นลักษณะของหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาสาระ (Subject – Based Curriculum) หลักสูตรลักษณะนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อปลูกฝังเนื้อหาวิชาและมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง ผลจากการใช้หลักสูตรนี้ พบว่าไม่สามารถปลูกฝังลักษณะการใฝ่รู้และแสวงหา ให้กับนักเรียนได้ นอกจากนี้ยังพบว่า หลักสูตรที่เน้นเนื้อหาวิชาก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย (ไพฑูริย์ สนิลารัตน์. 2538 : 123 – 124) เช่น

(1) ผู้เรียนในแต่ละสาขาวิชาจะจำกัดความรู้และความสนใจอยู่แต่ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาของตนเท่านั้น และเมื่อสำเร็จการศึกษาออกไปทำงานในสังคมก็มักจะมองปัญหาที่เกิดขึ้น ในกรอบของสาขาวิชาที่เคยเรียนมาเท่านั้น

(2) การจัดหลักสูตรที่แยกสาขาวิชาออกจากกันอย่างอิสระ ไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในปัญหาของสังคมที่เกิดขึ้นใหม่ๆ ได้ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพราะการเข้าใจและการมองเห็นหนทางในการแก้ปัญหาเหล่านั้นจะต้องอาศัยความรู้จากหลายสาขาวิชามาผสมผสานกัน

(3) การปลูกฝังนักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านต่าง ๆ นั้น จะต้องอาศัยวิธีการที่สอดคล้องและเหมาะสม ด้วยการบูรณาการทั้งความรู้ ความคิด และกิจกรรมต่างๆ ที่จำเป็นเข้าด้วยกัน จึงจะสร้างวิธีการที่เหมาะสมขึ้นมาได้

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ประกอบกับสาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีอยู่เดิมได้ขยายขอบเขตของเนื้อหาเพิ่มมากขึ้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาดังกล่าว จึงต้องเชื่อมโยงเนื้อหาสาระของแต่ละสาขาวิชาให้สัมพันธ์กัน และต้องให้สัมพันธ์กับชีวิตจริงของนักเรียนเช่นเดียวกัน การบูรณาการหลักสูตรในลักษณะต่างๆ เช่น หลักสูตรสหวิทยาการ (Interdisciplinary) การเน้นปัญหาเป็นศูนย์กลาง (Problem – Centered Approach) เป็นต้น จึงมีความสำคัญมากขึ้น เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถเผชิญกับปัญหาที่มีความซับซ้อนในชีวิตจริงของสังคมได้

ทั้งนี้ อรรถัย มูลคำ และคณะ (2542 : 10 – 11) กล่าวว่า หลักสูตรแบบบูรณาการ (Integrated Curriculum) หมายถึง การนำเอาศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อประโยชน์ในการจัดหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน ส่วนการเรียนการสอนที่ดำเนินด้วยวิธีบูรณาการแล้ว เรียกว่าการเรียนการสอนแบบบูรณาการ การจัดการเรียนการสอนอาจพัฒนาလာมาเป็นหลักสูตรได้ ความแตกต่างที่สำคัญก็คือ การเรียนการสอนที่เน้นบูรณาการที่ระดับเนื้อหาวิชาเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกัน แต่หลักสูตรเน้นบูรณาการที่รายวิชาโดยตรงก่อนที่จะไปกำหนดเป็นเรื่องที่จะจัดการเรียนการสอนต่อไป

2.3.2 ความหมายของการบูรณาการ

สุมิตร คุณากร (2520 : 42) และ สาโรช บัวศรี (2529 : 7) ให้ความหมายของ “บูรณาการ” ไว้ว่า เป็นการทำให้สมบูรณ์หรือทำให้เต็ม ประนอม โอทกานนท์ (2528 : 23) อธิบายเพิ่มเติมว่า การทำให้สมบูรณ์ในที่นี้ หมายถึง การรวบรวมความรู้มารวมเข้าไว้ในหน่วยเดียวกัน ความหมายดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับลักษณะของการบูรณาการ ซึ่งมีนักการศึกษาหลายคนได้ให้ความหมายเอาไว้ สาระของความหมายดังกล่าวสรุปได้ดังนี้

วิชัย คิสสระ (2535 : 23) ให้ความหมายของบูรณาการสอดคล้องกับ วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542 : 46) Johnsen (1994 : 37) Vars (1991 : 14) Susskind (1994 : 325) และ Thompson (1995 : 41) ว่าเป็นการรวบรวมเนื้อหา ทักษะ ความคิดรวบยอด หรือประสบการณ์ การเรียนรู้จาก 2 วิชา หรือมากกว่า ทั้งนี้ Vars Suspind และ Tompson กล่าวว่า เนื้อหาที่รวมกันขึ้นมาใหม่จะต้องสามารถตอบสนองต่อจุดประสงค์การเรียนรู้เดิมไว้ด้วย สำหรับ Pring (1971 : 265 – 272) UNESCO (1981 : 40) Beane (1991 : 9) Travess and Rebore (1990 : 9) และ พรชัย หนูแก้ว (2541 : 33) ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าการรวมเนื้อหา หรือกิจกรรมการเรียนการสอนดังกล่าว ต้องสนองต่อความต้องการและสภาพจริงของผู้เรียน และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วย

ผู้วิจัยจึงสรุปว่า การบูรณาการ คือ การรวม เนื้อหา ทักษะ ความคิดรวบยอด หรือ ประสบการณ์การเรียนรู้ จากหลายวิชาเข้าด้วยกัน ซึ่งตอบสนองต่อความต้องการและสภาพชีวิตจริงของผู้เรียนและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

2.3.3 ลักษณะสำคัญของการบูรณาการการเรียนการสอน

ผลของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ (Integrated Instruction) ถ้าสามารถดำเนินการได้อย่างสมบูรณ์แล้วก็ควรจะมีลักษณะสำคัญโดยรวมดังต่อไปนี้ด้วย (ธำรง บัวศรี 2532 : 180 – 181)

(1) เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้ เพราะในปัจจุบันนี้ ปริมาณของความรู้มีมากเป็นทวีคูณ รวมทั้งมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับการเรียนการสอนด้วยวิธีการเดิม อาทิ การบอกเล่า การบรรยายและการท่องจำ อาจจะไม่เพียงพอที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพได้ ผู้เรียนควรจะเป็นผู้สำรวจตนเองว่าในองค์ความรู้หลากหลายนั้น อะไรคือสิ่งที่ตนเองสนใจอย่างแท้จริง ตนควรที่จะแสวงหาความรู้เพื่อตอบสนองความสนใจเหล่านั้นได้อย่างไร เพียงใด และด้วยกระบวนการเช่นไร ซึ่งแน่นอนว่ากระบวนการเรียนการสอนลักษณะนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences) ไม่ใช่แน่นอน

(2) เป็นการบูรณาการระหว่างพัฒนาการทางความรู้และพัฒนาการทางจิตใจ นั่นคือให้ความสำคัญแก่ จิตพิสัย คือ เจตคติ ค่านิยม ความสนใจ และสุนทรีย์ภาพ แก่ผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ด้วย ไม่ใช่เน้นแต่เพียงองค์ความรู้หรือพุทธิพิสัยเพียงอย่างเดียว อันที่จริงการ

ทำให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งขึ้นเสียก่อนที่จะได้ลงมือศึกษานั้นนับได้ว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญยิ่งสำหรับบุงใจให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นทั้งแก่ผู้สอนและผู้เรียน

(3) บูรณาการระหว่างความรู้และการกระทำ ความสัมพันธ์ของการบูรณาการระหว่างความรู้และการกระทำในข้อนี้ก็มีนัยแห่งความสำคัญและความสัมพันธ์เช่นเดียวกับที่ได้กล่าวไว้แล้วในข้อที่สอง เพียงแต่เปลี่ยนจิตพิสัยเป็นทักษะพิสัยเท่านั้น

(4) เป็นการบูรณาการระหว่างสิ่งที่เรียนในโรงเรียนกับสิ่งที่ป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน คือการตระหนักถึงความสำคัญแห่งคุณภาพชีวิตของผู้เรียนว่าเมื่อได้ผ่านกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรแล้ว สิ่งที่เรียนที่สอนในห้องเรียนจะต้องมีความหมายและมีคุณค่าต่อชีวิตของผู้เรียนอย่างแท้จริง

(5) เป็นการบูรณาการระหว่างวิชาต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ เจตคติและการกระทำที่เหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนอย่างแท้จริง ตอบสนองต่อคุณค่าในการดำรงชีวิตของผู้เรียนแต่ละคน การบูรณาการความรู้ของวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อตอบสนองความต้องการหรือเพื่อการตอบปัญหาที่ผู้เรียนสนใจจึงเป็นขั้นตอนสำคัญที่ควรจะทำในขั้นตอนของการบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนเป็นอย่างดี

2.3.4 ความสำคัญของการบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอน

มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของการบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนไว้หลายประการ ดังนี้

สาโรช บัวศรี (2529 : 9) กล่าวถึงความสำคัญของการบูรณาการไว้ว่า วิชาต่าง ๆ ที่แยกกันอยู่ในหลักสูตร ความจริงแล้ววิชาเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กันอยู่มาก ถ้านักเรียนได้เรียนให้สัมพันธ์กันบ้างก็จะทำให้เกิดความแจ่มชัด และเกิดความสนใจในการเรียนมากขึ้นเช่นเดียวกับ Perkins (1991: 7) และ Burnfort (1993: 44) สรุปว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่เรียนทำให้นักเรียนสามารถหาแนวทางการนำความรู้ไปใช้เพิ่มทักษะและความเข้าใจได้ดีกว่าการสอนเป็นรายวิชา นอกจากนั้น นักเรียนที่มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ได้เรียนในโรงเรียนกับสภาพความเป็นอยู่ในชีวิตจริง จะสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เดิมที่มีอยู่กับประสบการณ์ที่เรียนรู้ใหม่ได้กว้างขวางและลึกซึ้งมากขึ้น ซึ่ง Walburn (1992 : 27) กล่าวในทำนองเดียวกันไว้ว่า การสอนจากความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชา ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจและเรียนรู้ได้ดีขึ้น Kreiser and Horton (1992 : 315-316) สรุปว่า บูรณาการสามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นการสร้างหลักสูตรลักษณะนี้ ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องมาวางแผนร่วมกัน พร้อมทั้งกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองให้ชัดเจน บูรณาการ จึงเป็นการส่งเสริมให้มีการวางแผน การทำงานให้มีประสิทธิภาพได้ดีอีกด้วย Kaufman and Swart (1995 : 11) กล่าวในเรื่องนี้ทำนอง เดียวกันว่า บูรณาการเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพใน

การทำงานของครูแม้ว่าจะทำงานคนเดียวก็ตามเนื่องจากการจัดกิจกรรมของครูได้มีการวางแผนงานไว้เป็นอย่างดี เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและการจัดกิจกรรมของครูคนอื่น ๆ ด้วย เช่นเดียวกับ Richmond and Striley (1994 : 42) กล่าวว่า บูรณาการช่วยครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้มาก เนื่องจากความคิดรวบยอดในเรื่องการสอนได้เปลี่ยนแปลงไป เพราะจำนวนนักเรียนเพิ่มมากขึ้นและแต่ละคนมีวิธีการเรียนเป็นของตนเอง ขณะเรียนจึงมักมีคำถามที่ซับซ้อนและคาบเกี่ยวระหว่างเนื้อหาวิชามากขึ้นอยู่ตลอดเวลา การตอบคำถามชนิดนี้ด้วยความรู้เพียงวิชาเดียว จึงไม่สามารถทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจมากนัก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Johnsen (1994 : 37) ที่กล่าวว่า สังคมรอบตัวนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงบางอย่างไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ ดังนั้น การเรียนรู้เนื้อหาที่ตายตัวในแต่ละวิชาจึงไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว อีกทั้งขอบเขตข้อจำกัดของแต่ละวิชาทำให้การแก้ปัญหาที่มีความซับซ้อน ยืดหยุ่น และสามารถเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ของสังคมเกิดความไม่ชัดเจนขึ้นเสมอ

ความสำคัญของบูรณาการข้างต้นสอดคล้องกับผลการศึกษาของพรพิรุณ สันติวงศ์ และคนอื่น ๆ (2535 : 69 – 70) ที่พบว่าการบูรณาการหลักสูตรในวิชาสุขศึกษา ทำให้ความเชื่อด้านสุขภาพและพฤติกรรมการบริโภคของนักเรียนดีขึ้น สอดคล้องกับผลการใช้แผนการสอนแบบบูรณาการของ สะเอี่ยม จิณาบุญ (2536 : 19) ที่พบว่าการบูรณาการการอ่านในกลุ่มทักษะกับการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทำให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาได้สูงขึ้น นอกจากนี้ Gaskins and Guthrie (1994 : 1039) ยังพบว่าการใช้วิธีบูรณาการวิชาวิทยาศาสตร์ การอ่านและการเขียนเข้าด้วยกัน ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และยังทำให้ความรู้เรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผลของครูสูงขึ้น Roskos and Neuman (1995 : 201 – 210) และ Fisher (1994: 2873) ก็พบในทำนองเดียวกันว่าบูรณาการจากหลายสาขาวิชาทำให้การสอนจริยศึกษาเพื่อปลูกฝังคุณสมบัติที่พึงประสงค์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้ผลดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ พรชัย หนูแก้ว (2541 : 35) สรุปว่า การรวมเนื้อหาจากหลายวิชาสอดคล้องกับสภาพจริงของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและสามารถมองเห็นปัญหาได้กว้างขึ้น อีกทั้งยังช่วยแก้ปัญหาในการตอบคำถามที่ซับซ้อน และเกี่ยวข้องกับเนื้อหาหลาย ๆ วิชาให้ผู้เรียนได้เห็นข้อเท็จจริงได้ดีอีกด้วย และ วัฒนาพร ระงับทุภักซ์ (2542 : 46) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ทำให้การจัดการเรียนการสอนเกิดประโยชน์สูงสุด

2.3.5 การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

Lardizabel (1970 : 148) ได้เสนอขั้นตอนในการสอนแบบบูรณาการดังนี้

1. ขั้นนำ (Initiating the Unit) เป็นขั้นที่ครูเร้าความสนใจ หรือนำทางให้ผู้เรียนตระหนักถึงปัญหาที่ผู้เรียนประสบอยู่ ครูอาจมีวิธีเริ่มหน่วยได้หลายวิธี เช่น การจัดสภาพห้องเรียนให้เร้า

ความสนใจใคร่รู้ ใช้โอกาสพิเศษและเหตุการณ์สำคัญเป็นการเริ่มหน่วยการศึกษานอกสถานที่ การเยี่ยมชมสถานที่ศึกษา ปัญหาต่างๆ ในครอบครัวหรือโรงเรียนอาจนำมาใช้ในการเริ่มต้นหน่วยการใช้สื่อต่าง ๆ ภาพยนตร์ สไลด์ เทปบันทึกเสียง เทปโทรทัศน์ การเล่าเรื่อง บทความ หรือบทประพันธ์ นำมาใช้เริ่มต้นหน่วยได้ หน่วยการเรียนอาจเริ่มจากข้อเสนอแนะบางด้านของโรงเรียนหรือท้องถิ่น ปัญหาดังกล่าวนำไปสู่การกระทำ ครูอาจตั้งคำถามว่า เราจะแก้ปัญหานี้อย่างไร จะต้องใช้อุปกรณ์อะไรบ้าง และอะไรเป็นปัญหาย่อยที่เราจะต้องแก้ไขก่อนปัญหาใหญ่

2. ขั้นปฏิบัติการ (Point of Experience) เป็นขั้นที่ผู้เรียนวางแผนพิจารณาตั้งจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาและตกลงใจเลือกดำเนินการหรือเก็บรวบรวมข้อมูล ครูช่วยให้คำแนะนำการทำการกิจกรรม มีการแบ่งกลุ่มและหน้าที่ ในขั้นนี้ต้องอาศัยทักษะความสามารถของครูที่จะแนะนำกิจกรรม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนตามความถนัดมากที่สุด กิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูล การอ่าน การรวบรวมวัสดุอุปกรณ์ การทัศนศึกษา การเขียนและแปลความด้วยภาพ สถิติ การสัมภาษณ์ เป็นต้น

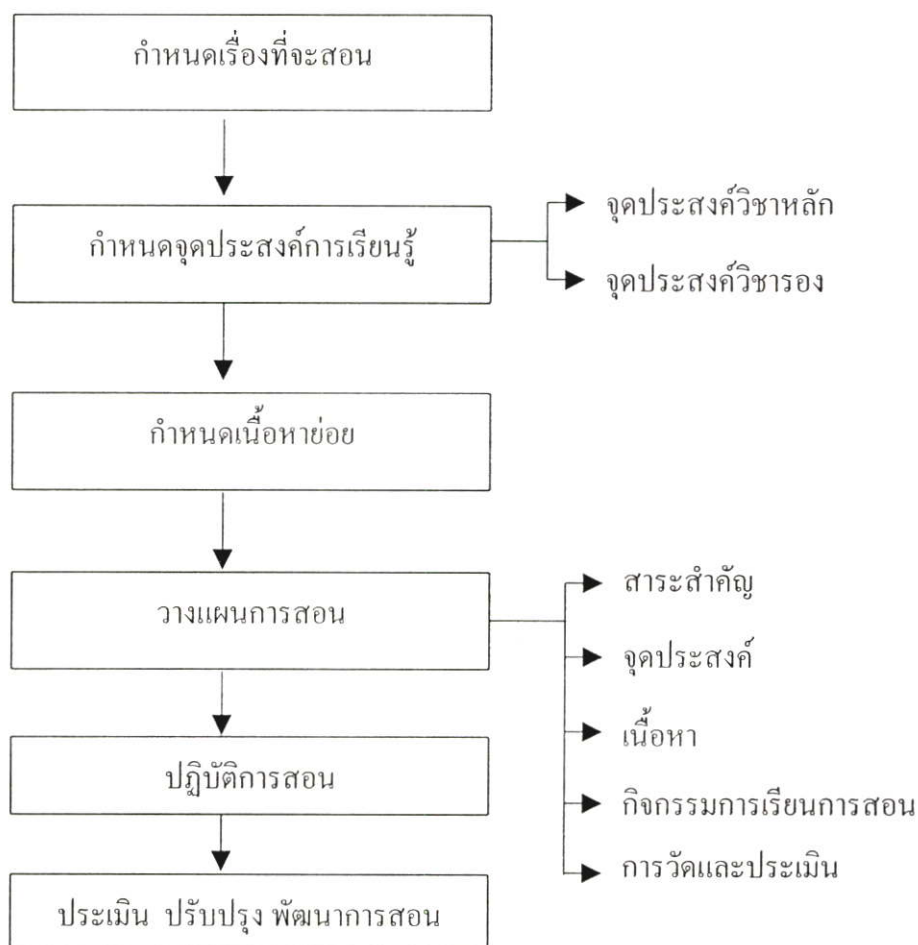
3. ขั้นกิจกรรมสรุป (Culminating Activities) ในขั้นนี้ ครูเน้นที่การบูรณาการของหน่วยผู้เรียนสรุปกิจกรรม โดยมีครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ ในขณะที่ทำกิจกรรมแบบหน่วยผู้เรียนต่างแบ่งงานกันทำคนละด้าน ดังนั้น การผสมผสานงานทุกด้านเข้าด้วยกันเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ผู้เรียนควรได้รับคำแนะนำให้สังเกตค้นคว้า กิจกรรมของตนสามารถตอบปัญหาในกลุ่มใหญ่ได้อย่างไร และในการเสนอผลงานของตนให้เพื่อน ๆ ที่ไม่ได้ทำกิจกรรมส่วนนั้นได้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง จะใช้สื่อความหมายอย่างไรจึงจะมีประสิทธิภาพ วิธีการที่กลุ่มแลกเปลี่ยน หรือรายงานการค้นคว้าของตนเป็นโอกาสของการเรียนรู้ที่มีคุณค่า ฝึกการแสดงออกในทางสร้างสรรค์ (Creative Expression) การที่ผู้เรียนโยงความสัมพันธ์ของกิจกรรมย่อยเข้าด้วยกันเป็นงานของกลุ่มใหญ่ ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ด้านเนื้อหา ฝึกทักษะความสามารถและพัฒนาเจตคติ ในการเสนอผลงาน ผู้เรียนกระทำได้หลายวิธี เช่น จัดแสดงนิทรรศการภาพ การสาธิต การทดลอง การแสดงละคร การรายงาน เป็นต้น อย่างไรก็ตามผลงานเหล่านี้จะต้องมีการอภิปรายกลุ่มติดตามมา

4. ขั้นประเมินผล (Evaluation) การประเมินผลถือเป็นกระบวนการต่อเนื่องในทุกระยะของการเรียนการสอน ไม่ได้หมายถึงการวัดผลขั้นสุดท้ายเท่านั้น การประเมินผลอาจแบ่งออกเป็นวัดความรู้ความเข้าใจด้านวิชาการ ประเมินความสามารถในการทำงานร่วมกันภายในกลุ่ม และความสามารถระหว่างกลุ่ม ผู้เรียนจะต้องได้รับการกระตุ้นให้ตระหนักว่าการประเมินผลของกลุ่มเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งกว่าครูเป็นผู้ประเมิน เพราะในขณะที่ผู้เรียนต้องประเมินผลการทำงานของตน จะช่วยให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งจะเป็นการตรวจสอบและเป็นแนวทางปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมของตนและกลุ่มได้

อดุลย์ศักดิ์ ดวงคำน้อย และคณะ (2542 : 34) ได้ลำดับขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการไว้ดังนี้

1. กำหนดเรื่องที่จะสอน โดยการศึกษาหลักสูตรและวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกันเพื่อนำมากำหนดเป็นหัวเรื่องหรือปัญหาหรือความคิดรวบยอดในการสอน
2. การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยการศึกษาจุดประสงค์ของวิชาหลักและวิชารองที่จะนำมาบูรณาการ และกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ในการสอนสำหรับหัวเรื่องนั้นๆ เพื่อการวัดและการประเมินผล
3. กำหนดเนื้อหาย่อย เป็นการกำหนดเนื้อหาย่อย หรือหัวเรื่องย่อย ๆ สำหรับการเรียนการสอนให้สนองจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้
4. วางแผนการสอน เป็นการกำหนดรายละเอียดของการสอนตั้งแต่ต้นจนจบ โดยเขียนแผนการสอนซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญเช่นเดียวกับแผนการสอนทั่วไปคือสาระสำคัญ จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัด การประเมินผล
5. ปฏิบัติการสอน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่กำหนดไว้ในแผนการสอน รวมทั้งมีการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน ความสอดคล้องสัมพันธ์ของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลสำเร็จของการสอนตามจุดประสงค์ ฯลฯ โดยมีการบันทึกจุดเด่น จุดด้อย ไว้สำหรับปรับปรุง หรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น
6. การประเมินปรับปรุงและการพัฒนาการสอน เป็นการนำผลที่ได้บันทึกรวบรวมไว้ในขณะปฏิบัติการสอน มาวิเคราะห์ เพื่อปรับปรุง และพัฒนาแผนการสอนแบบบูรณาการ ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ลำดับขั้นตอนดังกล่าว แสดงไว้ดังภาพที่ 2.3



ภาพที่ 2.3 ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

ในการดำเนินการตามขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการนั้น ผู้วิจัยได้ยึดแนวคิดตามทฤษฎีการเรียนรู้ของ Piaget ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Hard และทฤษฎีการประมวลผลทางปัญญา ซึ่งสาระสำคัญของทั้ง 3 ทฤษฎีนี้จะนำไปสู่การบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการเรียนการสอนอาชีวศึกษาต่อไป

2.3.5.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Piaget (Piaget Learning Theory) ผลการวิจัย Piaget (1976 : 239 – 252) พบว่า นักเรียนจะเรียนรู้ได้ก็ต่อเมื่อมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องกับสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม จึงได้นำเอาผลการศึกษานี้มาสร้างเป็นหลักการเรียนรู้ตามพัฒนาการทางสมองของนักเรียน หลักการนี้มีสาระสำคัญ 3 ประการ คือ

1) การปรับโครงสร้าง (Accommodation) หมายถึง การนำเอาความรู้ใหม่ทั้งหมดเข้ามาในโครงสร้างความรู้ รวมทั้งการเปลี่ยนมุมมอง ความเชื่อ หรือแนวคิดในโครงสร้างนั้น

2) การขยายโครงสร้าง (Assimilation) หมายถึง การสร้างความรู้ใหม่ที่บางส่วนยังสอดคล้องกับความคิดเดิมอยู่ หรือเป็นการเรียนรู้เนื้อหาใหม่จากประสบการณ์เดิมที่นักเรียนมีอยู่

3) การเปลี่ยนโครงสร้าง (Structure Change) หมายถึง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทั้ง 2 แบบ ข้างต้น จะเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความรู้ภายในตัวของนักเรียน ซึ่งแต่ละโครงสร้างรู้นั้นอาจใช้เวลานานจึงจะสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงแต่ละขั้นตอนได้

กระบวนการปรับโครงสร้างและการขยายโครงสร้างของนักเรียน จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อนักเรียนอยู่ในสถานการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสิ่งที่นักเรียนเคยเรียนหรือมีประสบการณ์มาก่อน (ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2530 : 42 – 47 ; วีระบุญยะกาญจน์. 2532 : 74 – 82 ; Spelke. 1991 : 161) การเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นจะดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้เกิดความสมดุลและมีแนวโน้มที่จะปรับความคิดหรือพฤติกรรมเพื่อให้เกิดโครงสร้างในลักษณะใหม่หรือสถานการณ์ใหม่เพิ่มมากขึ้นนักเรียนจึงมีความผูกพันอยู่กับการบูรณาการอยู่เสมอทั้งด้านความคิดและความรู้สึก ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนมีโอกาสเห็นหรือสัมผัสกับเนื้อหาที่สอดคล้องกับประสบการณ์เดิมด้านต่าง ๆ จึงมีประโยชน์ต่อนักเรียน สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดมากขึ้นตามไปด้วย (Fortson. 1983 : 189 – 199 ; Confrey. 1991 : 28 – 32)

การบูรณาการจากทฤษฎีการเรียนรู้ของ Piaget นี้ เน้นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์เดิมเป็นหลัก เพื่อนำมาปรับหรือเปลี่ยนเป็นประสบการณ์หรือความรู้ใหม่ ดังนั้นเมื่อนักเรียนมีความรู้พื้นฐานเดิมจากการเรียนการสอนในโรงเรียนอยู่แล้ว การเอาความรู้หรือสิ่งที่ต้องการมาใช้เป็นพื้นฐานเพื่อสอนให้นักเรียนรู้จักการแก้ปัญหาหรือปลูกฝังคุณลักษณะที่ต้องการ จึงเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนนำความรู้ที่ตนเองมีอยู่มาใช้ การกำหนดเรื่องที่จะสอนหรือกำหนดจุดประสงค์ของวิชาหลักและวิชารอง คือ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่จะนำมาบูรณาการให้สอดคล้องกับสภาพจริงของนักเรียน สามารถสร้างความสนใจได้ดี และส่งผลให้นักเรียนเกิด การเรียนรู้ได้ดีขึ้น

2.3.5.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ ของ Hard (1983 : 95) ศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้จากพื้นฐานการทำงานของสมอง (Brain – Based Theory) เพื่อใช้ในการคัดเลือกเนื้อหาและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามวิธีการสร้างความรู้ของสมอง แนวคิดของทฤษฎีนี้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการทำงานของสมองจะทำให้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น และได้อธิบายการทำงานของสมองไว้ว่าระบบสมองมีการทำงานที่ซับซ้อน นอกจากจะเป็นตัวรับข้อมูล (Passive) เข้ามาเพื่อปรับให้ตรงกับธรรมชาติของเนื้อหาวิชา ค้นคว้าหาคำตอบ หรือเลือกการปฏิบัติงานที่เหมาะสมในชีวิตประจำวัน สมองยังมีความพร้อมที่จะค้นหาหรือบูรณาการข้อมูลที่มีความหมายเพื่อจัดประเภทและรูปแบบของข้อมูลให้เกิดเป็นข้อมูลในความหมายใหม่อยู่เสมอ นั่น

คือ เมื่อมีข้อมูลเข้ามาสู่ระบบการทำงานของสมอง สมองก็จะเรียกรูปแบบโครงสร้าง (Program Structure) เดิมที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลนั้นทั้งหมดออกมาเพื่อจับคู่ หรือเปรียบเทียบกัน เมื่อพบข้อมูลที่มีความหมายคล้ายคลึงกันแล้วสมองก็จะบูรณาการเป็นหน่วยความจำเพิ่มเติม หรือสร้างรูปแบบโครงสร้างใหม่ แล้วส่งผลที่ได้ย้อนกลับไปสู่กิจกรรมการตอบสนองต่อข้อมูลนั้น การกระทำดังกล่าวจะดำเนินการไปอย่างรวดเร็วทั้งกับข้อมูลที่เกิดขึ้นแบบสุ่มหรือเป็นข้อมูลที่จัดเตรียมไว้อย่างดีแล้วก็ตาม (Hard. 1986 :48 ; Nummela and Rosengren. 1986 : 50 – 53)

เนื่องจากสมองของพวกเราต้องทำหน้าที่รับข้อมูลอยู่ตลอดเวลา การจัดเก็บข้อมูลตามระบบการทำงานของสมองจึงเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ภายในสมองจึงประกอบไปด้วยข้อมูลที่สามารถเก็บให้เข้ากับประสบการณ์เดิม และข้อมูลที่เข้ากับรูปแบบโครงสร้างเดิมได้ ๆ ไม่ได้ ข้อมูลประเภทหลังนี้จะค่อย ๆ สลายจากหน่วยความจำของสมองและหายไปในที่สุด เรียกปรากฏการณ์นี้ว่า รั้งสีเชาวน์ปัญญาของมนุษย์ (Spectrum of Human Intelligence) และอธิบายเพิ่มเติมว่า รั้งสีเชาวน์ปัญญาของมนุษย์นี้จะจำแนกความสามารถของมนุษย์ออกเป็นกลุ่ม ๆ แต่ละกลุ่มจะมีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างกันออกไปและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามข้อมูลที่สมองได้รับ ดังนั้นสิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนให้ดีขึ้นก็คือ ครูต้องรู้จักจัดเนื้อหา หรือประสบการณ์ให้สอดคล้องกับกลุ่มของความสามารถ หรือคุณลักษณะที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับนักเรียนซึ่งอาจมีกลุ่มเดียวหรือหลายกลุ่มก็ได้ แล้วจึงนำเนื้อหานั้นมาใช้เป็นหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมเพื่อให้สมองของนักเรียนสามารถบูรณาการเนื้อหาเหล่านั้นได้อย่างเป็นธรรมชาติ Caine and Caine (1991 : 67) วิธีการดังกล่าวจึงจะทำให้การเรียนรู้ของนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดของทฤษฎีเน้นความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เดิมที่นักเรียนมีอยู่ กับข้อมูลใหม่ที่นักเรียนรับเข้าไป หมายความว่า การเรียนรู้ข้อมูลใหม่จะทำได้ดีเมื่อสามารถสร้างความสอดคล้องกับความรู้เดิมที่นักเรียนมีอยู่ได้ ซึ่งความรู้เดิมเหล่านั้นจะมีอยู่หลายด้าน ดังนั้นการเลือกจัดเนื้อหา และประสบการณ์ในหลักสูตรที่มีเนื้อหาหลากหลาย ในการวางแผนการสอนจึงต้องสอดคล้องกับความรู้เดิมของนักเรียนซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้ดีขึ้น

2.3.5.3 ทฤษฎีการประมวลผลทางปัญญา แนวคิดของทฤษฎีการประมวลผลทางปัญญานี้ กรมวิชาการ (2537 : 25–33) และสำเร็จ บุญเรืองรัตน์ (2537 : 9 – 14) สรุปได้ว่ามีพื้นฐานมาจากความสัมพันธ์ระหว่างปัญญามนุษย์กับการประมวลผลข้อมูลของสมอง ซึ่งชี้ให้เห็นว่าปัญญาของมนุษย์เป็นผลมาจากการที่มนุษย์ประมวลผลข้อมูลนั่นเอง สารสำคัญของทฤษฎีนี้กล่าวถึงองค์ประกอบของกระบวนการประมวลผลทางปัญญา และกระบวนการประมวลผลทางปัญญาและการเรียนรู้ ดังนี้

1) องค์ประกอบของกระบวนการประมวลผลทางปัญญา แบบจำลองของกระบวนการประมวลผลทางปัญญาของมนุษย์ ประกอบไปด้วยหน่วยความจำ 3 ประเภท คือ หน่วย

ความจำสำรอง หน่วยความจำชั่วคราว และหน่วยความจำถาวร หน่วยความจำแต่ละประเภทมีการทำงานที่สัมพันธ์และต่อเนื่องกัน กล่าวคือ หน่วยความจำสำรองทำหน้าที่รับข้อมูลจากประสาทสัมผัส เพื่อการจำแนกหรือจัดประเภทก่อนที่จะส่งต่อไปยังหน่วยความจำชั่วคราวซึ่งทำหน้าที่ประมวลผลข้อมูลที่มีความซับซ้อนไม่มากนัก ในขั้นตอนนี้มีการประมวลผล 2 แบบ คือ แบบควบคุม เป็นการค้นหาหากจัดลำดับหรือการประมวลผลที่ดำเนินการเป็นขั้นตอนซึ่งอยู่ในการควบคุมของสมอง และแบบอัตโนมัติที่คนเราสามารถประมวลผลได้เลยไม่ต้องผ่านการส่งงาน หรือควบคุมจากสมองคล้ายกับปฏิกิริยาสะท้อน การประมวลผลแบบอัตโนมัตินี้เกิดจากการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอเป็นเวลานาน แล้วผลที่ได้จากการประมวลของหน่วยความจำชั่วคราวจะถูกส่งไปยังหน่วยความจำถาวร ซึ่งมีการจัดเก็บข้อมูลในลักษณะถาวรแต่สามารถปรับรูปแบบหรือโครงสร้างได้ หน่วยความจำของมนุษย์นี้เชื่อว่ามีพื้นที่สำหรับจัดเก็บข้อมูลได้ไม่จำกัด (Federiksen. 1984 : 363 – 407) การเก็บข้อมูลในขั้นตอนนี้แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

ก. ความรู้เชิงเนื้อหาเป็นข้อมูลเกี่ยวกับความหมายลักษณะของสิ่งของหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ (Snow and Lohman. 1989 : 263 – 331) อธิบายว่า ความรู้เชิงเนื้อหาเป็นความสัมพันธ์ระหว่างแต่ละหน่วยข้อมูลในสมอง เมื่อหน่วยข้อมูลหนึ่งถูกกระตุ้นจนเกิดการตื่นตัว หน่วยข้อมูลที่เกี่ยวข้องก็จะตื่นตัวด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลนี้ แบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ

แบบนิทาน เป็นการเชื่อมโยงกันของหน่วยข้อมูลที่มีลักษณะเป็นรูปเฉพาะตัวในขอบเขตของหน่วยข้อมูลนั้น ซึ่งจะเชื่อมต่อกับหน่วยข้อมูลอื่น ๆ ได้ยาก หรือได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

แบบความหมาย เป็นการเชื่อมโยงความรู้ตามความหมายหรือความคิดรวบยอด สามารถสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงได้อย่างกว้างขวาง

ข. ความรู้เชิงกรรมวิธี เป็นความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติงานที่มาจากบางส่วนของความรู้เชิงเนื้อหา มีการพัฒนาการเพิ่มขึ้นตามประสบการณ์และการเรียนรู้ แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

กระบวนการทางปัญญา เป็นความรู้เกี่ยวกับลำดับขั้นในการแก้ปัญหาและการปฏิบัติงานที่เป็นขั้นตอน

กรอบการวิเคราะห์ เป็นกลุ่มความรู้ที่เกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความคิดรวบยอดเพื่อนำมาเก็บให้เป็นระบบหรือใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ

2) กระบวนการประมวลผลทางปัญญาและการเรียนรู้ การประมวลผลข้อมูลทางปัญญาทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนาค้น 3 ด้านคือ โครงสร้างความรู้ทักษะ กระบวนการทางปัญญา และกรอบการวิเคราะห์ (Messick. 1984 : 218 ; Snow and Lohman. 1989 : 263 – 331) การพัฒนาแต่ละด้านดังกล่าวเกิดขึ้นได้ดังนี้

ก. โครงสร้างความรู้ เมื่อหน่วยความจำถาวรรับข้อมูลจากการประมวลจากหน่วยความจำชั่วคราว ตอนแรกจะเก็บข้อมูลนั้นไว้เฉพาะตัว ไม่เกี่ยวข้องกับข้อมูลใดก่อน แต่เมื่อถูกเรียกขึ้นมาเพื่อประกอบกับข้อมูลใหม่ด้วยกระบวนการทางปัญญา จึงจะเกิดความสัมพันธ์กับข้อมูลใหม่ที่เกี่ยวข้องกัน กลายเป็นการเชื่อมต่อระหว่างหน่วยความรู้ แล้วหน่วยความรู้ที่เหมือนกันก็จะรวบรวมเป็นกลุ่ม เมื่อมีหลายกลุ่มจะเชื่อมต่อกันเป็นเครือข่ายและเชื่อมต่อระหว่างเครือข่ายในที่สุด ทำให้เกิดการพัฒนาเป็นโครงสร้างความรู้ขึ้น โครงสร้างความรู้นี้จะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตามประสบการณ์และความรู้ของนักเรียน

ข. ทักษะกระบวนการทางปัญญา ความรู้ในหน่วยความจำถาวร มี 2 ลักษณะ คือ ความรู้ที่เป็นเนื้อหา และกรรมวิธี ตอนแรกหน่วยความจำจะถูกเก็บในรูปเนื้อหา ก่อนเมื่อมีการฝึกฝนหรือมีประสบการณ์มากขึ้นจึงเปลี่ยนแปลงเป็นความรู้กรรมวิธี

ค. กรอบการวิเคราะห์ เมื่อนักเรียนเกิดการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น กระบวนการทางปัญญาจะเชื่อมโยงความคิดรวบยอดต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งอาจเป็นความคิดรวบยอดกับความรู้อื่นระหว่างวิชาเดียวกันหรือต่างวิชาก็ได้ กลายเป็นโครงสร้างความรู้ระดับสูงของสติปัญญาที่สามารถเรียกมาใช้แก้ปัญหา และพัฒนาต่อไปได้อีกตามประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้น

ทฤษฎีการประมวลผลทางปัญญาเป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เดิมหรือประสบการณ์ที่นักเรียนมีอยู่กับข้อมูลใหม่ที่นักเรียนได้รับเช่นเดียวกับทฤษฎีการเรียนรู้ของ Piaget และของ Hard ซึ่งที่เห็นว่า ปัญญามนุษย์เกิดจากการเชื่อมโยงกันของเครือข่ายความรู้จากกลุ่มความรู้ด้านต่างๆ ดังนั้น การสร้างปัญญาเพื่อให้นักเรียนใช้ในการแก้ปัญหาหรือการปลูกฝังคุณลักษณะนั้นต้องให้เนื้อหาในหลาย ๆ ลักษณะ จึงจะได้ความรู้ที่นำไปสู่การเกิด โครงสร้างความรู้ และการแก้ปัญหาต่อไป

แนวความคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ของ Piaget Hard และทฤษฎีการประมวลผลทางปัญญาข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ได้ผลดี ครูต้องจัดกิจกรรมเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ให้มากที่สุดด้วยการจัดเนื้อหาที่มีความหลากหลาย นักเรียนจึงมีโอกาสใช้ความรู้เดิมที่มีอยู่ได้เต็มที่ อีกทั้งต้องชักจูงให้นักเรียนเกิดความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งที่เรียนนั้น นักเรียนจึงจะเกิดความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ ส่งผลให้เรียนรู้สิ่งนั้น ได้ดีจนนำไปสู่การเกิดเป็นคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เป็นนิสัยประจำตัว รวมถึงสามารถนำมาใช้แก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการเรียนรู้เรื่องอื่น ๆ ต่อไปได้อีก และจากสาระของทฤษฎีการเรียนรู้และสาระของการบูรณาการหลักสูตรดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นหลักในการวางแผนการสอน โดยเลือกคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา ที่สอดคล้องกับเนื้อหาและธรรมชาติของแต่ละรายวิชาที่จะต้องจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ แล้วพิจารณาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาและจุดประสงค์ในการเรียนการสอนที่กำหนดไว้

สำหรับขั้นตอนการวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นการประเมินตามสภาพความเป็นจริงทั้ง การสังเกตและการบันทึกพฤติกรรมที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการศึกษา เนื่องจากการสังเกต เป็นวิธีการหนึ่งที่ยอมรับใช้ในการศึกษาพฤติกรรม ซึ่งพฤติกรรมในที่นี้หมายถึงผลรวมของ องค์ประกอบด้านต่าง ๆ ของบุคคล เช่น ความรู้ ความคิดเห็นที่มีการแสดงออกมา เป็นต้น (สมจิตต์ สุพรรณทัศน์. 2533 : 1 ; Stephenson. 1953 : 7) การแสดงออกมาของพฤติกรรมนี้ ถือว่าเป็นสิ่งที่ สามารถมองเห็นและวัดได้ด้วยการสังเกตจากการใช้ประสาทสัมผัสของผู้สังเกตเอง หรืออาจใช้ เครื่องมืออื่น ๆ มาประกอบการสังเกตได้ตามความเหมาะสม (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2536 : 28) สำหรับการศึกษ พฤติกรรม คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จ อาชีวศึกษาในครั้งนี่ก็ใช้การสังเกตเช่นเดียวกับการศึกษาพฤติกรรม โดยทั่วไป ส่วนความหมายของ การสังเกต หลักการของการสังเกต และการบันทึกพฤติกรรมนั้น มีดังนี้

1. ความหมายของการสังเกต รัตนา ศิริพานิช (2533 : 100) ปิยรัตน์ ศรีสมบัติ (2533 : 30) ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2536 : 34) และอนุวัติ ภูแก้ว (2538 : 36) กล่าวไว้สอดคล้องกันว่า การสังเกตเป็นเทคนิคที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวัดพฤติกรรมของบุคคลอย่างหนึ่ง ข้อมูล ที่ได้จากการสังเกตจะเป็นข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากกว่าข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและ การสังเกตนี้จะใช้ประสาทสัมผัสด้วยตาและหูเป็นหลัก หรืออาจใช้เครื่องมืออื่น ๆ เช่น แบบวัด พฤติกรรม เป็นต้น มาใช้ประกอบในการสังเกต

ดังนั้น การสังเกตจึงหมายถึง การพิจารณาพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาอย่างมี จุดมุ่งหมายด้วยการใช้ประสาทสัมผัสทางตาและหูของผู้สังเกตเป็นหลัก หรืออาจจะใช้เครื่องมือ อื่น ๆ มาใช้ประกอบตามความเหมาะสม

2. หลักในการสังเกต ในการสังเกตเพื่อให้ได้ข้อมูลตรง หรือใกล้เคียงกับสภาพความเป็น จริงและครบถ้วนตามที่ผู้สังเกตต้องการ ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ (สมสรร วงษ์อยู่น้อย. 2529 : 49 – 50 ; บุญชม ศรีสะอาด. 2532 : 78 ; ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2536 : 28 – 30)

2.1 ผู้สังเกตต้องตั้งจุดมุ่งหมายในการสังเกตไว้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ต้องคำนึงถึง ธรรมชาติของพฤติกรรมที่ต้องการสังเกตด้วย

2.2 การสังเกตต้องกำหนดเวลาดำเนินการไว้อย่างแน่นอนและต้องสอดคล้องกับ ระยะเวลาที่พฤติกรรมนั้นจะเกิดขึ้น

2.3 ผู้สังเกตต้องมีการจดบันทึกอย่างละเอียดและทันทีทันใด อีกทั้งผลจากการ สังเกตนั้นต้องสามารถตรวจสอบได้

2.4 ผู้สังเกตควรได้รับการฝึกฝนวิธีการในการสังเกตมาเป็นอย่างดี เพื่อจะได้ทำ การสังเกตในเรื่องที่ทำการศึกษาได้อย่างถูกต้อง

2.5 ผู้สังเกตต้องวางตัวเป็นกลาง มีการวิเคราะห์และความตั้งใจตลอดเวลาที่ทำการ สังเกต อีกทั้งยังต้องบันทึกเหตุการณ์ที่รับรู้มาอย่างเป็นปรนัย

3. ลักษณะของผู้สังเกต นอกจากหลักของการสังเกตข้างต้นแล้ว เพื่อให้การสังเกตได้ผลเป็นที่น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ผู้สังเกตต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

3.1 ต้องมีความตั้งใจที่ดี (Attention) ผู้สังเกตต้องมีความแน่วแน่ในการสังเกต ไม่วอกแวกต่อสิ่งที้นอกเหนือจากที่ต้องการสังเกต และสามารถบันทึกสิ่งที่สังเกตเห็นได้อย่างละเอียดถูกต้องตามประเด็นที่ต้องการศึกษา

3.2 มีประสาทสัมผัสที่ดี (Sensation) เนื่องจากพฤติกรรมที่ต้องการสังเกตบางอย่างจะไม่เกิดขึ้นบ่อยนัก การมีประสาทสัมผัสที่ไม่ดีพอ เฉื่อยชา ย่อมเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การสังเกตเกิดความผิดพลาดขึ้นได้

3.3 มีการรับรู้ที่ดี (Perception) ผู้สังเกตต้องมีการรับรู้ที่ดี สามารถแปลความหมายสิ่งที่สังเกตได้ตรงกับจุดมุ่งหมายที่ต้องการศึกษา และต้องมีความรู้ในสิ่งที่สังเกตได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

3.4 มีความอดทนและรอบคอบ เนื่องจากพฤติกรรมบางอย่างจะไม่เกิดขึ้นบ่อยหรือไม่ทราบว่าจะเกิดขึ้นเมื่อใด ดังนั้น เมื่อพฤติกรรมที่ต้องการศึกษาเกิดขึ้นแล้วก็จะต้องสังเกตด้วยความละเอียด รอบคอบ หรืออาจต้องสังเกตซ้ำเพื่อให้เกิดความมั่นใจยิ่งขึ้น

จะเห็นว่าการสังเกตนี้จะต้องมีการวางแผนเป็นอย่างดีทั้งด้านการเตรียมงานและการทำการสังเกตจริง ซึ่งผู้สังเกตก็ต้องวางตัวเป็นกลาง มีการบันทึกสิ่งที่สังเกตเห็นได้ด้วยความยุติธรรม

4. การบันทึกพฤติกรรม การบันทึกพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกตนั้นมีอยู่หลายวิธี แต่มีวิธีนิยมใช้ในการศึกษาอยู่เพียง 4 วิธีเท่านั้น (ประทีป จินฉิ่ง. 2536 : 1-9 ; ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2536 : 31 - 39) คือ

4.1 การบันทึกความถี่ (Frequency Recording) การบันทึกพฤติกรรมด้วยวิธีการแบบนี้ เป็นการบันทึกจำนวนครั้ง ของการเกิดพฤติกรรมในช่วงเวลาที่กำหนดไว้ ซึ่งการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมด้วยวิธีนี้จะขึ้นอยู่กับลักษณะของพฤติกรรมที่ต้องการศึกษา ใช้ได้ดีกับพฤติกรรมที่เกิดขึ้นและยุติลงในช่วงเวลาสั้น และแน่นอนแต่ไม่ต่อเนื่อง เช่น การยกมือเพื่อขออนุญาตแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

4.2 การบันทึกแบบสุ่มเหตุการณ์ (Event Sampling Recorded) เป็นการเลือกสังเกตเฉพาะพฤติกรรมที่ต้องการศึกษาในช่วงเวลาหนึ่งๆ เท่านั้น เมื่อผู้สังเกตกำหนดช่วงเวลาไว้แล้วก็ใช้วิธีการนับความถี่หรือจำนวนครั้งของพฤติกรรมที่ประสงค์จะศึกษาในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ เท่านั้น สำหรับการกำหนดช่วงเวลาที่จะสั้นหรือยาวเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายในการศึกษา อาจเป็นช่วงเวลาสั้นๆ 10 นาที หรือ 1 วันก็ได้ และเพื่อให้ผลของการสังเกตน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ควรสังเกตพฤติกรรมที่เกิดขึ้นหลายช่วงเวลาด้วย

4.3 การบันทึกแบบสุ่มเวลา (Time Sampling Recorded) การบันทึกพฤติกรรมแบบนี้ เป็นการสังเกตพฤติกรรมที่ผู้สังเกตแบ่งเวลาออกเป็นช่วง ๆ แล้วนับเฉพาะช่วงเวลา

เกิดพฤติกรรมที่ต้องการศึกษานั้นคือ ผู้สังเกตจะสังเกตเพียง 1 ครั้ง ในแต่ละช่วงเวลา สำหรับพฤติกรรมที่เหมาะสมสำหรับการบันทึกแบบนี้จะเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องยากที่จะนับออกมาเป็นความถี่ได้ จึงต้องนับจำนวนช่วงเวลาที่เกิดพฤติกรรมที่ต้องการศึกษานั้นแทน ซึ่งสามารถทำพร้อมกันทีละหลาย ๆ คนได้

4.4 การบันทึกแบบความยาวของเวลา (Duration Recording) เป็นการบันทึกเกี่ยวกับความยาวนานของนักเรียนแต่ละคนในการแสดงพฤติกรรมนั้นออกมา เช่น เวลาที่ใช้ในการทำเลข 1 ข้อ การบันทึกแบบนี้ครูต้องจับเวลาตั้งแต่ที่นักเรียนเริ่มอ่าน โจทย์จนกว่าจะหาคำตอบได้ เป็นต้น

2.3.6 รูปแบบของการบูรณาการการเรียนการสอน

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงการบูรณาการการเรียนการสอนไว้หลายแบบ ดังเช่น Lardizabel (1970 : 142 - 143) ได้กล่าวถึงการสอนแบบบูรณาการว่า ต้องยึดหลักการสำคัญที่ว่า แกนกลางของประสบการณ์อยู่ที่ความต้องการของผู้เรียน และประสบการณ์ในการเรียนรู้จัดเป็นหน่วยการเรียน (Unit) โดยหน่วยการเรียนอาจแยกออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 3 ประเภท

1. หน่วยเนื้อหาวิชา (Subject - Matter Unit) เป็นการเน้นเนื้อหาในตำรา หรือหัวข้อเรื่องต่าง ๆ หลักการหรือสิ่งแวดล้อม เช่น เรื่องน้ำ อากาศ เป็นต้น

2. หน่วยความสนใจ (Center of Interest Unit) จัดเป็นหน่วยขึ้น โดยมีพื้นฐานที่ความสนใจและความต้องการหรือจุดประสงค์เด่น ๆ ของผู้เรียน

3. หน่วยสร้างเสริมประสบการณ์ (Integrative Experience Unit) เป็นการรวบรวมประสบการณ์ มีจุดเน้นอยู่ที่ผลการเรียนรู้และสามารถนำไปสู่การปรับพฤติกรรมการปรับตัวของผู้เรียน

หน่วยดังกล่าวข้างต้น หมายถึง กลุ่มกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่จัดไว้เพื่อสนองจุดมุ่งหมาย หรือสำหรับแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง การเรียนเริ่มจากจุดสนใจใหญ่แล้วแยกย่อยไปสู่กิจกรรมในแง่มุมต่าง ๆ จนกระทั่งผู้เรียนสามารถตอบสนองสถานการณ์ที่กำหนดไว้ได้

เสริมศรี ไชยศรี (2526 :55) ได้แบ่งบูรณาการออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. บูรณาการเนื้อหาวิชา คือ การผสมผสานเนื้อหาวิชาลักษณะของการหลอมรวมแบบแกน หรือแบบสหวิทยาการ จะเป็นหน่วยก็ได้ หรือจะเป็นโปรแกรมก็ได้ นอกจากนี้อาจจะเป็นการผสมผสานของเนื้อหาวิชาในแง่ของทฤษฎีกับการปฏิบัติหรือเนื้อหาวิชาที่สอนกับชีวิตจริง โดยได้เสนอวิธีการจัดบูรณาการเชิงเนื้อหาออกเป็น 2 วิธี คือ

1.1 บูรณาการส่วนทั้งหมด (Total - Integration) คือการรวมเนื้อหาประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ต้องการจะให้เด็กเรียนรู้ หลักสูตรหรือโปรแกรมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดปัญหา

หรือแนวเรื่อง (Theme) เป็นแกน ซึ่งปัญหาหรือแนวเรื่องนี้จะเป็นตัวชี้บ่งถึงความรู้ที่มาจากวิชาต่าง ๆ ในโปรแกรมซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและปัญหาสังคมทั้งหมด

1.2 บูรณาการเป็นบางส่วน (Partial - Integration) เป็นการรวมประสบการณ์ของบางสาขาวิชาเข้าด้วยกัน อาจจะเป็นลักษณะของหมวดวิชาหรือกลุ่มวิชาซึ่งภายในสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี ดังนั้น การจัดบูรณาการเป็นบางส่วนอาจจะจัดได้ทั้งภายในสาขาวิชา และระหว่างสาขาวิชา หรือจัดเป็นบูรณาการแบบโครงการ ซึ่งการจัดแบบโครงการนี้แต่ละวิชา ก็จะเป็นรายวิชาเช่นปกติ แต่จะจัดประสบการณ์ให้เป็นบูรณาการในรูปของโครงการ อาจจะเป็นโครงการสำหรับนักเรียนเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่ม

2. บูรณาการเชิงวิธีการ คือ การผสมผสานวิธีการสอนแบบต่าง ๆ โดยใช้สื่อประสม และใช้วิธีการประสมให้มากที่สุด

UNESCO (1981: 9) และประนอม โอทกานนท์ (2528: 24 – 25) แบ่งบูรณาการออกเป็น 5 ประเภท ตามแกนที่ใช้เป็นหลักในการบูรณาการ คือ การใช้หัวข้อเรื่อง ปัญหา กิจกรรม ความคิดรวบยอด และค่านิยมเป็นแกนหลัก ซึ่งวิธีบูรณาการแต่ละประเภทนั้นจะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ต้องเริ่มที่ผู้ศึกษาต้องตัดสินใจว่าจะใช้อะไรเป็นแกนหลักของบูรณาการ การเลือกแกนที่จะมาใช้เป็นหลักนี้ผู้ศึกษาต้องพิจารณาให้รอบคอบถึงความเหมาะสมหลายด้านมาประกอบกันทั้งด้านเนื้อหาวิชาและธรรมชาติการเรียนรู้ของนักเรียน ในบางกรณีที่มีความจำเป็นและเหมาะสมอาจใช้หลายแกนในการบูรณาการครั้งหนึ่ง ๆ ก็สามารถทำได้ และเมื่อพิจารณาเลือกแกนที่จะใช้ได้แล้วก็ใช้แกนนั้นเป็นหลักในการประมวลความรู้และเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อบรรจุลงในหลักสูตรต่อไป

สำหรับ ชาญชัย อาจินสมาจาร และสุพล ทองคลองไทร (2531 : 17-20) แบ่งบูรณาการออกเป็น 2 ประเภท คือบูรณาการส่วนบุคคลและทางเนื้อหาวิชา

1. บูรณาการส่วนบุคคล เป็นพัฒนาการทางพฤติกรรมทางสติปัญญาทุกด้านของนักเรียน โดยมีหลักสูตรของโรงเรียนเป็นสื่อ หลักสูตรที่ใช้อาจอยู่ในรูปของประสบการณ์ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ หรือการนำไปใช้ เป็นต้น

2. บูรณาการทางเนื้อหาวิชา การบูรณาการลักษณะนี้แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 บูรณาการทางจิตวิทยาเป็นการบูรณาการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความต้องการผู้วางแผนจัดทำหลักสูตรจะต้องเลือกประสบการณ์ กิจกรรม หรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของผู้เรียนเพื่อใช้เป็นหลักในการจัดและเลือกเนื้อหา หลักสูตรลักษณะนี้จึงสามารถ จูงใจนักเรียนได้ดี แต่มักพบปัญหาในการกำหนดความต้องการของนักเรียนแต่ละคนหรือแต่ละ กลุ่มได้ และการจัดกิจกรรมตามความต้องการของนักเรียนนี้อาจนำไปสู่การละทิ้งความรับผิดชอบต่อสังคมได้

2.2 บูรณาการด้านปริมาณและคุณภาพ

2.2.1 บูรณาการด้านปริมาณ เป็นการจัดเนื้อหาของวิชาต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กันโดยหลีกเลี่ยงการใช้อุปกรณ์ที่มีความซ้ำซ้อน และการจัดเนื้อหาของแต่ละวิชานั้นจะต้องส่งเสริมซึ่งกันและกันด้วย หลักสูตรลักษณะนี้จึงจะช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของแต่ละวิชาได้ดี

2.2.2 บูรณาการด้านคุณภาพ มีวิธีบูรณาการคล้ายกับการจัดทำบูรณาการด้านปริมาณ แต่จะเน้นไปในด้านคุณลักษณะที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับนักเรียน

Fogarty (1991 : 61 – 65) แบ่งบูรณาการออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. บูรณาการภายในสาขาวิชา เป็นการสร้างความสัมพันธ์ภายในวิชาใดวิชาหนึ่ง เพื่อให้เนื้อหาที่กำหนดไว้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2. บูรณาการระหว่างสาขาวิชา เป็นการจัดเนื้อหาจากหลายสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกันเข้าด้วยกัน เพื่อให้การศึกษาในเรื่องนี้กว้างขวางครอบคลุมมากขึ้น

3. บูรณาการระหว่างผู้เรียน เป็นวิธีการหาความต้องการร่วมกันของนักเรียนที่มีความแตกต่างกัน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

คุชฎี สีตลวรพงศ์ (2538 : 59-61) แบ่งบูรณาการออกเป็น 3 ประเภท โดยยึดตามองค์ประกอบของการจัดการศึกษา ซึ่งได้แก่ ผู้เรียน จุดประสงค์ และกิจกรรมเป็นหลักในการบูรณาการ เนื่องจากเห็นว่าองค์ประกอบดังกล่าวนี้ มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ซึ่งผลซึ่งกันและกัน และยังส่งผลต่อความสำเร็จในการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนได้อีกด้วย เช่น ถ้าครูผู้สอนมีจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ดีแต่การจัดกิจกรรมไม่เหมาะสมหรือนักเรียนไม่สนใจ หรือถ้าผู้เรียนมีความพร้อมแต่การจัดกิจกรรมไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ต้องการ นักเรียนก็ไม่สามารถเกิดการเรียนรู้ได้ เป็นต้น ดังนั้น ครูจึงสามารถยึดองค์ประกอบใดเป็นหลักในการบูรณาการก็ได้ และเมื่อครูจัดให้มีบูรณาการที่องค์ประกอบหนึ่งๆ แล้ว องค์ประกอบที่เหลือก็จะถูกดึงให้มาเกิดการบูรณาการด้วยบูรณาการทั้ง 3 ประเภท มีดังนี้

1. ยึดจุดประสงค์การเรียนรู้ ด้วยการพิจารณาจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแต่ละวิชาหรือกลุ่มวิชาเพื่อใช้แก้ปัญหาในการเรียนเรื่องหนึ่ง ๆ จุดประสงค์เหล่านั้นจะนำไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายจากความรู้ของวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาบูรณาการเข้าเป็นหน่วยเดียว วิธีการนี้ถึงแม้จะเน้นการตอบสนองหลักสูตรมากกว่าผู้เรียนแต่ก็เป็นวิธีที่มีความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและใช้ในการแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งได้เป็นอย่างดี

2. ยึดกิจกรรมการเรียนรู้ วิธีการนี้มาจากแนวความคิดทางการศึกษาที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำตามสภาพของผู้เรียนเอง ครูผู้สอนต้องจัดสื่อการเรียนที่มาจากหลายวิชามาบูรณาการเป็นหน่วยเดียวกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้หลายบริบทไปพร้อม ๆ กัน และจะต้องเน้นวิธีการมากกว่าผู้เรียนและจุดประสงค์ วิธีการนี้จะใช้ได้ดีกับหลักสูตรท้องถิ่นที่ไม่ต้องผูกติดอยู่กับหลักสูตรส่วนกลางมากนัก หรือหลักสูตรระยะสั้นที่สอดคล้องกับสภาพของผู้เรียน

3. ยึดผู้เรียน เป็นการคำนึงถึงความพร้อม ความสนใจหรือความถนัดของผู้เรียนเป็นหลัก ในการจัดกิจกรรม เช่น การศึกษาด้วยตนเอง เป็นต้น กระทำได้โดยครูผู้สอนและผู้เรียนต้องมา ประชุมร่วมกันในการกำหนดหลักสูตร จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรม การวัดและการประเมินผล เมื่อกำหนดเป็นที่เข้าใจแล้วนักเรียนจะเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนเอง ครูผู้สอนเป็นเพียงผู้ให้ ข้อเสนอแนะ เพื่อให้การเรียนตามจุดประสงค์ข้างต้นเป็นไปอย่างมีระบบและมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2542: 47) แบ่งบูรณาการการเรียนการสอนออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. แบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) โดยกำหนดหัวข้อ (Theme) ขึ้นมา แล้วนำความรู้ จากวิชาต่าง ๆ มาเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กับหัวเรื่อนั้น บางครั้งเรียกการบูรณาการแบบนี้ว่า สหวิทยา การแบบมีหัวข้อ (Thematic Interdisciplinary Studies) หรือ สหวิทยาการแบบเน้นการประยุกต์ใช้ (Application-First Approach)

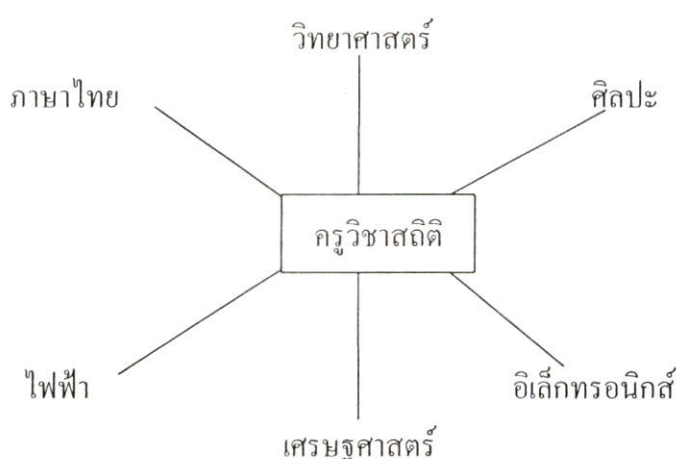
2. แบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) เป็นการนำเรื่องที่ต้องการบูรณาการไป สอดแทรก (Infusion) ในวิชาต่าง ๆ บางครั้งเรียกการบูรณาการแบบนี้ว่า การบูรณาการแบบเน้น เนื้อหา (Discipline-First Approach)

สำหรับรูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการของรัฐฟลอริดา ประเทศสหรัฐอเมริกา (Florida Department of Education. 1966 อ้างใน เพราพรณ โคมลมาลย์. 2541 : 67 และ อคูล์ ดวงคำน้อย และคณะ. 2542 : 33) ระบุว่า การเรียนการสอนแบบบูรณาการมี 2 ลักษณะ คือ การบูรณาการภายในวิชา ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงการสอนระหว่างเนื้อหาวิชาในกลุ่มประสบการณ์ หรือรายวิชาเดียวกันเข้าด้วยกัน ซึ่งโดยปกติครูผู้สอนในวิชาต่าง ๆ จะปฏิบัติอยู่แล้ว และการ บูรณาการระหว่างวิชาซึ่งมีรูปแบบของการจัดการเรียนการสอน 4 รูปแบบ คือ

1. แบบสอดแทรกหรือแบบหลอมรวมเป็นเนื้อเดียว (Infusion) วิธีการนี้คือ การที่ครู ผู้สอนวิชาหนึ่งนำเนื้อหา ทักษะ ความคิดรวบยอด หรือประสบการณ์การเรียนรู้ของวิชาอื่นหรือเรื่อง อื่น เข้ามาบูรณาการในการสอนการเรียนวิชาของตน เป็นการวางแผนการสอน และดำเนินการสอน โดยครูเพียงคนเดียว ตัวอย่างเช่น การเรียนวิชาสถิติ ครูอาจนำข้อมูลสถิติเกี่ยวกับการใช้พลังงาน ในประเทศมาแสดงแล้วกำหนดระยะเวลาให้นักเรียนไปสำรวจและเก็บข้อมูลสภาพการใช้พลังงาน ในสถานศึกษา หาวิธีการประหยัดพลังงานแล้วจดบันทึกผลการดำเนินการ สรุปเปรียบเทียบใน รูปกราฟหรือตาราง จัดทำรายงานและนำเสนอหน้าชั้นเรียน จะเห็นว่ากิจกรรมการเรียนการสอน ในครั้งนี้เกี่ยวข้องกับหลายวิชา ได้แก่

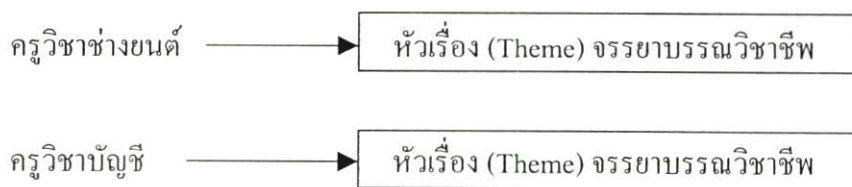
กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	วิชาที่เกี่ยวข้อง
การนำสถิติเกี่ยวกับการใช้พลังงานมาแสดง	สถิติ, วิทยาศาสตร์, อิเล็กทรอนิกส์
การสำรวจและเก็บข้อมูลสภาพการใช้พลังงาน	สถิติ, วิทยาศาสตร์, อิเล็กทรอนิกส์
การหาวิธีประหยัดพลังงาน	เศรษฐศาสตร์, วิทยาศาสตร์, อิเล็กทรอนิกส์
การจดบันทึกผลการดำเนินการ	ภาษาไทย
สรุปเปรียบเทียบในรูปกราฟหรือตาราง	ศิลป์, สถิติ
จัดทำรายงาน และนำเสนอหน้าชั้นเรียน	ภาษาไทย, ศิลปะ

โดยสามารถแสดงได้ดังภาพที่ 2.4



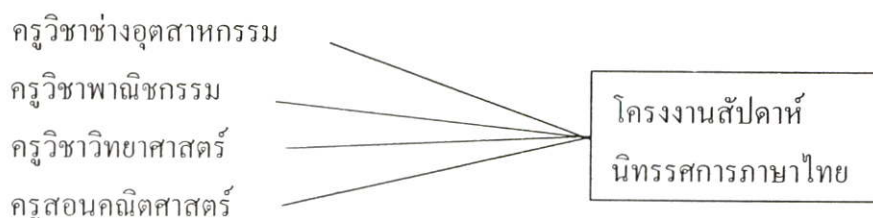
ภาพที่ 2.4 รูปแบบการบูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion)

2. แบบขนาน (Parallel) การบูรณาการแบบนี้ได้แก่การที่ครูจากหลายวิชาวางแผนการสอนร่วมกัน เพื่อมุ่งในหัวข้อ แนวคิด หรือปัญหาเดียวกัน แม้ว่าแต่ละวิชาจะสอนแยกกัน กำหนดวิธีการสอนและงานมอบหมายต่างกัน แต่ทุกวิชาจะสะท้อนถึงหัวข้อ แนวคิด หรือปัญหาดังกล่าว การประสานความคิดในการสอนร่วมกันนี้ยังช่วยให้แน่ใจว่าจะมีการสอนเรื่องนั้น ๆ ในแต่ละวิชาจริง ตัวอย่างเช่น ในการเรียนเรื่องจรรยาบรรณวิชาชีพ ครูผู้สอนวิชาช่างยนต์จะเน้นเรื่องจรรยาบรรณในการประกอบอาชีพช่างยนต์ เช่น ชี้ให้เห็นความสำคัญในเรื่องความซื่อสัตย์ต่อลูกค้า การตรงต่อเวลา ให้ผู้เรียนสำรวจความคิดเห็นของช่างซ่อมรถยนต์เกี่ยวกับเรื่องจรรยาบรรณของช่างซ่อมรถ แล้วนำมาเสนอหน้าชั้น ส่วนครูสอนวิชาบัญชีก็เน้นจรรยาบรรณในการประกอบอาชีพนักบัญชี เช่น ทำบัญชีโดยใช้ ข้อมูลที่เป็นจริง และมอบหมายงานให้นักเรียนศึกษาเรื่องจรรยาบรรณของนักบัญชี แล้วนำมาเสนอหน้าชั้นเรียนเป็นต้น ทั้งนี้ สามารถแสดงได้ดังภาพที่ 2.5



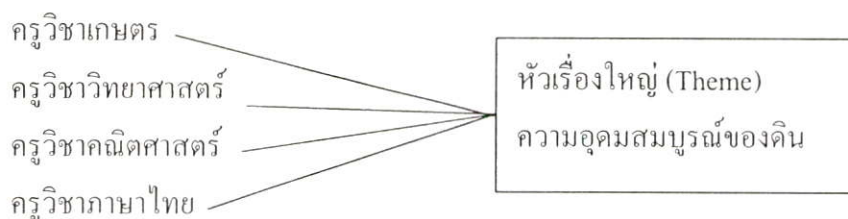
ภาพที่ 2.5 รูปแบบการบูรณาการแบบขนาน (Parallel)

3. แบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary) วิธีการนี้คือ การที่ครู 2 วิชาขึ้นไป วางแผนการสอนร่วมกันเพื่อมุ่งไปที่หัวข้อ แนวคิดหรือปัญหาเดียวกัน แม้ว่าแต่ละวิชาจะสอนแยกกันเป็นส่วนใหญ่ แต่จะมีงานมอบหมายหรือโครงการร่วมเชื่อมโยงวิชาต่าง ๆ เข้ามาให้นักเรียนทำงานร่วมกัน ตัวอย่างเช่น คณะครูมอบหมายให้นักเรียนช่วยกันจัดสัปดาห์นิตรรศการภาษาไทย โดยใช้ความสามารถในการเรียนรู้ของตน นักเรียนแต่ละกลุ่มจะช่วยกันนำเสนอหัวข้อต่าง ๆ ที่น่าสนใจ เช่น บทกลอนของกวีเอก คำศัพท์ภาษาไทยที่ควรทราบ การใช้ภาษาไทยที่ถูกต้องในการพูด การเขียนประวัติของกวีหรือนักเขียนที่มีชื่อเสียงของไทย ประวัติของนักวิทยาศาสตร์ บุคคลสำคัญในวงการธุรกิจ เป็นต้น ดังแสดงในภาพที่ 2.6



ภาพที่ 2.6 รูปแบบการบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary)

4. แบบข้ามวิชาหรือสอนเป็นคณะ (Transdisciplinary Instruction) การบูรณาการแบบนี้ คือ ครู 2 วิชาขึ้นไป ร่วมกันกำหนดหัวข้อ แนวคิดหรือปัญหา ร่วมกันทำแผนการสอน และสอนร่วมกันแบบเป็นทีม ซึ่งการสอนวิธีนี้จะไม่คำนึงถึงเวลาที่สอนเป็นชั่วโมงหรือคาบ แต่จะคำนึงถึงการสอนให้ครบตามเนื้อหาภายในเวลาที่หลักสูตรกำหนด ตัวอย่างเช่น การสอนวิชาการปลูกผักและวิชาการปลูกไม้ดอก จะมีบางเรื่องที่สามารถให้นักเรียนมาเรียนร่วมกันได้ เช่น เรื่องการวิเคราะห์ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ต้องรู้การคำนวณปริมาณปุ๋ยกับขนาดของพื้นที่ รู้ประเภทของปุ๋ยที่จะใช้ หรือในบางวิชาประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ ซึ่งต้องใช้ครูจากหลายวิชามาสอนร่วมกันเป็นทีม เป็นต้น โดยแสดงได้ดังภาพที่ 2.7



ภาพที่ 2.7 รูปแบบการบูรณาการแบบข้ามวิชาหรือสอนเป็นคณะ (Transdisciplinary Instruction)

2.4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการเรียนการสอนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 จนถึงปัจจุบัน พบว่า มีผลงานวิจัยภายในประเทศ 10 เรื่อง เป็นการศึกษา และศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และคุณลักษณะอื่น เช่น ความรับผิดชอบ ความคิดรวบยอด ลักษณะมุ่งอนาคต และเจตคติต่อสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 8 เรื่อง ซึ่งพบว่า ผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ความคิดรวบยอดวิชาสังคมศึกษา ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ความมีวินัยในตนเอง ความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคมสูงขึ้น (จันทร์จรัส ตันตสุทธิ. 2528 : 76 – 79 ; นที ศิริมัย. 2529 : 62 – 63 ; จูติกัลย์ ศรีอำไพ. 2529 : 56–58 ; รัตนา นภารัตน์. 2531 : 54 – 55 ; อรรถวราชน นิยะโต. 2536 : 60 – 61; อัจฉมา สิงห์แก้วสืบ. 2537 : 42 ; พิทยา อึ้งบุญชู. 2539 : 92 ; พิชญ เดชโค. 2540 : 65 – 66) เรื่องที่ 9 เป็นการศึกษาผลการสอนโดยวิธีการสำรวจสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของ กลุณณา บุญคุ้ม (2536 : 62) พบว่านักเรียนที่เรียน โดยการสำรวจสิ่งแวดล้อม มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์แต่ละทักษะมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ยกเว้นทักษะการลงความเห็น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิทยาศาสตร์แต่ละด้านของนักเรียนจากการสอน โดยวิธีการสำรวจสิ่งแวดล้อมหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนที่เรียนด้วยการสอน โดยวิธีการศึกษาสำรวจสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นกับการสอนตามคู่มือครูมีเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับเรื่องสุดท้ายเป็นงานวิจัยของ รัตนา แผงจันทร์ (2541 : 59 – 60) เรื่องการศึกษาความสามารถเขียนคำของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ที่เรียนร่วมใน โรงเรียนปกติจากการสอนเขียนแบบบูรณาการกับเกม ผลการวิจัยพบว่าการสอนเขียนแบบบูรณาการกับเกมมีค่าประสิทธิภาพ 82.85/86.66 โดยมีประสิทธิภาพสูงกว่า เกณฑ์ที่กำหนด 2 มีความสามารถเขียนคำก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยหลังจากทดลองเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้มีความสามารถเขียนคำสูงกว่า ก่อนทดลองและอยู่ในระดับดี

2.4.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

การสอนแบบบูรณาการ เป็นการสอนที่ทำให้นักเรียนได้วางแผนทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยครูเป็นที่ปรึกษา ซึ่งในต่างประเทศจะนิยมกันมาก ได้มีผู้ทำการวิจัยการสอนที่มีลักษณะดังกล่าวไว้หลายท่าน ได้แก่ Shymansky and Mthews (1974 : 157-168) ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบผลการสอน 2 แบบ พฤติกรรมของนักเรียนเกรด 5 คือ การสอนโดยให้นักเรียนเป็นผู้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง และการสอนโดยครูเป็นผู้กำหนดกิจกรรมแก่นักเรียน โดยนักเรียนทั้งสองกลุ่มได้อุปกรณ์การทดลอง ความสะดวกสบาย ในการเรียนเหมือนกัน ต่างกันที่พฤติกรรมของครูเป็นระบบแนะนำแนวทางกับไม่แนะนำแนวทาง ผลปรากฏว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบ ไม่แนะนำแนวทางแสดงให้เห็นพฤติกรรมที่มีแนวโน้มมีความเชื่อมั่นในตนเองและมีทักษะในการคิดสืบสวน (Investigative Skill) สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนแบบครูแนะนำแนวทาง สำหรับการศึกษา ผลการจัดกิจกรรม หรือประสบการณ์ต่าง ๆ เช่น Peck (1976 : 4233 - A) ได้เปรียบเทียบการสอนตามจุดประสงค์ด้านความคิด ความเข้าใจ และด้านความรู้ในสถานการณ์ 3 อย่าง คือ การสอนในห้องเรียน สอนนอกห้องเรียน และการผสมผสานระหว่างการสอนในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่ได้รับการสอนนอกห้องเรียนมีคะแนนความคิดความเข้าใจเฉลี่ยหลังการสอนมากขึ้นอีก 2 กลุ่มก็มีคะแนนเฉลี่ยหลังการสอนสูงขึ้น แต่ไม่มากเท่ากับกลุ่มที่ได้รับการสอนนอกห้องเรียนและในห้องเรียน แสดงถึงการมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม กลุ่มที่ได้รับการสอนแบบผสมผสานมีเจตคติลดลงเล็กน้อย Wheasler (1978 : 5416 - A) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบการสอนวิชาประวัติศาสตร์ระหว่างการสอนแบบเดิม ซึ่งยึดแบบเรียนเป็นศูนย์กลาง และการสอนแบบใหม่โดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้วิธีสอนแบบค้นคว้าด้วยตนเอง มีความคิดรวบยอดในวิชาประวัติศาสตร์มากกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมซึ่งเรียนกับอาจารย์ที่ใช้วิธีสอนแบบบรรยาย หรือการสอนตามแบบเรียน นอกจากนี้ เขายังได้เสนอแนะว่าในการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ผู้สอนควรใช้เทคนิคการสอนแบบต่าง ๆ บ้าง Berains (1974 : 1892) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมระหว่างปิดภาคเรียนว่า ทำให้เจตคติของนักเรียนที่มีต่อสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพิเศษระหว่างปิดภาคเรียนมีความต้องการที่จะไปอยู่ค่ายพักแรมหรือเดินทางท่องเที่ยว โดยให้มีครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมด้วย และพบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพิเศษนี้มีเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมดีขึ้นมาก และเชื่อว่าตัวเองสามารถจะจำและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เขาเรียนรู้ในโรงเรียนและในห้องเรียนได้ดีขึ้น แต่เจตคติเหล่านี้จะไม่ปรากฏกับนักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมพิเศษที่โรงเรียนจัดขึ้นในระหว่างปิดภาคเรียน Becker (1970 : 4566 - A) ได้ศึกษาผลของการใช้ประสบการณ์นอกห้องเรียนต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติที่มีต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อศึกษาว่าการเปลี่ยนแปลงเจตคติที่มีต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนระดับ 6 จะมีนัยสำคัญหรือไม่ ระหว่างเด็กที่เรียนโดยใช้ประสบการณ์นอกห้องเรียน และการเรียนในห้องเรียนกับนักเรียนที่เรียนปกติในห้องเรียนอย่างเดียว โดยมีการทดสอบความคิดรวบยอด 5 ประเด็น

คือ สิ่งแวดล้อม ความเป็นอิสระ การสงวนทรัพย์สินทางวัฒนธรรมชาติ มลภาวะ ผลกระทบของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาพบว่า กลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติใน 2 ประเด็น คือ การสงวนทรัพย์สินทางวัฒนธรรมชาติและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีความแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญ ระหว่างเด็กผู้หญิงในกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างเด็กผู้ชายในกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ในความถี่รวบยอด 2 ประเด็นคือ มลภาวะ และผลกระทบของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม Phelps (1978 : 179-A) ได้ทำการศึกษาผลของการบูรณาการกิจกรรมการเชื่อมโยงประโยคและวิธีส่งเสริมการอ่านในการอ่านและเขียนของนักเรียนระดับ 8 ผลปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการอ่านและเขียนของนักเรียนระดับ 8 แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และ Terell (1979 :74-A) ได้ทำการศึกษาดูการทักษะภาษาอังกฤษในหลักสูตรธุรกิจศึกษาของโรงเรียนรัฐบาลระดับต่อจากชั้นมัธยมศึกษา ผลปรากฏว่าหลังจากการใช้วิธีบูรณาการเข้าไปแล้วทำให้ไม่มีผลเลย จากองค์ประกอบที่เลือกมาจาก 33 องค์ประกอบ ดูเหมือนว่าจะมีผลกับวิธีการบูรณาการในบางสถานการณ์ ในรายวิชาธุรกิจศึกษามักจะใช้วิธีการบูรณาการที่ไม่ขึ้นอยู่กับวิธีสอนเดียว วิธีการบูรณาการทักษะภาษาอังกฤษเกิดขึ้นบ่อยมากสำหรับครูในวิทยาลัยชุมชน แต่มากกว่าครู ที่อยู่ในวิทยาลัยอาชีวศึกษา การบูรณาการทักษะภาษาอังกฤษจะไม่ใช้วิธีสอนใดวิธีสอนหนึ่ง ทักษะภาษาอังกฤษแต่ละทักษะนี้ จะทำให้เกิดบูรณาการในหลักสูตรธุรกิจศึกษา 1 หรือมากกว่า 1 รายวิชา แต่ไม่ได้ทำให้เกิดบูรณาการในรายวิชาธุรกิจทุกรายวิชาผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้ทราบผลและรวมทั้งมีผลต่อการที่ทำให้ครูได้มีการเปลี่ยนแปลง

จาก Internet (<http://www.nwrel.org/scpd/sirs/8/c016.html>) Kathy Lake ได้รวบรวมรายงานการวิจัยไว้ 53 เรื่อง รายงานได้วิเคราะห์การบูรณาการหลักสูตรไว้หลายแง่มุม มีประเด็นการบูรณาการหลักสูตรจากแง่มุมของประวัติศาสตร์ การมองความเคลื่อนไหวของหลักสูตรแบบหลักสูตรแกนกลาง (Core Curriculum) และนวัตกรรมทางการศึกษาอื่น ๆ แนวการมองเหล่านี้มักจะรวมโรงเรียนมัธยมระดับกลางและระดับจูเนียร์เพื่อสนองต่อความต้องการอันหลากหลายของเยาวชน นอกเหนือจากการมองการบูรณาการหลักสูตรในแง่มุมประวัติศาสตร์ มีการอภิปรายความสำคัญของการบูรณาการหลักสูตรต่อวงการศึกษา บทความเหล่านี้ได้พูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างการวิจัยทางสมองกับการเรียนรู้และมีบทความที่พรรณาสภาพการศึกษาและสังคมที่ต้องอาศัยการมองในลักษณะบูรณาการ นอกจากนี้ยังมีบทความที่พรรณาถึงผลกระทบของหลักสูตรบูรณาการต่อสัมฤทธิ์ผลของการเรียนและเจตคติของผู้เรียน

บทความเหล่านี้อธิบายไว้สำหรับทุกระดับชั้นตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษา เจตคติและโลกทัศน์ของครูก็ได้รับการนำเสนอในเอกสารอ้างอิงเหล่านี้ด้วยเช่นกัน ส่วนของการวิจัยที่ครูจำนวนมากให้ความสนใจ คือ วรรณกรรมที่ว่าด้วยการนำหลักสูตรแบบบูรณาการไปใช้ และมีเอกสารอ้างอิงที่บรรยายเกี่ยวกับการนำหลักสูตรแบบบูรณาการไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารหลายฉบับอธิบายตัวอย่างจากห้องเรียนซึ่งได้มีการพัฒนาหลักสูตรเป็นแบบบูรณาการ คือ เป็นตัวอย่างจากโรงเรียนประถมศึกษา 13 แห่ง และเป็นตัวอย่างจากโรงเรียนมัธยมระดับกลางและระดับสูง (ม.ปลาย) 11 แห่ง มีการเจาะลึกเรื่องใดเรื่องหนึ่งของหลักสูตร เช่น การเขียน เป็นต้น

ผลของการวิจัยเรื่องการบูรณาการหลักสูตรแบ่งออกเป็น 3 หัวข้อใหญ่ มีเอกสารรายงานผลการวิจัยเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประสิทธิผลของหลักสูตรแบบบูรณาการเกี่ยวกับเนื้อหาและเจตคติ มีรายงานจำนวนมากเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการสอนกับหลักสูตรแบบบูรณาการอย่างประสบผลสำเร็จ ซึ่งรายงานเหล่านี้มักเขียนโดยครูหรือนักวิจัยที่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดโปรแกรมการเรียนที่พวกเขาเชื่อว่าจะเป็นผลสำเร็จในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ข้อมูลส่วนใหญ่ที่สุดเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสูตรมักจะเป็นการกล่าวถึงประสบการณ์ของครูในการจัดการสอนแบบหน่วยหัวข้อ (Thematic Unit) ที่พวกเขาได้สอนหรือมีส่วนร่วมในการประสานงานร่วมกับครูคนอื่น ๆ

ผลกระทบในด้านเนื้อหาความรู้

การรายงานผลของการวิจัยอันนี้แสดงให้เห็นว่านักเรียนในหลักสูตรแบบบูรณาการไม่มีผลเสียต่อการเรียนรู้ เนื้อหาวิชาที่เรียนแบบบูรณาการ ได้แก่ 1) ศิลป คณิตศาสตร์และการอ่าน 2) การเขียนตลอดหลักสูตร 3) ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ 4) ประวัติศาสตร์และวรรณคดี 5) มนุษยศาสตร์ที่บูรณาการแล้ว 6) อนามัยและการอ่าน 7) คณิตศาสตร์แขนงต่าง ๆ 8) สังคมศึกษา อนามัย และศิลป 9) พลศึกษา ศิลป อนามัยและวรรณคดี 10) วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา อนามัยและศิลป (Aschbacher. 1991 ; Edgerton. 1990 ; Greene. 1991 ; MacIver. 1990 ; Shoemaker. 1991 ; Vars. 1965 ; Vye. 1990 ; Williams. 1991)

Vars (1965) ได้ย่อผลของการศึกษาวิจัยที่สำคัญ 5 เรื่อง และรายงานว่าในการจัดโปรแกรมการเรียนในโรงเรียนมัธยมระดับกลาง (Middle School) ที่มีการจำกัดเรื่องเวลา และสอนเฉพาะวิชาหลัก ปรากฏว่ามีผู้รายงานล่วงหน้าเกี่ยวกับผลของการอภิปรายเรื่องหลักสูตรแบบบูรณาการว่า มันไม่ได้ทำให้นักเรียนเสียโอกาสในการเรียนรู้เนื้อหาวิชา และโดยทั่วไปผู้เรียนในการเรียนการสอนแบบบูรณาการสามารถเรียนรู้ได้ดีเท่ากันหรือดีกว่าผู้ที่เรียนในโปรแกรมการเรียนที่เปิดสอนแต่ละวิชาแยกจากกัน ข้อเท็จจริงที่ว่าพวกครูที่วางแผน และสอนด้วยกันที่มีความหวังในเนื้อหาวิชาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเป็นมูลเหตุที่สำคัญข้อหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในทุกด้าน

โปรแกรมการเรียนวิชามนุษยศาสตร์ซึ่งใช้วิธีการสอนเป็นทีม ได้แก่ วิชามนุษยศาสตร์ของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในลอสแอนเจลิส (Aschbacher 1991) ได้เปรียบเทียบกับโรงเรียนอื่น ๆ อีก 16 แห่ง ซึ่งใช้วิธีการสอนแบบเดิม ในการวิจัยครั้งนี้ได้มีการพิจารณาเกี่ยวกับการประเมินผลการปฏิบัติงาน การสำรวจครู นักเรียน และผู้บริหาร การสังเกตชั้นเรียน การสัมภาษณ์ครูและ

นักเรียน การวิเคราะห์การบ้าน การสอบไล่ การวิเคราะห์แฟ้มสะสมงาน บันทึกการเข้าชั้นเรียนของนักเรียน บันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับวินัยและบันทึกเกี่ยวกับพฤติกรรมที่วิทยาลัยกำหนด และข้อสอบแบบมาตรฐาน จากการอาศัยข้อมูลดังกล่าวนี้เองทำให้ผลของการวิจัยอันนี้เป็นการสำรวจผลของการบูรณาการของหลักสูตรที่แม่นยำมากที่สุดอันหนึ่ง

นักเรียนที่เรียนในวิชามนุษย์ศาสตร์จะใช้เวลาเรียนในโรงเรียนนานกว่า ทำงานหนักกว่า (พิจารณาจากการวัดผลตามจุดมุ่งหมายและการรายงานของพวกเขา) และชอบโรงเรียนมากขึ้นกว่าเดิม ความคาดหวังในการเรียนการสอนที่คละวิชา (Interdisciplinary Program) สูงขึ้น และนักเรียนมีส่วนร่วมในการอภิปรายที่สลับซับซ้อนมากขึ้นซึ่งบังคับให้พวกเขาต้องหาความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาที่เรียนกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง เมื่อนักเรียนถูกขอร้องให้เขียนเรื่องแต่ง (Essay) ที่ประกอบด้วยความเชื่อในเรื่องการมีวัฒนธรรมมากกว่า 1 อย่าง และการถูกครอบงำโดยปัจจัยและคุณค่าทางวัฒนธรรม เป็นเหตุให้นักเรียนเหล่านี้ต้องนำทัศนะ (Perspectives) ที่ได้จากประวัติศาสตร์ ศิลปวรรณคดี และสถาบันสังคมมาเชื่อมโยงกับชีวิตของพวกเขา

ในขณะที่การประเมินผลโครงการเกี่ยวกับวิชามนุษย์ศาสตร์ต้องใช้นักเรียนจำนวนมาก และกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม มีผลของการศึกษานาถุคย่อยหลายฉบับได้รายงานว่านักเรียนที่เรียนในหลักสูตรแบบบูรณาการจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในด้านบวก Lavitan (1991) รายงานว่านักเรียนในเกรด 6 ส่วนใหญ่ที่ได้เปลี่ยน โปรแกรมการเรียนวิชาศิลปภาษาที่ใช้วรรณคดีเป็นฐาน เป็น โปรแกรมการเรียนที่ใช้วิชาวิทยาศาสตร์และวรรณคดีเป็นฐาน จะมีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น Willett (1992) ก็ได้รายงานผลที่ใกล้เคียงกันนี้ กล่าวคือ ในการศึกษาที่นักเรียนในเกรด 5 จำนวน 87 คน ซึ่งได้บูรณาการเรียนวิชาคณิตศาสตร์กับศิลปมีคะแนนหลังการสอบ (Posttest Score) สูงขึ้นมากกว่านักเรียนที่เรียนวิชาคณิตศาสตร์เพียงวิชาเดียวที่สอน โดยครูในชั้นเรียนตามปกติ “ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่าการบูรณาการวิชาศิลปกับคณิตศาสตร์และการอ่าน สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในวิชาเฉพาะได้ (Lavitan, 1991 ; Friend, 1984) ก็ได้รายงานผลของการศึกษาที่เหมือนกันนี้ในการศึกษาเกี่ยวกับบูรณาการวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของนักเรียนในเกรด 6

Schmidt (1983) พบว่าในห้องเรียนที่มีการสอนวิชาศิลปภาษาโดยบูรณาการการสอนวิชาศิลปและวรรณคดี ต้องใช้เวลามากกว่าการสอนวิชาเหล่านี้ถึง 2 เท่าถ้าไม่ได้ใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการ

ผลกระทบด้านเจตคติ

มีผลการวิจัยส่วนน้อยที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของหลักสูตรแบบบูรณาการต่อเจตคติของนักเรียน MacIver (1990) พบว่านักเรียนที่เรียนในการเรียนการสอนแบบบูรณาการสามารถพัฒนาการทำงานเป็นทีมและมีเจตคติและนิสัยในการทำงานดีขึ้น มันเป็นเรื่องจริงที่ว่าครูที่พบกันหรือทำงานกันเป็นทีมจะสามารถยอมรับและแก้ปัญหของนักเรียนได้อย่างรวดเร็ว Vars (1965) รายงานว่านักเรียนจะมีแรงจูงใจในการเรียนรู้เพิ่มขึ้นเมื่อได้ทำงานหรือสัมผัสกับปัญหาจริง ๆ ซึ่ง

เป็นเรื่องปกติในการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เมื่อนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียน และมีโอกาสเลือกเรียนสิ่งที่ตนอยากเรียน จะทำให้พวกเขาได้รับการจูงใจมากขึ้นและช่วยลดปัญหาด้านพฤติกรรม Jacobs (1989) รายงานว่าหลักสูตรแบบบูรณาการทำให้นักเรียนมีแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง (Self-Direction) เข้าชั้นเรียนมากขึ้นสามารถทำการบ้านได้สำเร็จมากขึ้น และมีเจตคติต่อโรงเรียนดีขึ้น นักเรียนเกิดการเรียนรู้เมื่อได้เรียนวิชาการต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กันและเรียนกับโลกภายนอกห้องเรียน นักเรียนไม่ได้เป็นบุคคลที่ตอบสนองอย่างขึ้นช้อปต่อประสบการณ์การเรียนรู้ที่เป็นองค์ประกอบของหลักสูตรแบบบูรณาการเท่านั้น

ในการศึกษาหลักสูตรคณิตศาสตร์แบบบูรณาการ Edgerton (1990) พบว่าหลังจากที่ได้จัดการสอนแบบบูรณาการมา 1 ปี ครูร้อยละ 83 ชอบที่จะดำเนินการสอนแบบบูรณาการต่อไปมากกว่าที่จะกลับไปสอนแบบเดิม MacIver (1990) พบว่าครูชอบให้มีการสนับสนุนให้มีการทำงานร่วมกัน และรู้สึกว่าเขาสามารถสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นเมื่อพวกเขาบูรณาการวิชาและเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน การค้นพบวิธีการสอนที่น่าสนใจและเทคนิคการสอนแบบใหม่นี้ทำให้การสอนมีชีวิตชีวามากขึ้น

เมื่อครูที่เข้าร่วมในโครงการปรับปรุงการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ในมลรัฐแคลิฟอร์เนียภาคกลาง ถูกสัมภาษณ์โดยนักประเมินผลที่อิสระ เขาบอกว่าการสอนวิชาวิทยาศาสตร์มีเวลาและความสะดวกสบายเพิ่มมากขึ้น ครูที่เข้าร่วมในโครงการนี้สอนเนื้อหาวิชาเป็นเวลา 1 ปี โดยสอนเนื้อหาของวิชาวิทยาศาสตร์ให้ผสมผสานกับศิลปภาษา สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ และวิจิตรศิลป์ ได้มีการบันทึกไว้ว่า ครูมีเจตคติที่ดีขึ้นและนักเรียนมีเจตคติและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น ซึ่งผลของการวิจัยนี้ใช้ได้ผลกับนักเรียนที่มีพรสวรรค์ (Gifted) และมีข้อบกพร่องทางอารมณ์ (Greene, 1991)

2.4.2 การวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินงาน

ผลการวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินงานมีส่วนที่มีความสำคัญเหมือนกันหลายอย่างองค์ประกอบข้อหนึ่งที่ได้ชัดเจนก็คือ การบูรณาการหลักสูตรต้องใช้เวลา กล่าวคือ จำเป็นต้องยอมให้ครูใช้เวลาในการวางแผนเพื่อเลือกประเด็นสำคัญที่จะสอน สืบหาแหล่งข้อมูล อภิปรายเกี่ยวกับรูปแบบและความจำเป็นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียน และประสานการจัดตารางสอน มีการค้นพบว่า กลุ่มความรู้ในวิชา (Strand) อย่างกว้าง ๆ เช่น ชุมชน การเปลี่ยนแปลงหรือระบบเป็นตัวกำหนดประเด็นมักมีประสิทธิภาพ (Shoemaker, 1991) โดยอาศัยการทบทวนเกี่ยวกับงานเขียนและการอภิปรายกับครู Shoemaker ได้กล่าวว่าองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรแบบบูรณาการมีดังนี้

ทักษะที่เป็นประเด็นหลักและกระบวนการ ในที่นี้ได้แก่ ความรู้ทักษะพื้นฐาน เช่น การอ่าน การคิดเลข ทักษะด้านสังคมและการแก้ปัญหา

กลุ่มความรู้ในวิชาในหลักสูตรและประเด็นหลัก ได้แก่กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เป็นตัวกำหนดในการสร้างหลักสูตรซึ่งต้องกำหนดอย่างกว้าง ๆ ตัวอย่างเช่น สังคมของมนุษย์ และมีการบูรณาการเนื้อหาจากวิชาหลากหลาย

ประเด็นหลักที่สำคัญ กลุ่มความรู้ในวิชาของหลักสูตรแต่ละกลุ่มแบ่งออกเป็นเนื้อหาหลักที่สำคัญ ตัวอย่างเช่น สิ่งแวดล้อมหรือความแตกต่าง (Diversity)

คำถาม มีคำถามที่ใช้ในการให้ความหมายของประเด็นหลักที่สำคัญ และเน้นกิจกรรม **การพัฒนาหน่วย** จากประเด็นหลักที่สำคัญและคำถาม ความรู้ และทักษะที่มีความเกี่ยวข้องกันกับแนวความคิด ทำให้เกิดการพัฒนาความรู้ และทักษะซึ่งจะตอบคำถามเหล่านั้นได้ โดยครูจะเป็นผู้รวบรวมแหล่งวิทยาการ และจัดทำแผนการสอน และแผนการประเมินผล

การประเมินผล มีการประเมินหน่วย (Unit) โดยกระบวนการประเมินผลนักเรียนในการพิจารณาถึงส่วนประกอบที่สำคัญของ Shoemaker ครูเป็นผู้ให้คำนิยามอย่างกว้าง ๆ ตัวอย่างเช่น เนื้อหาหลักที่สำคัญในการสอนอาจจะมาจากโครงสร้างของโรงเรียนที่เป็นอยู่ เช่น ผลงานทางด้านวรรณคดีหรือเนื้อหาวิชาที่ผสมผสานกัน

ในขณะที่การบูรณาการหลักสูตรได้เปลี่ยนวิธีการสอน ซึ่งอาจทำให้แนวทางการประเมินผลเปลี่ยนแปลงไปด้วย เมื่อนักเรียนได้ถูกทำให้ถ่วงลงไปในการเรียนรู้หรือกิจกรรมที่เป็นจริง ทำให้ครูจำเป็นต้องออกแบบการประเมินผลที่เป็นการวัดความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับแนวความคิด

ในการเริ่มจัดทำแผนการดำเนินงาน Jacobs (1991) ระบุว่าแนวทางที่นำไปสู่ความสำเร็จมี 4 ขั้นตอนด้วยกันดังนี้

1. จัดทำวิจัยเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับแหล่งวิทยาการในปัจจุบัน และแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด
2. พัฒนาข้อเสนอแนวคิดสำหรับการบูรณาการ
3. ดำเนินการและติดตามควบคุมโปรแกรมการเรียนการสอนนำร่อง โดยมีการประเมินผลนักเรียนและโปรแกรมอย่างต่อเนื่อง
4. นำโปรแกรมมาใช้และดำเนินการประเมินผลต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในครั้งนี้ ได้ดำเนินการในลักษณะการวิจัยและพัฒนา (Research and development) โดยครอบคลุมประชากร กลุ่มตัวอย่าง และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยตามขั้นตอนในการดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์รูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ขั้นตอนที่ 2 การหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาคู่มือการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3.1 ขั้นตอนที่ 1

การสังเคราะห์รูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในขั้นตอนนี้ได้แบ่งดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษา คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอน แล้วนำมาสังเคราะห์ สรุปเป็นร่างรูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อนำไปใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการจัดอาชีวศึกษาในขั้นตอนต่อไป

ส่วนที่ 2 กำหนดรูปแบบการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการจัดอาชีวศึกษา แล้วรวบรวมความคิดเห็นจากแบบสอบถามหลังจากการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้รูปแบบการบูรณาการและแนวทางดำเนินการที่จะนำไปทดลองปฏิบัติในสถานศึกษาในขั้นตอนต่อไป รายละเอียดของประชากร กลุ่มตัวอย่าง และเครื่องมือที่ใช้ มีดังต่อไปนี้

3.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ ผู้บริหารระดับสูง ศึกษาานิเทศก์กรมอาชีวศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้างาน และครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา รวม 20,454 คน ดังรายละเอียด

ผู้บริหารระดับสูง	20	คน
ศึกษานิเทศก์	126	คน
ผู้บริหารสถานศึกษา	413	คน
ผู้ช่วยผู้บริหาร	1,239	คน
หัวหน้างาน และครูผู้สอน	18,656	คน

กลุ่มตัวอย่าง เลือกอย่างเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 133 คน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ผู้บริหารระดับสูง เลือกจากผู้ที่ได้รับผิดชอบโดยตรง ในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนนักศึกษา 3 คน คือ

- ก. รองอธิบดีกรมอาชีวศึกษา
- ข. หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์
- ค. ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาบุคลากร กรมอาชีวศึกษา

2) ศึกษานิเทศก์ 10 คน คือ

- ก. ศึกษานิเทศก์ ประจำหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมอาชีวศึกษา 5 คน
- ข. ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาอาชีวศึกษา 1-5 รวม 5 คน

3) บุคลากรจากสถานศึกษา 20 สถานศึกษา รวม 120 คน คือ

- ก. ผู้บริหาร 20 คน
- ข. ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ 20 คน
- ค. หัวหน้างานหลักสูตรและการสอน 20 คน
- ง. หัวหน้างานวัดผล 20 คน
- จ. หัวหน้างานวิจัย 20 คน
- ฉ. ครูผู้สอน 20 คน

ทั้งนี้ในการเลือกสถานศึกษา ผู้วิจัยพิจารณาเลือกจากสถานศึกษาที่มีผลงานดีเด่น คือ ต้องเป็นสถานศึกษาที่ผ่านการประเมิน ได้รับการคัดเลือกเป็นสถานศึกษาดีเด่น หรือสถานศึกษาเร่งรัดพัฒนาดีเด่น ของกรมอาชีวศึกษา หรือสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ รายละเอียดตามตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 รายชื่อสถานศึกษาที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมสัมมนา เพื่อกำหนดรูปแบบและ
แนวทางดำเนินงานการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์

สังกัด	สถานศึกษา
กองวิทยาลัยเทคนิค	<ol style="list-style-type: none"> 1. วิทยาลัยเทคนิคเลย 2. วิทยาลัยเทคนิคอุทัยธานี 3. วิทยาลัยเทคนิคมีนบุรี 4. วิทยาลัยเทคนิคหาดใหญ่ 5. วิทยาลัยเทคนิคพิจิตร
กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา	<ol style="list-style-type: none"> 1. วิทยาลัยพณิชยการธนบุรี 2. วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา 3. วิทยาลัยอาชีวศึกษามหาสารคาม 4. วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุดรดิตต์ 5. วิทยาลัยศิลปหัตถกรรมนครศรีธรรมราช
กองวิทยาลัยเกษตรกรรม	<ol style="list-style-type: none"> 1. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีกำแพงเพชร 2. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุบลราชธานี 3. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีฉะเชิงเทรา 4. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนครศรีธรรมราช 5. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีกาญจนบุรี
กองการศึกษาอาชีพ	<ol style="list-style-type: none"> 1. วิทยาลัยการอาชีพพนัสนิคม 2. วิทยาลัยการอาชีพนวมินทรราชูทิศ 3. วิทยาลัยการอาชีพนครศรีธรรมราช 4. วิทยาลัยการอาชีพร้อยเอ็ด 5. วิทยาลัยการอาชีพเขียงราย

3.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการจัดอาชีวศึกษาเพื่อกำหนดรูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม สำหรับใช้เก็บข้อมูลความคิดเห็นจากศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้างาน และครูผู้สอน ผู้วิจัยเป็นผู้สร้างแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม มี 4 ข้อ เป็นคำถามเกี่ยวกับเพศ ตำแหน่ง สถานที่ / หน่วยงานที่สังกัด ภาคที่สังกัด ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 เป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดรูปแบบการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม แบ่งเป็น 4 ตอน คือ

- ก. การบูรณาการแบบสอดแทรก
- ข. การบูรณาการแบบขนาน
- ค. การบูรณาการแบบสหวิทยาการ
- ง. การบูรณาการแบบข้ามวิชาหรือสอนเป็นคณะ

ส่วนที่ 3 เป็นความคิดเห็นที่เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงาน 3 ประเด็น คือ

- แนวทางดำเนินการของหน่วยงานต้นสังกัด (กอง / กรม)
- แนวทางการดำเนินการของสถานศึกษา
- แนวทางดำเนินการของครูผู้สอน

วิธีการจัดสัมมนาเพื่อกำหนดรูปแบบและแนวทางการดำเนินงานการจัดอาชีวศึกษา

โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดำเนินการตามลำดับดังนี้ คือ

1. ให้ความรู้เรื่องการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามรูปแบบต่าง ๆ ทั้ง 4 แบบ
2. แบ่งกลุ่มย่อยเป็นกลุ่มศึกษานิเทศก์ กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มผู้ช่วยผู้บริหาร กลุ่ม หัวหน้างาน และกลุ่มครูผู้สอน เพื่ออภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามรูปแบบต่าง ๆ และกำหนดแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานต้นสังกัด สถานศึกษาและครูผู้สอน เพื่อประสิทธิผลของการจัด

อาชีวศึกษาโดยบูรณาการดังกล่าว

3. ตอบแบบสอบถาม เพื่อกำหนดรูปแบบและแนวทางดำเนินงานการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วม สัมมนาแต่ละท่าน

3.1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยรับแบบสอบถามกลับด้วยตนเอง และอยู่ร่วมการสัมมนาทุก ขั้นตอนการดำเนินการ

3.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความคิดเห็น เพื่อกำหนดรูปแบบและแนวทาง ดำเนินงาน การจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับ ข้อมูลจากส่วนที่ 2 และส่วนที่ 3 ของแบบสอบถาม

ส่วนที่ 3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้เชี่ยวชาญการจัดการศึกษาแบบบูรณาการ

1. วิธีการดำเนินการ

ก. เลือกผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัย เลือกอย่างเจาะจง จากผู้มีความรู้และประสบการณ์ด้าน การจัดการศึกษาแบบบูรณาการ จำนวน 5 คน คือ

1. ดร. สวัสดิ์ อุดมโกชน์ ที่ปรึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
2. ดร. ศรีสมร พุ่มสะอาด ผู้อำนวยการกองวิจัยทางการศึกษา
เลขาธิการคณะกรรมการวิจัยการศึกษา การศาสนา
และวัฒนธรรม ของกระทรวงศึกษาธิการ
3. นางสุภรณ์ สภาพงศ์ ผู้เชี่ยวชาญ กรมวิชาการ
4. ดร. รักเกียรติ แก้วจางง ผู้อำนวยการศูนย์นิเทศอาชีวศึกษา ภาคใต้
5. ดร. สุเทพ หุ่นสวัสดิ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคอุทัยธานี กรมอาชีวศึกษา

ข. ดำเนินการสนทนา ตามประเด็นที่กำหนด คือ

1. รูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ที่เหมาะสม ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ร่วมสนทนากลุ่ม

2. อื่น ๆ (ตามที่ผู้สนทนากลุ่มเห็นสมควร)

ค. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

3.2 ขั้นตอนที่ 2

การหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 จัดทำร่างคู่มือการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยแสดงแนวทางการดำเนินงานตามรูปแบบการบูรณาการที่สังเคราะห์ได้ตามขั้นตอนที่ 1 ของการวิจัย

ส่วนที่ 2 นำรูปแบบการบูรณาการที่สังเคราะห์ได้ไปทดลองปฏิบัติในสถานศึกษา โดยดำเนินการตามแนวทางการดำเนินงานที่แสดงไว้ในร่างคู่มือ แล้วสังเกตการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่แสดงถึงคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โดยมีรายละเอียดในการทดลองดังนี้

3.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร คือ นักเรียนชั้น ปวช. ปีการศึกษา 2543 ของวิทยาลัยการอาชีพ นครศรีธรรมราช จำนวน 3,120 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้น ปวช.1 เลือกโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากนักเรียนชั้น ปวช.1 วิทยาลัยการอาชีพนครศรีธรรมราช โดยมีรายละเอียดในการสุ่ม ดังนี้
 - ก. การสุ่มเพื่อเลือกแผนกวิชาแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จาก 10 แผนกวิชาโดยจับฉลาก
 - ข. การสุ่มเพื่อแยกห้องเรียนของแต่ละแผนกวิชาออกเป็น 2 กลุ่ม (Subject Assignment) เป็นการสุ่มเพื่อให้การทดลอง (Treatment Assignment) เพื่อเลือกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มทดลองและอีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มควบคุม โดยการสุ่มอย่างง่ายแบบจับฉลาก

3.2.2 รูปแบบการทดลอง

การทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัยประยุกต์แนวคิดของ Kerlinger (1986 : 309) และ Campbell and Stanley (1966 : 13) โดยใช้แผนกวิชา 2 แผนกในวิทยาลัยการอาชีพนครศรีธรรมราช แต่ละแผนกวิชาสุ่มนักเรียนชั้น ปวช.1 มา 2 กลุ่ม โดยการสุ่มเป็นกลุ่มทดลองและ กลุ่มควบคุม แล้วให้กลุ่มทดลองจัดการเรียนการสอน โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ส่วนกลุ่มควบคุม จัดการเรียนการสอนตามปกติ และมีการทดสอบทั้งสองกลุ่ม โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (ANCOVA) ดังนี้

O_{11}	X	O_{12}
O_{21}	$\sim X$	O_{22}

- เมื่อ X แทนกลุ่มทดลองใช้รูปแบบการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- $\sim X$ แทนกลุ่มควบคุมที่สอนตามปกติ
- O_{11} แทนการทดสอบก่อนการทดลอง ใช้รูปแบบการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของกลุ่มทดลอง
- O_{12} แทนการทดสอบหลังการทดลอง ใช้รูปแบบการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของกลุ่มทดลอง
- O_{21} แทนการทดสอบก่อนการทดลอง ใช้รูปแบบการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของกลุ่มควบคุม
- O_{22} แทนการทดสอบหลังการทดลอง ใช้รูปแบบการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของกลุ่มควบคุม

การทดลองใช้รูปแบบการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม เนื่องจากในสภาพความเป็นจริงของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสถานศึกษา จะพบว่ามีความแปรปรวนอื่นๆ อีกมากที่อาจมีผลต่อการทดลอง ซึ่งบางตัวแปรไม่สามารถควบคุมได้เลย บางตัวแปรต้องควบคุมด้วยรูปแบบของการทดลองหรือควบคุมด้วยกระบวนการทางสถิติเสียก่อน จึงจะบอกผลที่แท้จริงของการทดลองได้ (Daresh and Playko, 1995 : 1) รวมทั้งข้อมูลก่อนการทดลองที่แตกต่างกัน ของกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลองก็เป็นตัวแปรแทรกซ้อนที่มีผลต่อการทดลอง ผู้วิจัยจึงใช้ตัวแปรคะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ก่อนการทดลองของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมเป็นตัวแปรแทรกซ้อนซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแปรควบคุมทางสถิติของการทดลอง

3.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลจากการทดลองคือ แบบสังเกตพฤติกรรม คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นแบบสังเกตที่ผู้ช่วยวิจัย คือ ครูผู้สอนกลุ่มทดลองทุกคน ใช้วัดคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดย

สังเกตจากพฤติกรรมบ่งชี้ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่นักเรียนแสดงออกมา การสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้ ประยุกต์มาจากแบบสังเกตคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน นักศึกษาศาสนาศึกษา สังกัดกรม อาชีวศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (2542 : 77 – 92) การเตรียมการทดลอง

3.2.4 ดำเนินการทดลอง

1) การเตรียมการทดลอง

ก่อนที่จะนำรูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไปทดลองใช้ ผู้วิจัยได้เตรียมการหลายขั้นตอนคือ

15–19 พฤษภาคม 2543 ได้เชิญครูทุกคนที่จะสอนกลุ่มทดลองแผนกวิชาพาณิชยการ และแผนกวิชาช่างไฟฟ้ากำลัง รวมทั้งหัวหน้าหลักสูตรและการสอน หัวหน้างานวัดผล หัวหน้างานวิจัย และผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ มาอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นเวลา 5 วัน ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษา โดยเน้นสมรรถนะ (Competency–Base Instruction) การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Center) การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พร้อมพฤติกรรมบ่งชี้และการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยมีการปฏิบัติการทำแผนการสอนแต่ละรายวิชาที่จะทำการสอนกลุ่มทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 ด้วย

- | | | | |
|---------|----------|------|---|
| 17 – 18 | มิถุนายน | 2543 | จัดทำเกณฑ์การให้คะแนน (Scoring Rubrics) |
| 22 – 23 | กรกฎาคม | 2543 | ตรวจสอบแผนการสอน และแก้ไขปรับปรุง |
| 19 – 20 | สิงหาคม | 2543 | ตรวจสอบแผนการสอนหลังการแก้ไขปรับปรุง |
| 16 – 17 | กันยายน | 2543 | เตรียมแบบฟอร์มการสังเกตพฤติกรรมและแบบสรุปลักษณะเด่น พร้อมเอกสารอื่น ๆ |
| 5 – 7 | ตุลาคม | 2543 | ประชุมทบทวนหลักการสำคัญในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ การวัดและประเมินผลคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ |

2) ระยะเวลาในการทดลอง

ผู้วิจัยทำการทดลองใช้รูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ กับกลุ่มตัวอย่างในการเรียนการสอนทุกรายวิชา ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 ระหว่างวันที่ 6 พฤศจิกายน 2543 – 3 กุมภาพันธ์ 2544

ส่วนที่ 3 วิเคราะห์ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูล

(1) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสังเกตคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

(2) เปรียบเทียบคะแนน จากแบบสังเกตคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม โดยวิเคราะห์ผลคะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์หลังทดลองใช้รูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของแต่ละแผนกวิชาด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (ANCOVA) เพื่อขจัดความแปรปรวนที่เกิดขึ้นจากนักเรียนแต่ละกลุ่ม (Kerlinger. 1986 : 347 – 348) โดยใช้คะแนน พฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ก่อนการทดลองเป็นตัวแปรแทรกซ้อน (Covariate)

2. เกณฑ์การวิเคราะห์

การวิเคราะห์ว่ารูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่ทดลองใช้เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพหรือไม่ พิจารณาจากคะแนน พฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์หลังการทดลอง ถ้ารูปแบบที่ทดลองใช้เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ คะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลังการทดลอง ของกลุ่มทดลองต้องมากกว่าคะแนนหลังการทดลองของกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

3.3 ขั้นตอนที่ 3

การพัฒนาคู่มือการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3.3.1 วิธีการดำเนินการ

1. สัมมนาครูช่วยวิจัย และผู้ที่เกี่ยวข้องหลังจากการทดลองเสร็จสิ้น
2. ให้ผู้เข้าสัมมนา ร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการตามแนวทางที่กำหนดของสถานศึกษาและครูผู้สอน ข้อดี ข้อด้อย พร้อมการแก้ไขปรับปรุง และข้อเสนอแนะอื่นๆ
3. ให้ผู้เข้าสัมมนาตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางดำเนินการ ข้อดี ข้อด้อย การแก้ไขปรับปรุง และข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของผู้เข้าสัมมนาแต่ละคน

4. รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามไปใช้ในการปรับปรุงร่างคู่มือที่ทดลองใช้ให้ สมบูรณ์เป็นคู่มือการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ฉบับสมบูรณ์

3.3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร คือ ครูผู้สอนนักเรียนชั้น ปวช. หัวหน้างาน และผู้ช่วยผู้บริหารของสถานศึกษาที่ทำการทดลอง จำนวน 130 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เลือกอย่างเจาะจง (Purposive Sampling) จากแผนกวิชาที่มีนักเรียนเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำนวน 21 คน หัวหน้างานหลักสูตรและการสอน หัวหน้างานวัดผล หัวหน้างานวิจัย และผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการของวิทยาลัยการอาชีพนครศรีธรรมราชรวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 25 คน

3.3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

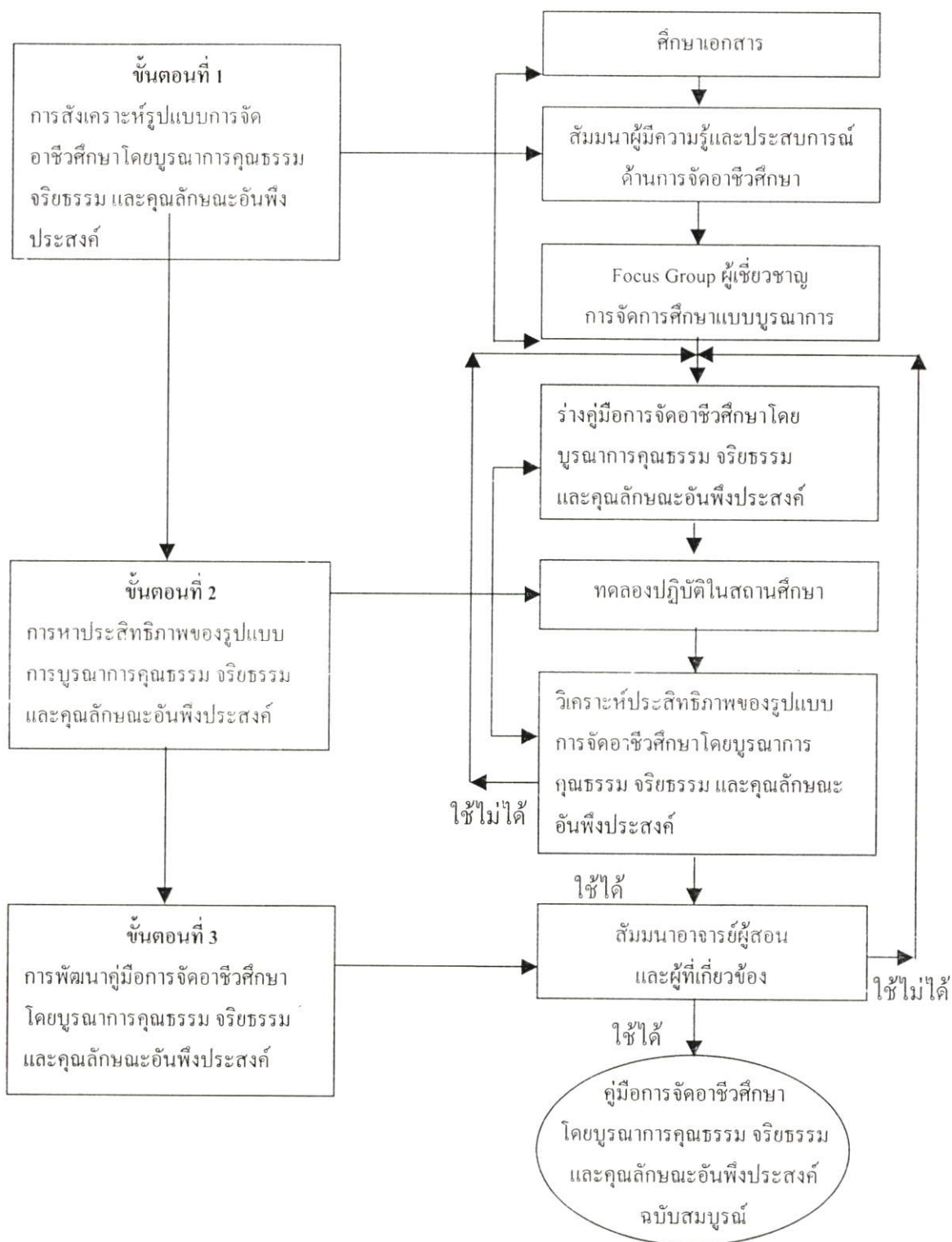
ผู้วิจัยแจกแบบสอบถาม และเก็บข้อมูลกลับด้วยตนเอง ทั้งนี้ ได้ร่วมรับฟังการสัมมนาตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้น

3.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติพื้นฐาน คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

3.3.5 การจัดทำคู่มือ

นำผลสรุปจากการสัมมนาหลังการทดลองมาพิจารณา แล้วปรับปรุงแก้ไขร่างคู่มือที่ใช้ในการทดลอง จัดทำคู่มือฉบับสมบูรณ์ที่สามารถนำไปใช้ในการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อไป



ภาพที่ 3.1 สรุปขั้นตอนการวิจัย การจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 คือ เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการจัดการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งนำเสนอผลการวิจัยเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการสังเคราะห์การศึกษาเอกสารจำแนกรูปแบบบูรณาการการเรียนการสอน เป็น 4 แบบ คือ

1. แบบสอดแทรก (Infusion) เป็นการสอนในลักษณะที่ครูผู้สอนในวิชาหนึ่ง สอดแทรกเนื้อหา ทักษะ ความคิดรวบยอด หรือประสบการณ์การเรียนรู้ของวิชาอื่นๆ หรือเรื่องอื่นๆ เข้าไปในการเรียนการสอนวิชาของตน เป็นการวางแผนการสอนและดำเนินการสอนโดยครูเพียงคนเดียว

2. แบบคู่ขนาน (Parallel Instruction) เป็นการสอนโดยครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป สอนต่างวิชากัน ต่างคนต่างสอน แต่วางแผนการสอนร่วมกัน โดยมุ่งสอนหัวข้อ หรือความคิด รวบยอด หรือปัญหาเดียวกัน

3. แบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary Instruction) เป็นการสอนลักษณะเดียวกับการสอนบูรณาการแบบคู่ขนาน แต่มีการมอบหมายงานหรือโครงการเชื่อมโยงรายวิชาต่างๆ เข้ามาให้ให้นักเรียนทำร่วมกัน

4. แบบข้ามวิชา หรือสอนเป็นคณะ (Transdisciplinary Instruction) เป็นการสอนที่ครูผู้สอน 2 วิชาขึ้นไป ร่วมกันกำหนดหัวข้อ แนวคิด หรือปัญหา ร่วมกันทำแผน การสอน และสอนร่วมกันเป็นทีมสำหรับนักเรียนในกลุ่มเดียวกัน

ส่วนที่ 2 ผลการสังเคราะห์การสัมมนาผู้มีความรู้และประสบการณ์ด้านการจัดอาชีวศึกษา ผู้ร่วมสัมมนาได้เสนอแบบที่เหมาะสม ที่ควรนำมาใช้ในการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นแบบสอดแทรก (Infusion) ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

ก. ระดับกรม

1. กรมอาชีวศึกษาควรกำหนดนโยบาย หลักการ มาตรการ และแนวทางการดำเนินงานของกรมให้ชัดเจน

2. ให้มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผล

ข. ระดับสถานศึกษา

1. กำหนดนโยบาย แนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษา
2. แต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบงานของสถานศึกษา
3. ประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ แนวปฏิบัติ แก่ครู อาจารย์ในสถานศึกษา (ควรดำเนินการก่อนเปิดภาคเรียน)
4. กำกับ นิเทศ ติดตามและประเมินผล ควรดำเนินการ ดังนี้
 - 4.1 ฝ่ายวิชาการ ประเมินผลการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูผู้สอนจากแผนการสอน
 - 4.2 แต่งตั้งคณะกรรมการแผนกวิชาหรือคณะวิชานิเทศและติดตาม ประเมินผลการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในการเรียนการสอนของครูผู้สอน และรายงานผลต่อสถานศึกษา
 - 4.3 มอบหมายงานวัดผลและประเมินผลตรวจสอบผลการประเมินของครูผู้สอน
5. ประเมินคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน นักศึกษาโดยภาพรวมในแต่ละภาคเรียนเพื่อพิจารณาจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและรับรองคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษา
6. รวบรวมข้อมูล สรุป และรายงานผลต่อหน่วยงานต้นสังกัด

ค. สำหรับครูผู้สอน

1. ครูผู้สอนในคณะวิชา หรือแผนกวิชาหรือกลุ่มวิชาเดียวกันร่วมกันจัดทำเกณฑ์การให้คะแนนคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
2. ครูผู้สอนแต่ละวิชากำหนดคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และพฤติกรรมบ่งชี้ที่เหมาะสมกับธรรมชาติวิชาที่ตนสอน
3. จัดทำแผนการสอนที่มีการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และพฤติกรรมบ่งชี้ที่เหมาะสมกับธรรมชาติวิชาที่ตนสอน
4. ดำเนินการตามแผนการสอน โดยมีแนวปฏิบัติ ดังนี้
 - 4.1 ก่อนทำการสอน ครูผู้สอนชี้แจง และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการวัด และประเมินผลด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับทราบและมีส่วนร่วมในการพิจารณา
 - 4.2 ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอนวัดและประเมินผลคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ควบคู่กับการประเมินผลสัมฤทธิ์ทาง

การเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ โดยกำหนดสัดส่วนคะแนนด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ร้อยละ 20 ของคะแนนรวม

4.3 รวบรวมผลการประเมินคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์จัดทำ Behavior Progress Chart แสดงให้ผู้เรียนทราบระดับพฤติกรรมของตนเอง เดือนละครั้ง ทั้งนี้ จะประกาศ โดยเปิดเผยหรือเป็นการเฉพาะขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างครูผู้สอน กับผู้เรียน

4.4 นำผลการประเมินคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ครูผู้สอนเห็นว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังมีพฤติกรรมอยู่ในระดับไม่น่าพอใจ ไปพิจารณาในการปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น ๆ แก่ผู้เรียนต่อไป

5. ประเมินผล และให้ระดับผลการเรียนตามระเบียบการวัดและประเมินผล โดยให้จัดทำหลักฐานการวัดและประเมินผลด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในสมุดบันทึกผลการเรียน ส่งงานวัดผลและประเมินผลเมื่อสิ้นภาคเรียน

ส่วนที่ 3 ผลการสังเคราะห์จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบและแนวทางการดำเนินงานที่ได้จากส่วนที่ 2 มีดังนี้

1. รูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผลสรุปได้ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ผลการวิเคราะห์ลักษณะของรูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และลักษณะอันพึงประสงค์จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ลักษณะ	รูปแบบของการบูรณาการ				
	สอดแทรก	ขนาน	สหวิทยาการ	ข้ามคณะ	อื่นๆ
1. เป็นการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาที่ครูผู้สอนแต่ละรายวิชาเป็นผู้จัดทำแผนการสอน	✓				
2. เป็นผู้เลือกองค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะบูรณาการในรายวิชาตามความเหมาะสมของเนื้อหาและธรรมชาติวิชา	✓				

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลักษณะ	รูปแบบของการบูรณาการ				
	สอดแทรก	ขนาน	สหวิทยาการ	ข้ามคณะ	อื่นๆ
3. ครูผู้สอนร่วมกับครูในแผนกวิชาพิจารณาปรับปรุงให้สามารถบูรณาการได้ครบทุกองค์ประกอบในแต่ละชั้นปีของทุกภาคเรียน		✓			
4. ครูผู้สอนระบุคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะบูรณาการไว้ในแผนการสอน โดยระบุองค์ประกอบในส่วนวัตถุประสงค์ทั่วไป ระบุพฤติกรรมบ่งชี้ที่วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม	✓				
5. ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	✓				
6. ครูผู้สอนวัดและประเมินตามสภาพจริง	✓				

จากตารางที่ 4.1 พบว่า รูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นรูปแบบการบูรณาการแบบผสมผสานระหว่างการบูรณาการแบบสอดแทรก ซึ่งประกอบไปด้วยลักษณะตามข้อ 1 เป็นการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาที่ครูผู้สอนแต่ละรายวิชาเป็นผู้จัดทำแผนการสอน ข้อ 2 เป็นผู้เลือกองค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะบูรณาการในรายวิชาตามความเหมาะสมของเนื้อหาและธรรมชาติวิชา ข้อ 4 ครูผู้สอนระบุคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะบูรณาการไว้ในแผนการสอน โดยระบุองค์ประกอบในส่วนวัตถุประสงค์ทั่วไป ระบุพฤติกรรมบ่งชี้ที่วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ข้อ 5 ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และข้อ 6 ครูผู้สอนวัดและประเมินตามสภาพจริง กับการบูรณาการแบบขนานคือลักษณะตามข้อ 3 ครูผู้สอนร่วมกับครูในแผนกวิชาพิจารณาปรับปรุงให้สามารถบูรณาการได้ครบทุกองค์ประกอบในแต่ละชั้นปีของทุกภาคเรียน

2. แนวทางดำเนินการ

ผลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในส่วนแนวทางดำเนินการของหน่วยงานต้นสังกัด (กรม/กอง) และแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาเหมือนเดิม มีเฉพาะแนวทางการดำเนินงานของครูผู้สอนที่เปลี่ยนแปลงไปบ้าง ดังรายละเอียดตามขั้นตอนต่อไปนี้

แนวทางดำเนินการของครูผู้สอน

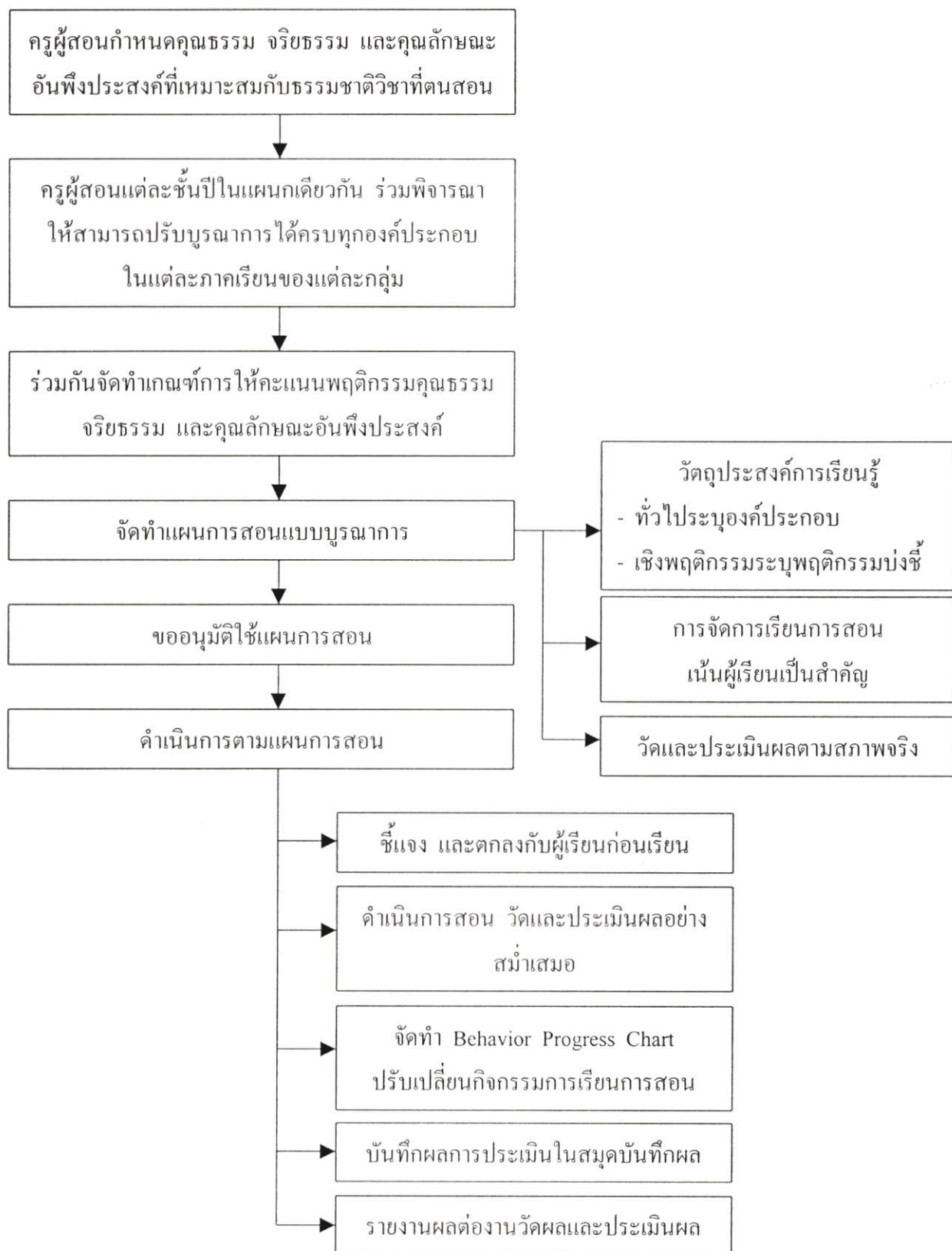
1. กำหนดคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และพฤติกรรมบ่งชี้ที่เหมาะสมกับเนื้อหาและธรรมชาติวิชา โดยมีแนวปฏิบัติดังนี้
 - 1.1 ครูผู้สอนประจำวิชา กำหนดคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เหมาะสมกับเนื้อหาและธรรมชาติวิชาที่ตนสอน
 - 1.2 ครูผู้สอนในแต่ละชั้นปีในแผนกเดียวกันร่วมกันพิจารณาอีกครั้ง เพื่อให้สามารถปรับบูรณาการได้ทุกองค์ประกอบในแต่ละภาคเรียนของแต่ละกลุ่ม
 - 1.3 เพื่อให้สามารถวัดและประเมินผลได้อย่างแท้จริงจำนวนองค์ประกอบของคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่จะบูรณาการในแต่ละรายวิชาไม่ควรมีหลายองค์ประกอบ เนื่องจากการวัดและประเมินคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ส่วนมากเป็นการประเมินโดยการสังเกต ถ้ามีหลายๆ องค์ประกอบจะสังเกตได้ไม่ทั่วถึง ทั้งนี้ บางรายวิชา อาจจะมีองค์ประกอบที่บูรณาการซ้ำกันได้
 - 1.4 การพิจารณาพฤติกรรมบ่งชี้ ถ้ามีรายวิชาที่เลือกองค์ประกอบ (Trait) ซ้ำกัน ควรร่วมกันพิจารณาอีกครั้ง หลังจากผู้สอนประจำวิชาเลือกเองแล้ว เพื่อให้สามารถวัดและประเมินได้ครบทุกพฤติกรรมบ่งชี้ ทั้งนี้ อาจจะไม่เลือกซ้ำกันได้
2. การจัดทำเกณฑ์การให้คะแนน (Rubric) ถ้าสถานศึกษาใช้เครื่องมือในการวัดพฤติกรรมเป็นแบบสังเกตแบบประมาณค่า ครูผู้สอนควรช่วยกันทำเกณฑ์การให้คะแนนแต่ละพฤติกรรม โดยแบ่งความรับผิดชอบเป็นกลุ่ม แต่ละกลุ่มให้ประกอบด้วยครูจากทุกแผนกวิชา
3. การทำแผนการสอนแต่ละรายวิชา ครูผู้สอนวิชานั้น ๆ เป็นผู้จัดทำเอง โดยนำองค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ตกลงกันไว้มาบูรณาการในแผนการสอนของตน ตามประเด็นสำคัญต่างๆ ดังต่อไปนี้
 - 3.1 ในการเขียนจุดประสงค์ของการเรียนรู้ (Objective) ให้ระบุองค์ประกอบที่ต้องการจะส่งเสริมให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนไว้ที่จุดประสงค์ทั่วไป (จุดประสงค์ปลายทาง) และระบุพฤติกรรมบ่งชี้ไว้ที่จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (จุดประสงค์นำทาง)
 - 3.2 ในการเขียนแนวการจัดการเรียนการสอน (Learning) ซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอน ต้องเน้นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ และให้ความสำคัญกับการเลือกเทคนิคการสอนที่จะต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนรู้ และเนื้อหา

3.3 การวัดและประเมินผล (Evaluation) ต้องสอดคล้องกับการจัดกิจกรรม การเรียน การสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั่นคือ ต้องใช้การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment)

4. ดำเนินการตามแผนการสอน โดยมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

- 4.1 ก่อนทำการสอน ครูผู้สอนชี้แจง และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการวัด และประเมินผลด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์กับ ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับทราบและมีส่วนร่วมในการพิจารณา
- 4.2 ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอน วัดและประเมินผล คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ควบคู่กับการประเมินผล สัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างสม่ำเสมอ
- 4.3 รวบรวมผลการประเมินคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จัดทำ Behavior Progress Chart แสดงให้ผู้เรียนทราบระดับพฤติกรรมของ ตนเองเดือนละครั้ง ทั้งนี้ จะประกาศโดยเปิดเผยหรือเป็นการเฉพาะขึ้นอยู่กับ ข้อตกลงระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน
- 4.4 นำผลการประเมินคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ ครูผู้สอนเห็นว่าผู้เรียนส่วนใหญ่ยังมีพฤติกรรมอยู่ในระดับไม่น่าพอใจ ไป พิจารณาในการปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้นๆ แก่ผู้เรียนต่อไป

5. ประเมินผลและให้ระดับผลการเรียนตามระเบียบการวัดและประเมินผล โดยให้จัดทำ หลักฐานการวัดและประเมินผลด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในสมุด บันทึกผลการเรียน ส่งงานวัดผลและประเมินผลเมื่อสิ้นภาคเรียน แนวทางดำเนินการดังกล่าวแสดง ดังภาพที่ 4.1



ภาพที่ 4.1 แนวทางดำเนินการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน

ขั้นตอนที่ 2

เป็นส่วนเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 คือ เพื่อหาประสิทธิภาพของ รูปแบบ การจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผลการ วิเคราะห์การหาประสิทธิภาพของรูปแบบผู้วิจัยได้นำเสนอตามแผนภูมิกว้างคือ แผนภูมิกว้างไฟฟ้า กำลั่ง ดังตารางที่ 4.2 – 4.3 และแผนกพาดิขยการ แสดงดังตารางที่ 4.4 – 4.5

ตารางที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมเกี่ยวกับคะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลังการทดลอง ของแผนกช่างไฟฟ้ากำลั่ง โดยภาพรวม

คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		แหล่งของ ความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Prob.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.						
รวมทุกองค์ประกอบ										
ก่อนขจัดอิทธิพล	170.60	5.92	149.45	9.87	Intercept	1	3933.48	3933.48	86.97	.00
หลังขจัดอิทธิพล	170.70		149.35		Covariate					
					รับผิดชอบ	1	2.91	2.91	.06	.08
					วินัย	1	266.98	266.98	5.90	.02
					มนุษยสัมพันธ์	1	85.22	85.22	1.88	.18
					Group	1	4464.29	4464.29	98.70	.00
					Error	35	1583.02	45.23		

* $P \leq .05$

จากตารางที่ 4.2 แสดงให้เห็นว่าคะแนนพฤติกรรมความรับผิดชอบก่อนการทดลอง และคะแนนพฤติกรรมมนุษยสัมพันธ์ก่อนการทดลองไม่มีอิทธิพลต่อคะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลังการทดลอง แต่คะแนนพฤติกรรมความมีวินัยมีอิทธิพลต่อคะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์หลังการทดลอง หลังจากขจัดอิทธิพล ของตัวแปรร่วมออกแล้ว พบว่า คะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลังการทดลองของกลุ่มทดลอง กับกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ โดยกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 170.70$) สูงกว่ากลุ่มควบคุม ($\bar{X} = 149.35$)

ตารางที่ 4.3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมเกี่ยวกับคะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลังการทดลองของแผนกช่างไฟฟ้ากำลังในแต่ละองค์ประกอบ

คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		แหล่งของ ความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Prob.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.						
ความรับผิดชอบ										
ก่อนจัดอิทธิพล	66.70	2.81	57.10	4.61	Intercept	1	580.50	580.50	52.13	.00
หลังจัดอิทธิพล	66.84		56.86		Covariate					
					รับผิดชอบ	1	2.46	2.46	.00	.96
					วินัย	1	59.98	59.98	5.39	.03
					มนุษยสัมพันธ์	1	20.25	20.25	1.82	.19
					Group	1	926.61	926.61	83.21	.00
					Error	35	389.77	11.14		
ความมีวินัย										
ก่อนจัดอิทธิพล	52.35	1.35	45.35	3.41	Intercept	1	427.01	427.01	81.50	.00
หลังจัดอิทธิพล	52.48		45.22		Covariate					
					รับผิดชอบ	1	.83	.83	.16	.69
					วินัย	1	24.75	24.75	4.72	.04
					มนุษยสัมพันธ์	1	16.60	16.60	3.17	.08
					Group	1	480.46	480.46	91.70	.00
					Error	35	183.38	5.24		
มนุษยสัมพันธ์										
ก่อนจัดอิทธิพล	51.55	2.42	47.00	2.22	Intercept	1	322.55	322.55	104.68	.00
หลังจัดอิทธิพล	51.67		46.88		Covariate					
					รับผิดชอบ	1	.41	.41	.132	.719
					วินัย	1	13.10	13.10	4.25	.05
					มนุษยสัมพันธ์	1	.43	.43	.14	.71
					Group	1	208.97	208.97	67.82	.00
					Error	35	107.85	3.08		

* $P \leq .05$

จากตารางที่ 4.3 แสดงให้เห็นว่าคะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ก่อนการทดลองในองค์ประกอบความรับผิดชอบ มีอิทธิพลต่อคะแนนพฤติกรรม หลังการทดลอง ทั้งองค์ประกอบความรับผิดชอบ ความมีวินัยและมนุษยสัมพันธ์ ส่วนคะแนนพฤติกรรมความมีวินัย ก่อนการทดลองมีอิทธิพลต่อคะแนนหลังการทดลอง ทั้งองค์ประกอบ

ความรับผิดชอบ ความมีวินัย และมนุษยสัมพันธ์ สำหรับคะแนนพฤติกรรมมนุษยสัมพันธ์ก่อนการทดลองนั้น ไม่มีอิทธิพลต่อคะแนนพฤติกรรมหลังการทดลองในแต่ละองค์ประกอบ หลังจากจัดอิทธิพลของตัวแปรร่วมออกแล้ว พบว่า คะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในแต่ละองค์ประกอบ ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนพฤติกรรมความรับผิดชอบของกลุ่มทดลอง ($\bar{X} = 66.84$) สูงกว่ากลุ่มควบคุม ($\bar{X} = 56.86$) คะแนนพฤติกรรมความมีวินัยของกลุ่มทดลอง ($\bar{X} = 52.48$) สูงกว่ากลุ่มควบคุม ($\bar{X} = 45.22$) และคะแนนพฤติกรรมมนุษยสัมพันธ์ของกลุ่มทดลอง ($\bar{X} = 51.67$) สูงกว่ากลุ่มควบคุม ($\bar{X} = 46.88$)

ตารางที่ 4.4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมเกี่ยวกับคะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลังการทดลอง ของแผนกพาณิชย์การโดยภาพรวม

คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		แหล่งของความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Prob.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.						
รวมทุกองค์ประกอบ										
ก่อนจัดอิทธิพล	193.95	2.52	158.90	11.10	Intercept	1	5042.70	5042.70	78.41	.00
หลังจัดอิทธิพล	193.81		159.04		Covariate					
					รับผิดชอบ	1	6.36	6.36	.001	.98
					วินัย	1	104.73	104.73	1.63	.21
					มนุษยสัมพันธ์	1	20.68	20.68	.32	.57
					Group	1	11078.53	11078.53	172.26	.00
					Error	35	2250.90	64.31		

* $P \leq .05$

จากตารางที่ 4.4 แสดงให้เห็นว่าคะแนนพฤติกรรมความรับผิดชอบ ความมีวินัย และมนุษยสัมพันธ์ ก่อนการทดลอง ไม่มีอิทธิพลต่อคะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในภาพรวม หลังการทดลอง และเมื่อจัดอิทธิพลของตัวแปรร่วมออกไปแล้วคะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลังการทดลองของกลุ่มทดลอง กับกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .05 โดยคะแนน พฤติกรรมหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง ($\bar{X} = 193.81$) สูงกว่ากลุ่มควบคุม ($\bar{X} = 159.04$)

ตารางที่ 4.5 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมเกี่ยวกับคะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลังการทดลอง ของแผนกพาณิชยการ ในแต่ละองค์ประกอบ

คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		แหล่งของ ความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Prob.	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.							
ความรับผิดชอบ	ก่อนจัดคิทธิพล	75.40	1.54	54.35	4.85	Intercept	1	802.55	802.55	65.02	.00
	หลังจัดคิทธิพล	75.31		54.44		Covariate					
						รับผิดชอบ	1	2.16	2.16	.00	.97
						วินัย	1	27.30	27.30	2.21	.15
						มนุษยสัมพันธ์	1	7.67	7.67	.62	.44
						Group	1	3989.61	3989.61	323.24	.00
ความมีวินัย	ก่อนจัดคิทธิพล	59.35	1.23	49.30	4.68	Intercept	1	510.06	510.06	42.78	.00
	หลังจัดคิทธิพล	59.34		49.31		Covariate					
						รับผิดชอบ	1	.59	.59	.05	.83
						วินัย	1	16.15	16.15	1.35	.25
						มนุษยสัมพันธ์	1	.63	.63	.05	.82
						Group	1	922.48	922.48	77.37	.00
มนุษยสัมพันธ์	ก่อนจัดคิทธิพล	59.20	.83	55.25	2.20	Intercept	1	403.94	403.94	138.84	.00
	หลังจัดคิทธิพล	59.16		55.29		Covariate					
						รับผิดชอบ	1	.14	.14	.05	.83
						วินัย	1	.98	.98	.34	.57
						มนุษยสัมพันธ์	1	.98	.98	.34	.57
						Group	1	137.33	137.33	47.20	.00
					Error	35	101.83	2.91			

* $P \leq .05$

จากตารางที่ 4.5 แสดงให้เห็นว่าคะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ก่อนการทดลองแต่ละองค์ประกอบ ไม่มีอิทธิพลต่อคะแนนคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลังการทดลอง ทั้งองค์ประกอบความรับผิดชอบ ความมีวินัย และมนุษยสัมพันธ์ เมื่อจัดคิทธิพลของตัวแปรร่วมออกไปแล้ว พบว่า ทุกองค์ประกอบคะแนน

พฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลังการทดลอง ของกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .05 โดยคะแนนพฤติกรรมความรับผิดชอบ ของกลุ่มทดลอง ($\bar{X} = 75.31$) สูงกว่ากลุ่มควบคุม ($\bar{X} = 54.44$) คะแนนพฤติกรรมความมีวินัย ของกลุ่มทดลอง ($\bar{X} = 59.34$) สูงกว่ากลุ่มควบคุม ($\bar{X} = 49.31$) และคะแนนพฤติกรรมมนุษยสัมพันธ์ ของกลุ่มทดลอง ($\bar{X} = 59.16$) สูงกว่ากลุ่มควบคุม ($\bar{X} = 55.29$)

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามเกณฑ์การพิจารณาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลังการทดลอง ของกลุ่มทดลองมากกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ทั้งของแผนกช่างไฟฟ้ากำลังและแผนกพาณิชยการ

แสดงว่า รูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่ได้จากการทดลอง เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 3

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 คือ เพื่อพัฒนาคู่มือการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการสัมมนาหลังการทดลองเพื่อรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะไปใช้ในการพัฒนาคู่มือการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แสดงดังตารางที่ 4.6 – 4.7

ตารางที่ 4.6 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

รายละเอียด			จำนวน	ร้อยละ
1.	เพศ	ชาย	8	32
		หญิง	17	68
2.	สังกัด	แผนกวิชาช่างไฟฟ้ากำลัง	6	24
		แผนกวิชาพาณิชยการ	8	32
		แผนกวิชาพื้นฐาน	7	28
		งานในฝ่ายวิชาการ	4	16
3.	ทำหน้าที่	ครูผู้สอน	21	84
		หัวหน้างาน	3	12
		ผู้ช่วยผู้อำนวยการ	1	4

จากตารางที่ 4.6 ผู้เข้าร่วมสัมมนาจำนวน 25 คน เป็นหญิง 17 คน คิดเป็นร้อยละ 68 ชาย 8 คน คิดเป็นร้อยละ 32 ส่วนมากสังกัดแผนกวิชาพาณิชยการ (จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 32) รองลงมาสังกัดแผนกวิชาพื้นฐาน (จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 28) น้อยที่สุดคือ งานในฝ่ายวิชาการ (จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 16) ทำหน้าที่ครูผู้สอนมากที่สุด (21 คน คิดเป็นร้อยละ 84) รองลงมาคือ หัวหน้างาน (3 คน คิดเป็นร้อยละ 12) และน้อยที่สุดคือ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ (1 คน คิดเป็นร้อยละ 4)

ตารางที่ 4.7 ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อดี ข้อด้อย ในการทดลองการจัดการเรียนการสอน
อาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
และการแก้ไขปรับปรุง หรือข้อเสนอแนะอื่นๆ

ลำดับที่	ความคิดเห็น	ความถี่	ร้อยละของ จำนวน ผู้เข้า ร่วมสัมมนา
	ข้อดี		
1.	มีความยุติธรรมในการวัดและประเมินผล เพราะสามารถ ประเมินผลได้ตามสภาพจริง	23	92
2.	นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนมากขึ้น	20	80
3.	นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลทำให้เกิดความ ตระหนักต่อพฤติกรรมของตนเองง่ายขึ้น	19	76
4.	นักเรียนได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น	18	72
5.	นักเรียนมีความกระตือรือร้นมากขึ้น	17	68
6.	นักเรียนสนใจการเรียนมากขึ้น	15	60
7.	นักเรียนสามารถปรับปรุงตนเองได้ดีขึ้น	15	60
8.	นักเรียนมีวินัยมากขึ้น	15	60
9.	นักเรียนได้ช่วยกันคิดแก้ปัญหาจากกิจกรรมกลุ่ม	14	56
10.	นักเรียนต้องพร้อมอยู่เสมอ	12	48
11.	ครูกับนักเรียนสนิทสนมกันมากขึ้น	11	44
12.	ครูได้รับการพัฒนามากขึ้น	9	36
13.	ครูมีโอกาสดำเนินงานทางวิชาการเพิ่มขึ้น	5	20
	ข้อด้อย		
1.	แบบประเมินมีหลายอย่างต้องยุ่งยากในการเตรียม	24	96
2.	ตัวบ่งชี้บางตัวต้องใช้เวลาในการวัดพฤติกรรมเพราะสังเกต ได้ยาก	20	80
3.	การบูรณาการหลายๆพฤติกรรมพร้อมกันยุ่งยากในการสังเกต	17	68
4.	ระยะเริ่มต้นครูมีภาระงานเพิ่มขึ้น	8	32
5.	บางรายวิชามีเนื้อหาหนัก เวลาเรียนไม่เพียงพอ	2	8

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ลำดับที่	ความคิดเห็น	ความถี่	ร้อยละของ จำนวน ผู้เข้า ร่วมสัมมนา
	ข้อเสนอแนะ		
1.	ฝ่ายวิชาการควรจัดทำแบบฟอร์มที่ต้องใช้รวบรวมเข้าเล่ม แจกให้ครูผู้สอนทุกวิชา	25	100
2.	แต่ละหน่วยการเรียนควรเลือกพฤติกรรมบ่งชี้เพียง 1 – 2 พฤติกรรม เพื่อให้สามารถสังเกตได้อย่างทั่วถึง	20	80
3.	พฤติกรรมที่ประจักษ์ได้ชัดเจนควรให้นักเรียนเป็นผู้ประเมิน	8	32
4.	ควรมีการนิเทศ และติดตามผลเป็นระยะ	5	20
5.	ควรอบรมเพิ่มเติมเรื่องการจัดทำสื่อการเรียน	1	4
	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาครูมือ		
1.	ควรเพิ่มเติมความรู้ที่ต้องพัฒนาครูอาจารย์ เพื่อเตรียมความ พร้อมก่อนจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ	20	80
2.	ควรแสดงตัวอย่างเอกสาร แบบฟอร์มที่ต้องใช้ไว้ให้ดูด้วย	18	72

จากตารางที่ 4.7 ข้อดีตามความคิดเห็นของผู้เข้าสัมมนาที่มีความถี่มากที่สุดคือ มีความ
ยุติธรรมในการวัดและประเมินผลเพราะสามารถประเมินผลได้ตามสภาพจริง (ความถี่ 23 คิดเป็น
ร้อยละ 92) รองลงมาคือ นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น (ความถี่ 20 คิดเป็นร้อยละ
92) และต่ำสุดคือ ครูมีโอกาสทำผลงานทางวิชาการเพิ่มขึ้น (ความถี่ 5 คิดเป็นร้อยละ 20)

สำหรับข้อด้อย ข้อที่มีความถี่มากที่สุด คือ แบบประเมินมีหลายอย่างต้องยุ่งยากใน
การเตรียม (ความถี่ 24 คิดเป็นร้อยละ 96) รองลงมาคือ ตัวบ่งชี้บางตัวต้องใช้เวลาในการวัด
พฤติกรรมเพราะสังเกตได้ยาก (ความถี่ 20 คิดเป็นร้อยละ 80) ข้อที่มีความถี่น้อยที่สุดคือ บางราย
วิชามีเนื้อหาเวลาเรียนไม่เพียงพอ (ความถี่ 2 คิดเป็นร้อยละ 8)

ในส่วนของข้อเสนอแนะ ข้อที่มีความถี่มากที่สุดคือ ฝ่ายวิชาการควรจัดทำแบบฟอร์มที่
ต้องใช้รวบรวมเข้าเล่มแจกให้ครูผู้สอนทุกวิชา (ความถี่ 25 คิดเป็นร้อยละ 100) รองลงมาคือ แต่ละ
หน่วยการเรียนควรเลือกพฤติกรรมบ่งชี้เพียง 1-2 พฤติกรรม เพื่อให้สามารถสังเกตได้อย่างทั่วถึง
(ความถี่ 20 คิดเป็นร้อยละ 80) และความถี่น้อยที่สุดคือ ควรอบรมเพิ่มเติมเรื่องการจัดทำสื่อการ
สอน (ความถี่ 1 คิดเป็นร้อยละ 4)

สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคู่มือ ความถี่สูงสุดคือ ควรเพิ่มเติมความรู้ที่ต้องพัฒนาครูอาจารย์ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ (ความถี่ 20 คิดเป็นร้อยละ 80) และรองลงมาคือ ควรแสดงตัวอย่างเอกสาร แบบฟอร์มที่ต้องใช้ไว้ให้ดูด้วย (ความถี่ 18 คิดเป็นร้อยละ 72)

จากข้อเสนอแนะที่ได้จากการสัมมนาหลังเสร็จสิ้นการทดลอง ผู้วิจัยจึงพัฒนาคู่มือการจัดการอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งในฉบับร่างมีอยู่เพียง 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 สาระทั่วไปกับส่วนที่ 2 แนวทางดำเนินการ เป็น 3 ส่วน โดยเพิ่มส่วนที่ 3 ตัวอย่างเอกสารแบบฟอร์มเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลเข้าไป สำหรับข้อเสนอแนะว่าควรเพิ่มเติมความรู้ที่ต้องพัฒนาครูอาจารย์เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการนั้น ผู้วิจัยพิจารณาว่ามีคำร่าที่เกี่ยวกับความรู้ที่ต้องพัฒนาอยู่แล้วอย่างเพียงพอ และผู้วิจัยได้สรุปไว้แล้วในงานวิจัยนี้ในบทที่ 2 จึงมิได้เพิ่มเติมในคู่มืออีก รายละเอียดในคู่มือเมื่อพัฒนาแล้วมีดังนี้

ส่วนที่ 1 สาระทั่วไป ประกอบด้วย ที่มาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ นิยามศัพท์ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา

ส่วนที่ 2 แนวทางการดำเนินการ ประกอบด้วย แนวทางดำเนินการของหน่วยงานต้นสังกัด แนวทางดำเนินการของสถานศึกษา และแนวทางดำเนินการของครูผู้สอน

ส่วนที่ 3 ตัวอย่างเอกสาร แบบฟอร์ม เกี่ยวกับการวัดและประเมินผล ประกอบด้วย เกณฑ์การประเมินคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แบบสำรวจเวลาเรียน แบบสำรวจเครื่องแต่งกาย แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมเตรียมความพร้อมในการเรียนและการดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม แบบบันทึกการสังเกตการทำงานและตารางการส่งงาน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบการจําอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันถึงประสงค์ ทั้งนี้ โดยการสังเคราะห์รูปแบบ การหาประสิทธิภาพของรูปแบบ และพัฒนาคู่มือการจําอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันถึงประสงค์

5.1 วิธีดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์รูปแบบการจําอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันถึงประสงค์

ได้ดำเนินการ โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาสรุปเป็นร่างรูปแบบการจําอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันถึงประสงค์ นำไปเสนอในการสัมมนาผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการจําอาชีวศึกษา เพื่อร่วมกันพิจารณา กำหนดรูปแบบการจําอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันถึงประสงค์ ทั้งนี้ ในการสัมมนาประชากรคือ ผู้บริหารระดับสูง ศึกษานิเทศก์กรมอาชีวศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้างาน และครูผู้สอนในสถานศึกษา 413 สถานศึกษา รวม 20,454 คน กลุ่มตัวอย่าง เลือกอย่างเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้บริหารระดับสูง 3 คน ศึกษานิเทศก์ 10 คน ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้างานหลักสูตร หัวหน้างานวัดผล หัวหน้างานวิจัย และครูผู้สอน อย่างละ 1 คน รวมสถานศึกษาละ 6 คน จำนวน 20 สถานศึกษา รวม 133 คน สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมมนาเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 4 ข้อ และส่วนที่ 2 เป็นการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อดีและข้อจํากัด ในการนำรูปแบบการบูรณาการทั้ง 4 รูปแบบมาใช้ในการจําอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันถึงประสงค์ และส่วนที่ 3 เป็นการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานต้นสังกัด (กอง/กรม) ของสถานศึกษา และครูผู้สอน สำหรับส่วนที่ 2 และ 3 มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ทั้งนี้ ในการสัมมนามีวิธีดำเนินการ โดยให้ความรู้เรื่องการจัดการศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันถึงประสงค์ แบ่งกลุ่มย่อยตามหน้าที่งาน เพื่อร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็น แล้วตอบแบบสอบถาม เพื่อ กำหนดรูปแบบการจําอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันถึงประสงค์ หลังจากนั้น ผู้วิจัยเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง เพื่อนำไปวิเคราะห์ ข้อมูลโดยใช้

สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ สำหรับส่วนที่ 1 และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับส่วนที่ 2 และ 3

การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้เชี่ยวชาญการจัดการศึกษาแบบบูรณาการ เป็นการดำเนินการหลังจากการสัมมนาเพื่อกำหนดรูปแบบ ใช้วิธีเลือกผู้เชี่ยวชาญอย่างเจาะจงจากผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการจัดการศึกษาแบบบูรณาการ จำนวน 5 คน จากที่ปรึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 1 คน กรมวิชาการ 2 คน ศูนย์นวัตศอาชีวศึกษา 1 คน และผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา 1 คน โดยมีประเด็นในการสนทนา คือ รูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เหมาะสมที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้สนทนากลุ่ม และประเด็นอื่น ๆ ตามที่ผู้สนทนากลุ่มเห็นสมควร การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลจากการวิจัยขั้นตอนที่ 1 รูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) พิจารณาว่าเหมาะสมที่สุดคือ แบบผสมผสาน ระหว่างการบูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion) กับแบบคู่ขนาน (Parallel Instruction) โดยมีลักษณะดังนี้ คือ

1. ครูผู้สอนแต่ละรายวิชาเป็นผู้จัดทำแผนการสอนของตนเอง
2. ครูผู้สอนเลือกองค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะบูรณาการตามความเหมาะสมของเนื้อหาและธรรมชาติวิชา
3. ครูผู้สอนร่วมกับครูในแผนกวิชาปรับปรุงให้สามารถบูรณาการได้ครบทุกองค์ประกอบในแต่ละชั้นปี
4. ครูผู้สอนระบุคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะบูรณาการไว้ในแผนการสอนโดยระบุงองค์ประกอบในวัตถุประสงค์ทั่วไป และพฤติกรรมบ่งชี้ที่วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
5. ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. ครูผู้สอนวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

ขั้นตอนที่ 2 การหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ได้ดำเนินการ โดยจัดทำร่างคู่มือการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แล้วนำรูปแบบการบูรณาการที่สังเคราะห์ได้จากขั้นตอนที่ 1 ไปทดลองปฏิบัติโดยดำเนินการตามแนวทางในร่างคู่มือ สังเกตการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของผู้เรียน แล้ววิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (ANCOVA) โดยใช้คะแนนก่อนการทดลองเป็นตัวแปรแทรกซ้อน (Covariate) ผู้วิจัยได้ใช้แบบแผนการทดลองโดยประยุกต์แนวคิดของ

Kerlinger (1986 : 309) และ Campbell and Stanley (1966 : 13) โดยแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ดังนี้

$$\frac{O_{11} \quad X \quad O_{12}}{O_{21} \quad \sim X \quad O_{22}}$$

การเลือกกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 20 คน กระทำโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากนักเรียนชั้น ปวช.1 วิทยาลัยการอาชีพนครศรีธรรมราช และใช้การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random) โดยจับฉลากเลือก

การเตรียมครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ

ผู้วิจัยเตรียมความพร้อมของครูผู้สอนกลุ่มทดลองคณะช่างไฟฟ้า และคณะบริหารธุรกิจ หัวหน้างานหลักสูตรและการสอน หัวหน้างานวัดผล หัวหน้างานวิจัย และผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ โดยดำเนินการตามลำดับ ดังนี้ คือ

1. จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การจัดการเรียนการสอน โดยเน้นสมรรถนะ การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญการประเมินผลตามสภาพจริง คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์พร้อมพฤติกรรมบ่งชี้ การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ และมีการปฏิบัติการทำแผนการสอนแต่ละรายวิชาที่ทำการสอนกลุ่มทดลองบางหน่วยการสอนเป็นเวลา 5 วัน ระหว่างวันที่ 15-19 พฤษภาคม 2543 และหลังการอบรมให้ครูผู้สอน ไปจัดทำแผนการสอนเพิ่มเติมทั้งรายวิชา
2. จัดทำเกณฑ์การให้คะแนน (Scoring Rubrics) โดยครูทุกคนที่สอนกลุ่มทดลองร่วมกับหัวหน้างานหลักสูตรและการสอน หัวหน้างานวัดผล หัวหน้างานวิจัย ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ และผู้วิจัย ระหว่างวันที่ 17-18 มิถุนายน 2543
3. ตรวจสอบแผนการสอนโดยหัวหน้างานหลักสูตรและการสอนร่วมกับหัวหน้างานวัดผล ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ และผู้วิจัย แล้วให้ครูผู้สอนแต่ละวิชาแก้ไขปรับปรุง ระหว่างวันที่ 22-23 กรกฎาคม 2543
4. ตรวจสอบแผนการสอนหลังการแก้ไขปรับปรุงในวันที่ 19-20 สิงหาคม 2543
5. เตรียมแบบฟอร์มการสังเกตพฤติกรรมและแบบสรุปคะแนนพร้อมเอกสารอื่นๆ ในวันที่ 16-17 กันยายน 2543 สำหรับแบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผู้วิจัยได้ประยุกต์มาจากแบบสังเกตคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน นักศึกษา สถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (2542 : 77-92) ส่วนแบบ

สรุปคะแนนและเอกสารอื่นๆ ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยพิจารณาความจำเป็นและความสะดวกในการใช้

6. ประชุมทบทวนหลักการสำคัญในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ การวัดและประเมินผลคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ก่อนดำเนินการทดลองในวันที่ 5-7 ตุลาคม 2543

แล้วจึงดำเนินการทดลองระหว่างวันที่ 6 พฤศจิกายน 2543 ถึง 23 กุมภาพันธ์ 2544 และรวบรวมคะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมทั้งเปรียบเทียบคะแนนเพื่อหาประสิทธิภาพของรูปแบบการบูรณาการ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (ANCOVA) ทั้งนี้ โดยใช้คะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ก่อนการทดลองเป็นตัวแปรแทรกซ้อน (Covariate)

สรุปผลจากการวิจัยขั้นตอนที่ 2 พบว่า คะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลังการทดลองของกลุ่มทดลอง มากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ทั้งแผนกวิชาช่างไฟฟ้ากำลัง และแผนกวิชาพาณิชยกรรม แสดงว่ารูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ได้จากการทดลองเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาคู่มือการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

การพัฒนาคู่มือการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผู้วิจัยดำเนินการโดยการรวบรวมผลสรุปจากการศึกษาเอกสาร การสัมมนาเพื่อกำหนดรูปแบบการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) นำมาเรียบเรียงเป็นร่างคู่มือการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แล้วนำไปปฏิบัติในการทดลองใช้รูปแบบการบูรณาการ หลังจากเสร็จสิ้นการทดลอง ผู้วิจัยได้จัดการสัมมนาครูผู้สอนกลุ่มทดลอง กลุ่มควบคุม หัวหน้างานที่เกี่ยวข้อง และผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ สรุปความคิดเห็นจากการสัมมนาแล้วนำมาปรับปรุงร่างคู่มือที่ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการทดลองซึ่งเดิมกำหนดไว้ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 สารสำคัญและส่วนที่ 2 แนวทางดำเนินการ ให้สมบูรณ์มากขึ้น โดยเพิ่มเนื้อหาส่วนที่ 3 เอกสารแบบฟอร์มที่ต้องใช้เข้าไปด้วย เป็นคู่มือการจัด อาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ฉบับสมบูรณ์ที่พร้อมนำไปใช้จริง

5.2 อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้อภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเฉพาะข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ตามลำดับต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการจัดการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ผลการสังเคราะห์พบว่า

จากการศึกษาเอกสารได้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ 4 รูปแบบ คือ แบบสอดแทรก (Infusion) แบบคู่ขนาน (Parallel Instruction) แบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary Instruction) และแบบข้ามวิชาหรือสอนเป็นคณะ (Transdisciplinary Instruction)

จากการสัมภาษณ์ผู้มีความรู้และประสบการณ์ด้านการจัดอาชีวศึกษา และการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ได้รูปแบบการจัดการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้คือ

เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาที่ครูผู้สอนแต่ละรายวิชาเป็นผู้จัดทำแผนการสอนของตนเอง เป็นผู้เลือกองค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะบูรณาการในรายวิชาตามความเหมาะสมของเนื้อหาและธรรมชาติวิชาแล้วร่วมกับครูในแผนกวิชาพิจารณาปรับปรุงให้สามารถบูรณาการได้ครบทุกองค์ประกอบในแต่ละชั้นปีของทุกภาคเรียน ทั้งนี้ให้ระบुकคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่จะบูรณาการไว้ในแผนการสอน โดยระบुकองค์ประกอบในส่วนวัตถุประสงค์ทั่วไป และระบุพฤติกรรมบ่งชี้ที่วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ วัดและประเมินผลตามสภาพจริง ได้รูปแบบการบูรณาการแบบผสมผสาน ระหว่างการบูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion) กับแบบคู่ขนาน (Parallel Instruction) ซึ่งเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

การที่ผลจากการสังเคราะห์รูปแบบการจัดการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นการบูรณาการแบบผสมผสาน อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เป็นการจัดการเรียนการสอนด้านวิชาชีพที่ต้องใช้ครูผู้สอนที่มีความรู้และทักษะในแต่ละสาขาวิชาเป็นการเรียนการสอนเฉพาะทาง การทำแผนการสอนแต่ละรายวิชาย่อมต้องการผู้ที่มีความรู้และทักษะในรายวิชานั้นๆ จึงสอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติที่ครูวิชาชีพจัดทำแผนการสอนในรายวิชาที่สอนด้วยตนเองเพียงคนเดียว อีกทั้งการดำเนินการเกี่ยวกับการบูรณาการต้องใช้เวลาดู คือ ครูต้องใช้เวลาในการเลือกประเด็นสำคัญที่จะสอน สืบหาแหล่งข้อมูล อภิปรายเกี่ยวกับรูปแบบและความจำเป็นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียน (<http://www.nwrel.org/sepdsirs/8/co16.html>/Kathy Lake) จึงเป็นการยากที่ครูอาชีวศึกษา ซึ่งมีภาระงานมากและ

ขาดแคลนอัตรากำลังจะใช้เวลาในการดำเนินงานจัดทำแผนการสอนร่วมกัน อีกทั้งสภาพความเคยชินในการปฏิบัติงานของครูที่คุ้นเคยกับการทำงานโดยอิสระตามความถนัดของตน และการบริหารจัดการในสถานศึกษาที่ผ่านมายังไม่เอื้อต่อการสอนแบบบูรณาการที่จะใช้รูปแบบอื่นที่ครูหลายคนต้องมาทำงานร่วมกัน ดังข้อสังเกตของผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนและพัฒนาหลักสูตร (ธีระชัย ปุณณโชติ. 2540 : 28) ที่ว่า การเรียนการสอนแบบบูรณาการในประเทศไทยในระดับมัธยมศึกษาค่อนข้างมีปัญหาและอุปสรรค เพราะครูแต่ละคนถนัดการสอนเพียงวิชาเดียว การจะสอนในรูปแบบอื่นๆ น่าจะทำได้ในทางทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัติยังมีปัญหาอยู่มากในด้านการบริหารจัดการ ตลอดจนเวลาและโอกาส และหัวใจสำคัญของการสอนแบบบูรณาการที่ครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มาทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด ปรึกษาหารือ วางแผน การสอนร่วมกัน และแบ่งงานกันดำเนินการสอนตามที่วางแผนไว้ แต่การบริหารจัดการในโรงเรียนตั้งแต่การมอบหมายภาระงานแก่ครู การจัดตารางสอน ฯลฯ ในปัจจุบันยังไม่อำนวย ความสะดวกในการสอนแบบนี้ นอกจากนั้นครูไทยของเรายังไม่คุ้นเคยกับการทำงานร่วมกัน ส่วนมากถนัดต่างคนต่างวางแผนต่างคนต่างสอนมากกว่า ครูจึงจัดทำแผนการสอนในรายวิชาที่ตนรับผิดชอบด้วยตนเอง เพียงคนเดียว ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสอดแทรก ขณะเดียวกันในส่วนของ การบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งมี อยู่หลายองค์ประกอบ เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาและวิธีการที่เหมาะสม ครูเพียงคนเดียวไม่สามารถจะปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์มากมายหลายอย่างให้กับนักเรียนจำนวนมากได้ เป็นเรื่องที่จะต้องร่วมมือกันทั้งสถานศึกษา จึงต้องมีการวางแผนร่วมกันในการหาวิธีการในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุผลในด้านของการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าวด้วย ครูจะวางแผนเฉพาะการทำแผนการสอนให้เกิดผลด้านความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะวิชาชีพตามลำพังนั้นไม่เพียงพอ ต้องร่วมกันพิจารณาเพื่อผลด้านเจตคติ คือให้เกิดพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างครบถ้วนแก่ ผู้เรียนอาชีวศึกษาด้วย ครูจึงต้องร่วมกันพิจารณาหาวิธีการปรับให้สามารถบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้ครบทุกองค์ประกอบ ก่อนที่จะดำเนินการตามแผนการสอน ซึ่งเป็นลักษณะการบูรณาการแบบคู่ขนาน การจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์จึงเหมาะที่จะใช้รูปแบบการบูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion) กับแบบคู่ขนาน (Parallel Instruction) รวมกันเป็นแบบผสมผสาน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือ เพื่อหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบที่ทำการทดลองเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ พบว่า ทั้งแผนกวิชาช่างไฟฟ้ากำลังและแผนกวิชาพาณิชยกรรมมีคะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลังการทดลองของกลุ่มทดลอง มากกว่าคะแนนหลังการทดลองของกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ทั้งแผนกวิชาช่างไฟฟ้ากำลังและแผนกวิชาพาณิชยกรรม คะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์หลังการทดลองของกลุ่มทดลอง มากกว่าคะแนนหลังการทดลอง ของกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ ที่ระดับ .05 อาจจะเนื่องมาจากขั้นตอนการสังเคราะห์รูปแบบตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 ดำเนินการได้อย่างสมบูรณ์ ส่งผลให้ได้รูปแบบที่เหมาะสม สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การที่ครูประจำวิชาเป็นผู้ทำแผนการสอนของตนเองและเป็นผู้เลือกคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในรายวิชาของตนนั้น ทำให้สามารถเลือกได้สอดคล้องกับเนื้อหา และธรรมชาติวิชา และแม้ครูผู้สอนจะเป็นผู้ทำแผนการสอนเพียงคนเดียวก็สามารถจะเพิ่ม ประสิทธิภาพในการทำงานของครูได้ เนื่องจากในการบูรณาการครูต้องวางแผนงานในการจัด กิจกรรมเป็นอย่างดี เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Kaufman and Swart. 1995 : 11) และการที่ครูผู้สอนประจำวิชาเป็นผู้ทำแผนการสอนของตนเองนี้ทำให้ครูผู้สอน สามารถจัดสิ่งแวดล้อมได้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนที่วางไว้ ทำให้เกิดการ เรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของ Piaget (1976 : 239-252) ที่พบว่า นักเรียนจะ เรียนรู้ได้ดีก็ต่อเมื่อมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องกับสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม สำหรับการให้ครูใน แผนกวิชาฯ ร่วมกันพิจารณาปรับให้สามารถบูรณาการได้ครบทุกองค์ประกอบในทุกภาคเรียนของ แต่ละชั้นปี และร่วมกันจัดทำเกณฑ์การประเมินพฤติกรรมบ่งชี้ ซึ่งจะใช้ได้ร่วมกันทั้งสถานศึกษา ทำให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ครบถ้วนตามกำหนด เนื่องจากจำนวนองค์ประกอบของคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะบูรณาการในแต่ละรายวิชาลดลง แต่ละรายวิชาจึง สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และประเมินผลได้ไม่ยุ่งยากนัก เพราะการประเมิน พฤติกรรมส่วนมากจะวิธีการสังเกตซึ่งจะต้องมีการวางแผนเป็นอย่างดี ทั้งด้านการเตรียมงาน และการสังเกตจริง ผู้สังเกตจะต้องวางตัวเป็นกลาง มีความตั้งใจที่ดี มีประสาทสัมผัส มีการรับรู้ ที่ดี มีความอดทนและรอบคอบ อีกทั้งต้องมีการบันทึกสิ่งที่สังเกตเห็นด้วยความยุติธรรม (สมสร วงษ์อยู่น้อย. 2529 : 49 – 50 ; บุญชม ศรีสะอาด. 2532 : 78 ; ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2536 : 28 - 30) การสังเกตพฤติกรรมจำนวนพอเหมาะ จึงทำได้สะดวกกว่าที่จะต้องสังเกตครั้งละหลายๆ พฤติกรรมพร้อมกัน อีกทั้งการร่วมกันรับผิดชอบบูรณาการให้ครบทุกองค์ประกอบในแต่ละ ภาคเรียนของแต่ละชั้นปี นั้น ทำให้สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกการกระทำที่จะเกิด

พฤติกรรมในแต่ละองค์ประกอบ ได้หลาย ๆ ครั้งก่อนที่จะจบการศึกษา ซึ่งจะทำให้เกิดพฤติกรรมถาวร ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพราะการฝึกปฏิบัติบ่อย ๆ จนเกิดความคล่องแคล่วและเกิดแรงจูงใจ ย่อมก่อให้เกิดการเรียนรู้ และการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการประพฤติปฏิบัติที่ช่วยให้คนเราปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตหรือปรับสิ่งแวดล้อม ให้เข้ากับคนเราได้อย่างเหมาะสม (Thronidike. อ้างใน พันธุ์ศักดิ์ พลสารัมย์ และ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2543 : 9) การที่จะให้เกิดพฤติกรรมระดับลักษณะนิสัยนั้นนอกจากนักเรียนจะเข้าใจและยอมรับแล้วก็ตาม นักเรียนยังต้องใช้เวลาอีกระยะหนึ่ง ที่จะต้องปฏิสัมพันธ์โดยตรงต่อกันทั้งทางร่างกาย วาจาและอารมณ์ จึงจะเกิดพฤติกรรมที่เป็นนิสัยได้ (Cartweight and Cander. 1968 : 4) การที่จะเสริมสร้างลักษณะนิสัยของบุคคลจึงต้องใช้เวลานานและเป็นกระบวนการที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง (รัตนานา นภารัตน์. 2531 : 57)

สำหรับกระบวนการจัดการเรียนการสอนของกลุ่มทดลองซึ่งตามรูปแบบการบูรณาการกำหนดว่าการเขียนแผนการสอนส่วนที่เป็นวัตถุประสงค์ทั่วไปให้ระบอบองค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการจะบูรณาการ และที่จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมให้ระบุพฤติกรรมบ่งชี้ขององค์ประกอบที่เลือก ซึ่งต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในหน่วยนั้นๆ ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องตระหนักถึงความสอดคล้องของกิจกรรมที่จะทำให้บรรลุผลตามจุดประสงค์และต้องเตรียมการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมด้วย ดังที่ Gagne (1970 : 239 – 241) เน้นว่าการศึกษาและการกำหนดพฤติกรรมการเรียนรู้ในจุดประสงค์การสอนนั้นเป็นสิ่งจำเป็น และจะต้องกำหนดหรือเขียนให้ชัดเจน อ่านและเข้าใจง่าย เป็นสื่อเชื่อมโยงความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมนั้น ใช้กำหนดจุดประสงค์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ใช้เป็นเครื่องกำหนดงานที่จะต้องแสดงพฤติกรรมความสามารถทั้งด้านการสอนของครู และด้านการเรียนของผู้เรียน และใช้เป็นเครื่องกำหนดแนวการวัดและประเมินผล เพราะจะต้องวัดและประเมินจากพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ ททัย ดันหยง (อ้างใน สนั่น มิชันหมาก. 2543 : 35) ที่กล่าวว่า ถึงเวลาแล้วที่หลักสูตรและการสอนจะต้องกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมจิตสำนึกไว้ในหลักสูตรและการสอน โดยเน้นว่าจะเรียนรู้ใดๆ จะต้องเกิดพฤติกรรมที่ผู้เรียนมีจิตสำนึกในเชิงจริยธรรม สำหรับกระบวนการวิธีสอน (Instructional Procedure) เป็นการปฏิบัติภารกิจในการสอน (Teaching Task) ซึ่งจะเน้นการสร้างสถานการณ์การสอนของครูผู้สอน และสถานการณ์การเรียนของผู้เรียน ผลแห่งปฏิสัมพันธ์ของสองสถานการณ์นี้จะนำไปสู่การสร้างพฤติกรรมการเรียนรู้ ดังที่ตั้งจุดประสงค์ไว้ และการที่ครูรู้จักจัดเนื้อหาให้สอดคล้องกับคุณลักษณะที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับนักเรียนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ดังที่ Caine and Caine (1991 : 67) กล่าวว่า ครูต้องรู้จักจัดเนื้อหา หรือประสบการณ์ให้สอดคล้องกับกลุ่มของความสามารถ หรือคุณลักษณะที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับนักเรียนซึ่งอาจมีกลุ่มเดียวหรือหลายกลุ่มก็ได้ แล้วจึงนำเนื้อหานั้นมาใช้เป็นหลักในการจัดกิจกรรมการเรียน

การสอนให้เหมาะสม เพื่อให้สมองของนักเรียนสามารถบูรณาการเนื้อหาเหล่านั้นได้อย่างเป็นธรรมชาติ วิธีดังกล่าว จึงจะทำให้การเรียนรู้ของนักเรียนไปเป็นอย่างมีประสิทธิภาพ และการกำหนดความมุ่งหมายของการประเมินผล ต้องให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนการสอนด้วย สำหรับกิจกรรมการเรียนการสอนที่กำหนดให้เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีลักษณะที่ผู้เรียนต้องศึกษาค้นคว้า สร้างองค์ความรู้ มีส่วนร่วม ต้องลงมือปฏิบัติกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ช่วยให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น สอดคล้องกับ Richmond and Striley (1994 : 42) ที่กล่าวว่า บูรณาการช่วยครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้มาก เนื่องจากความคิดรวบยอดในเรื่องการสอนได้เปลี่ยนแปลงไป เพราะจำนวนนักเรียนเพิ่มมากขึ้น และแต่ละคนมีวิธีการเรียนเป็นของตนเอง ขณะเรียนจึงมักมีคำถามที่ซับซ้อนคาบเกี่ยวระหว่างเนื้อหาวิชามากขึ้นอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้การที่นักเรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติกิจกรรมบ่อยๆ อีกทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายจะให้นักเรียนมีโอกาสเกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้น ดังที่ Fortson (1983 : 189 – 199) Confrey. (1991 : 28-32) Spelke. (1991 : 161) ศรีเรือน แก้วกัญจล (2530 : 42-47) วีระ บุญยะกาญจน์ (2532 : 74-82) กล่าวไว้ว่า การจัด กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสเห็นหรือสัมผัสกับเนื้อหาที่สอดคล้องกับประสบการณ์เดิมด้านต่างๆ นั้นมีประโยชน์ต่อนักเรียน สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดมากขึ้นตามไปด้วย ส่วนการประเมินตามสภาพจริง เป็นการประเมินควบคู่ไปกับการเรียนการสอน การประเมินพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ต้องใช้การสังเกต มีเงื่อนไขของคะแนน ต้องดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด ซึ่งครูสามารถเสริมแรงโดยการยกย่องชมเชย ให้คะแนนหรือ ลงโทษ ตัดคะแนน ตามแต่กรณี ทำให้สามารถควบคุมพฤติกรรมของนักเรียนได้ สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไข ผลกรรม (Operant Conditioning) ของ Skinner (สุรางค์ โคว์ตระกูล. 2536 : 143) ที่สรุปว่า พฤติกรรมของมนุษย์จะถูกควบคุมด้วยเงื่อนไข แห่งการเสริมแรง และเงื่อนไขแห่งการลงโทษ ดังนั้นถ้าต้องการให้มนุษย์ปฏิบัติตนเองตามจริยธรรมที่พึงประสงค์ก็ควรให้การเสริมแรงทางบวก และถ้าต้องการให้มนุษย์ควบคุมตัวเอง โดยลดการกระทำที่สังคมไม่พึงประสงค์ ก็จะต้องให้การเสริมแรงทางลบ ในขณะเดียวกันเมื่อครูที่ทำการสอนได้สังเกตพฤติกรรมและแจ้งเงื่อนไขที่จะต้องสังเกต อีกทั้งคอยเสริมแรง ชมเชย ตักเตือนอยู่เป็นประจำ ซึ่งเป็นการขัดเกลาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่อยู่ในตัวนักเรียนและคอยควบคุมพฤติกรรมภายนอกของนักเรียนให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ ที่ตกลงกันไว้ ก็จะทำให้ให้นักเรียนเกิดละอายและระงับพฤติกรรมที่ไม่ถูกไม่ควรเอาไว้ ขณะเดียวกัน การที่ครูต้องอยู่กับนักเรียนอย่างใกล้ชิดจะทำให้ให้นักเรียนเลียนแบบรับเอาบุคลิกภาพ ค่านิยมและมาตรฐาน หรือกฎเกณฑ์ของครูมาเป็นหลักปฏิบัติโดยอัตโนมัติ ตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) ของ Freud (สุรางค์ โคว์ตระกูล. 2536 : 39)

นอกจากนี้นักเรียนในกลุ่มทดลอง เป็นนักเรียนชั้น ปวช.1 เป็นวัยรุ่น การประพฤติปฏิบัติก็จะทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อยของตน โดยไม่คำนึงถึงผลที่ตามมา จะกระทำการที่คนอื่นเห็นว่าดี เพื่อจะได้รับคำยกย่องชมเชย ไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ชอบคล้อยตามผู้อื่น หรือบางคนมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงขึ้นอีกขั้นหนึ่งก็จะเป็นคนที่กระทำตามกฎต่างๆ ที่สังคมกำหนดให้ (Kohlbery. 1976 : 33 - 36) ดังนั้นการที่นักเรียนในกลุ่มทดลองซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน รับทราบและเห็นชอบกับกฎเกณฑ์และเงื่อนไขในการประเมิน เมื่อสมาชิกส่วนมากของกลุ่มเห็นด้วย สมาชิกอื่นซึ่งอยู่ในวัยเดียวกันก็จะคล้อยตาม โอกาสในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จึงเกิดขึ้น ได้มากกว่ากลุ่มควบคุมซึ่งใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนตามปกติ และในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งก่อนดำเนินการตามแผนการสอน ครูผู้สอนจะชี้แจงและตกลงกับผู้เรียนในเรื่องต่างๆ เช่น กิจกรรมการเรียน การวัดและประเมินผล ฯลฯ คือให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนนั้นน่าจะเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความพอใจที่จะเรียนซึ่งส่งผลให้นักเรียนปรับพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้ดีขึ้น สอดคล้องกับผลงานวิจัยของนักวิจัยหลายท่าน (<http://www.nwrel.org/scpd/sirs/8/co16.html>) เช่น MacIver (1990) พบว่า นักเรียนที่เรียนในการเรียนการสอนแบบบูรณาการสามารถพัฒนาการทำงานเป็นทีม และมีเจตคติ และนิสัยในการทำงานดีขึ้น Vars (1965) รายงานว่านักเรียนจะมีแรงจูงใจในการเรียนรู้เพิ่มขึ้นเมื่อได้ทำงานหรือสัมผัสกับปัญหาจริงๆ ซึ่งเป็นเรื่องปกติในการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เมื่อนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียน และมีโอกาสเลือกเรียนสิ่งที่ตนอยากเรียน จะทำให้พวกเขาได้รับการจูงใจมากขึ้นและช่วยลดปัญหาด้านพฤติกรรม Jacobs (1989) รายงานว่าหลักสูตรแบบบูรณาการทำให้นักเรียนมีแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง (Self-Direction) เข้าชั้นเรียนมากขึ้นสามารถทำการบ้าน ได้สำเร็จมากขึ้นและมีเจตคติต่อโรงเรียนดีขึ้น นักเรียนเกิดการเรียนรู้เมื่อได้เรียนวิชาการต่างๆ ให้สัมพันธ์กันและมีส่วนร่วมในการอภิปรายที่สลับซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งบังคับให้พวกเขาต้องหาความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาที่เรียนกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง

อนึ่งการใช้รูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนนี้ก็สอดคล้องกับความเห็นของนักวิชาการอีกหลายท่านที่ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการวางแผนปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนว่ากระทำได้โดยการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม โดยบูรณาการไว้ในการสอนรายวิชาต่างๆ ผ่านทางกิจกรรมในชั้นเรียน (วาสนา ประवालพฤษย์ และคณะ. 2542 : 71)

ในด้านการเตรียมครูผู้สอนกลุ่มทดลอง น่าจะเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนของกลุ่มทดลอง ทำให้คะแนนคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึง

ประสงค์ ของกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง สูงกว่าหลังการทดลองของกลุ่มควบคุม ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 เนื่องจากครูเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์ การที่จะพัฒนาการจัดการศึกษาให้สำเร็จจำเป็นต้องพัฒนาครูด้วย แม้การปฏิรูปการศึกษา ปัจจัยหนึ่งที่จะต้องปฏิรูป คือ ปฏิรูปครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ดังปรากฏตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดสาระสำคัญซึ่งใช้เป็นหลักในการปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติอย่างหนึ่ง คือ ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เป็นหมวดหนึ่งในทั้ง 9 หมวดตามพระราชบัญญัติด้วย

ในการวิจัยเชิงทดลองบุคลากรที่เข้าร่วมโครงการมีความสำคัญมาก จำเป็นต้องเตรียมการให้มีความรู้ความเข้าใจในส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง ไม่เช่นนั้นอาจเกิดปัญหาอุปสรรคในการทดลองได้ และในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เตรียมความพร้อมของครูที่สอนกลุ่มทดลอง ทั้งแผนกวิชาพาณิชยการ และแผนกวิชาช่างไฟฟ้ากำลัง อย่างเป็นขั้นตอน คือ

1. ก่อนการทดลอง ได้จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นเวลา 5 วัน ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สร้างความตระหนักต่อความสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ควบคู่กันไปกับการสอนอย่างต่อเนื่อง การจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาโดยเน้นสมรรถนะ (Competency – Base Instruction) การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child – Centre) การเขียนแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พร้อมพฤติกรรมบ่งชี้ การเรียนการสอนแบบบูรณาการและลงมือปฏิบัติทำแผนการสอน ต่อมา มีการจัดทำเกณฑ์การให้คะแนน ร่วมกันตรวจสอบแผนการสอน แก้ไขปรับปรุง และตรวจสอบแผนการสอน หลังการแก้ไขปรับปรุง อีกทั้ง มีการประชุมทบทวนหลักการสำคัญในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ การวัดและประเมินผล คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ก่อนการทดลอง

2. ระหว่างการทดลอง มีการประชุมทุก 2 สัปดาห์ เพื่อสอบถามถึงการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค และร่วมกันหาทางแก้ไข ด้วยการเตรียมความพร้อมของบุคลากรดังกล่าว จึงอาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การดำเนินการในการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์มีประสิทธิภาพ คะแนนหลังการทดลองของกลุ่มทดลองจึงมากกว่ากลุ่มควบคุม

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. **ระดับกรม** จากผลของการวิจัยครั้งนี้ พบว่า รูปแบบของการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ทดลองปฏิบัติเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ คณะแผนปฏิบัติการ โดยภาพรวมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น ถ้าทุกสถานศึกษาได้นำไปปฏิบัติ น่าจะช่วยให้การพัฒนาการจัดอาชีวศึกษาได้ผลตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้ หน่วยงานระดับกรม จึงควรกำหนดเป็นนโยบายให้สถานศึกษาได้จัดการเรียนการสอน โดยนำรูปแบบการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ได้ทดลองนี้ไปใช้ ทั้งนี้ โดยกรมให้การสนับสนุนหน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น หน่วยงานพิเศษ ได้ศึกษารูปแบบแล้วขยายผล เพื่อพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมตัวบุคลากร เช่น การจัดการเรียนการสอน โดยเน้นสมรรถนะ (Competency – Base Instruction) การเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Center) การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์พร้อมพฤติกรรมบ่งชี้ และการจัดทำแผนการสอน อีกทั้งควรจะมีการติดตามประเมินผลและยกย่องผู้ที่ดำเนินการได้ผลอย่างแท้จริงด้วย

2. **ระดับสถานศึกษา** จากผลการทดลองที่แสดงว่ารูปแบบการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ได้ทดลองเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ สถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานปฏิบัติที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาเยาวชน จึงควรกำหนดให้บุคลากรได้ศึกษาขั้นตอนต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอน โดยการบูรณาการดังกล่าว ทั้งนี้ นอกจากจะรอรับการพัฒนาความรู้ ซึ่งกรมเจ้าสังกัดจะช่วยจัดให้แล้วสถานศึกษาอาจจะดำเนินการได้เองตามแนวทางปฏิบัติตามคู่มือที่นำเสนอ

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. **ระดับกรม** จากผลการทดลองที่แสดงว่ารูปแบบการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ทดลองปฏิบัติเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ โดยการทดลองดังกล่าวเป็นการทดลองที่ใช้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ซึ่งเป็นนักเรียนชั้น ปวช.1 แผนกวิชาช่างไฟฟ้ากำลัง และแผนกวิชาพาณิชยการ เมื่อนำไปปฏิบัติกับทุกสถานศึกษา กรมน่าจะมอบหมายผู้รับผิดชอบให้ทำการวิจัย เพื่อศึกษาผลจากการนำไปใช้ว่า ได้ผลสอดคล้องกับการทดลองหรือไม่ ถ้าไม่สอดคล้องจะได้วิเคราะห์หาสาเหตุเพื่อแก้ไขปรับปรุงให้การจัดอาชีวศึกษา สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีได้ตามวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

2. ระดับสถานศึกษา สถานศึกษาอาจทำการวิจัยโดยใช้กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ซึ่งเป็นนักเรียนจากแผนกวิชาอื่นที่ไม่ใช่แผนกวิชาช่างไฟฟ้ากำลัง หรือแผนกวิชาพาณิชยกรรม เพื่อดูผลการทดลองว่าสอดคล้องกับการวิจัยครั้งนี้หรือไม่ ถ้าไม่สอดคล้องจะได้ศึกษาสาเหตุเพื่อพัฒนา การจัดอาชีวศึกษาในแต่ละแผนกวิชา หรือสถานศึกษาอาจทำการวิจัยเพื่อศึกษาเทคนิคการสอน ที่เหมาะสมในการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์แต่ละองค์ประกอบ ซึ่งผลจากการวิจัยจะช่วยให้ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

บรรณานุกรม

- กิริติ บุญเจือ. 2528. **จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2532. “การพัฒนารูปแบบการฝึกภาคปฏิบัติการพยาบาลเน้นชุมชนสำหรับ
นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ : วิธีการเชิงสมรรถนะ.” **วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ดุขฎิบัณจิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**.
- โกวิท ประวาลพฤกษ์. 2529. “การพัฒนาจริยธรรม : การสอนเพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพ.” ใน
เอกสารการสอนชุดวิชา จริยศึกษา หน่วยที่ 6-10. หน้า 1-5. พิมพ์ครั้งที่ 3.
นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2540. **แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8**.
กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2540. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542**.
กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2540. **สรุปแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-
2544)**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541. **รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2540**. กรุงเทพฯ.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541. **เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่องมาตรฐาน
การศึกษาแห่งชาติ : ร่วมด้วยช่วยกันเพื่อเด็กไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. 2539. **คู่มือการแปลงแผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ไปสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : เม็ดทราย
พรินติ้ง.
- คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. 2521. “หลักจริยธรรมที่ควรคำนึงถึงในการให้การศึกษา.”
วัฒนธรรมไทย. 17 : 3 ; กรกฎาคม.
- จันทร์จรัส ตันทสุทธิ. 2528. “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดสร้างสรรค์ของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยเทคนิคการสอนแบบบูรณาการ
และการสอนตามคู่มือครู.” **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณจิต**. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒประสานมิตร, เอกสารอัดสำเนา.
- จารีรัตน์ ประกแก้ว. 2534. “ผลของการให้การศึกษาด้วยวิธีกระบวนการแสวงหาค่านิยมที่มีต่อ
กระบวนการตัดสินใจทางจริยธรรม.” **ปริญญาานิพนธ์การศึกษาดุขฎิบัณจิต สาขาวิชา
การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**.

- เจลิยว บุรีภักดี และคณะ. 2531. “รูปแบบการพัฒนาครูช่างอุตสาหกรรมของประเทศไทย.”
รายงานผลการวิจัยและพัฒนาตามโครงการเงินกู้ธนาคารโลก เพื่อพัฒนาการศึกษา
ระยะที่ 6 (คปศ.6). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- ชาญวิทย์ สิงห์เสนี และ กำธร โรจน์รุ่งสิงขร. 2534. รายงานการสรุปผลสัมมนาแนวนโยบายผลิต
แรงงานอาชีวศึกษาภาคตะวันออก และภาคกลาง 14 – 17 มกราคม 2534.
เอกสารอัดสำเนา.
- ชาญชัย อาจิณสมาจาร และ สุพล ทองคลองไทร. 2531. “บูรณาการของหลักสูตร.” มิตรครู.
30 (3) : 17 - 20.
- จิตติศักดิ์ ศรีอำไพ. 2529. “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้
วิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมปีที่ 1 โดยใช้หน่วยบูรณาการทางการสอนกับการสอนตามคู่มือ
ครู การสอนสังคมศึกษา.” ปรินญาณีพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. เอกสารอัดสำเนา.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. 2524. พฤติกรรมศาสตร์เล่ม 2 : จิตวิทยาจริยธรรม และจิตวิทยาภาษา.
กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. 2539. ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมการวิจัยและการพัฒนาบุคคล. กรุงเทพฯ :
โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- คุณฉวี สีตลวรารักษ์. 2538. “บูรณาการในหลักสูตรและการสอน.” สารพัฒนาหลักสูตร. 14 (112) :
58-64.
- ธีระชัย ปุณณโชติ. 2540. “การเรียนการสอนแบบบูรณาการ : ทักษะของผู้เชี่ยวชาญ.” วารสาร
โครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. 3 : 33.
- นที ศิริมัย. 2529. “การศึกษาความสามารถในการสร้างความคิดรวบยอดและผลสัมฤทธิ์ทางการ
เรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการสอนแบบบูรณาการ.”
ปรินญาณีพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร. เอกสารอัดสำเนา.
- บุญชม ศรีสะอาด. 2536. การวิจัยเบื้องต้น. มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์.
- ประทีป จินนี. 2536. เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องการสังเกตพฤติกรรม หลักและวิธีการในการ
บันทึกและการสังเกตพฤติกรรม. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ประนอม โอทกานนท์. 2528. การพัฒนาหลักสูตรพยาบาลศาสตร์เพื่อเป้าหมายการมีสุขภาพดี
ถ้วนหน้า. กรุงเทพฯ : ภาควิชาพยาบาลศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราณี บรรจงเต็ม. 2534. “ความต้องการบริการแนะแนวอาชีพและจัดหางานของนักเรียน
นักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาภูเก็ต.” วิทยาลัยอาชีวศึกษาภูเก็ต.

- ปิยะรัตน์ ศรีสมบัติ. 2533. “ผลการใช้ชุดการแนะแนวที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนบ้านแก่งไกรสรพวงษ์สงเคราะห์ จังหวัดอุดรธานี.”
 วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ประสานมิตร, เอกสารอัดสำเนา.
- แปลก สนธิรักษ์ และ วิทย์ วิศุทเวทย์. 2522. **ศีลธรรม ส.543**. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2530. **การปรับพฤติกรรมเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : โครงการส่งเสริมการ
 แต่งตำรา ทบวงมหาวิทยาลัย.
- ผ่องใส ศุภจรรยารักษ์. 2530. “แนวโน้มของวิชาชีพเลขานุการในปีพุทธศักราช 2540.”
 วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- ผอบ พวงน้อย. 2540. “การประเมินโครงการช่างฝึกหัดเทคโนโลยี วิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอม
 เกล้าพระนครเหนือ”. วิทยานิพนธ์ การศึกษาคุญณ์บัณฑิต มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิ
 โรฒประสานมิตร.
- พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พัฒนาการศึกษา, 2542. (อ้างใน
 พันธุ์ศักดิ์ พลสารมัย และวัลลภ เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2543 : 9.
- พนัส หันนาคินทร์. 2523. **การสอนคำนิยามและจริยธรรม**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ศ.
- พรชัย หนูแก้ว. 2541. “การพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตย
 ของนักเรียนประถมศึกษา.” วิทยานิพนธ์การศึกษาคุญณ์บัณฑิต สาขาการวิจัยและ
 พัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- พรพิรุณ สันติวงศ์และคนอื่นๆ. 2535. “การศึกษาเปรียบเทียบวิธีการสอนสุขศึกษาแบบบูรณาการ
 และการสอนแบบปกติต่อความเชื่อด้านสุขภาพและพฤติกรรมกรบริโภคปลาดีของเด็ก
 นักเรียน.” **สาธารณสุขมูลฐานและการพัฒนา**. 5 (1) : 63-74.
- พรเพ็ญ จักษ์ตรีมงคล. 2526. “ความต้องการและวิธีการแสวงหาบุคคลในอุตสาหกรรมโรงแรม
 ของกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาพาณิชยศาสตร์ บัณฑิต
 วิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต). 2523. **การศึกษาที่สากลบนฐานแห่งภูมิปัญญาไทย**. กรุงเทพฯ :
 อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชุตินา ปัญญาพิณูกร
 เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระตำหนักสมเด็จพระมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต) และเสฐียรพงษ์ วรรณปก. 2536. **มติแห่งปัญหา :**
ทางเลือกใหม่สำหรับนักบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

- พระราชวรมณี (ประยูรค์ ปยุตโต). 2523. **แนวทางพัฒนาจริยธรรมไทย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
การศาสนา.
- พันธ์ศักดิ์ พลสารมัย และวัลลภ เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2543. “การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
ระดับปริญญาตรี.” กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- เพราพรณ โกมลมาลย์. 2541. “หลักสูตรการเรียนการสอนแบบบูรณาการรัฐพลordia ประเทศ
สหรัฐอเมริกา”. **วารสารวิชาการ**. ปีที่ 1, ฉบับที่ 11 : 65 – 73.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. 2538. “ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษา”. **ประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนา
ระบบการสอน**. นนทบุรี. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มะเดื่อ เสมอ. 2534. “แนวทางในการประกอบอาชีพ : ข้อคิดเห็นในการมีงานทำ.” **วารสาร
แนะแนว**. 25 (133) : 55.
- รัตนา นภารัตน์. 2531. “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและควมมีวินัยในตนเองของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้การสอบแบบบูรณาการกับ
การสอนตามคู่มือครู.” **ปฏิญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, เอกสารอัดสำเนา.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2539. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525**. พิมพ์ครั้งที่ 6.
กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- แรมสมร อยู่สถาพร. 2538. **นานาสาระทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. 2542. **แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพฯ : ธนพร.
- วิชัย ดิสสระ. 2537. **การพัฒนาหลักสูตรและการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น,
วิชาการ, กรม. 2537. **การศึกษาวิเคราะห์และกำหนดตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาตามหลักสูตร
เพื่อการสร้างแบบทดสอบมาตรฐาน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานทดสอบทางการศึกษา
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- วิชาการ, กรม. กองวิจัยทางการศึกษา. 2527. **เอกสารการประชุมปฏิบัติการเกี่ยวกับการวิจัยทาง
การศึกษา ครั้งที่ 4 : แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะเยาวชน**. กรุงเทพฯ : กองวิจัยทาง
การศึกษา.
- วิชาการ, กรม. 2539. **การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์คุรุสภา.
- วิชาการ, กรม. 2542. **การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทย ด้านความรับผิดชอบ
และมีวินัยในตนเอง**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

- วิชาญ วาณิช และคณะ. 2540. การสร้างแบบวัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน นักศึกษา
อาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. เลย : วิทยาลัยเทคนิคเลย.
- วิทยาลัยเทคนิคชุมพร. 2536. คุณลักษณะแรงงานระดับอาชีวศึกษาตามความต้องการของ
สถานประกอบการ. ชุมพร : เอกสารอัดสำเนา.
- วิทยาลัยอาชีวศึกษาลำปาง. 2533. การสำรวจความต้องการด้านคุณสมบัติด้านวิชาชีพของ
นักศึกษาสาขาผ้าและเครื่องแต่งกาย. ลำปาง. เอกสารอัดสำเนา.
- วิมล อุณเภาลาภ. 2534. “คุณภาพ ภาพรวมแห่งมนุษยชาติ.” *เพิ่มผลผลิต*. 30 (มีนาคม – เมษายน
2534) : 30 – 31.
- วีระ บุญยะกาญจน. 2532. *ทฤษฎีจิตวิทยาการเด็ก*. มหาสารคาม : คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2530. *จิตวิทยาพัฒนาการ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : รามคำแหง. 9 (2) :
115-122 ; ม.ป.ป..
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. 2541. *แผนพัฒนาการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540 –
2544)*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 6, สำนักงาน. 2532. “การศึกษาคุณลักษณะด้านจิตพิสัย และ
องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการเกิดคุณลักษณะด้านจิตพิสัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาใน
เขตการศึกษา 6.” อ่างทอง.
- ศึกษาธิการเขต เขตการศึกษาที่ 12, สำนักงาน. 2532. “ความต้องการคุณลักษณะของแรงงานภาค
อุตสาหกรรมในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก.” ชลบุรี.
- สังัด อุทรานันท์. 2532. *เทคนิคการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ*. พิมพ์ครั้งที่ 6.
กรุงเทพฯ : มิตรสยาม.
- สนั่น มีจันทร์หมาก. 2542. *ระเบียบวิธีแห่งวิทยาการการสอนมนุษย์*, เอกสารอัดสำเนาสถาบันวิจัย
พฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมจิตต์ สุพรรณทนต์. 2533. “การนำเอาแนวคิดทางพฤติกรรมศาสตร์ไปใช้แก้ปัญหาพฤติกรรม.”
สุขศึกษา. 13 (49) : 1 - 5.
- สมสรร วงษ์อยู่น้อย. 2539. *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ :
สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สะเอี่ยม จิราบุญ. 2536. “ผลกระทบจากการใช้แผนการสอนแบบบูรณาการการอ่านกลุ่มทักษะที่มี
ต่อความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.” *วิจัยสนเทศ*. 14
(159) : 17 – 21.
- สาโรช บัวศรี. 2529. “บูรณาการ”. *สารานุกรมศึกษาศาสตร์*. 3 : 7 – 8.

- สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. 2537. “ทฤษฎีการประมวลผลทางปัญญากับการพัฒนาหลักสูตรและการสร้างแบบทดสอบมาตรฐาน.” การวัดผลการศึกษา. 16 (47) : 7 - 27.
- สุมิตร คุณากร. 2530. หลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์.
- สุรพล เพิ่มพล. 2532. “ลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับการประกอบอาชีพอิสระ ของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. 2536. จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสถียร สถาพงศ์. 2537. “พฤติกรรมเบี่ยงเบนในเด็กและเยาวชน”. วารสารแนะแนว. 28 (สิงหาคม – กันยายน) : 41 – 53.
- หน่วยศึกษานิเทศก์, กรมอาชีวศึกษา. 2529. “รายงานการประเมินผลหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2527 (ปวส.2527)”, เอกสารอัดสำเนา
- อดุลย์ศักดิ์ ดวงคำน้อย และคณะ. 2542. “การวิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นสภาพแวดล้อมจริงในโรงเรียนเรื่องสถิติ ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย.” กรุงเทพมหานคร.
- อนุমানราชชน, พระยา. 2516. ชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : บรรณาการ.
- อนุวัติ คุณแก้ว. 2538. การวัดและการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์การศึกษาคุุณบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, เอกสาร อัดสำเนา.
- อาชีวศึกษา, กรม. 2542. เยาวชนคนดีศรีอาชีวะ. กรุงเทพฯ : แผนกวิชาการพิมพ์วิทยาลัยเทคนิค มีนบุรี.
- อาชีวศึกษา, กรม. 2542. แนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม นักเรียน นักศึกษา. กรุงเทพฯ : เอกสารอัดสำเนา.
- อาชีวศึกษา, กรม. 2540. รายงานประเมินผลแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 ของกรมอาชีวศึกษา (พ.ศ.2525 – 2539). กรุงเทพฯ : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- อาชีวศึกษาภาคใต้. 2541. การศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษากลุ่มภาคใต้. สงขลา. เอกสารอัดสำเนา.
- อาลัย หงษ์ทอง. 2535. การประเมินโครงการสนับสนุนกิจการประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม. เอกสารอัดสำเนา.

- Aschbacher. 1991. "Humanitas : A Thematic Curriculum." *Educational Leadership* 49/2 : 16-19.
- Bandura, A. 1977. **Social Learning Theory**. New Jersey : Prentice Hall.
- Beck, Lenere Marcia. 1978. "The Effect of the Resident Outdoor Experience on Attitudinal Change Environmental Issues." **Dissertation Abstracts International**. 38(8) : 4566-A.
- Berains, Theodoro Andrew. 1974. "A Study of the Effect of A 45 - 15 Continuous School Year Experience on Student Vocation Activities and Attitudes." **Dissertation Abstracts International**. 35: 1892-A.
- Beane, A. James. 1991. "The Middle School : The Natural Home of Integrated Curriculum." **Educational Leadership**. 49 (2) : 9-13.
- Blair, M.G. 1962. **Educational Psychology**. New York : Macmillan.
- Burnfort, Gali. 1993 "The Challenge of Integrated Curriculum," **Music Educators Journal**. 44-47.
- Caine, R.N. and G. Caine. 1990. "Understanding a Brain-Based Approach to Learning and Teaching." **Educational Leadership**. 48 (2) : 66 – 70.
- Campbell, T. Donald and Julian, c. Stanley. 1966. **Experimental and Quasi – Experimental Designs for Research**. Chicaco : RandMcNally & Company.
- Confrey, J. 1991. "Steering a Course Between Vygotsky and Piaget." **Educational Researcher**. 20 (8) : 28 – 32.
- Cronbach, J.L. 1977. **Educational Psychology**. New York : Harcourt Brace Jevanovich.
- Daresh, c. John and Marsha, A. Playko. 1995. "Portfolios for Principals : Planning for Professional Development", **Here's Now : National Association of Elementary School Principals**. 14(1) : 1 – 4.
- Dayton, C. Mitchell. 1970. **The Design of Educational Experiments**. New York : McGraw – Hill Book.
- Ellis, Janice R. and Ceelia L. Hartley 1992. **Nursing In Today's World_Challenges, Issues, and Trends**. 4th ed. New york : J.B. Lippincott.
- Federiksen, N. 1984. "Implications of Cognitive Theory for Instruction in Problem Solving." **Review of Educational research**. 54 : 363 – 407.
- Fisher, M. Ostlund. 1994. "moral Education in an Integrative Curriculum," **Disserttation Abstracts International**. 54 (8) : 2873.

- Fogarty, Robin. 1983. "Integration Through the Arts," in **Integrating the Language Arts in the Elementary School**. Edited by B. Busching and J. Schwartz. P. 189 – 199. Urbana : National Council of the Teacher of English.
- Fogarty, Robin. 1991. "The Ways to Integrate Curriculum," **Educational Leadership**. 49 (2) : 61 – 65.
- Forton, L. R. 1983. "Integration Through the Arts," in **Integrating the Language Arts in the Elementary School**. Edited by B. Busching and J. Schwartz. P. 189-199. Urbana ; National Council of the Teacher of English.
- Fry, T.S. 1994. **Ethics in Nursing Practice : A Guide to Ethical Decision Making**. Switzerland : the international Council of Nurses.
- Gagne, M.R. 1970. **The Conditions of Learning**. New York : Holf, Rinehart and Winston.
- Gagne, Robert M. 1977. **The Condition of Learning**. 2nd ed. New Youk : Holt, rinehart and Winston.
- Garrison, C.K. and R. Magoon. 1972. **Educational Psychology**. Ohio : Charles E. Merrill.
- Gaskins. W. Irene and John T. Guthrie. 1994. "Integrating Instruction of Science, reading, and Writing : Goals, Teacher Development, and Assessment," **Journal of Research in Science Teaching**. 31(9) : 1039 – 1056.
- Hall, G.E. and Jone, H.L. 1976. **Competeney – Based Education : A Process for the Improvement of Education**. New Jersey : Prentice – Hall.
- Hard, A. Leslie. 1986. "A response : All thinking Paths to the Brain," **Educational Leadership**. 43 (8) : 45 – 48.
- Houston, R. 1972. "Designing Competeney – Based Instructional System". **Journal of Teacher Education**. 10 (3) : 200 – 204.
- Jacobs, H. Heidi. 1991. "Planning for Curriculum Integration," **Educational Leadership**. 49 (2) : 27 – 28.
- Johnsen, Susan. 1994. "Figuring Out Interdisciplinary Curriculum, " **Gifted Child Today Magazine**. 1 : 37-39.
- Kathy Lake. **Integrated Curriculum**. <http://www.nwrel.org/scpd/sirs/8/c016.html>
- Kaufman, Roger and William Swart. 1995. "Beyond Conventional Benchmarking : Integrating Ideal, Vision, Strategic Planning, Reengineering and Quality Management, " **Educational Technology**. XXXV (3) : 11 – 14.

- Kerlinger, N. Fred. 1986. **Foundations of Behavioral Research**. 3rd ed. Fort Worth : Holt, Rinehart and Winston..
- Klingstedt, J.L. 1972. "Philosophical Basic for Competency Based Education." In **Competency – Based Education and Introduction**. Edited by Richard. W.B. and Joe, L.K. pp 7 – 19. New Jersey : Educational Technology.
- Kneller, G.F. 1971. **Introduction to the Philosophy of Education**. New York : John Wiley and Sons.
- Kohlberg, Lawrence. 1975. **Moral Stages and Moralization : the Cognitive Developmental and Behavior**. New York : Holt, Rinehart and Winston.
- Kreiser, Latane and John Horton. 1992. "The History of The Curriculum Integrated Library Media Program concept," **International Journal of Instruction Media**. 19 (4) : 313 – 319.
- Krogh, Suzanne. 1990. **The Integrated Early Childhood Curriculum**. New York : McGraw-Hill.
- Lardizabel, S. Amparo and others. 1970. **Methods and Principles of Teaching**. Quezon City Alomar-Phoenix.
- McAschan, H.H. 1979. **Competency – Based Education and Behavioral Objective**. New Jersey : Educational Technology.
- Merriam, S.B. and R.S. Caffarella. 1991. **Learning in Adulthood**. San Francisco : Jossey – Bass.
- Messick, S. 1984. **The Effectiveness of Coaching for the SAT : Review and Analysis of Research from Fifties to the FCT**. Princeton : Educational Testing Service.
- Nummela, R. M. and T. M. Rosengren. 1986. **Educational Leadership**. 43 (8) : 49 – 53.
- Peck, R. F. and R. J. Havinghurt. 1963. **Child Development and Personality**. New York: John Willey & Son Inc.
- Perkins, D.N. 1991. "Educating for Insight," **Educational leadership**. 49(2) : 4 – 8 ; October.
- Piaget, Jean. 1976. **The Moral Judgement of the Child**. Illinois : The Free Press.
- Pring, Richard. 1971. "Curriculum Integration," in **The Curriculum context : Design and Development**. Edited by Hooper, Richard. P. 265 – 272 . Edinburgh : Oliver & Boyd in Association with The Open University Press.

- Raths, Louis E., Merrill Harmin and Sidney B. Simon. 1966. **Values and Teaching**.
Ohio : Charles E. Merrill .
- Rest, J.R. 1971. **Manual for the Defining Issues Test**. University of Nursing. Philadelphia :
F.A.
- Richmond, Gail and Joanne Striley. 1994. "An Integrated Approach," **The Science
Teacher**. 61 (7) : 42 – 45.
- Roskos, Kathleen and Susan B. Neuman. 1995. "Two Beginning Kindergarten Teachers'
Planning for Integrated Literacy Instruction," **The Elementary School Journal**.
96 (2) : 195 – 215.
- Singer, N.R. 1975. **Learning and Human Performance**. New York : Macmillan.
- Snow, R. E. And F. Lohman. 1989. "Implications of Cognitive Psychology for Educational
Measurement," in **Educational Measurement**. 2nd ed. Edited by Linn, R. L. p.
263-331. New Yourk : American Council on Education & macmillan Publishing.
- Spelke, S. Elizabeth. 1991. "Physiccal Knowledge in Infancy : Reflections on Piaget's
Theory," in **The Epigenesis of Mind : Essays on Biology and Condition**.
Edited by Susan carey and Rochel Gelman. P. 133 – 169. New Jersey :
Lawvence Erlbaum Association Publishers.
- Stephenson, W. 1953. **The study of Behavior : Q-Technique and it's Methodlogy**.
Chicago : Chicago Press.
- Susskind, L. Jacob. 1994 Constructing Buildings Bridges and Minds : Building an Integrated
Curriculum Through Social Studies, "**Educational Studies**. 25. (14) : 324 – 317 ;
Winter.
- Thompson, M. Kathleen. 1995 "Maintaining Artistic Integrity in an Interdisciplinary
Setting," **Art Education**. 48 (6) : 38 – 45.
- Travess, D. Paul and Ronald W. Rebore. 1990. **Foundations of Educations : Becoming a
Teacher**. Ind. Ed. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice – Hall.
- UNESCO. 1981. "Integrating Subject Areas in Primary Education Curriculum," **Report
Finalization Meeting**. Bangkok : 9 – 15.
- Vars, Gordon. 1965. **A Bibliography of Research on the Effectiveness of Block-Time
Programs**. Ithica, NY : Junior High School Project, Cornell University.

- Vars, Gordon. 1965. "Integrated Curriculum in Historical Perspective." **Educational Leadership**. 49 (2) : 14 – 15.
- Vye. 1990. **The Effects of Anchored Instruction for Teaching Social Studies : Enhancing Comprehension of Setting Information**. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Associate. Boston : MA.
- Walburn, Jackie. 1992. "A Love Affair with the Enviroment," **Principal**. 71 (4) : 23 – 28.
- Willett. 1992. **The Efficacy of Using the Visual Arts to Teach Math and Reading Concepts**. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association. San Francisco : CA.
- Willians. 1991. **A Naturalistic Study of Unified Studies : A Holistic High School Program**. The Annual Meeting of the American Educational Research Association. Chicago : IL.
- Wolf, A. 1995. **Competence – Based Assessment**. Philadelphia : Open University Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก	หนังสือราชการ
ภาคผนวก ข	แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
ภาคผนวก ค	ประเด็นในการสนทนากลุ่ม
ภาคผนวก ง	แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
ภาคผนวก จ	คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จการอาชีวศึกษา
ภาคผนวก ฉ	เกณฑ์การประเมินคุณธรรม จริยธรรม และ คุณลักษณะอันพึงประสงค์
ภาคผนวก ช	เอกสารแบบฟอร์มที่ใช้ในการสังเกตพฤติกรรม คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์
ภาคผนวก ซ	คู่มือการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ภาคผนวก ก
หนังสือราชการ



ที่ ทม 1504/ 2000

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนหลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

พฤษภาคม 2543

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรียน ดร.สวัสดิ์ อุดมโภชน์

ด้วย นางรอยพิมพ์ใจ เพชรกุล นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารอาชีวศึกษา คณะครุศาสตร์
อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ได้เสนอเค้าโครงวิทยานิพนธ์เรื่อง "การจัด
อาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์" ในขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัย
จะต้องพิจารณารูปแบบการบูรณาการเรียนการสอนที่เหมาะสมโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group ผู้ที่มีความรู้
ความเชี่ยวชาญด้านการจัดอาชีวศึกษา การบูรณาการเรียนการสอน และการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และ
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ จำนวน 7 ท่าน คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้
ความเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว จึงขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ในวันที่ 12 พฤษภาคม 2543
เวลา 09.00-12.00 น. ณ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง
มาในโอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ รวีวรรณ ชินะตระกูล)

คนบตี

งานบัณฑิตศึกษา

โทร. 3266052-6101 ต่อ 3679

โทรสาร. 3269040



ที่ ทม 1504/ 2005

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

พฤษภาคม 2543

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรียน ดร.ศิริสมร พุ่มสะอาด

ด้วย นางรอยพิมพ์ใจ เพชรกุล นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารอาชีวศึกษา คณะครุศาสตร์
อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ได้เสนอเค้าโครงวิทยานิพนธ์เรื่อง "การจัด
อาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์" ในขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัย
จะต้องพิจารณารูปแบบการบูรณาการเรียนการสอนที่เหมาะสมโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ที่มีความรู้
ความเชี่ยวชาญด้านการจัดอาชีวศึกษา การบูรณาการเรียนการสอน และการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และ
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ จำนวน 7 ท่าน คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้
ความเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว จึงขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ในวันที่ 12 พฤษภาคม 2543
เวลา 09.00-12.00 น. ณ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง
มาในโอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ รวีวรรณ ชินะตระกูล)

คณบดี

งานบัณฑิตศึกษา

โทร. 3266052-6171 ต่อ 3670



ที่ ทม 1504/ 2000

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

พฤษภาคม 2543

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรียน นางสาวรณีย์ สภาพงศ์

ด้วย นางรอยพิมพ์ใจ เพชรกุล นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารอาชีวศึกษา คณะครุศาสตร์
อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ได้เสนอเค้าโครงวิทยานิพนธ์เรื่อง "การจัด
อาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์" ในขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัย
จะต้องพิจารณารูปแบบการบูรณาการเรียนการสอนที่เหมาะสมโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ที่มีความรู้
ความเชี่ยวชาญด้านการจัดอาชีวศึกษา การบูรณาการเรียนการสอน และการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และ
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ จำนวน 7 ท่าน คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้
ความเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว จึงขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ในวันที่ 12 พฤษภาคม 2543
เวลา 09.00-12.00 น. ณ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง
มาในโอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ รัตนา ชินะตระกูล)

ลงมือ

งานบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๒-๑๑๕๖๖๖๖๖ ต่อ ๓๓๓



ที่ ทม 1504/ 2005

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

๖ พฤษภาคม 2543

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรียน นางบุญศรี พานะจิตต์

ด้วย นางระพีมาพร ใจเพชรกุล นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารอาชีวศึกษา คณะครุศาสตร์
 อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ได้เสนอเค้าโครงวิทยานิพนธ์เรื่อง "การจัด
 อาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์" ในขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัย
 จะต้องพิจารณารูปแบบการบูรณาการเรียนการสอนที่เหมาะสมโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ที่มีความรู้
 ความเชี่ยวชาญด้านบริหารจัดการอาชีวศึกษา การบูรณาการเรียนการสอน และการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และ
 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ จำนวน 7 ท่าน คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้
 ความเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว จึงขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ในวันที่ 12 พฤษภาคม 2543
 เวลา 09.00-12.00 น. ณ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง
 มาในโอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ รัตนา ชินะตระกูล)

ลภบติ

งานบัณฑิตศึกษา

โทร ๒๖๕๐๕๖, ๕๖๖๖ ต่อ ๒๕๗๒



ที่ ทม 1504/ 2005

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

พฤษภาคม 2543

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรียน ดร. รักเกียรติ แก้วจำนง

ด้วย นางระพีมาศ หิใจ เพชรกุล นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารอาชีวศึกษา คณะครุศาสตร์
อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ได้เสนอเค้าโครงวิทยานิพนธ์เรื่อง "การจัด
อาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์" ในขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัย
จะต้องพิจารณารูปแบบการบูรณาการเรียนการสอนที่เหมาะสมโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ที่มีความรู้
ความเชี่ยวชาญด้านการจัดอาชีวศึกษา การบูรณาการเรียนการสอน และการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และ
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ จำนวน 7 ท่าน คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้
ความเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว จึงขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ในวันที่ 12 พฤษภาคม 2543
เวลา 09.00-12.00 น. ณ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง
มาในโอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ รวีวรรณ ชินะตระกูล)

คณบดี

งานบัณฑิตศึกษา

โทร 2262052-6111 ต่อ 3670



ที่ ทม 1504/ 2006

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนจลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

๖ พฤษภาคม 2543

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรียน ดร. สุเทพ นุ่นสวัสดิ์

ด้วย นางรอยพิมพ์ใจ เพชรกุล นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารอาชีวศึกษา คณะครุศาสตร์
อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ได้เสนอเค้าโครงวิทยานิพนธ์เรื่อง "การจัด
อาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์" ในขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัย
จะต้องพิจารณารูปแบบการบูรณาการเรียนการสอนที่เหมาะสมโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ที่มีความรู้
ความเชี่ยวชาญด้านการจัดอาชีวศึกษา การบูรณาการเรียนการสอน และการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และ
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ จำนวน 7 ท่าน คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้
ความเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว จึงขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ในวันที่ 12 พฤษภาคม 2543
เวลา 09.00-12.00 น. ณ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง
มาในโอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ รวีวรรณ ชินะตระกูล)

คณบดี

งานบัณฑิตศึกษา

โทร 3266052-6111 ต่อ 3379



ที่ ทม 1504/ 2005

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

๒ พฤษภาคม 2543

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรียน นางพริ้มพราย สุฟไปฏก

ด้วย นางรอยพิมพ์ใจ เพชรกุล นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารอาชีวศึกษา คณะครุศาสตร์
 อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ได้เสนอเค้าโครงวิทยานิพนธ์เรื่อง "การจัด
 อาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์" ในขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัย
 จะต้องพิจารณารูปแบบการบูรณาการเรียนการสอนที่เหมาะสมโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ที่มีความรู้
 ความเชี่ยวชาญด้านการจัดอาชีวศึกษา การบูรณาการเรียนการสอน และการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และ
 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ จำนวน 7 ท่าน คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้
 ความเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว จึงขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ในวันที่ 12 พฤษภาคม 2543
 เวลา 09.00-12.00 น. ณ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง
 มาในโอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ รวีวรรณ ชินะตระกูล)

คนบตี

งานบัณฑิตศึกษา

โทร. 3266052-6101 ต่อ 3679

โทรสาร. 3269040

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามความคิดเห็นเพื่อกำหนดรูปแบบและแนวทางการดำเนินการ โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมความคิดเห็นในการกำหนดรูปแบบและแนวทางการดำเนินการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มี 3 ส่วน คือ

- ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ส่วนที่ 2 เป็นการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- ส่วนที่ 3 เป็นการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

2. ขอให้ท่านพิจารณาคำถามแต่ละข้อให้รอบคอบ และตอบตามความคิดเห็นของท่าน คำตอบของท่านมีประโยชน์ต่อการรวบรวมข้อมูลเพื่อพัฒนาการจัดอาชีวศึกษา จึงขอให้ท่านได้ตอบทุกข้อ

3. ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีมา ณ ที่นี้ด้วย

รอยพิมพ์ใจ เพชรกุล

นักศึกษาระดับปริญญาเอก คณะวิทยาศาสตร์อุตสาหกรรม

สาขาวิชาการบริหารอาชีวศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง ขอให้ท่านตอบแบบสอบถามด้วยการเขียนเครื่องหมายถูก ✓ ลงใน ที่ กำหนดให้ ตามสภาพความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ หญิง ชาย

2. ตำแหน่ง คีษยานิเทศก์
 ผู้บริหารสถานศึกษา
 ผู้ช่วยผู้บริหาร
 หัวหน้างาน
 ครูผู้สอน

3. หน่วยงาน/สถานศึกษาที่สังกัด หน่วยงานนิเทศ
 กองวิทยาลัยเกษตร
 กองวิทยาลัยเทคนิค
 กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา
 กองการศึกษาอาชีพ

4. ภาคที่สังกัด กลาง
 ตะวันออกเฉียงเหนือ
 เหนือ
 ใต้

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดรูปแบบการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คำชี้แจง โปรดแสดงความคิดเห็นในตารางข้างล่าง

ท่านคิดว่ามีข้อดีหรือข้อจำกัดอย่างไรบ้าง ในการนำรูปแบบการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แต่ละรูปแบบมาใช้ โดยพิจารณาประเด็นต่อไปนี้ คือ

- บุคลากร
- สิ่งอำนวยความสะดวก
- กระบวนการจัดการเรียนการสอน
- ผลที่นักเรียนจะได้รับ
- อื่น ๆ (ถ้ามี)

**ข้อดี ข้อจำกัดของการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม
และคุณลักษณะอันพึงประสงค์แต่ละรูปแบบ**

รูปแบบการบูรณาการ	ข้อดี	ข้อจำกัด
<p>1. แบบสอดแทรก (Infusion)</p> <p>ครูผู้สอนในวิชาหนึ่งสอดแทรกเนื้อหาของวิชาอื่นๆ เข้าไปใน การสอนวิชาของตนเป็นการวางแผนการสอนและดำเนินการสอน โดยครูเพียงคนเดียว</p> <p>2. แบบคู่ขนาน (Parallel Instruction)</p> <p>ครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป สอนต่างวิชากัน ต่างคนต่างสอน แต่วางแผนการสอนร่วมกัน โดยมุ่งสอนหัวข้อหรือความ คิดรวบยอดหรือปัญหาเดียวกัน</p>		

รูปแบบการบูรณาการ	ข้อดี	ข้อด้อย
<p>3. แบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary) ครู 2 วิชาขึ้นไปวางแผนการ สอนร่วมกันเพื่อมุ่งไปที่หัวข้อ แนวคิด หรือปัญหาเดียวกัน สอนแยกกัน แต่มีโครงการ ร่วมที่สามารถแยกเป็นโครงการ ย่อย เพื่อมอบหมายให้ นักเรียน ไปทำ เพื่อเชื่อมโยงวิชาต่าง ๆ</p>		
<p>4. แบบข้ามวิชาหรือสอนเป็น คณะ (Trandisciplinary Instruction) ครู 2 วิชาขึ้นไป ร่วมกัน กำหนดหัวข้อ แนวคิด หรือ ปัญหา ร่วมกันทำแผนการสอน และสอนร่วมกันเป็นทีม สำหรับนักเรียนห้องเดียวกัน</p>		

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นที่เกี่ยวกับแนวทางดำเนินการ

คำชี้แจง เพื่อให้การจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล โปรดแสดงความคิดเห็น โดยพิจารณาประเด็นต่อไปนี้ คือ

- แนวทางดำเนินการของหน่วยงานต้นสังกัด (กอง/กรม)
- แนวทางดำเนินการของสถานศึกษา
- แนวทางดำเนินการของครูผู้สอน

แนวทางดำเนินการของหน่วยงานต้นสังกัด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แนวทางดำเนินการของสถานศึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แนวทางดำเนินการของครูผู้สอน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค
ประเด็นในการสนทนากลุ่ม

ประเด็นในการสนทนากลุ่ม

1. รูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เหมาะสมที่สุด ตามความเห็นของผู้สนทนากลุ่ม
2. อื่นๆ (ตามที่ผู้สนทนากลุ่มเห็นสมควร)

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามความคิดเห็น
เกี่ยวกับการดำเนินงานทดลองจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม
และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินการในการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มี 3 ส่วน คือ
 - ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ส่วนที่ 2 เป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานทดลองศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ข้อดี ข้อด้อย และการแก้ไขปรับปรุง หรือข้อเสนอแนะอื่นๆ
2. ขอให้ท่านพิจารณาคำถามแต่ละข้อให้รอบคอบ และตอบตามความคิดเห็นของท่าน คำตอบของท่านมีประโยชน์ต่อการรวบรวมข้อมูลเพื่อพัฒนาการจัดอาชีวศึกษา จึงขอให้ท่านได้ตอบทุกข้อ
4. ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีมา ณ ที่นี้ด้วย

รอยพิมพ์ใจ เพชรกุล

นักศึกษาระดับปริญญาเอก คณะวิทยาศาสตร์อุตสาหกรรม
 สาขาวิชาการบริหารอาชีวศึกษา
 สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง ขอให้ท่านตอบแบบสอบถามด้วยการเขียนเครื่องหมายถูก ✓ ลงใน ที่ กำหนดให้ ตามสภาพความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ หญิง ชาย
2. สังกัด คณะช่างไฟฟ้า
 คณะพาณิชยการ
 คณะวิชาพื้นฐาน
 งานในฝ่ายวิชาการ
3. ตำแหน่ง ศึกษานิเทศ
 ผู้บริหารสถานศึกษา
 ผู้ช่วยผู้บริหาร
 หัวหน้างาน
 ครูผู้สอน

ส่วนที่ 2

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานทดลองจัดอาชีวศึกษาโดยการบูรณาการคุณธรรม
จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1.....

.....

2.....

.....

3.....

.....

ภาคผนวก จ
คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
ของผู้สำเร็จการอาชีวศึกษา

คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้สำเร็จการอาชีวศึกษา

เพื่อให้การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จการอาชีวศึกษา กรมอาชีวศึกษา โดยกระบวนการเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด จึงได้กำหนดคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์และพฤติกรรมบ่งชี้ ที่ครูผู้สอนสามารถสังเกตได้ขณะทำการสอน ดังนี้

คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์	พฤติกรรมบ่งชี้
1. ความรับผิดชอบ	1.1 เตรียมความพร้อมในการเรียน 1.2 เรียนหรือปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจ 1.3 งานเสร็จตามกำหนด 1.4 ร่วมรับผิดชอบงานกลุ่ม
2. มีวินัย	2.1 ตรงต่อเวลา 2.2 แต่งกายถูกต้องตามระเบียบและข้อตกลง 2.3 รักษาสมบัติของส่วนร่วม
3. มนุษยสัมพันธ์	3.1 แสดงกิริยาเป็นมิตรต่อผู้อื่น 3.2 พูดยาสุภาพ 3.3 รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
4. ความซื่อสัตย์สุจริต	4.1 ไม่นำผลงานของผู้อื่นมาแอบอ้างเป็นของตนเอง 4.2 ไม่ทุจริตในการทดสอบ/สอบ
5. ความเชื่อมั่นในตนเอง	5.1 กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล 5.2 กล้าทักท้วงในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง/เสนอตัวเข้าแข่งขันหรือทำงานท้าทาย
6. การประหยัด	6.1 ใช้วัสดุถูกต้องและเหมาะสมกับงาน 6.2 ปิดไฟ/ปิดน้ำทุกครั้งที่ใช้
7. ความสนใจใฝ่รู้	7.1 ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง 7.2 ซักถามปัญหาข้อสงสัย
8. ความกตัญญูคุณเวที	8.1 มีสัมมาคารวะต่อครูอาจารย์อย่างสม่ำเสมอ
9. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	9.1 คิดสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดประโยชน์ 9.2 มีความคิดหลากหลายในการแก้ปัญหา

คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์	พฤติกรรมบ่งชี้
10. การพึ่งตนเอง	10.1 แก้ปัญหาเฉพาะหน้า 10.2 ทำงานที่ได้รับมอบหมายได้ด้วยตนเอง
11. ละเว้นสิ่งเสพติด	11.1 ไม่สูบบุหรี่ 11.2 ไม่ดื่มสุราของมึนเมา 11.3 ไม่เสพย์สิ่งเสพติดอื่นๆ
12. ความอดกลั้น	12.1 มีสติ 12.2 สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี
13. ความสามัคคี	13.1 ไม่ทะเลาะวิวาท 13.2 ร่วมมือในการทำงาน
14. ความปลอดภัย	14.1 ปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงความปลอดภัยต่อตนเอง 14.2 ปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงความปลอดภัยต่อผู้อื่น 14.3 ปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงความปลอดภัยต่อส่วนรวม
15. อื่นๆ	15.1

ภาคผนวก ฉ

เกณฑ์การประเมินคุณธรรม จริยธรรม
และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

เกณฑ์การประเมินคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และลักษณะอันพึงประสงค์
(ตามแบบมาตราประมาณค่า)

คะแนน \ องค์ประกอบ	ความรับผิดชอบ
<p>4</p> <p>3</p> <p>2</p> <p>1</p> <p>0</p>	<p>การเตรียมความพร้อมในการเรียน / การปฏิบัติงาน</p> <p>พฤติกรรมที่ประเมิน คือ การเตรียมอุปกรณ์ในการเรียนหรือการปฏิบัติงาน มีอุปกรณ์การเรียนพร้อมตามกิจกรรมที่มอบหมาย</p> <p>ขาดอุปกรณ์การเรียน 1 อย่าง</p> <p>ขาดอุปกรณ์การเรียน 2 อย่าง</p> <p>ขาดอุปกรณ์การเรียน 3 อย่าง</p> <p>ขาดอุปกรณ์การเรียนมากกว่า 3 อย่างขึ้นไป</p>
<p>4</p> <p>3</p> <p>2</p> <p>1</p> <p>0</p>	<p>เรียนหรือปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจ</p> <p>พฤติกรรมที่ประเมิน คือ กระตือรือร้นในการเรียนหรือปฏิบัติงาน เรียนหรือปฏิบัติงานอย่างเต็มใจ โดยไม่บิดพลิ้ว ศึกษาขั้นตอนการปฏิบัติงานอย่างละเอียด ปฏิบัติงานด้วยความรอบคอบ เรียนหรือปฏิบัติงานด้วยความเพียรพยายาม</p> <p>มีพฤติกรรมดังกล่าวอย่างน้อย 4 อย่าง</p> <p>มีพฤติกรรมดังกล่าว 3 อย่าง</p> <p>มีพฤติกรรมดังกล่าว 2 อย่าง</p> <p>มีพฤติกรรมดังกล่าวเพียงอย่างเดียว</p> <p>ไม่มีพฤติกรรมดังกล่าว/ทำงานอื่นซึ่งไม่เกี่ยวกับวิชาที่เรียน</p>
<p>4</p> <p>3</p> <p>2</p> <p>1</p> <p>0</p>	<p>งานเสร็จตามกำหนด</p> <p>พฤติกรรมที่ประเมิน คือ การส่งงาน</p> <p>ส่งงานตามเวลาที่กำหนด</p> <p>ส่งงานช้า.....</p> <p>ส่งงานช้า.....</p> <p>ส่งงานช้า.....</p> <p>ส่งงานช้าเกินกว่า.....</p> <p>อยู่ในดุลพินิจของอาจารย์ผู้สอน โดยกำหนดไว้ในหน่วยการเรียน</p>
<p>4</p> <p>3</p> <p>2</p> <p>1</p> <p>0</p>	<p>ร่วมรับผิดชอบงานกลุ่ม</p> <p>พฤติกรรมที่ประเมิน คือ การทำงานร่วมกับกลุ่มโดยร่วมวางแผน ทำงานที่ได้รับมอบหมายเต็มความสามารถ ขอมรับความผิดพลาดร่วมกับกลุ่มและร่วมกับกลุ่มแก้ไขปรับปรุงงาน</p> <p>มีพฤติกรรมดังกล่าวร่วมกับกลุ่มทั้ง 4 อย่าง</p> <p>มีพฤติกรรมดังกล่าวร่วมกับกลุ่ม 3 อย่าง</p> <p>มีพฤติกรรมดังกล่าวร่วมกับกลุ่ม 2 อย่าง</p> <p>มีพฤติกรรมดังกล่าวร่วมกับกลุ่ม 1 อย่าง</p> <p>ไม่มีพฤติกรรมดังกล่าวร่วมกับกลุ่ม</p>

ผังเกณฑ์การประเมินคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และลักษณะอันพึงประสงค์
(ตามแบบมาตราประมาณค่า)

คะแนน	องค์ประกอบ	ความมีวินัย
4 3 2 1 0	ตรงต่อเวลา พฤติกรรมที่ประเมิน คือ การเข้าชั้นเรียน เข้าเรียนตรงเวลา (เตรียมพร้อมก่อนครูเข้าสอน) เข้าเรียนสายไม่เกิน 5 นาที เข้าเรียนสายไม่เกิน 10 นาที เข้าเรียนสายไม่เกิน 15 นาที เข้าเรียนสายเกิน 15 นาที	
4 3 2 1 0	แต่งกายถูกต้องตามระเบียบ พฤติกรรมที่ประเมิน คือ การแต่งกาย แต่งกายถูกต้องตามระเบียบของสถานศึกษา แต่งกายผิดระเบียบ 1 อย่าง แต่งกายผิดระเบียบ 2 อย่าง แต่งกายผิดระเบียบ 3 อย่าง แต่งกายผิดระเบียบมากกว่า 3 อย่างขึ้นไป	
4 3 2 1 0	การดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม พฤติกรรมที่ประเมิน คือ จัดเก็บอุปกรณ์สื่อการเรียนอย่างเรียบร้อย, กวาด / เก็บขยะ บริเวณที่เรียน, จัดโต๊ะ เก้าอี้อย่างเป็นระเบียบเมื่อหมดเวลาเรียน, นำขยะไปเททิ้งในที่ทิ้งขยะ, จัดเก็บอุปกรณ์ทำความสะอาดอย่างเรียบร้อย, ปิดประตูหน้าต่างเมื่อเลิกใช้ห้องเรียน มีพฤติกรรมดังกล่าวอย่างน้อย 4 อย่าง มีพฤติกรรมดังกล่าว 3 อย่าง มีพฤติกรรมดังกล่าว 2 อย่าง มีพฤติกรรมดังกล่าว 1 อย่าง ไม่มีพฤติกรรมดังกล่าว	

(ตามแบบมาตราประมาณค่า)

องค์ประกอบ คะแนน	มนุษย์สัมพันธ์
<p>4</p> <p>3</p> <p>2</p> <p>1</p> <p>0</p>	<p>กริยาทำทางเป็นมิตรต่อผู้อื่น</p> <p>พฤติกรรมที่ประเมิน คือ กริยาทำทางที่แสดงต่อเพื่อน</p> <p>ยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ</p> <p>ยิ้มบ้างเป็นครั้งคราว</p> <p>เฉย ๆ</p> <p>บึ้งตึง</p> <p>ทำทางข่มผู้อื่น</p>
<p>4</p> <p>3</p> <p>2</p> <p>1</p> <p>0</p>	<p>พูดจาสุภาพ</p> <p>พฤติกรรมที่ประเมิน คือ การพูดจา</p> <p>พูดด้วยวาจาที่สุภาพ</p> <p>ส่งเสียงดังเกินความจำเป็น</p> <p>กล่าววาจาไม่สุภาพขณะที่เรียนหรือทำกิจกรรม</p> <p>กล่าววาจาไม่สุภาพและพูดจาต่อเสียดผู้อื่น</p> <p>กล่าววาจาไม่สุภาพและก้าวร้าว</p>
<p>4</p> <p>3</p> <p>2</p> <p>1</p> <p>0</p>	<p>ยอมรับความคิดเห็นของกลุ่ม</p> <p>พฤติกรรมที่ประเมิน คือ การแสดงความคิดเห็นและการรับมติของกลุ่ม</p> <p>ร่วมแสดงความคิดเห็นและยอมรับมติของกลุ่ม</p> <p>ไม่ร่วมแสดงความคิดเห็นแต่ยอมรับมติของกลุ่ม</p> <p>ร่วมแสดงความคิดเห็นแต่ไม่ยอมรับมติของกลุ่ม</p> <p>ไม่ร่วมแสดงความคิดเห็นและไม่ยอมรับมติของกลุ่ม</p> <p>ไม่ร่วมแสดงความคิดเห็นและต่อต้านมติของกลุ่ม</p>

ภาคผนวก ช

เอกสารแบบฟอร์มที่ใช้ในการสังเกตพฤติกรรม
คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

เอกสารแบบฟอร์มที่ใช้ในการสังเกตพฤติกรรม
คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ขั้นตอนการประเมินพฤติกรรมการตรงต่อเวลา

1. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มย่อยกลุ่มละ 5 คน ตามลำดับเลขที่
2. ทุกคนผลัดกันเป็นผู้สำรวจ คนละ 1 สัปดาห์
3. นักเรียนที่เป็นผู้สำรวจ รับแบบสำรวจเวลาเรียนจากครูผู้สอน
4. เมื่อครูเข้าชั้นเรียน ผู้สำรวจแต่ละกลุ่มสำรวจสมาชิกในกลุ่มของตน
 - ถ้ามาทันเวลา ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องเวลา (หมึกสีน้ำเงิน)
 - ถ้ามาไม่ทันเวลา เว้นช่องว่างเอาไว้
5. นำแบบสำรวจส่งครูผู้สอน
6. ผู้ที่มาสาย เขียนเวลาที่มาสาย เช่น 5 นาที (หมึกสีแดง) ในช่องเวลาของตนเองที่โต๊ะครูเมื่อได้รับอนุญาตให้เข้าห้อง
7. ครูผู้สอนจะใส่ระดับคะแนนให้โดยดูจากเวลาที่นักเรียนเป็นผู้สำรวจ

แบบสำรวจเวลาเรียน

กลุ่ม..... วิชา.....

ชื่ออาจารย์ผู้สอน.....

ที่	ชื่อ - สกุล	สัปดาห์ที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	รวม เวลา เรียน	
		เดือน																				
		วันที่																				
		จำนวนคาบ																				
1																						
2																						
3																						
4																						
5																						
6																						
7																						
8																						
9																						
10																						
11																						
12																						
13																						
14																						
15																						
16																						
17																						
18																						
19																						
20																						

หมายเหตุ

ให้ทำเครื่องหมาย * หน้าชื่อผู้ทำหน้าที่สำรวจ

ขั้นตอนสำรวจการแต่งกาย

1. สิ่งที่ต้องสำรวจความถูกต้องเรียบร้อย คือ รองเท้า ถุงเท้า เสื้อ กางเกง เข็มขัด ผอม
2. ดำเนินการพร้อมกับการสำรวจเวลาเรียน โดยสมาชิกในกลุ่มทุกคนช่วยกันตรวจเช็คการแต่งกายของสมาชิกแต่ละคน
3. ถ้าถูกต้อง ตัวแทนกลุ่มทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องเครื่องแต่งกาย
ถ้าต้องปรับปรุง เขียนอักษรย่อของสิ่งที่ต้องปรับปรุงลงในช่องและช่วยกันแนะนำการปรับปรุงที่ต้องทำ

ความหมายของอักษรย่อที่จะเขียน

ร	หมายถึง	รองเท้า
ถ	หมายถึง	ถุงเท้า
ส	หมายถึง	เสื้อ
ก	หมายถึง	กางเกง
ข	หมายถึง	เข็มขัด
ผ	หมายถึง	ผอม

4. ผู้มาไม่ทันการสำรวจให้เป็นผู้สำรวจตนเอง และทำเครื่องหมายผลการสำรวจ(ตามข้อ 3) ในแบบสำรวจที่โต๊ะครู

แบบสำรวจการแต่งกาย

กลุ่ม..... วิชา.....

ชื่ออาจารย์ผู้สอน.....

ที่	ชื่อ - สกุล	สัปดาห์ที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	รวม เวลา เรียน	
		เดือน																				
		วันที่																				
		จำนวนคาบ																				
1																						
2																						
3																						
4																						
5																						
6																						
7																						
8																						
9																						
10																						
11																						
12																						
13																						
14																						
15																						
16																						
17																						
18																						
19																						
20																						

หมายเหตุ

ให้ทำเครื่องหมาย * หน้าชื่อผู้ทำหน้าที่สำรวจ

คำชี้แจง : ให้สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนและเขียนคะแนนตามระดับพฤติกรรม
ลงในช่องพฤติกรรม

คะแนน	4	หมายถึง	มีพฤติกรรมในระดับสูงมาก
	3	หมายถึง	มีพฤติกรรมในระดับสูง
	2	หมายถึง	มีพฤติกรรมในระดับปานกลาง
	1	หมายถึง	มีพฤติกรรมในระดับต่ำ
	0	หมายถึง	มีพฤติกรรมในระดับต่ำมาก

แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมเตรียมความพร้อมในการเรียน และดูแลร์กษสมบัตินของส่วนรวม
 วิชา..... แผนก.....
 วันที่..... ชื่ออาจารย์ผู้สอน.....

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	เตรียมอุปกรณ์ในการเรียน		ดูแลร์กษสมบัตินของส่วนรวม						
		พร้อม	ขาด...(อย่าง)	เก็บสื่อ	กวาด/ เก็บขยะ	จัดโต๊ะ/เก้าอี้	เพาะ	เก็บอุปกรณ์ทำ ความสะอาด	ปิดหน้าต่าง	ปิดประตู
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										
11										
12										
13										
14										
15										
16										
17										
18										
19										
20										

แบบบันทึกการสังเกตการทำงาน

วิชา..... แผนก.....

วันที่..... ชื่ออาจารย์ผู้สอน.....

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	รวมรับผิดชอบงานกลุ่ม				ยอมรับความคิดเห็นของกลุ่ม		
		รวมวางแผนการทำงาน กับกลุ่ม	ทำงานที่ได้รับมอบหมาย เต็มความสามารถ	ยอมรับความผิดพลาด ร่วมกับกลุ่ม	ร่วมกับกลุ่มแก้ไขปรับปรุงงาน	ร่วมแสดง ความคิดเห็น	ยอมรับมติ กลุ่ม	ต่อต้านมติกลุ่ม
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								
16								
17								
18								
19								
20								

ผู้สังเกต อาจารย์ประจำวิชา

หมายเหตุ ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมของนักเรียน

ตารางการส่งงาน

วิชา.....รหัส.....

กลุ่ม.....อาจารย์ผู้สอน.....

งาน.....กำหนดส่ง.....

เลขที่	ชื่อ - สกุล	เวลาที่ส่ง	ตรงตาม กำหนด	เวลาที่ส่ง เร็ว (ช้า) กว่ากำหนด	ผู้ส่ง	ผู้รับ	หมายเหตุ
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							
13							
14							
15							
16							
17							
18							
19							
20							

* สำหรับอาจารย์ผู้สอน

ตารางการส่งงาน

วิชา.....รหัส.....

กลุ่ม.....อาจารย์ผู้สอน.....

งาน.....กำหนดส่ง.....

วัน เดือน ปี	ชื่อ - สกุล	เวลาที่ส่ง	ตรงตาม กำหนด	เวลาที่ส่ง เร็ว (ช้า) กว่ากำหนด	ผู้ส่ง	ผู้รับ	หมายเหตุ
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							
13							
14							
15							
16							
17							
18							
19							
20							

* สำหรับนักเรียนแต่ละคน

แบบสรุปลักษณะคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

กลุ่ม..... รายวิชา.....

ภาคเรียนที่..... ชื่ออาจารย์ผู้สอน.....

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ความรับผิดชอบ	ความมีวินัย	มนุษยสัมพันธ์	รวมคะแนน
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					
15					
16					
17					
18					
19					
20					
รวม					

ภาคผนวก ช

**คู่มือการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม
และคุณลักษณะอันพึงประสงค์**

คู่มือ

การจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม
และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

รอยพิมพ์ใจ เพชรกุล

ROYPIMCHAI PECHARAGUL

คำนำ

การจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นการจัดการเรียนการสอนด้านอาชีวศึกษา โดยนำเนื้อหา ทักษะ ความคิดรวบยอด หรือ ประสบการณ์การเรียนรู้ในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษาเข้าไปรวมในการสอนรายวิชา ในลักษณะผสมผสานระหว่างการจัดการเรียนการสอนที่ครูผู้สอนแต่ละรายวิชาดำเนินการตามกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพียงคนเดียวคือ วางแผน การสอน ปฏิบัติการสอน วัดและประเมินผลโดยตนเองที่เรียกว่า การบูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion) กับการร่วมคิดกับครูในแผนกวิชาเพื่อให้สามารถปรับบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้ครบทุกองค์ประกอบที่ผู้สำเร็จการศึกษาควรมี ซึ่งเป็น ลักษณะการบูรณาการ แบบคู่ขนาน (Parallel) ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีทั้งความรู้ คุณธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ในการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาโดยบูรณาการตามรูปแบบผสมผสานดังกล่าวนี้ ผู้เขียนได้จัดทำคู่มือการจัดการอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อใช้เป็นแนวทางดำเนินการของสถานศึกษา และครูผู้สอน เพื่อให้การจัดการอาชีวศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุความมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

รอยพิมพ์ใจ เพชรกุล

2545

ส่วนที่ 1

สาระทั่วไป

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในทศวรรษที่ผ่านมาประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทย ได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ หรือ “โลกไร้พรมแดน” ที่หลังไหลเข้ามาอย่างรวดเร็ว และความก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการเมืองการปกครอง ทำให้ประเทศไทยต้องแข่งขันกับนานาประเทศในด้านต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นความล้มเหลวในการพัฒนาประเทศในช่วงหลายปีที่ผ่านมา จากสภาพที่ปรากฏทรัพยากรบุคคลของไทยยังคงย่ำแย่ภาพ แข่งขันกับประเทศอื่นไม่ได้ อีกทั้ง เยาวชนยังมีพฤติกรรมที่แสดงถึงการขาดคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งมีแนวโน้มทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ มาตรการสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างหนึ่งคือ การปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนากำลังคนของประเทศให้มีคุณภาพตามที่ต้องการ

ปัจจุบันประเทศไทยได้ตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ส่งผลกระทบต่อการเรียนการสอนอย่างมาก เนื่องจากความที่ปรากฏในพระราชบัญญัติฯ กำหนดให้รูปแบบการเรียนการสอนเปลี่ยนไปโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และต้องบูรณาการให้ผู้เรียนมีความรู้ คุณธรรม และการดำรงชีวิตในสังคม โดยได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการคือ “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย และสติปัญญา ความรู้ คุณธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” นอกจากนี้ ยังได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาไว้คือ “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ มีกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการบูรณาการตามความหมายของแต่ละระดับการศึกษา ตลอดจน จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจ” รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคม และเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป การจัดหาชีวิตศึกษานับเป็น การศึกษาที่เกี่ยวข้องอย่างมากในการผลิตแรงงานของประเทศ จึงควรได้รับการพัฒนาตามแนวทางการจัดการอาชีวศึกษาที่ระบุในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติอย่างเร่งด่วนด้วย

ผลการวิจัย

รูปแบบการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นรูปแบบผสมผสานระหว่างการบูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion) กับแบบคู่ขนาน (Parallel Instruction)

นิยามศัพท์

เพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน จึงขอนิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. การจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีลักษณะการจัดการเรียนการสอนด้านอาชีวศึกษา ที่ครูผู้สอนแต่ละรายวิชาเป็นผู้จัดทำแผนการสอน เป็นผู้เลือกองค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะบูรณาการในรายวิชาตามความเหมาะสมของเนื้อหาและธรรมชาติวิชาแล้วร่วมกับครูในแผนกวิชาพิจารณาปรับปรุงให้สามารถบูรณาการได้ครบทุกองค์ประกอบในแต่ละชั้นปีของทุกภาคเรียน ทั้งนี้ ให้ระบุคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ที่จะบูรณาการไว้ในแผนการสอน โดยระบุงองค์ประกอบในส่วนวัตถุประสงค์ทั่วไป และระบุพฤติกรรมบ่งชี้ที่วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ วัดและประเมินผลตามสภาพจริง
2. การจัดอาชีวศึกษาตามปกติ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนด้านอาชีวศึกษาโดยไม่บูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
3. คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีซึ่งเป็นคุณภาพภายในใจ เน้นเรื่องของความคิดและจิตใจของบุคคล
4. จริยธรรม หมายถึง แนวทางหรือกฎเกณฑ์การประพฤติ ปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามทั้งต่อ ตนเอง ต่อสังคม เพื่อประโยชน์สุขในการดำเนินชีวิตของตนเอง และของส่วนรวม
5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่มีความสำคัญ เป็นประโยชน์และจำเป็นที่นักเรียนอาชีวศึกษาควรจะมีคือมนุษยสัมพันธ์
6. ความรับผิดชอบ หมายถึง การยอมรับผลการกระทำของตนเอง ทั้งในสิ่งที่ดีหรือไม่ดี เช่น การเตรียมความพร้อมในการเรียนและการปฏิบัติงาน เรียนและปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จตามกำหนดรวมทั้งร่วมรับผิดชอบงานกลุ่ม
7. ความมีวินัย หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรม ที่ช่วยให้สามารถควบคุม ตนเอง ทั้งทางกาย วาจา และใจ ให้อยู่ในระเบียบแบบแผนและข้อบังคับขององค์กร หรือสังคมนั้น ๆ เช่น การแต่งกายถูกต้องตามระเบียบและข้อตกลง การตรงต่อเวลา รักษาสาธารณสุขสมบัติ สิ่งแวดล้อม
8. มนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ความสัมพันธ์ในทางสังคมระหว่างบุคคล ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ส่งผลให้บุคคลแต่ละคนสามารถเข้ากับบุคคลอื่นได้ เช่น การแสดงกริยาท่าทางที่เป็นมิตร พูดจาสุภาพ และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

9. ประสิทธิภาพของการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คะแนนพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์หลังการทดลอง ของกลุ่มทดลอง มากกว่าคะแนนหลังการทดลอง ของกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา

เพื่อให้มีการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา โดยกระบวนการเรียนการสอน บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ จึงได้กำหนดคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์พร้อมพฤติกรรมบ่งชี้ ที่ครูผู้สอนสามารถสังเกตได้ขณะทำการสอน ดังนี้

คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์	พฤติกรรมบ่งชี้
1. ความรับผิดชอบ	1.1 เตรียมความพร้อมในการเรียน 1.2 งานเสร็จตามกำหนด 1.3 ร่วมรับผิดชอบงานกลุ่ม
2. ความมีวินัย	2.1 ตรงต่อเวลา 2.2 แต่งกายถูกต้องตามระเบียบและข้อตกลง 2.3 รักษาสมบัติของส่วนร่วม
3. มนุษย์สัมพันธ์	3.1 แสดงกิริยาเป็นมิตรต่อผู้อื่น 3.2 พุดจาสุภาพ 3.3 รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
4. ความซื่อสัตย์สุจริต	4.1 ไม่นำผลงานของผู้อื่นมาแอบอ้างเป็นของตนเอง 4.2 ไม่ทุจริตในการทดสอบ/สอบ
5. ความเชื่อมั่นในตนเอง	5.1 กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล 5.2 กล้าท้าท้วงในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง/เสนอตัวเข้าแข่งขันหรือทำงานท้าทาย
6. การประหยัด	6.1 ใช้วัสดุถูกต้องและเหมาะสมกับงาน 6.2 ปิดไฟ/ปิดน้ำทุกครั้งที่ใช้
7. ความสนใจใฝ่รู้	7.1 ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง 7.2 ซักถามปัญหาข้อสงสัย
8. ความกตัญญูกตเวที	8.1 มีสัมมาคารวะต่อครูอาจารย์อย่างสม่ำเสมอ

คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์	พฤติกรรมบ่งชี้
9. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	9.1 คิดสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดประโยชน์ 9.2 มีความคิดหลากหลายในการแก้ปัญหา
10. การพึ่งตนเอง	10.1 แก้ปัญหาเฉพาะหน้า 10.2 ทำงานที่ได้รับมอบหมายได้ด้วยตนเอง
11. ละเว้นสิ่งเสพติด	11.1 ไม่สูบบุหรี่ 11.2 ไม่ดื่มสุราของมึนเมา 11.3 ไม่เสพย์สิ่งเสพติดอื่นๆ
12. ความอดกลั้น	12.1 มีสติ 12.2 สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี
13. ความสามัคคี	13.1 ไม่ทะเลาะวิวาท 13.2 ร่วมมือในการทำงาน
14. ความปลอดภัย	14.1 ปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงความปลอดภัยต่อตนเอง 14.2 ปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงความปลอดภัยต่อผู้อื่น 14.3 ปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงความปลอดภัยต่อส่วนรวม
15. อื่นๆ	15.1

ส่วนที่ 2

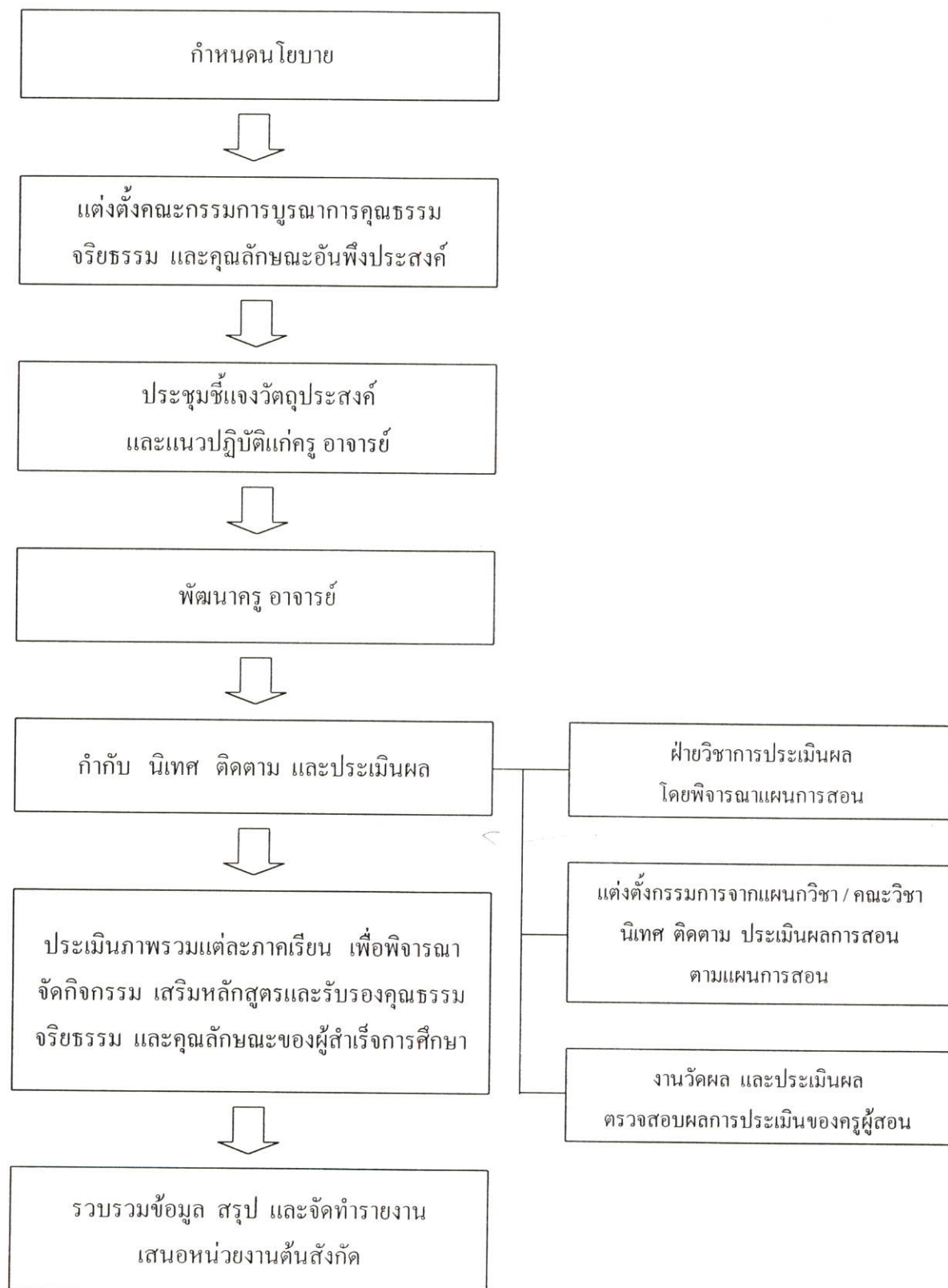
แนวทางดำเนินการ

เพื่อให้การดำเนินการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการเรียนการสอนอาชีวศึกษาของครู อาจารย์ในสถานศึกษา เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงควรกำหนดแนวทางดำเนินการ ดังนี้

แนวทางดำเนินการของสถานศึกษา

1. กำหนดนโยบาย แนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาให้ชัดเจน
2. แต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบงานของสถานศึกษา
3. ประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ แนวปฏิบัติ แก่ครู อาจารย์ในสถานศึกษา
(ควรดำเนินการก่อนเปิดภาคเรียน)
4. พัฒนาครูอาจารย์
5. กำกับ นิเทศ ติดตามและประเมินผลโดยดำเนินการ ดังนี้
 - 5.1 ฝ่ายวิชาการ ประเมินผลการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูผู้สอนจากแผนการสอน
 - 5.2 แต่งตั้งคณะกรรมการแผนกวิชาหรือคณะวิชานิเทศและติดตามประเมินผล การบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในการเรียนการสอนของครูผู้สอน และรายงานผลต่อสถานศึกษา
 - 5.3 มอบหมายงานวัดผลและประเมินผลตรวจสอบผลการประเมินของครูผู้สอน
6. ประเมินคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนนักศึกษาโดยภาพรวมในแต่ละภาคเรียน เพื่อพิจารณาจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและรับรองคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษา
7. รวบรวมข้อมูล สรุป และจัดทำเป็นรายงานผลต่อหน่วยงานต้นสังกัด

แนวทางดำเนินการของสถานศึกษา สรุปได้ดังภาพที่ ซ1



ภาพที่ ๗1 แนวทางการดำเนินการจัดอาชีวศึกษา โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา

แนวทางดำเนินการของครูผู้สอน

1. กำหนดคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และพฤติกรรมบ่งชี้ที่เหมาะสมกับเนื้อหาและธรรมชาติวิชา โดยมีแนวปฏิบัติดังนี้

- 1.1 ครูผู้สอนประจำวิชา กำหนดคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เหมาะสมกับธรรมชาติวิชาที่ตนสอน
- 1.2 ครูผู้สอนในแต่ละชั้นปีในแผนกเดียวกันร่วมกันพิจารณาอีกครั้ง เพื่อให้สามารถปรับปรุงการได้ทูกองค์ประกอบในแต่ละภาคเรียนของแต่ละกลุ่ม
- 1.3 จำนวนองค์ประกอบของคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะบูรณาการในแต่ละรายวิชา ไม่ควรมีหลายองค์ประกอบ เพื่อให้สามารถวัดและประเมินผลได้อย่างแท้จริง เนื่องจากการวัดและประเมินคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ส่วนมากเป็นการประเมินโดยการสังเกต ถ้ามีหลาย ๆ องค์ประกอบจะสังเกตได้ไม่ทั่วถึง ทั้งนี้ บางรายวิชาอาจจะมีองค์ประกอบที่บูรณาการซ้ำกันได้
- 1.4 การพิจารณาพฤติกรรมบ่งชี้ ถ้ามีรายวิชาที่เลือกองค์ประกอบ (Trait) ซ้ำกัน ควรร่วมกันพิจารณาอีกครั้ง หลังจากผู้สอนประจำวิชาเลือกเองแล้ว เพื่อให้สามารถวัดและประเมินได้ครบทุกพฤติกรรมบ่งชี้ ทั้งนี้ อาจจะต้องเลือกซ้ำกันได้

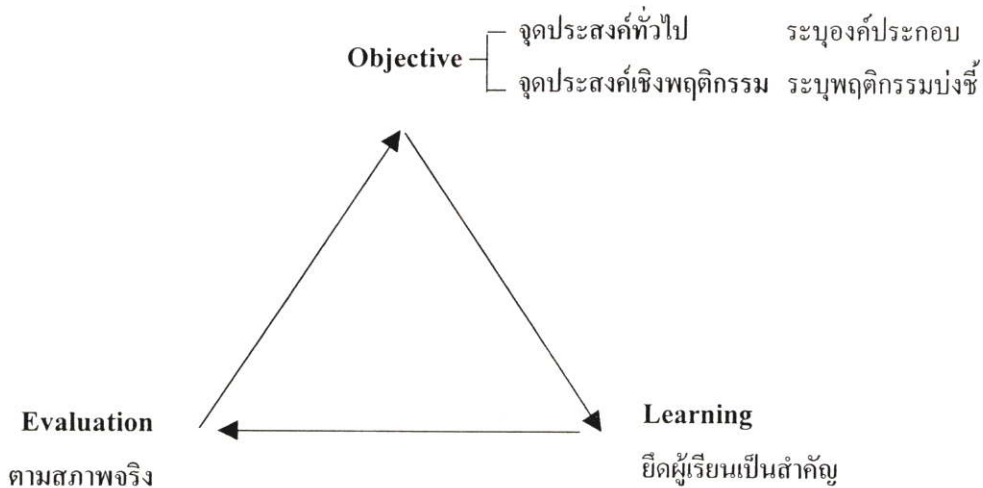
2. การจัดทำเกณฑ์การให้คะแนน (Rubrics) ถ้าสถานศึกษาใช้เครื่องมือในการวัดพฤติกรรมเป็นแบบสังเกตแบบประมาณค่า ครูผู้สอนควรช่วยกันทำเกณฑ์การให้คะแนนแต่ละพฤติกรรม โดยแบ่งความรับผิดชอบเป็นกลุ่ม แต่ละกลุ่มให้ประกอบด้วยครูจากทุกแผนก

3. การทำแผนการสอนแต่ละรายวิชา ครูผู้สอนวิชานั้น ๆ เป็นผู้จัดทำเอง โดยนำองค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ตกลงกันไว้มาบูรณาการในแผนการสอนของตนตามประเด็นสำคัญต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 3.1 ในการเขียนจุดประสงค์ของการเรียนรู้ (Objective) ให้ระบุองค์ประกอบที่ต้องการจะส่งเสริมให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนไว้ที่จุดประสงค์ทั่วไป (จุดประสงค์ปลายทาง) และระบุพฤติกรรมบ่งชี้ไว้ที่จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (จุดประสงค์นำทาง)
- 3.2 ในการเขียนแนวการจัดการเรียนการสอน (Learning) ซึ่งประกอบด้วย สารสำคัญ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอน ต้องเน้นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ และให้ความสำคัญกับการเลือกเทคนิคการสอนที่จะต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนรู้ และเนื้อหา

3.3 การวัดและประเมินผล (Evaluation) ต้องสอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นั่นคือ ต้องใช้การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เพื่อจัดการเรียนการสอน โดยผู้เรียนเป็นสำคัญ

การบูรณาการในแผนการสอน แสดงดังภาพที่ ข2



ภาพที่ ข2 การบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในแผนการสอน

4. ดำเนินการตามแผนการสอนโดยมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

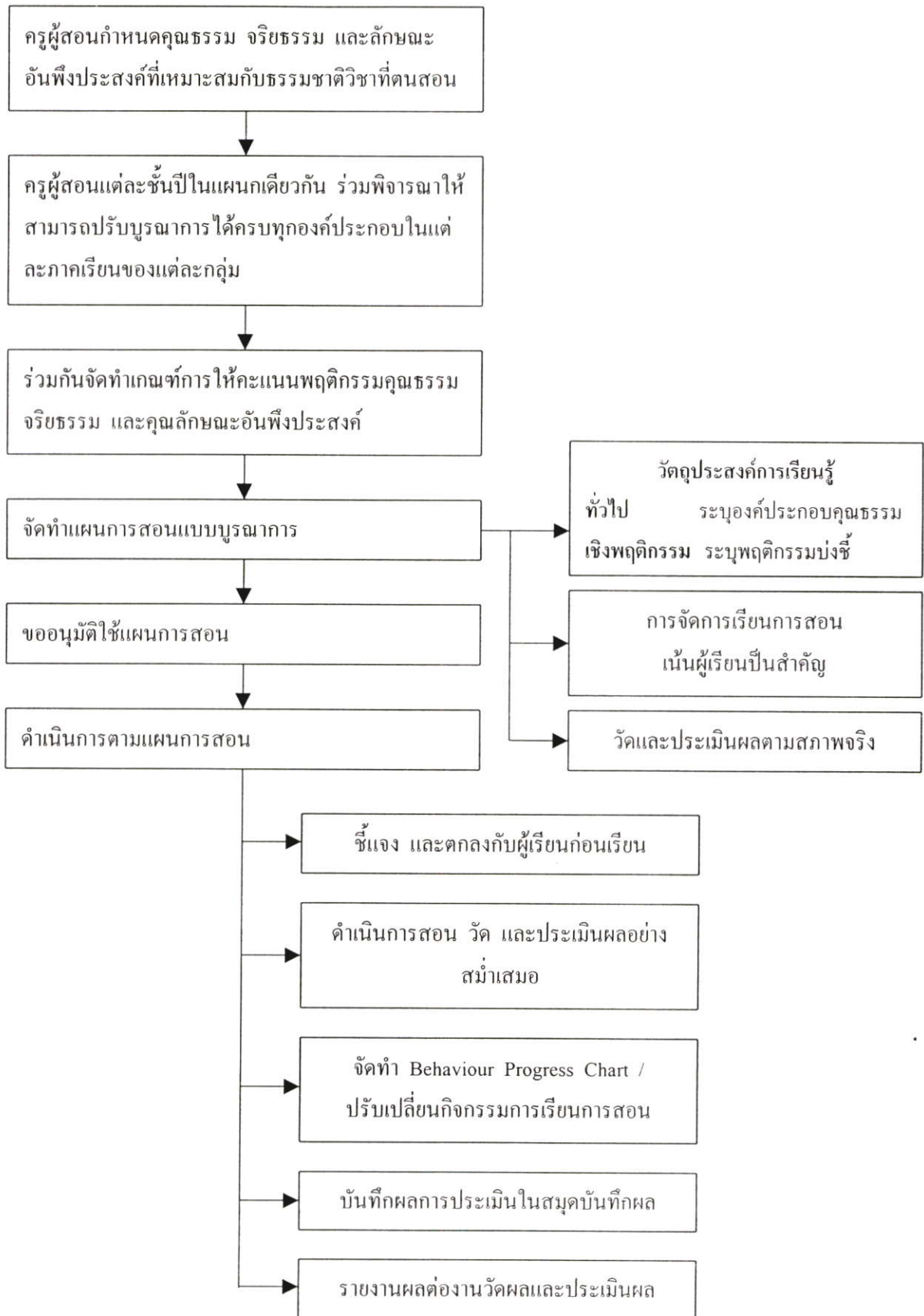
4.1 ก่อนทำการสอน ครูผู้สอนชี้แจง และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการวัด และประเมินผลด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับทราบและมีส่วนร่วมในการพิจารณา

4.2 ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอน วัดและประเมินผลคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ควบคู่กับการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างสม่ำเสมอ โดยกำหนดสัดส่วนคะแนนด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ร้อยละ 20 ของคะแนนรวม

4.3 รวบรวมผลการประเมินคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จัดทำ Behavior Progress Chart แสดงให้ผู้เรียนทราบระดับพฤติกรรมของตนเองเดือนละครั้ง ทั้งนี้ จะประกาศ โดยเปิดเผยหรือเป็นการเฉพาะขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน

4.4 นำผลการประเมินคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ครูผู้สอนเห็นว่าผู้เรียนส่วนใหญ่ยังมีพฤติกรรมอยู่ในระดับไม่น่าพอใจ ไปพิจารณาในการปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น ๆ แก่ผู้เรียนต่อไป

5. ประเมินผล และให้ระดับผลการเรียนตามระเบียบการวัดและประเมินผล โดยให้จัดทำหลักฐานการวัดและประเมินผลด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในสมุดบันทึกผลการเรียน ส่งงาน วัดผลและประเมินผลเมื่อสิ้นภาคเรียน



ภาพที่ ๓๖ แนวทางดำเนินการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน

ข้อเสนอแนะขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ครูผู้สอนควรเตรียมตัวและดำเนินการในเรื่องต่างๆ ต่อไปนี้อย่างจริงจัง คือ

1. ศึกษาองค์ประกอบในการเขียนแผนการสอนให้เข้าใจอย่างถ่องแท้
 - 1.1 ศึกษาจุดประสงค์ของหลักสูตร
 - 1.2 จุดประสงค์รายวิชา
 - 1.3 คำอธิบายรายวิชา
 - 1.4 ตารางวิเคราะห์เนื้อหา
 - 1.5 โครงสร้างของรายวิชาทั้งหมด
 - 1.6 แผนการสอนแต่ละหน่วย
2. ทำความเข้าใจและฝึกทักษะในการเขียนแผนการสอนตามปกติ ซึ่งมีรูปแบบการเขียนได้หลายรูปแบบ และมักประกอบไปด้วยส่วนสำคัญต่างๆ ดังต่อไปนี้
 - 2.1 หัวข้อเรื่อง
 - 2.2 สาระสำคัญ
 - 2.3 จุดประสงค์การเรียนการสอน
 - 2.3.1 จุดประสงค์ทั่วไป
 - 2.3.2 จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
 - 2.4 เนื้อหาสาระ
 - 2.5 กิจกรรมการเรียนการสอน
 - 2.6 กิจกรรมที่มอบหมาย
 - 2.7 สื่อการเรียนการสอน
 - 2.7.1 สื่อสิ่งพิมพ์
 - 2.7.2 สื่อโสตทัศน
 - 2.8 การประเมินผล
 - 2.9 บันทึกหลังการสอน
 - 2.10 แบบฝึกหัด
 - 2.11 เฉลยแบบฝึกหัด

3. ศึกษารูปแบบและเทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. ศึกษาค้นคว้า เรื่องการวัดและประเมินผลหลายๆ ด้าน ทั้งการวัดด้านพุทธิพิสัย ทักษะนิสัย และจิตพิสัย รวมทั้งการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง
5. ทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบ จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษาตามความต้องการของตลาดแรงงาน รวมทั้งพฤติกรรมบ่งชี้แต่ละองค์ประกอบ
6. เริ่มดำเนินการตามแนวทางดำเนินการจัดอาชีวศึกษาโดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ส่วนที่ 3

การพัฒนาบุคลากร

เอกสาร แบบฟอร์มที่นำเสนอ เป็นเอกสารที่ใช้ในการดำเนินการเกี่ยวกับการวัดและประเมินพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะของนักเรียน ในการจัดการเรียนการสอน สถานศึกษาอาจจะพิจารณาปรับปรุงแบบฟอร์ม เพื่อความสะดวกในการจัดดำเนินการแต่ละสถานศึกษาได้ตามความเหมาะสม

เกณฑ์การประเมินคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และลักษณะอันพึงประสงค์ (ตามแบบมาตราประมาณค่า)

องค์ประกอบ คะแนน	ความรับผิดชอบ
	การเตรียมความพร้อมในการเรียน / การปฏิบัติงาน
	พฤติกรรมที่ประเมิน คือ การเตรียมอุปกรณ์ในการเรียนหรือการปฏิบัติงาน .
4	มีอุปกรณ์การเรียนพร้อมตามกิจกรรมที่มอบหมาย
3	ขาดอุปกรณ์การเรียน 1 อย่าง
2	ขาดอุปกรณ์การเรียน 2 อย่าง
1	ขาดอุปกรณ์การเรียน 3 อย่าง
0	ขาดอุปกรณ์การเรียนมากกว่า 3 อย่างขึ้นไป

เกณฑ์การประเมินคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และลักษณะอันพึงประสงค์
(ตามแบบมาตราประมาณค่า)

องค์ประกอบ คะแนน	ความรับผิดชอบ
<p>4</p> <p>3</p> <p>2</p> <p>1</p> <p>0</p>	<p>เรียนหรือปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจ</p> <p>พฤติกรรมที่ประเมิน คือ กระตือรือร้นในการเรียนหรือปฏิบัติงาน เรียนหรือปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ โดยไม่บิดพลิ้ว ศึกษาขั้นตอนการปฏิบัติงานอย่างละเอียด ปฏิบัติงานด้วยความรอบคอบ เรียนหรือปฏิบัติงานด้วยความเพียรพยายาม</p> <p>มีพฤติกรรมดังกล่าวอย่างน้อย 4 อย่าง</p> <p>มีพฤติกรรมดังกล่าว 3 อย่าง</p> <p>มีพฤติกรรมดังกล่าว 2 อย่าง</p> <p>มีพฤติกรรมดังกล่าวเพียงอย่างเดียว</p> <p>ไม่มีพฤติกรรมดังกล่าว/ทำงานอื่นซึ่งไม่เกี่ยวกับวิชาที่เรียน</p>
<p>4</p> <p>3</p> <p>2</p> <p>1</p> <p>0</p>	<p>งานเสร็จตามกำหนด</p> <p>พฤติกรรมที่ประเมิน คือ การส่งงาน</p> <p>ส่งงานตามเวลาที่กำหนด</p> <p>ส่งงานช้า.....</p> <p>ส่งงานช้า.....</p> <p>ส่งงานช้า.....</p> <p>ส่งงานช้าเกินกว่า.....</p> <p>อยู่ในดุลพินิจของอาจารย์ผู้สอน โดยกำหนดไว้ในหน่วยการเรียน</p>
<p>4</p> <p>3</p> <p>2</p> <p>1</p> <p>0</p>	<p>ร่วมรับผิดชอบงานกลุ่ม</p> <p>พฤติกรรมที่ประเมิน คือ การทำงานร่วมกับกลุ่ม โดยร่วมวางแผน ทำงานที่ได้รับมอบหมายเต็มความสามารถ ขอมรับความผิดพลาดร่วมกับกลุ่มและร่วมกับกลุ่มแก้ไขปรับปรุงงาน</p> <p>มีพฤติกรรมดังกล่าวร่วมกับกลุ่มทั้ง 4 อย่าง</p> <p>มีพฤติกรรมดังกล่าวร่วมกับกลุ่ม 3 อย่าง</p> <p>มีพฤติกรรมดังกล่าวร่วมกับกลุ่ม 2 อย่าง</p> <p>มีพฤติกรรมดังกล่าวร่วมกับกลุ่ม 1 อย่าง</p> <p>ไม่มีพฤติกรรมดังกล่าวร่วมกับกลุ่ม</p>

เกณฑ์การประเมินคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และลักษณะอันพึงประสงค์
(ตามแบบมาตราประมาณค่า)

องค์ประกอบ คะแนน	ความรับผิดชอบ
4 3 2 1 0	<p>ตรงต่อเวลา</p> <p>พฤติกรรมที่ประเมิน คือ การเข้าชั้นเรียน</p> <p>เข้าเรียนตรงเวลา (เตรียมพร้อมก่อนครูเข้าสอน)</p> <p>เข้าเรียนสายไม่เกิน 5 นาที</p> <p>เข้าเรียนสายไม่เกิน 10 นาที</p> <p>เข้าเรียนสายไม่เกิน 15 นาที</p> <p>เข้าเรียนสายเกิน 15 นาที</p>
4 3 2 1 0	<p>แต่งกายถูกต้องตามระเบียบ</p> <p>พฤติกรรมที่ประเมิน คือ การแต่งกาย</p> <p>แต่งกายถูกต้องตามระเบียบของสถานศึกษา</p> <p>แต่งกายผิดระเบียบ 1 อย่าง</p> <p>แต่งกายผิดระเบียบ 2 อย่าง</p> <p>แต่งกายผิดระเบียบ 3 อย่าง</p> <p>แต่งกายผิดระเบียบมากกว่า 3 อย่างขึ้นไป</p>
4 3 2 1 0	<p>การดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม</p> <p>พฤติกรรมที่ประเมิน คือ จัดเก็บอุปกรณ์การเรียนอย่างเรียบร้อย, กวาด/เก็บขยะ บริเวณที่เรียน, จัดโต๊ะ เก้าอี้อย่างเป็นระเบียบเมื่อหมดเวลาเรียน, นำขยะไปทิ้งในที่ทิ้งขยะ, จัดเก็บอุปกรณ์ทำความสะอาดอย่างเรียบร้อย, ปิดประตูหน้าต่างเมื่อเลิกใช้ห้องเรียน</p> <p>มีพฤติกรรมดังกล่าวอย่างน้อย 4 อย่าง</p> <p>มีพฤติกรรมดังกล่าว 3 อย่าง</p> <p>มีพฤติกรรมดังกล่าว 2 อย่าง</p> <p>มีพฤติกรรมดังกล่าว 1 อย่าง</p> <p>ไม่มีพฤติกรรมดังกล่าว</p>

เกณฑ์การประเมินคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และลักษณะอันพึงประสงค์
(ตามแบบมาตราประมาณค่า)

องค์ประกอบ คะแนน	ความรับผิดชอบ
<p>4</p> <p>3</p> <p>2</p> <p>1</p> <p>0</p>	<p>กรียาทำทางเป็นมิตรต่อผู้อื่น</p> <p>พฤติกรรมที่ประเมิน คือ กรียาทำทางที่แสดงต่อเพื่อน</p> <p>ยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ</p> <p>ยิ้มบ้างเป็นครั้งคราว</p> <p>เฉย ๆ</p> <p>บึ้งตึง</p> <p>ทำทางข่มผู้อื่น</p>
<p>4</p> <p>3</p> <p>2</p> <p>1</p> <p>0</p>	<p>พุดจาสุภาพ</p> <p>พฤติกรรมที่ประเมิน คือ การพุดจา</p> <p>พุดด้วยวาจาที่สุภาพ</p> <p>ส่งเสียงดังเกินความจำเป็น</p> <p>กล่าววาจาไม่สุภาพขณะที่เรียนหรือทำกิจกรรม</p> <p>กล่าววาจาไม่สุภาพและพุดจาต่อเสียดผู้อื่น</p> <p>กล่าววาจาไม่สุภาพและก้าวร้าว</p>
<p>4</p> <p>3</p> <p>2</p> <p>1</p> <p>0</p>	<p>ยอมรับความคิดเห็นของกลุ่ม</p> <p>พฤติกรรมที่ประเมิน คือ การแสดงความคิดเห็นและการรับมติของกลุ่ม</p> <p>ร่วมแสดงความคิดเห็นและยอมรับมติของกลุ่ม</p> <p>ไม่ร่วมแสดงความคิดเห็นแต่ยอมรับมติของกลุ่ม</p> <p>ร่วมแสดงความคิดเห็นแต่ไม่ยอมรับมติของกลุ่ม</p> <p>ไม่ร่วมแสดงความคิดเห็นและไม่ยอมรับมติของกลุ่ม</p> <p>ไม่ร่วมแสดงความคิดเห็นและต่อต้านมติของกลุ่ม</p>

ขั้นตอนการประเมินพฤติกรรมการตรงต่อเวลา

1. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มย่อยกลุ่มละ 5 คน ตามลำดับเลขที่
2. ทุกคนผลัดกันเป็นผู้สำรวจ คนละ 1 สัปดาห์
3. นักเรียนที่เป็นผู้สำรวจ รับแบบสำรวจเวลาเรียนจากครูผู้สอน
4. เมื่อครูเข้าชั้นเรียน ผู้สำรวจแต่ละกลุ่มสำรวจสมาชิกในกลุ่มของตน
 - ถ้ามาทันเวลา ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องเวลา (หมึกสีน้ำเงิน)
 - ถ้ามาไม่ทันเวลา เว้นช่องว่างเอาไว้
5. นำแบบสำรวจส่งครูผู้สอน
6. ผู้ที่มาสาย เขียนเวลาที่มาสาย เช่น 5 นาที (หมึกสีแดง) ในช่องเวลาของตนเองที่โต๊ะครูเมื่อได้รับอนุญาตให้เข้าห้อง
7. ครูผู้สอนจะใส่ระดับคะแนนให้โดยดูจากเวลาที่นักเรียนเป็นผู้สำรวจ

แบบสำรวจเวลาเรียน

กลุ่ม..... วิชา.....

ชื่ออาจารย์ผู้สอน.....

ที่	ชื่อ - สกุล	สัปดาห์ที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	รวม เวลา เรียน	
		เดือน																				
		วันที่																				
		จำนวนคาบ																				
1																						
2																						
3																						
4																						
5																						
6																						
7																						
8																						
9																						
10																						
11																						
12																						
13																						
14																						
15																						
16																						
17																						
18																						
19																						
20																						

หมายเหตุ

ให้ทำเครื่องหมาย ✓ หน้าชื่อผู้ทำหน้าที่สำรวจ

ขั้นตอนสำรวจการแต่งกาย

1. สิ่งที่ต้องสำรวจความถูกต้องเรียบร้อย คือ รองเท้า ถุงเท้า เสื้อ กางเกง เข็มขัด ผม
2. ดำเนินการพร้อมกับการสำรวจเวลาเรียน โดยสมาชิกในกลุ่มทุกคนช่วยกันตรวจเช็คการแต่งกายของสมาชิกแต่ละคน
3. ถ้าถูกต้อง ตัวแทนกลุ่มทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องเครื่องแต่งกาย
ถ้าต้องปรับปรุง เขียนอักษรย่อของสิ่งที่ต้องปรับปรุงลงในช่องและช่วยกันแนะนำการปรับปรุงที่ต้องทำ

ความหมายของอักษรย่อที่จะเขียน

ร	หมายถึง	รองเท้า
ถ	หมายถึง	ถุงเท้า
ส	หมายถึง	เสื้อ
ก	หมายถึง	กางเกง
ข	หมายถึง	เข็มขัด
ผ	หมายถึง	ผม

4. ผู้มาไม่ทันการสำรวจให้เป็นผู้สำรวจตนเอง และทำเครื่องหมายผลการสำรวจ(ตามข้อ 3) ในแบบสำรวจที่โต๊ะครู

แบบสำรวจการแต่งกาย

กลุ่ม..... วิชา.....

ชื่ออาจารย์ผู้สอน.....

ที่	ชื่อ - สกุล	สัปดาห์ที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	รวม เวลา เรียน	
		เดือน																				
		วันที่																				
		จำนวนคาบ																				
1																						
2																						
3																						
4																						
5																						
6																						
7																						
8																						
9																						
10																						
11																						
12																						
13																						
14																						
15																						
16																						
17																						
18																						
19																						
20																						

หมายเหตุ

ให้ทำเครื่องหมาย ✓ หน้าชื่อผู้ทำหน้าที่สำรวจ

คำชี้แจง : ให้สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนและเขียนคะแนนตามระดับพฤติกรรม
ลงในช่องพฤติกรรม

คะแนน	4	หมายถึง	มีพฤติกรรมในระดับสูงมาก
	3	หมายถึง	มีพฤติกรรมในระดับสูง
	2	หมายถึง	มีพฤติกรรมในระดับปานกลาง
	1	หมายถึง	มีพฤติกรรมในระดับต่ำ
	0	หมายถึง	มีพฤติกรรมในระดับต่ำมาก

แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมเตรียมความพร้อมในการเรียน และดูแลรักษาสัมบัติของส่วนรวม

วิชา..... แผนก.....

วันที่..... ชื่ออาจารย์สอน.....

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	เตรียมอุปกรณ์ในการเรียน		เก็บสื่อ	กวาด/ เก็บขยะ	จัดโต๊ะ/เก้าอี้	โทษ	เก็บอุปกรณ์ทำ ความสะอาด	ปิดหน้าต่าง	ปิดประตู
		พร้อม	ขาด....(อย่าง)							
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										
11										
12										
13										
14										
15										
16										
17										
18										
19										
20										

แบบบันทึกการสังเกตการทำงาน

วิชา..... แผนก.....
 วันที่..... ชื่ออาจารย์ผู้สอน.....

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ร่วมรับผิดชอบของงานกลุ่ม				ยอมรับความคิดเห็นของกลุ่ม		
		ร่วมวางแผนการทำงาน กับกลุ่ม	ทำงานที่ได้รับมอบหมาย เต็มความสามารถ	ยอมรับความคิดเห็น ร่วมกับกลุ่ม	ร่วมกับกลุ่มแก้ไข ปรับปรุงงาน	ร่วมแสดง ความคิดเห็น	ยอมรับมติ กลุ่ม	ต่อต้านมติกลุ่ม
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								
16								
17								
18								
19								
20								

ผู้สังเกต อาจารย์ประจำวิชา

หมายเหตุ ให้ทำเครื่องหมาย * ลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมของนักเรียน

ตารางการส่งงาน

วิชา.....รหัส.....

กลุ่ม.....อาจารย์ผู้สอน.....

งาน.....กำหนดส่ง.....

เลขที่	ชื่อ - สกุล	เวลาที่ส่ง	ตรงตาม กำหนด	เวลาที่ส่ง เร็ว (ช้า) กว่ากำหนด	ผู้ส่ง	ผู้รับ	หมายเหตุ
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							
13							
14							
15							
16							
17							
18							
19							
20							

* สำหรับอาจารย์ผู้สอน

ตารางการส่งงาน

วิชา.....รหัส.....

กลุ่ม.....อาจารย์ผู้สอน.....

งาน.....กำหนดส่ง.....

วัน เดือน ปี	ชื่อ - สกุล	เวลาที่ส่ง	ตรงตาม กำหนด	เวลาที่ส่ง เร็ว (ช้า) กว่ากำหนด	ผู้ส่ง	ผู้รับ	หมายเหตุ
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							
13							
14							
15							
16							
17							
18							
19							
20							

- สำหรับนักเรียนแต่ละคน

แบบสรุปคะแนนคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

กลุ่ม..... รายวิชา.....

ภาคเรียนที่..... ชื่ออาจารย์ผู้สอน.....

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ความรับผิดชอบ	ความมีวินัย	มนุษยสัมพันธ์	รวมคะแนน
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					
15					
16					
17					
18					
19					
20					
	รวม				

แผนการสอน

รหัส.....วิชา.....สาขาวิชา.....

หลักสูตร.....พุทธศักราช.....

ประเภทวิชา.....

ภาคทฤษฎีและปฏิบัติ

จัดทำโดย

.....

แผนก.....

วิทยาลัย.....

กรมอาชีวศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ

แผนการสอน

รหัส _____ วิชา _____

โดย

ชื่อ _____

วุฒิ _____

คำนำ

ลงชื่อ _____

สถานที่ทำงาน _____

แผนการสอนรายวิชา

รหัส.....วิชา.....ท-ป-น.....

ระดับชั้น.....สาขาวิชา/กลุ่มวิชา/แผนกวิชา.....

ทฤษฎีรวม.....คาบ

ปฏิบัติรวม.....คาบ

จุดประสงค์รายวิชา

คำอธิบายรายวิชา

4. เนื้อหาสาระ

- 1. [] หัวข้อใหญ่
 - 1.1 [] หัวข้อรอง
 - 1.1.1 [] หัวข้อย่อย
 - 1.1.1.1 []
 - 1)
 - (1)
 - ก.
 - ข.
 - 1.1.2 [] หัวข้อย่อย
2. [] หัวข้อใหญ่
 - 2.1 [] หัวข้อรอง
 - 2.1.1 [] หัวข้อย่อย
 - 2.1.1.1 []
 - 1)
 - (1)
 - ก.
 - ข.
 - 2.1.2 [] หัวข้อย่อย
 - 2.1.1.1 []
 - 1)
 - (1)
 - ก.
 - ข.
 - 2.1.3 [] หัวข้อย่อย

5. กิจกรรมการเรียนการสอน	
กิจกรรมครู	กิจกรรมนักเรียน

หรือ

กิจกรรมการเรียนการสอน	
ลำดับชั้นการสอน	กิจกรรม

6. งานที่มอบหมายหรือกิจกรรม

7. สื่อการเรียนการสอน

สื่อสิ่งพิมพ์

สื่อโสตทัศน

5. กิจกรรมการเรียนการสอน	
กิจกรรมครู	กิจกรรมนักเรียน

หรือ

กิจกรรมการเรียนการสอน	
ลำดับชั้นการสอน	กิจกรรม

8. การประเมินผล (ต้องระบุเกณฑ์การประเมินให้ชัดเจน)

- แบบฝึกหัด (ถ้ามี)
- แบบทดสอบ (ถ้ามี)
- แบบเฉลย (ถ้ามี)
- เกณฑ์การวัดผลภาคปฏิบัติ

9. บันทึกหลังการสอน

แบบฝึกหัด / คำถาม / ปัญหา

เฉลยแบบฝึกหัด / คำถาม / ปัญหา

ใบช่วยสอนต่างๆ

ลักษณะพฤติกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

พฤติกรรม	พฤติกรรมตัวบ่งชี้
ความรู้ – ความจำ	บอก ขยาย ให้รายการ ให้นิยาม อธิบาย ระบุชื่อ จดเส้นใต้ ฯลฯ
ความเข้าใจ	แปล อธิบายความหมาย บอกความแตกต่าง ยกตัวอย่าง จัดเรียงใหม่ ทำนาย ตีความหมาย ประเมินการ เชื่อมโยง สรุปรูป ฯลฯ
การนำไปใช้	แก้ปัญหา สาธิต เสนอ บอกวิธี ใช้ เปลี่ยน คำนวณ ค้นหา พยากรณ์ เตรียม ผลิต ฯลฯ
การวิเคราะห์	จำแนก เปรียบเทียบ ให้เหตุผล จัดประเภท บอก หาความสัมพันธ์ บ่งชี้ เลือก ฯลฯ
การประมาณค่า	วางแผน แสดงเหตุผล วางโครงการ ปรับปรุง เขียน ออกแบบ อธิบาย สรุปรูป จัดเรียง ฯลฯ

พฤติกรรมการเรียนรู้และการแสดงออกด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain)

พฤติกรรม	พฤติกรรมตัวบ่งชี้
การรับรู้	ถาม บอก บรรยาย บ่งชี้ ใช้ ตอบ เขียน เลือก ติดตาม ให้ยึดถือ บอก ตำแหน่ง บอกชื่อ ระบุ เลือก ตอบ ฯลฯ
การตอบสนอง	ตอบ ขอมทำตาม ช่วย รายการ อภิปราย แสดง ร่วมมือ ปรับปรุง ฝึก นำเสนอ อ่าน เลือก บอก ฯลฯ
การสร้างคุณค่า	สาธิต บรรยาย ชี้แจง ให้เหตุผล เสนอ เลือก บอกความแตกต่าง กำหนดรูปแบบ เชิญชวน เข้าร่วม ปรับปรุง บอกจุดประสงค์ รายงาน แบ่งแยก ลงมือทำ
การจัดระบบ	จัดแจง รวบรวม ปรับปรุง แก้ไข ทำให้สมบูรณ์ ป้องกัน อธิบาย จัดเรียง บูรณาการ สังเคราะห์ ฯลฯ
การสร้างลักษณะนิสัย	ปฏิบัติ ปรับปรุง แสดงท่าทาง ตรวจสอบ เสนอ ฟัง แก้ไข สาธิต แสดงละคร ทบทวน แก้ปัญหา ใช้ ฯลฯ

ตัวอย่างพฤติกรรมและการแสดงออกด้านจิตพิสัย (Affective Domain)

พฤติกรรม	พฤติกรรมตัวบ่งชี้
การรับรู้	เลือก อธิบาย บอกความแตกต่าง ชี้แจง แยก ฯลฯ
การเตรียมพร้อมปฏิบัติ	เริ่ม แสดง อธิบาย เคลื่อนย้าย โต้ตอบ ตอบสนอง อาสา ฯลฯ
การตอบสนองตามที่มีคนนำ	สร้าง ลงมือปฏิบัติ แสดง ทำให้เหมาะสม วัด ร่าง ประกอบ ผสม ผสาน
การลงมือปฏิบัติ	เหมือนการแสดงออกในการตอบสนองตามที่มีคนนำ
การตอบสนองที่ซับซ้อน	เหมือนการแสดงออกในการตอบสนองตามที่มีคนนำ
การปรับปรุงและพัฒนาทักษะให้ดีขึ้น	ปรับปรุง เปลี่ยน จัดเรียงใหม่ ทบทวน ฯลฯ
ความคิดสร้างสรรค์	จัดเรียง วางแผน วางโครงสร้าง ออกแบบ ทำให้เป็นรูปธรรม

ตัวอย่างพฤติกรรมการเรียนรู้และการแสดงออกด้านทักษะนิสัย (Psychomotor Domain)

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางรอยพิมพ์ใจ เพชรกุล
วัน เดือน ปี เกิด	30 มกราคม 2490
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	39/1 ซอยหัวกลาง ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
สถานที่ทำงาน	วิทยาลัยการอาชีพนครศรีธรรมราช อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการ ระดับ 8
ประวัติการศึกษา	ปีการศึกษา 2517 สำเร็จการศึกษา บัญชีบัณฑิต (บัญชีต้นทุน) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2526 สำเร็จการศึกษา ศีษาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปีการศึกษา 2536 สำเร็จการศึกษา ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารอาชีวศึกษา จากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง